

**CONSILIUL RAIONAL SOROCA
SECȚIA CULTURĂ ȘI TURISM
CENTRUL RAIONAL DE DOCUMENTARE ȘI INFORMARE
„MIHAIL SADOVEANU”**

Soroca - ținut la margine de Țară

Soroca 2014

**CONSILIUL RAIONAL SOROCA
SECȚIA CULTURĂ ȘI TURISM SOROCA
CENTRUL RAIONAL DE DOCUMENTARE ȘI INFORMARE
„MIHAIL SADOVEANU” SOROCA**

Soroca – ținut la margine de Țară

(515 ani de la atestarea documentară)

Antologie de texte, poezii, esee, amintiri, note de călătorie

2014

Alcătuitor: Gaja Viorica

Redactor: Bucataru Grigore
Railean Eugenia
Popovschi Mariana

Soroca – ținut la margine de Țară: Antologie de texte, poezii, esee, amintiri, note de călătorie/Consiliul Raional Soroca; Secția Cultură și Turism; Centrul Raional de Documentare și Informare „Mihail Sadoveanu”; alcăt. Gaja Viorica; col. red. Bucataru Grigore, Railean Eugenia, Popovschi Mariana; imag. Vadim Șterbate, Victor Chiselită, Elena Postolache. – Soroca: CRDI „M. Sadoveanu”, 2014. – 328 p.

„Câmpia Sorocii ... O zare rotundă de horboțică albastră, întinsuri largi, fermecătoare, o soartă grea și încurcată, un suflet blând împovărat de propria bunătate - atâta primește câmpeanul în ziua nașterii sale; atâta poate porunci pe patul de moarte, căci - vede Sfântul Dumnezeu - nici mai mult n-a avut, nici mai puțin n-a vrut să aibă” - afirma Ion Druță. Și noi, cei născuți în Câmpia Sorocii, sântem recunoscători acestui pământ că ne hrănește și ne poartă de grijă. Putem să vorbim la nesfârșit, cu drag despre locurile natale.

De fapt, Câmpia Sorocii este și leagănul istoriei și dacă ar putea vorbi pietrele... Vă închipuiți, câte lucruri interesante am afla noi doar de la fortăreața noastră. Doar că pietrele tac și atunci, se găsesc entuziaști talentați, de bună credință, care ne trimit imaginar în trecut, dau culoare prezentului și creează un fundament spiritual viitorului. Referințele incluse în această publicație sânt o punte între trecut și prezent, o punte între realitate și imaginație, o punte între generații. Suntem recunoscători celor care au știut la vremea sa să mânguiască cuvântul, dar și celor care au contribuit la apariția antologiei „Soroca – ținut la margine de Țară” – echipei CRDI „M. Sadoveanu”.

Există o știință a cuvintelor... Suntem și devenim ceea ce gândim, rostim și acționăm... în spatele sunetelor și vibrațiilor care formează un cuvânt se află voința. Fie ca voința poporului nostru și a sorocenilor în parte să ne dicteze destinul colectiv: pace, lumină, armonie, împăcare, intelegență, cunoaștere, generozitate și un viitor prosper. Fie ca acest proiect spiritual să verse mai multă lumină asupra identității de sorocean a băștinașilor noștri.

Cu considerațiune Victor Său,
Președinte al Raionului Soroca.

Cuvânt de introducere

În 2009 Centrul Raional de Documentare și Informare (CRDI) „Mihail Sadoveanu” Soroca a inițiat și realizează mai multe proiecte de valorificare și elucidare a informației cu caracter local cu genericul „Soroca/soroceni”.

Obiectivul major al acestui proiect este:

- scoaterea din anonimat, reconsiderarea, comemorarea/sărbătorirea unui șir de Nume sorocene.

- valorificarea patrimoniului tipărit ținutal.

- cultivarea, în special la generația tânără, a respectului și mândriei față de izbânzile și culmele atinse de înaintași, față de valorile ținutului.

- asigurarea continuității spirituale la generații.

- asigurarea vizibilității comunitare a instituției

O reușită la acest compartiment este programul „Soroceni de dincolo de Soroca”. Sub acest titlu s-a elaborat o bancă de date, iar în 2011 s-a editat un fișier care include 231 de referințe biografice ale Marilor Nume, care s-au născut la Soroca, dar care onorează demnitatea de sorocean realizându-se dincolo de hotarele ei, Nume care mențin viabilitatea spirituală a ținutului în toate domeniile de competență: literatură, artă, teatru, medicină, politică, învățământ, știință. Cartea a apărut la editura Chișinău-Prim și s-a învrednicit cu Premiul Național GALEX, nominația „Cea mai bună lucrare în biblioteconomie”, premiu instituit de Liga Bibliotecarilor din RM. Lucrarea a fost editată în 100 de exemplare. La moment banca de date „Soroceni de dincolo de Soroca” s-a extins la 325 referințe biografice, iar pregătirea ediției a II-a a lucrării e în etapa de finisare.

Un alt program în care și-au găsit locul Numele dragi și respectate, legate existențial de oraș/ținut – scriitori, interpreți, compozitori, artiști plastici – oameni care de-a lungul timpului au ridicat gradul de spiritualitate a spațiului sorocean se întitulează „Soroceni ce ne creează frumosul”.

CRDI de asemenea creează și elaborează conținuturi de interes local. Un exemplu poate servi antologia în cauză, care include poezii, texte artistice și istorice, publicistică, note de călătorii, eseuri cu referire la ținutul Soroca, începând cu secolul XVIII până în prezent cu titlul „Soroca – ținut la margine de Țară”. S-au inclus texte ale scriitorilor Ion Druță, Dumitru Matcovschi, Nina Slutu, Nicolae Dabija, Petre Popa, Mihail Sadoveanu, B. P. Hasdeu, Dimitrie Cantemir ș.a.; note de călătorie făcute de Dumitru Iov, Nicolae Iorga, Gheorghe Bevizicone ș.a. – în total 220 note informaționale despre meleag.

În anul 2014 orașul Soroca sărbătorește 515 ani de la atestarea sa documentară. Instituția „Mihail Sadoveanu” și-a propus să contribuie la organizarea suitei jubiliare cu editarea acestui volum. Un număr suficient de aceste exemplare ar permite sorocenilor să-și cunoască mai bine premergătorii și contemporanii, care au clădit la spiritualitatea noastră ca neam, să-și cunoască istoria, să se cunoască unii pe alții. Aducem mulțumiri tuturor celor care au contribuit la materializarea ideii „Soroca – ținut la margine de Țară” în carte: Consiliului Raional Soroca, președintelui raionului domnului Victor Său (contribuție financiară), Secției Cultură și Turism în persoana domnului Grigore Bucataru (contribuție organizatorică), iar susținerea ce ne-au acordat-o – o pagină frumoasă în Cartea de Onoare a bibliotecii.

Culegerea este o formă reușită de slujire profesiei a unui entuziast bibliotecar pe nume Viorica Gaja, actualmente șef al Sălii Multimedia. Ca coleg de breaslă se cuvine de a-i ura tărie în condei, tărie în cuget pentru a-și continua dificila misiune.

Eugenia Railean, director CRDI „M. Sadoveanu”

Argument

Moto: „...omul întotdeauna înaintea de lume și-a iubit neamul, înainte de neam și-a iubit... partea de pământ, fie mare, fie mică în care părinții săi au trăit și s-au îngropat, în care el s-a născut, a petrecut dulcii ani ai copilăriei ce nu se mai întoarce...”

M. Kogălniceanu

Selecția e o încercare a CRDI „M. Sadoveanu” Soroca de a recupera informații și evenimente din prezentul și trecutul urbei, văzute de cercetători, percepute de personalitățile timpurilor, apreciate de istorici. Conceperea (publicației) a fost motivată în totalmente de interese comunitare și a fost precedată de numeroase solicitări ale beneficiarilor - studenți/elevi/cadre didactice a informației cu referire la trecutul ținutului Soroca: istorie, tradiții, datini. M-am gândit că se merită un efort în susținerea celor care nu se încadrează în timpul eliberat de acest veac grăbit, dar doresc să-și cunoască rădăcinile, să-și cunoască istoria, să-și păstreze identitatea.

Antologia e o selecție de scrieri de calitate din 80 autori ce întregeste harta dăinuirii meleagului în timp și este un dar al Consiliului Raional Soroca, Secției Cultură și Turism, Centrului Raional de Documentare și Informare „Mihail Sadoveanu” sorocenilor spre a le cunoaște și a le pune în valoare spre a le lăsa ca moștenire urmașilor.

Textele sunt prezentate în succesiune alfabetică a autorilor în limba română, apoi în rusă. Fiecare titlu este însoțit de descrierea bibliografică/adresa electronică a sursei din care a fost selectat, indicată perioada editării, locul și paginile la care acesta este prezentat în volum. În parametru unui autor titlurile sunt ordonate de asemenea alfabetic. La elaborarea cuprinsului s-a ținut cont de anul apariției (textului, cărții, notei, informației etc.), astfel s-a respectat originalitatea și stilul de epocă a publicațiilor.

Antologia este suplimentată de un indice de personalități, indice bibliografic a surselor și de cuprins, ce facilitează utilizarea informațiilor sub diferite aspecte.

Prefața prezintă scopul conținutului și structura lucrării.

S-a lăsat în afara copertelor lucrările ideologizate, de calitate îndoielnică, cu concepții depășite, cele ce se bat cap de cap cu istoria.

Noua apariție editorială, nu înseamnă că căutările de informații s-au finisat. Serviciul e în continuă căutare de surse cu referire la ținut (doritorii pot contribui cu informații pe adresa: RM, or. Soroca, str. Alexandru cel Bun, 25; email – msadoveanu.soroca@gmail.com; tel.: 0230 2 30 69)

Îmi îngădui să cred că lecturarea frumoaselor pagini le va oferi cititorilor o pauză intelectuală de valoare pe marginea istoriei acestei palme de pământ cu nume frumos de Soroca, semănată cu oameni înțelepți și frumoși, mândri de originea lor, de onoarea de a se defini soroceni.

Gaja Viorica, șef sala Multimedia

Cuprins

Cuvânt de introducere	6
Argument	7
Adam Constantin.....	14
La margine de țară	14
Arbore Zamfir	17
Soroca.....	17
Bajan Vasile	19
O, dulcea mea Sorocă!	19
Berghia Ion.....	20
Soroca dragostea mea.....	20
Destin.....	23
La Soroca, la țigani	24
Poveste.....	24
Rouă	24
Spre economia de piață	25
Bezviconi Gheorghe G.....	25
Călători ruși în Moldova și Muntenia	25
Bivol-Ilieș Elena	26
Cuvânt către cititor.....	26
Sihaștrii Sorocii.....	26
Bucataru Grigore.....	27
Soroca în spațiul cultural al Moldovei.....	27
Bulat Nicolae.....	28
Biblioteca Publică Soroca	28
Călători străini despre Țările Române	29
Contribuții la o descriere statistico-istorică a principatului Moldovei.....	29
Cantemir Dimitrie.....	30
Descrierea Moldovei	30
I. Partea geografică	30
Cărbune Anatolie	32
Farmecul Sorocii	32
Ciobanu Ștefan.....	33
Basarabia.....	33
Monumentele istorice.....	38
Orașele	39
Ciocanu Anatol	40
Cetatea la Soroca.....	40
Cioci Gheorghe	40
Cetatea Sorocii	40
Codrescu Theodor.....	41
Stînca dela Soroca	41
Codru Anatol.....	42
Umbre la cetatea Sorocii	42
Constantinescu Nicolae M.....	43
Descriere istorică, geografică, economică, socială și culturală.....	43
Capitolul I	43

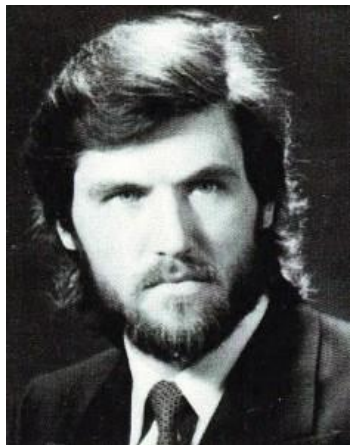
Epocile de înflorire și decădere ale Sorocei	43
Soroca în secolul de sclavie muscălească	45
Perioada de refacere după Unirea Mare	46
Soroca în anul de vitregă stăpânire bolșevică	46
Soroca în primii ani după prăpădul bolșevic	48
Istoricul celor mai vechi așezări sorocene	48
Colonizările și încercările de desnaționalizare în secolul de robie rusească	50
Războiul Mondial și unirea Sorocei ca și a întregii Basarabii cu Patria mamă „România”	51
Capitolul II	53
Descrierea Geografică a județului Soroca	53
Bogății	55
Căile de comunicație	56
Capitolul III	57
Viața economică	57
Aparatul de conducere al agriculturii pe județ	60
Industria, comerțul și meseriile	60
Capitolul IV	63
Viața socială	63
Număr și variație	65
Probleme de igienă și medicină populară	65
Autorități județene și comunale	65
Capitolul V	67
Viața culturală	67
Școlile primare și secundare	67
Biserici	68
Cămine Culturale	69
Mănăstiri Sorocene	70
Încheere	73
Credința, limba, cântecele, jocurile, portul și datinele sorocene	73
Costenco Nicolai	75
Cetatea Sorocii	75
Dabija Nicolae	76
Cetatea sorocii	76
Cetatea Soroca - străjeri la marginea Țării	77
Dimitriu-Chicu Silvia	77
Istoria cetății Soroca	77
Donos, Arcadie	83
Aduceri aminte: de pe Nistru și Dîmbovița	83
Ambasadorii	88
Dragnea Radu	88
Simțiri din Basarabia	88
Druță Ion	90
Balade din cîmpie	90
Minunea cerească	90
Biserica Albă	96
Horodiște	98

Povara bunătații noastre.....	100
Ultima lună de toamnă.....	111
Eskenasy Victor.....	112
Despre „pustiu” și Holocaust sau Soroca anului 1942.....	112
Furdui Galina.....	115
Acasă.....	115
Rădăcină.....	116
Furnică Dumitru Z.	117
Garaz Oleg.....	118
Scrisoare către un prieten îndepărtat.....	118
Soroca (Scrisoare de la Oleg).....	119
Gheorghiu Aurel I.	120
Nistrul.....	120
Ghibănescu Gheorghe.....	121
Soroca.....	121
Anexe:.....	131
Nistrul.....	149
Ghimpu Vlad.....	150
Peștera lui Bechir.....	150
Gombos Gabi.....	152
La Soroca, pe urmele scriitorului și fostului om politic Iov.....	152
Gramă Steliana.....	153
Cetatea Sorocii.....	153
Și înserarea e cât o epocă la Soroca.....	153
Guțu – Bîrcă Vera.....	154
Cetatea Soroca.....	154
Haneș Petre V.....	155
Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi.....	155
Hâjdău Alexandru.....	156
Legenda despre icoana Maicii Domnului din Soroca.....	156
Soroca.....	157
Hasdeu, Bogdan Petriceicu.....	158
Ion-Vodă cel cumplit.....	158
Iorga Nicolae.....	158
Iov Dumitru.....	165
Au înflorit castanii la Soroca.....	165
Cerdacul meu de la Soroca.....	166
Un oraș de granită: Soroca.....	167
Ițcovici Saul Naumovici (Alexandr Naumovici Korolițkii).....	170
Izvorul albastru. (Fântâna Ulitei).....	170
Izvorul haiducilor (Bachir).....	172
Taina polcovnicului Rap.....	175
Jalea, Ion.	176
Soroca.....	176
Legende.....	176
Cetatea sorocii.....	176
Matcovschi Dumitru.....	177

Astă vară la Soroca.....	177
Mircu, Marius.....	178
O fetiță de 14 ani despre ororile din Transnistria.....	178
Monumentul - Capelă „Badea Mior” „Lumânarea Recunoștinței”.....	180
Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad	182
Arcul Geodezic Struve	182
Biserica din piatră „Sf. Dumitru”	183
Biserica din piatră „Sf. Teodor Stratilat”	183
Biserica „Sf. Treime” a Mănăstirii Rudi	184
Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”	184
Cinematograful Dacia.....	185
Mănăstirea Cosăuți.....	185
Monumente ale naturii.....	186
Muzeul de Istorie și Etnografie Soroca	187
Pădurea Mălăciuni	188
Palatul Culturii	188
Restaurant Soroca.....	189
Troița din piatră (Răstignirea), Soroca	189
Nagacevschi Viorica.....	189
Imnul Raionului Soroca.....	189
Negru Nina	190
Bibliotecile basarabiei și conștiința de comunitate	190
Panaiteescu Scarlat General	191
Orașul și Cetatea Soroca.....	191
Partole Claudia	193
Cred în memoria din oglinda timpului	193
Popa Petre.....	194
„Cetatea Soroca”	194
Railean Eugenia.....	195
Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu”.....	195
Răuțu Meletie	196
Orașul „Soroca”	196
Numirile.....	203
Familii.	204
Remenco Gheorghe	205
Graiul cetății	205
Revista Generală Ilustrată	206
Soroca, cetatea lui Ștefan cel Mare	206
Roitman Alexandr	207
Unele aspecte ale dezvoltării comunității israelite din orașul Soroca după documente inedite (1918-1940)	207
Roșca Andrei	213
Cetatea Sorociei	213
Plai de răzeși.....	213
Roșca Valentin	214
O zi de toamnă la Soroca.....	214
Rusu Dinu.....	216

Perla spirituală din inima Sorociei Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”	216
Sadoveanu Mihail	219
Actori pribegi	219
Boieri vechi	220
Mahalagiu din Soroca	222
Paiața	224
Țîrgoveți moldoveni	225
Un prînz	227
Vești de peste Nistru	229
Nistrul	231
Sălcuțan Mihai	235
Cetatea de carte „Basarabia” din Soroca	235
Cetatea Soroca la 450 de ani	236
Inaugurarea Filialei din Soroca a Bibliotecii "Vasile Voiculescu" din Buzău	238
Itinerar de suflet în Moldova dintre Prut și Nistru	239
Mănăstirea Rudi	240
Slutu Soroceanu Nina	243
Altar de cetate	243
Hai cu mine la Soroca!	243
Pe la noi, pe la Soroca	244
Stâncile Sorociei	244
Stoika Cesar	245
Soroca în trecut și prezent	245
Trofăilă Vasile	247
La Cosăuți, împrăștiere lumină	247
Pietre de hotar	248
Plai sorocean	248
Portița memoriei	250
Soroca	251
Tudor (Melnic) Ștefan	253
Soroca	253
Uricariu Doina	254
Scara leilor	254
Vataman Paul	257
Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu” Soroca	257
Verejanu Renata	258
La Cetatea Soroca	258
Zadnipro Petru	258
În dealul Sorociei	258
Prăsadul	259
Zagaevski Victor	260
Rugă	260
Ruguri	261
Zencenco Anton	262
Rondelul castanilor	262
Бунин Иван	263
Песня о Гоце	263

Бусуйок Аурелиу	266
Виноградова-Паниш Нина.....	267
Городок мой маленький!	267
Я родилась в Молдове, на Днестре	269
Герб г. Сорока.....	270
Делеану Ливиу	271
Заяц Анатолий	271
Королицкий Александр Наумович	271
Пещера, извор и яр гайдук Бакира.....	271
Любарская Клара.....	273
Начало войны.....	273
По дороге в гетто.....	275
По дороге в Бершадь.....	277
Ройтенберг-Калихман, Раиса	278
Сороки.....	278
Трайста Иван.....	279
Если ты живёшь в Сороках.....	279
Урусов С. Д. Князь.....	279
«Записки Губернатора»	279
Хахам Давид	282
Сороки в зеркале литературы.....	282
Да-да-да! Нет-нет-нет!	284
Бужеровка.....	285
Центральная часть городка Сороки, или «Асфальт»	288
Нижняя часть городка Сороки, или «На стадионе»	290
Нагорная часть Сорок, или «Звёздящая гора»	292
Хозяева известного дома	295
Легенда о чудесной воде.....	298
Шлафман Борис.....	301
Улица родная, сердцу дорогая.....	301
Улицы моего детства	302
Якир Светлана	304
Белая коза с серебряным колокольчиком	304
Indice de personalităţi	312
Указатель имён	316
Bibliografie:.....	317
Soroca în imagini.....	323

(Adam, Constantin. La margine de țară.../Constantin Adam; edit. Olivian Ivanciuc//Luceafărul. – anul VI. – 18 mai. – 2014.)

La margine de țară...

„Frunză verde cimbrisor
Du-te, du-te vântisor
Și treci Prutu' und-mi-i dor...”

(I. Popovici)

...Soroca este așezată pe coasta priporoasă a unui deal ce-și scutură poala în albia Nistrului, bătrânul „Tyraș”. Nistrul nostru de altădată, stă așa cum era pe vremuri hotar prărstios între două lumi cu structuri deosebite, cu origini diferite...Curiozitatea, pur și simplu, mă mână spre malurile lui pentru a-l privi de aproape, a-l studia, a-i simți pulsul... și, nu văd nimic distinctiv, nimic oficios, nici măcar soldatul grănicer care ar fi trebuit să păzească hotarul, adevăratul și străvechiul hotar...De aproape, misterul Nistrului devine și mai învăluit, curiozitatea transformându-se în teamă... Nu, nu teama că vor năvăli cei de dincolo puhoi (un bac traversează mereu fluviul), ci teama pentru frații basarabeni că se vor lăsa păcăliți sufletește de ceea ce ascunde zarea spre răsărit...

„- Verde frunză de gutui / Nistrule de ce nu-mi spui

Ce-i cu frații-nstrăinați / Și de soartă blăstămați?

- Voinicule, ruga ta / Imi înmoaie inima.

Suie-n barcă cât mai iute / Și te trec pe negândite.

.....
- Nistrule, apă blajină / Ia-mă din țară străină

Du-mă la frați și surori / Unde-s văi cu mândre flori.

- Moldovan frumos, viteaz / Nu te da pe un necaz

Că dreptatea va veni / Și pe răi i-a nimici.”

(Folclor basarabean)

Vraja bătrânului Nistru, martor al atâtor evenimente memorabile din trecutul nostru milenar, evocând cu susur de șoapte, glasuri venite de dincolo de vremi, cuprinde pe oricine se abate, să asculte pentru o clipă marea spovedanie istorică, în momentele de popas, la temelia fâlniceii Cetăți voievodale a Sorociei. Răsărită pe ruinele unor fortificații mult mai vechi, în vremea lui Ștefan cel Mare și Sfânt din lemn, iar apoi rezidită din piatră sub domnia slăvitului domn Petru Rareș, rotundă, cu cinci bastioane, Cetatea a înfruntat vitregiile veacurilor rezistând și stând semeață la fruntariile Moldovei. Fior de mândrie românească îți pătrunde sufletul, și

bucuria te cuprinde în spațiul interior al cetății când cuvintele graiului străbun răsună din gura custodelui profesor Nicolae Bulat, într-o limbă română impecabilă, inserând legende și emoționante întâmplări de mult uitate, narând povestea seculară a venerabilei construcții, care a sfidat cu dârzenie prădalcicii cotropitori. Ascultându-l pe domnul profesor Bulat, sufletul meu creștea de bucurie și speranță revenirii la vechile temeuri, sporea. „Nasc și la Moldova oameni...”, nu sunt numai niște cuvinte spuse de cronicar cândva, ci au consistență și valoare, au corespundent și astăzi... Într-un scuar din bulevardul central, ce perpetuează numele marelui voievod, un monument ridicat viteazului domn Ștefan cel Mare și Sfânt, domină Piața Civică.

„La Soroca în Cetate /
Inima lui Ștefan bate!” (P. Popa)

Nu departe de cetate, e Casa de Cultură, o clădire nouă, mare, plasată în mijlocul unui parc. Opere sculpturale moderne te întâmpină din loc în loc, parcă ai fi în tabăra de sculptură de la Măgura Buzăului. Ghid și gazdă ne este poetul Petre Popa, un vrednic urmaș, susținător și cultivator al limbii lui Eminescu, pe care-l revendică ca mentor. O placă de marmură neagră cu chipurile muzicienilor Doina și Ion Aldea-Teodorovici este plasată pe peretele de la intrare.

„Hulubii adorm în Cetatea Soroca /
Stă piatra la cuiburi de veghe/
Stau turle spre cer ațintite cu ochiul /
La steaua ce încă ne vede./
...Soroca, Cetatea Soroca /
E numele tău de botez /
În Nistrul ce pururi invocă /
Toți zeii- să nu-ngenunchezi...” (Petre Popa)

Director al Teatrului „Veniamin Apostol”, Petre Popa, ne plimbă prin oraș, ne duce la „Aleea Clasicilor”, ne vorbește despre strada „Eminescu”, cea mai plină de istorie și importanță cultural-artistică în viața urbei, despre trecutul orașului, despre greutățile pe care le întâmpină în lupta pentru punerea pe picioare a tinerei instituții. Pe această stradă, la intersecția cu Strada „Independenței” se află și sediul noului Teatru. Vizităm clădirea, o construcție ternă și searbădă în exterior, dar interesantă arhitectonic în interior, cu o impunătoare scară de onoare în holul central, hol, folosit în prezent ca sală de spectacol cu 60 de locuri! Clădirea este fosta „Casă a Învățătorului” din Județul Soroca, ridicată în perioada interbelică de către membrii corpului didactic sorocean cu sprijinul guvernului României! Petre ne vorbește cu entuziasm și încredere despre viitoarea clădire, ne arată schițele de reconstrucție, planurile de perspectivă. E un proiect măreț, de anvergură, pentru care are deja finanțarea aprobată. Mă laud, că în perioada interbelică, una dintre personalitățile culturale și politice de prim rang, care a activat la Soroca, a fost botoșăneanul Dimitrie Iov, născut la (Uriceni) Flămânzi, cel care edita ziarul „Basarabia de sus”, fiind prefect și deputat sau senator din partea locuitorilor fostului județ. „- Știu!”- îmi spune. Știe și despre chinurile la care a fost supus de regimul

ce a urmat după război, dar mai ales știa despre poemul său „Urâtă hartă are Țara mea”, publicat în 1940, inspirat de raptul bolșevic din acea vară, care a fost hotărât pentru condamnarea sa de mai târziu...

Spectacolele noastre cu „Ivan Turbincă”, s-au bucurat de succes la publicul sorocean. Înaintea fiecărui spectacol și la sfârșitul celui de-al doilea s-au ținut mici speech-uri, s-au spus cuvinte de mulțumire și felicitare; din partea gazdei directorul Teatrului „Veniamin Apostol”, domnul Petre Popa, din partea domnului șef al Comitetului Raional de Cultură Soroca și din partea directorilor Teatrului „Mihai Eminescu”, domnul Traian Apetrei și domnul Volin Costin. S-au înmănat însemne culturale, materiale publicitare, albume, diplome, flori, etc. Sala a fost entuziasmată, sorocенii emoționați aplaudau furtunos.

Cumpătarea sentimentelor și măsura cuvintelor spuse au multă însemnătate și înfățișează judecata asupra unor stări de lucruri cunoscute și trăite. Sufletul basarabenilor este pregătit pentru continuitate, pentru reluarea tradiției, și pentru dezvoltarea ei. Oameni cu frica lui Dumnezeu, conștienți că sunt continuatorii unor rînduieli seculare și a unei istorii glorioase, ei respectă datinile și obiceiurile, vorbesc graiul curat al strămoșilor. Întâlnirea a fost una de neuitat, una de suflet, mai ales că noi am fost singurii care am dat curs prompt invitației și solicitărilor lor; veneam din orașul lui Eminescu, cu un spectacol inspirat din opera bunului lui prieten Ion Creangă, pus în scenă de un regizor basarabean, Ion Sapdaru, a vând printre interpreți și doi actori basarabeni, din care unul își începuse studiile la Soroca, Mișa Donțu. „Prietenul bun la nevoie se cunoaște”! M-am convins încă o dată, dacă mai era nevoie, că „sângele apă nu se face”, iar sorocенii sunt în permanență înarmați sufletește împotriva stricătorilor de neam, au un suflet al lor, un suflet de hotar, un adevărat zid de apărare, unul spiritual, ridicat și consolidat de idealul mobilizator al conștiinței românești care s-a conservat așteptând momentul prielnic pentru a se manifesta. Rostul nostru aici, vreau să cred că, n-a fost doar o ușoară falfăiere de aripi, ci o adâncă răscolire a pământului întelenit în așteptarea plugului pregătitor al unui sol fertil.

„Pe câmpul tău bogat, cume un lan,
Privirea mea citește ca-n scrisoare,

.....

Că zestre-ai fost și te-au furat dușmanii,
Frumosule covor basarabean.”(Dimitrie Iov)

Constantin Adam, 9 mai 2014

Arbore Zamfir

(Arbore, Zamfir. Basarabia în secolul XIX: Operă premiată și tipărită de Academia Română/Zamfir Arbore. – București: Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl”, Furnizor al Curții Regale, 1898)

Soroca

Orașul Soroca este așezat lângă Nistru, într-o vale adâncă, care face parte propriu zis din malul drept al râului...

O călătorie pitorească prin Basarabia nici că se poate face, decât alegând șoseaua cea mai mare dintre Bălți și Soroca. Drumul merge mereu de-alungul valei Reutului. Întreaga această vale e

de o fertilitate uimitoare: la dreapta și la stânga șoselei, cât poate cuprinde ochiul, se întind lanuri de bucate suculente; în apropiere de Soroca privesc a se schimbă, peisajele ce se desfășură amintesc adomă locurile cele mai pitorești de pe Rin sau Elba. Malurile Nistrului se ridică trufașe, acoperite aici cu păduri, acolo cu stânci uriașe de granit; mai departe, spre vale, șoseaua șerpuiește sub umbra pădurilor seculare, a căror măiestoasă tăcere e întreruptă de sgomotul izvoarelor ce curg spre Nistru. Urcând, în fine, cel de pe urmă deal, șoseaua se îndreaptă de-a lungul Nistrului, care în zigzaguri își sfredește printre stânci albia sa măiestoasă.

Orașul Soroca posedă o climă superbă; apele Nistrului îi dau peștele cel mai delicat, ca cega și nisetrul, icre proaspete etc. grădinile și viile sale sunt vestite, câmpiile ce-i înconjoară sunt din cele mai blagoslovite din Basarabia.

Partea veche a orașului este locuită numai de evrei. Această parte își păstrează înfățișarea orientală. Din orașul vechi, pentru a intra în orașul nou, e necesară urca o stradă cu pantă mare. Tot din orașul vechi urcând o cărare, călătorul ajunge printre stânci uriașe la niște peșteri săpate în piatra calcară a muntelui. Aceste peșteri au păstrat până acum înfățișarea mistică a unor temple antice. Se crede cum că într-adevăr suntem aici în fața unor rămășițe prețioase ale vechei domnii dace. În aceste locuri se adăposteau creștinii daci, fugind de persecuțiunile lumii păgâne. Bisericele din stâncile de lângă Soroca au conservat până acum niște subterane cu coridoare, în care, ca și în catacombele Romei, se ascundeau creștinii în zile de urgie. Lângă satul grădiște, s-au păstrat chiar și rămășițele unei biserici antice.

Sub domnia genovezilor pe Marea Neagră, orașul Soroca a fost o emperie, cunoscută sub numele de Olchionia. Aici genovezii aveau interpositile lor de marfă, aici de asemenea se adunau bucatele, lână, etc., ce ei aduceau din Podolia. Olchionia pe aceste vremuri era, deci, o stațiune întărită pe drumul dintre Moncastro și Suceava.

După cucerirea Constantinopolei de către Muhamet II, când, sub invasiunea musulmanilor, s-au nimicit coloniile italiene de pe Marea Neagră, a sunat ultima

or și pentru Olchionia.

În secolul XV Ștefan cel Mare a reconstruit vechile întărituri genoveze de la Soroca și poate din aceste timpuri tocmai orașul își capătă și numele de Soroca, deoarece domnul Moldovei a sorocit un termen pentru ridicarea noilor întăriri. Orașul Soroca, ca punctul cel mai expus dinspre răsărit, în trecutul său istoric a fost pururi arena celor mai groaznice invaziuni. Aici, la picioarele zidurilor sale, se desfășurau războaiele cele crude și sângeroase dintre Polonia și Turcia, dintre tătari, moldoveni și cazaci.

În anii 1634 – 54 hatmanul zaporogilor Bogdan Chmelnitzki, pentru că Lupu – Vodă i-a refuzat fiicei sale Ruxandra cerută de soție pentru Timuș, fiul hatmanului, a prădat și devastat Soroca.

Mai târziu Soroca a fost pentru a doua oară prădată de valahi, care goniră pe Lupu – Vodă și i-l siliră a fugi la Cihirin. La 1654 Timuș Chmelnitzki, în fruntea a 8 000 cazaci, a ocupat Soroca, a risipit pe inamici și a redat lui Lupu socrul său, tronul Moldovei.

La 1692 Soroca a fost ocupată de poloni, care s-au apărât aici în contra lui Mustafa – Pașa.

La 1711 Petru cel Mare, trecând cu armata spre Prut, a ocupat Soroca, măcelărând pe locuitorii săi. La Prut țarul a fost bătut de turci și a fost silit să accepte cele mai rușinoase condițiuni de pace pentru a nu fi în plen.

La 1738 Soroca a căzut pradă lui Cannist din Mirgorod, care a ars-o.

Actual orașul Soroca se află așezat în mijlocul unui județ poporat și industrial.

Suprafața orașului este de 2 036 deseatine, 1 168 stângeni, din care $\frac{3}{4}$ sunt sub pășune, stânci și maidanuri; populațiunea orașului, după recensământul din anul 1892, era de 12 118 locuitori, din care bărbați 6 095 și femei 6 023.

Din studiul statisticelor oficiale, atât ale statului, cât și ale zemstvirilor pentru mișcarea populațiunii orașului Soroca pe anii 1889 – 1892, reese că în mediu se nasc pe an 215 copii, ceea ce face un prunc pentru 23,4 locuitori; mor pe an în termin mediu 160 înși, adică 1 pentru 313 locuitori.

Aceste două medii demonstrează că Soroca se bucură de o climă sănătoasă și că sănătatea publică este păzită acolo de împrejurări naturale fericite.

Soroca posedă 1 780 case, o biserică ortodoxă, o sinagogă și 16 case de rugăciune evreiești. Fiind așezat pe malul Nistrului, orașul, cu toate neajunsurile de care suferea, cu toată administrațiunea rea, totuși încărcă până acum 100 de galere cu bucate, care se transportă de aici în jos spre Maiaki. Grâul este de obicei obiectul principal al negoțului; cantitatea de grâu transportat anual din Soroca se urcă la respectabila cifră de 50 000 cetverți.

În timpul din urmă s-a concentrat în Soroca mare parte din industria tutunului din Basarabia. Această industrie, care acum zece ani luase un mare avânt, tutunurile din Basarabia începând a concura pe piețele Rusiei cu tutunurile din Caucas și Crimeea, astăzi a decăzut, din cauza capacității nechibzuite a evreilor, care, printr-o exploatare necumpenită a cultivatorului țaran, l-au silit să părăsească cultura acestei plante.

Locuitorii mărginași din Soroca se mai ocupă totuși încă cu cultura tutunului, dar numai pentru consumațiunea locală. De la satul Țipila întregul județ altă dată se ocupa cu această îndeletnicire, vânzând tutun evreilor din Soroca, care îl asortau, apoi asortat în păpuși îl vindeau fabricanților din Odesa, Jitomir, Berdicev, Balta și parte pentru export în Galliția. Din fabricile rusești, tutunul de calitate superioară trecea deja în consumațiune sub nume de tutun rusesc; calitatea inferioară se strecură prin Bălți, ca tutun de contrabandă, în România. Acum acest comerț a decăzut cu totul. Un pud de tutun din Țipila se vinde la Odesa cu preț de 15 – 20 ruble în foi, iar pe loc țaranul nu capătă de la evrei decât mult $2\frac{1}{3}$ – 3 ruble.

Afară de tutun locuitorii din Soroca se ocupă și cu viile, iar orașul Soroca posedă împrejurul său peste o sută de vii, care produc anual vre-o 10 000 vedre de vin. Mai cu seamă acum câțiva ani a fost renumită via lui d-l Gafencu, cu vița sa de Bordeaux.

În orașul Soroca se mai fac pe o scară mică cojoce, renumite altă dată.

Bajan Vasile

(Bajan, Vasile. Promisiuni revizuite/ Vasile Bajan. – Ch.: Pontos, 2005. – 147 p.)

O, dulcea mea Sorocă!

Departa sunt de tine, a mea Sorocă dulce!
O, perlă strămoșească! Mândria ăstui neam!
Te port în gând și-n suflet oriunde eu m-aș duce,
Căci sunt un verde mugur născut din al tău ram.

O, cât aș vrea acumă spărgând a vremii lege,
Pe ulițele-nguste, umbrite de castani,
Să calc pe-a mele urme cu pas trufaș de rege,
Gustând flămând trecutul, dulci, tinerii mei ani.

În liniștea pădurii aș vrea să m-adâncesc,
Mergând prin iarba grasă, cochete flori cembată,
S-admir a ei veșminte de rai nepământesc,
S-admir geniul Naturii, a ei divină artă.

Cu fruntea rezemată de-un filosof stejar,
Să rătăcesc în visuri și gânduri lungi dori-aș,
În dulci șoptiri de frunze, de-al păsărilor har,
Cuprins de june doruri o viață, ah, rămâne-aș.

Aș vrea să văd acuma a Nistrului profil,
Să-mi răcoresc făptura în blândeale-i, mici valuri,
S-aplec a mea ureche la murmurul-i fragil,
Văzând cum apa-i dulce sărută a lui maluri.

O, dulcea mea Sorocă! Tu - leagănul junimii!
Înaltă fruntea-ți mândră că ai cetate veche,
În care vie arde onoarea sorocimii,
Cetate-n care Ștefan și azi mai stă de veghe.

O, dulcea mea Sorocă, de-ar fi o căscioară
În mijlocul pădurii în care să trăiesc,
Aș fi cel mai ferice precum odinioară,
Și verde fiind mugur din ramu-ți să-nfloresc.

Berghia Ion

(Berghia, Ion. Soroca... dragostea mea / Ion Berghia. – Iași: Panfilius, 2008.)

Soroca dragostea mea...

Înrădăcinat pe malul drept al fluviului Nistru, în trecutul îndepărtat orașul se numea fie Alchionia, fie Sargus sau Serghidava, Crahitasau, Krahisava. Denumirea de Soroca începe să poarte din anii 240-250 ai mileniului I.

Sânt cunoscute mai multe variante de interpretare a originii toponimicului, de la coțofană (astfel se traduce din rusește în românește cuvântul soroka) până la descântec, vrajă, mai ales dacă ținem cont de faptul că rușii se simt la Soroca, de doar două secole, ca la ei acasă, iar Țiganii cu descântecele - aici mai mulți decât semenii lor din toate celelalte localități basarabene luați împreună - au un cartier rezidențial cu care nici bucureștenii din Primăverii nu se pot compara.

În Dealul Sorocii (așa e numită zona orașului locuită de Țigani) vezi case cu 2-3-4 niveluri, una mai impunătoare decât alta prin culoarea marmurei, prin poarta sau gardul parcă desenat de un mare maestru al penelului, prin turnuri sau cupole de poveste, cu bărbați mândri și femei frumoase având o deosebită ținută vestimentară, mai ales la sindrofii, la nunțile lor incomparabile și, esențialul, cu demnitatea ce le-o poți citi pe față de la o poștă că ei, Țiganii din Soroca, nu cerșesc!

Au renunțat la această „activitate” acum câteva decenii. Copil fiind, i-am avut oaspeți nepoștiți acasă la țară și, atunci când nu le dădeai ceva, te urmăreau atent... luându-și singuri ceea ce le trebuia. Cu timpul însă au ajuns să cumpere cele mai alese mărfuri, începând cu curcile grase și terminând cu mașinile luxoase. Și încă un element important trebuie remarcat aici: țiganii din Soroca, spre deosebire de ruși, bulgari sau găgăuzi, niciodată nu au fost separatiști.

În același timp, nici viața prosperă a țiganilor, nici șovinismul gradat al rușilor din Republica Moldova, inclusiv din orașul și din ținutul Sorocii, nu îi poate plasa pe aceștia înaintea românilor ca locuitori originari, din moși - strămoși, ai acestor locuri de vis. Cel mai elocvent argument îl constituie obiceiurile, tradițiile populare românești multiseculare (unele dintre ele devenite palide chiar în România de astăzi!), folclorul nostru literar și muzical, bucătăria națională, antroponimia și toponimia, pulsul activității culturale dintotdeauna, oamenii cu zbulcunul și speranțele lor, dar, mai cu seamă, limba noastră românească dolidora de dulceața moldovenească, plină de vechiul parfum lexical, extrem de scump pentru o ureche rafinată... Astfel, un observator atent nu poate să nu remarce că Soroca mustește de istorie și trecut românesc, în pofida nenumăratelor operațiuni cosmetice cu tenta ideologică străină firii noastre care au încercat-o de-a lungul secolelor.

E cunoscut faptul că unul din pilonii de temelie al oricărei societăți este învățământul. Despre viața școlară din ținutul Sorocii s-a scris și se mai pot scrie multe pagini. Dacă în anii interbelici aici erau vestite, de pildă, Gimnaziul de Fete „Domnița Ruxanda” și Liceul de Băieți „A. D. Xenopol”, apoi în 1964, pe când învățam în clasa a X-a, în Soroca funcționau Liceul de Electrificare și Mecanizare, Liceul Pedagogic, Liceul Sanitar, Liceul de Arte, Școala de Mecanici de Cinema, Școala de Cooperatie, câteva școli profesionale, șapte școli de cultură generală, câteva școli muzicale, câteva de conducători auto... Într-un cuvânt, Soroca, atunci cu circa 20.000 de locuitori, era considerată orașul tineretului. Vă imaginați ce viață artistică clocotea pe malul bătrânului Nistru, cu coruri, fanfare, ansambluri ale liceenilor din oraș și din preajma lui, anticipând într-un anumit fel activitatea gloriosului de astăzi Ansamblu de Cântec și Dansuri Populare „Nistrenii”, a Clubului de Dans Sportiv „Bal-Noroc”, a Clubului de Dans „Elegans”, a Fundației Folclorice „Colinda”, a Teatrului Popular Dramatic „Prometeu”, a orchestrelor „Doina Nistrului”, „Floare de nu-mă-uita”, „Fanfara județeană”, „Haiducii” etc, cunoscute și îndrăgite nu numai la Soroca, în Republica Moldova, ci și în toată Europa, inclusiv în România, Italia, Grecia, Spania, Germania, Portugalia, Rusia ș.a.

O pagină frumoasă în cartea de onoare a Republicii Moldova revine intelectualilor originari din orașul Soroca și din împrejurimile lui, dar, mai cu seamă, profesorilor cu școli înalte terminate fie acasă, fie în Franța, România, Rusia etc. Prin miile de studenți, prin nenumăratele cadre din cele mai diverse domenii ale activității umane pregătite de ei, dar și prin mulțimea de lucrări valoroase sânt cunoscute în toată Moldova și după hotarele republicii profesorii - savanți Mina Lozan și Alexei Agache din Hristici, frații Anatol și Dionisie Lența din Baxani, Minai Revenco din Bădiceni, frații Gheorghe și Vasile Moraru din Conișescu (Țepilova),

Boris Chiroșca din Rublenița, Vladimir Zagaevschid din Cosăuți și mulți alții. Personalități ca juristul Victor Său - actualul primar al urbei, care, după cum scrie profesoara Tatiana Vlad-Guga din Vatra Dornei în numărul 14 din iulie 2008 al periodicului ieșean „Dor de Basarabia”, e „... un om deosebit, care ar putea face față oricărei primării de la noi, mai ales prin atitudinea Domniei sale față de anumite probleme stringente și de interes comun”, ca profesorul Nicolae Bulat - cus-todele Cetății Soroca etc. sânt mândria sorocenilor astăzi.

Emblema dintotdeauna a acestui orașel minunat este, indubitabil, cetatea ridicată din pământ și lemn de Ștefan cel Mare și Sfânt (1475) și zidită din piatră de Petru Rareș cu ajutorul unor meșteri bistrițeni, pe la 1543. De-ar putea vorbi, cetatea ne-ar mărturisi extrem de interesante lucruri. Or, de-a lungul secolelor a simțit fierbințeala respirației, siguranța pasului și agerimea privirii mai multor mari predecesori care au scris, cu vorba și fapta, istoria neamului nostru, începând cu Ștefan cel Mare și Sfânt venerat de soroceni în toate timpurile sau cu bunicul său - Alexandru cel Bun, al cărui nume îl poartă de la originea ei o localitate situată la circa 15 km depărtare de Soroca, pe drumul spre Chișinău.

Turcii, tătarii, leșii, cazacii și alte nații cu apucături de cotropitori au jefuit și au pârjolit Soroca, au dus în robie, au umilit și au exterminat, periodic, sute și mii de feciori și fete, copii și maturi băștinași, dar populația, cu sprijinul Celui de Sus, a renăscut de fiecare dată și, atunci când părea stoarsă definitiv, în ajutor îi veneau frații din Ardeal, din Bucovina ori din alte ținuturi ale vechii Dacii. Bunicul meu Andrei din partea tatălui, de exemplu, venise pe plaiul sorocean cu frații săi Simion și Nichita de undeva din Transilvania (cu câțiva ani în urmă, am aflat cu bucurie că în județul Mureș există localitatea Berghial), iar bunicul din partea mamei, Nicolae Vatamaniuc, pe când era copil fugise încoace din Sucevița împreună cu o soră și un frate, de teama catolicizării. Din păcate, mai multe documente de arhivă au ars sau au fost arse, încât anumite date rămân necunoscute.

Multe au îndurat basarabenii, inclusiv sorocenii. Căci regimurile se schimbau, iar fărădelegile rămăneau, cum s-ar zice, în picioare. Ceea ce însă a făcut puterea pro-moscovită cu populația autohtonă românească rămasă acasă în Basarabia după ce aceasta a fost cedată benevol - forțat rușilor depășește orice limită. Alte mii de basarabeni au umplut pușcăriile siberiene. Dezmățul și dezastrul stătea în capul mesei, iar băștinașul, dacă îi surâdea soarta, în cel mai bun caz le era supus, slugă bună pentru cele mai grele, mai umilitoare munci. Există încă suficiente documente despre lagărele de concentrare din Siberia sau Kazahstan, dar și despre cei rămași acasă care au văzut moartea de nenumărate ori. La 13 iunie 1941, de pildă, consătenii mei Nicandru Căldare cu soția sa Agafia și cu fiii lor Petru și Ștefan, dar și Nadejda Goian cu fiul său Boris au fost deportați în Siberia. Tatăl lui Boris, Pantelei Goian, separat de familie și tot atunci arestat, a murit într-un lagăr sovietic. Sînt cunoscute și alte exemple asemănătoare!

Cu atît mai dureroase s-au dovedit a fi nelegiuirile comise de autoritățile române în Basarabia, pentru că de la ele populația a așteptat altceva, chiar și în condițiile de restriște. Nu a fost scutită, în acest sens, nici comuna mea natală Hristici,

din județul Soroca, în care a văzut lumina zilei Gheorghe Năstase - fost membru în Sfatul Țării care în 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România și care ulterior, în calitate de profesor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, a gustat cu vârf și îndesat din „cumsecădenia” regimului popular românesc.

În aceeași lună a anului 1941, în comună au revenit autoritățile române și au împușcat, pe loc, zece bărbați - nouă români și un evreu. De la conașionalii executați în dealul comunei, mai sus de biserică, au rămas 47 de copii. Evreul Ițec, tânăr și voinic, a fost mai greu de doborât. Fugea hăituit ca fiara, sărind peste toate gardurile din calea lui, iar jandarmii trăgeau în el ca la vânătoare. După spusele martorilor oculari, când a fost nimerit, cămașa lui de un alb imaculat și corpul său frumos i s-au acoperit de culoarea sângelui și de țipetele de groază ale sâtenilor... Era război și funcționau reguli speciale, dar omul trebuie să rămână om întotdeauna. Mai ales atunci când inamicul său - uneori frate cu el, nu e înarmat. Un copil de ieri sau de azi nu poate și nu vrea să înțeleagă astfel de crime.

Din fericire, exemple ca cel de mai sus puține au existat în ținutul Sorociei. În schimb, fapte de credință unității și propășirii neamului pot fi constatate aici la orice pas, începând cu Coste - pârcălab de Soroca, stră-străbunic al lui Grigore Ureche, și continuând cu membrii Organizației Naționale din Basarabia „Arcașii lui Ștefan cel Mare”, care s-a format la Soroca în septembrie 1945 cu scopul de „... a ridica moralul populației prin diferite atacuri contra bolșevicilor”, de a elibera Basarabia de sub ocupația sovietică (toți cei prinși înfundând gulagurile staliniste). Academicianul de talie mondială Serghei Căpița, originar din Soroca și Stabilît în Moscova, nu a încetat niciodată să-și respecte limba maternă - româna. Mii de medici, juriști, ingineri, artiști, gazetari, savanți, studenți etc. au rădăcini cu începutul pe acest meleag...

Sânt mândru de originea mea, de trecutul glorios și de prezentul promițător al nistrenilor, de românismul care curge în vinele noastre și cred ferm în reunirea plaiului natal cu Țara. Pentru că sorocenii cunosc și iubesc România, însă nu sânt sigur de faptul că românii din dreapta Prutului în egală măsură cunosc și iubesc Soroca. Tu ce zici, dragă cititorule? Când vii să ne vizitezi Cetatea, să intonăm împreună următorul cântec minunat:

La Nistru, la mărgioară,
Of, dorule-dor,
S-au strâns frații grămjăjoară,
Of, dorule-dor...?

Destin

Cetatea Soroca, mireasă de piatră,
Șătrar necăjit sânt și staroste-al tău!
Vulpește mă ceartă, te rog, și mă iartă,
Că-ți caut o soacră prin Cluj, prin Bacău...

S-a scufundat
Statuia Libertății?
E steaua din Kremlin la rând să pice?
... Soroca-sol al urbelor pitice,
Își plânge gândul-n limba nedreptății!

La Soroca, la țigani

La Soroca, la țigani
Am prieteni și dușmani:
Mă primesc zâmbind dușmanii
Și mă șuieră rău anii...

Poveste

Cînd natura cea virgină
Lume cunoștea puțină,
Ziua în amiaza mare,
Jos, la Nistru, trei fecioare
Parcă din tablou picate
Se scăldau nevinovate.
Soarele, cît e de Soare,
Își pune la ochi umbrare:
Nu-ndrăznea să mai privească
La creația cerească!
Și Cetatea Mușatină
Tremura din rădăcină:
Îi reînviau ostentii
Morți de secole, milenii...
Am rămas și eu pe-o creastă
Singur în Cetatea noastră,
Căci fecioarele-mbăiate
S-au retras de-aici departe,
Ca trei mîndre Principate...

Rouă

Cînd noaptea jilav respiră,
E rouă;
Cînd iarba în zori
Printre lacrimi zâmbește,
E rouă;
Cînd vechea Sorocă
Își leagănă visele
În cântec târziu de vioară
Văzută de degete doar,

E prea multă rouă,
Lumină și rouă!
- Oameni,
Păziți lumina din rouă!

Spre economia de piață

Când la Soroca înfloresc castanii
Și-și saltă-n cer palatele țigani,
Tu, Basarabie, nu mai ai bani.
Nici demnitari...golani?!

Bezviconi Gheorghe G.

(Bezviconi, Gheorghe G. Călători ruși în Moldova și Muntenia/Gheorghe G. Bezviconi; Institutul de Istorie Națională din București. – București, 1947. – 462 p.)

Călători ruși în Moldova și Muntenia

Leontie (1701)

... Orașul Soroca e așezat pe malul drept al Nistrului, sub deal. Orașelul e înconjurat de zid de piatră. Am intrat în el și l-am măsurat. Zidul e în formă de cerc și constă din pereți despărțiți unul de altul de 25 picioare în lung și în curmeziș. Provizia e foarte scumpă și aproape lipsește; pâine de secară aproape nu găsești; tot pâini mici de grâu și de orz. Și orzul e foarte scump: un sfert moskvitean costă 15 copeici, dar chiar

locuitorii n'au ce mânca. Trăiesc și cu ochii la câmp: casele nu sunt înconjurate de curte cu gard; sunt foarte îngreunați cu dările de turc și de domnul moldovean. În Soroca trăiesc de o parte Leșii, de alta Moldovenii.

Din Soroca, unde am stat două zile, am plecat spre orașul Iași. Dealul deasupra Sorocii e foarte înalt. Urcându-l cu multă greutate, a început o ploaie mărunță, care îngheța. Peste tot piatră, caii nu pot merge. Tare greu ne-a mai fost. Unii dintr'ei noștri n'au putut sui dealul, iar noi ne-am oprit la popas, unde am și înnoptat. Toată ziua a plouat și era frig, și toți am fost udați până la piele și am înghețat. Împrejurul nostru se întindea stepa, și lemne n'aveam de unde lua. La popas doar am găsit puține lemne. Se oprise solul nostru din Moscova, kniazul (Dimitrie Mihailovici Golițin), și rămasese lemne, pe care noi le-am adunat, le-am pus în care și le-am dus până la popas. Iar dacă n'ar fi fost acele lemne, apoi am fi murit de frig. Toți eram uzi, iar noaptea s'a pus ger și ploaie amestecată cu zăpadă, nici foc

nu puteam face. Iar Grecii toți erau uscați: și-au făcut corturi de pânză și s'au culcat; iar noi toată noaptea ne-am sbătut ca peștele pe uscat. Să miluiască Dumnezeu pe cazacul Petre, el mi-a dat să mai văd lumina zilei: m'a acoperit cu zeghea și m'am uscat la foc. Altfel nu era chip de uscat tot ploua cu zăpadă. Să păzească Dumnezeu, ce mare prilejdie era, dar a trecut, slava Domnului! Dimineața ne-am sculat și am plecat în stepe și ne-a fost călătoria foarte tristă și amară: trecători strașnice, munți înalți, nu poți ședea să te mai odihnești. Caii au ostenit și trebuia să mergem tot pe jos prin pustietate strașnică; nimica nu-i: nici sat, nici pădure, ci tot stepă goală...

Bivol-Ilieș Elena

(Bivol-Ilieș, Elena. Clipa dintre mine și
mâine: {versuri} /Elena Bivol-Ilieș. – Ch.:
Î.E.P. Știința, 2011 (Tipografia „Elena-V.I.”
SRL). – 124 p.)

Cuvânt către cititor

Stai, suflete, vreau să-ți vorbesc:

Am o inimă-n piept; o inimă mare —
enorm de-ncăpătoare; în ea port Câmpia Sorocii,
scăldată în soare.

Mu port Infinitul — veșnicia Vieții;
precum și pruncii născuți
în truda Sfântă a dimineții.

Inima-mi toată este presurată de mărgăritare — stropi din dragostea
mare pentru părinți, nepoți și copii - din cei dragi și cuminiți
(mici ciocârlii). Sau, poate, niște sfinți...

Inima mea, deloc nu ar funcționa dacă nemurelele, rudele
și prietenii loc în ea nu ar avea...

În inima mea crește salcâmul și nukul din poartă;

Încapi și tu - încape lumea toată.

Hai, suflete drag, intră în inima mea, te rog - nu ezita:
să-ți fiu călăuză prin dragostea mea.

Sihaștrii Sorocii

Fratelui meu

Cetatea Sorocii e leagăn de dor

Asemenea cuibului unui neam de cocori.

Poartă o taină vechea cetate

Scăldată de vise, scăldată de ape.

Amintirile sapă în Stânca Bătrână
Nume de ieri și nume de mâine.
Sihaștrii Sorocii cu tainic fior –
Săpat-au în piatră creștinescul lor dor.
Sfinții Sorocii - bătrânii sihaștri
Tăcuți și blajini, plecat-au spre aștri.
De-acolo, de sus, ca niște părinți,
Etern ne veghează, cumiști.

Bucataru Grigore

(Bucataru, Grigore. Soroca în spațiul cultural al Moldovei. Disponibil: <http://bibsadoveanuso-roca.wordpress.com/2014/09/24/soroca-in-spatiul-cultural-al-moldovei/>)

Soroca în spațiul cultural al Moldovei.

Soroca dintotdeauna a ocupat un loc aparte în spațiul cultural al Moldovei, al Moldovei Sovietice... a Moldovei de azi.

Nu m-am născut la Soroca, dar am avut norocul să fac studii muzicale, generale, de specialitate. În anii 1973 percepeam ca și carte de vizită, în primul rând, Cetatea Soroca, peștera Bichir... ca mai târziu să-mi dau seama, să percep

frumusețea râului Nistru, dealului romilor cu construcțiile neordinare, bisericile din Soroca...

Am nimerit atunci și pe parcurs m-am format ca muzician, om de cultură într-o gamă multiculturală, multietnică - orașul Soroca, plin de forfotă artistică, promotor a mai multor formații culturale artistice: „Nistrenii” – ansamblul de muzică populară și dans, conducători Valeriu Topor, Valentin Purici, „Chitarele Nistrene”, orchestra de fanfară și multe alte colective, care pe atunci promovau numele orașului Soroca pe multe scene ale lumii.

Au trecut mulți ani de atunci și sunt împlinit de faptul că Soroca a devenit mai atractivă, că grație oamenilor cu suflet mare (dar așa sunt toți sorocenii), am reușit să păstrăm, dar și să valorificăm patrimoniul cultural material și imaterial. Sunt mândru, că asist la restaurarea Cetății Soroca (un exemplu demn de cooperare cu Uniunea Europeană), împreună cu autoritățile de nivelul I am reușit completarea Registrului de evidență a monumentelor ocrotite de Stat din raionul Soroca cu încă 127 monumente de importanță locală.

A devenit mai frumoasă mănăstirea Rudi...

A împlinit 10 „Lumânarea Recunoștinței”, parte componentă a Muzeului de Istorie și Etnografie Soroca, monument la fel aflat în grija statului, care a devenit încă o carte de vizită a orașului Soroca.

Soroca devine un centru cultural important prin evenimentele culturale: festivalul de romanță „Anastasia Briciuc”, festivalul folcloric televizat „Trandafir de pe Cetate”, festivalul „Fanfara Argintie”, festivalul de muzică populară „Victor Postolachi”, obiceiurile și tradițiile de iarnă, „Iarmarocul de Crăciun”... toate demne de menționat grație nivelului înalt profesionist al colectivelor care participă, diriguite de specialiștii talentați de excepție: Nadejda Gorpin, Gheorghe Duminiță, Nicolae Zăbulica, Ion Alexei, Tamara Boboc-Coșciug, Raisa Groza, Valeriu Ceban, Ion Rotaru, Sergiu Ungureanu, Tatiana Bujor-Rudei, Anatol Tacu – profesori ai Colegiului Pedagogic „Mihai Eminescu” și Colegiului de Arte „Nicolae Botgros”.

Soroca – un potențial cultural enorm și sarcina de bază a Secției Cultură și Turism (o echipă de specialiști împătimiți de lectură și arta frumosului: Anatol Rudei, Silvia Florea, Liuba Focșa, Lidia Ungureanu, Mariana Popovschi, Mihai Gîțlan, Raisa Bicec, Gheorghe Șevciuc...) este de a mobiliza eficient acest tezaur,

Bulat Nicolae

(Bulat, Nicolae. Județul Soroca: file din istorie/Nicolae Bulat. – Ch.: Arc, 2000. – 350 p.)

Biblioteca Publică Soroca

...În anul 1894 pe lângă laboratorul de microbiologie și histologie, medicul Gheorghită a fondat o bibliotecă medicală, în 1902 biblioteca spitalului se abonează la treizeci de ziare și reviste medicale.

În 1874, pe lângă Zemstva Soroca a fost deschisă de particulari o bibliotecă și o sală de lectură. Biblioteca a existat peste 20 ani. Șef al bibliotecii a fost Bazilevski. El lucra gratis făcând un serviciu foarte bun sorocenilor. Biblioteca avea 7 dulapuri, în care se plasau 1357 exemplare de cărți, diferite acte juridice:

- a) civile, care se refereau la ultimii 16 ani;
- b) penale — pe ultimii 18 ani și
- d) culegeri comune — pe ultimii 5 ani.

Majoritatea literaturii se compunea din publicații din ultimii ani: autori — 150 în 374 volume; ediții precedente — 22 denumiri în 1266 exemplare și 9 denumiri

în 97 exemplare. Lucrătorii Zemstvei aveau dreptul de a se folosi gratis de serviciile bibliotecii, ceilalți plăteau. Pentru o carte luată pe o jumătate de lună se plăteau 30 cop., pentru 2 cărți — 50 cop., pe o jumătate de an — 1 rublă 50 cop. și 2 ruble 50 cop.; pe un an — 3 și 5 ruble. Cîțitorii din localitățile rurale plăteau mai puțin. De la 1 iunie pînă la 1 septembrie 1897 de serviciile bibliotecii s-au folosit 32 persoane, 7 din ei au plătit, aducînd un venit de 12 ruble 20 cop.

Biblioteca a avut și neajunsuri. Numărul scăzut de vizitatori se explica prin faptul că ea lucra numai vara. De asemenea, biblioteca avea foarte puțină literatură universală tradusă în limba rusă și deloc în română.

O dată cu lărgirea vieții economice, cu creșterea solicitării de specialiști tehnici, în 1905 s-a simțit nevoia înființării unei biblioteci cu informații referitoare la construcția de poduri, drumuri, șosele, clădiri civile, canalizare, apeduct, telefon. Secția agronomie a Zemstvei avea doar o mică bibliotecă, de 500 volume.

Bibliotecile jucau un rol important în lichidarea neștiinței de carte, iar Zemstva Soroca trebuia să fie un sprijin sigur al bibliotecilor populare.

În 1905, prin intervenția deputatului Anatolie Gudevici, referitor la proiectul „Organizarea în județul Soroca a învățămîntului în afara școlii” Zemstva adoptă hotărîrea de a se lua unele măsuri în privința răspîndirii cărții:

1. Organizarea în timpul apropiat a bibliotecilor cu sală de lectură pentru popor;
2. Răspîndirea pe gratis în masă a literaturii;
3. Organizarea depozitelor pentru cărți.

Pentru a-și duce la bun sfîrșit hotărîrea, Zemstva alocă 600 ruble pentru deschiderea a 24 biblioteci, purtînd numele lui Lev Tolstoi.

Călători străini despre Țările Române

CĂLĂTORII STRĂINI DESPRE ȚĂRILE ROMÂNE ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

(Călători străini despre Țările Române.
Volumul 10, partea a 2-a. - București: Ediția
Științifică, 1968. - 10 vol.; 24 cm.)

Contribuții la o descriere statistico-istorică a principatului Moldovei

- Extrase 1 -

...Ținutul Soroca este ultimul ținut din Moldova de jos... // El se înfățișează de obicei ca pustiu și sălbatic. Pe vremuri, când domni nu erau doar arendașii țării acesteia frumoase, și deci o îngrijeau mai bine ca acum, Soroca a putut să fie o localitate frumoasă, așa cum am văzut eu însu-mi după unele semne... acum zece ani am găsit în Soroca o fabrică de silitră, pe care o înființase un om foarte nepriceput din

Iași. Localitatea aceasta se află la o depărtare de Iași de 15 mile germane, străbătute de mine cu cai de poștă moldovenești în 18 ceasuri. [Acestet târguri au fost pe vremuri orașe] cele mai multe case sunt făcute din lemn, adică din garduri lipite cu lut; grădinile sunt pustii, ulițele sunt spurcate cu mocirle; se văd câteva dughene făcute din lemn, plăcintării murdare, câteva cuptoare de copt pâine, unde se capătă pâinea abia pe jumătate coaptă, și o cârciumă pustie plină de insecte, în care poți găsi doar un vin nou, dar de mâncare nimic altceva decât o mămăligă mizerabilă.

//

Dacă undeva dai de locuința de zid a ispravnicilor, atunci cel puțin poți vedea că adăpostul amenință să se prăbușească în curând și chiar într-atât, încât pe un vânt mai puternic nu te încumeți să intri din uliță în casă; podeaua o găsești peste tot inegală; ușile nu se potrivesc în tocurile lor și sunt prevăzute cu balamale și broaște rele sau chiar deloc; ferestrele în loc de geamuri sunt astupate cu hârtie; curtea casei, de cele mai multe ori, nu este îngrădită, are șoproane și grajduri rele, care - la fel ca și curtea întregă - sunt pline de gunoi și băltoace. Din aceasta ușor se poate socoti în ce stare trebuie să se afle, într-un asemenea târg, casele celelalte aparținând țăranilor... Bieții țărani, vrednici de toată mila, sunt prea jefuiți de autoritățile lor ca să fie vreodată în stare să-și poată ridica o locuință mai bună...

...Se găsește aici din belșug și sare și silitră, prima aduce domnitorului anual 400 de pungi de piaștri, în schimb silitra se scoate numai la Soroca, pe Nistru, și într-un fel foarte puțin sânguincios, după cum am văzut chiar eu cu ochii mei. Fiindcă boierul care este însărcinat cu aceasta și care nici nu are priceperea necesară, trebuie să se ducă la o depărtare de 30 de ore de Iași, ca să ia seama la ceea ce nu este în stare să vadă. De aceea nu e de mirare că evreii poloni își schimbă atât de des pe furiș, după felul lor, rachiul lor din cereale pe silitra pe care și-o vând apoi, scoțând un câștig cu mult mai mare...

Cantemir Dimitrie.

(Cantemir, Dimitrie. Descrierea Moldovei/Dimitrie Cantemir. – Ch.: Litera, 1988. – 250 p. – (Biblioteca școlară))

Descrierea Moldovei

I. Partea geografică

Capitolul al IV-lea.

Despre ținuturile și târgurile de astăzi din Moldova

... 12. **Ținutul Soroca.** Scaunul său este Soroca, numită mai înainte Alchionia, așezată în câmp, lângă coline, pe Nistru, destul de mică, dar foarte întărită, dacă ținem seama de vremea în care a fost clădită. Are un zid în patru colțuri, foarte tare, apărat

de turnuri înalte și este clădit din piatră de cremene ce se găsește din belșug pe colinele dimprejur.

Fiindcă după pierderea Benderului, Soroca a ajuns cetatea cea mai de seamă împotriva Lehiiei, voievodul a așezat aici două căpetenii de oaste, ca s-o apere.

Lipsa de lemne și de apă nu îngăduie ca partea de sus a acestui ținut să fie lucrată; de aceea ea este singura parte din Moldova rămasă pustie, cu toate acestea nu e prea mare, așa cum se și înfățișează acest ținut — ca o pustie — în hărțile geografice cele mai bune...

Capitolul al VII - l e a

Despre animalele sălbatice și domestice

... Nu e treaba noastră să facem o lungă descriere a animalelor care sunt aceleași în Moldova ca și în țările învecinate, fiindcă nu ne este aminte să vorbim despre turmele de cerbi, căprioare, capre negre, vulpi, urși și lupi, câte rătăcesc de colo până colo prin păduri, ci să vorbim despre ceea ce aflăm deosebit la aceste animale ale Moldovei.

Îmi aduc aminte, ce e drept, că la noi sunt trei feluri de oi: oile de munte, oile de Soroca și oile sălbatice de pădure...

...La șes, oile sunt mult mai mari, dar nu atât de multe ca la munte și printre acestea sunt de luat în seamă cu deosebire cele ce cresc în ținutul Sorocei. Toate au o coastă mai mult decât celelalte și pe care nu o pierd cât trăiesc. Duse însă în alt ținut, abia în al treilea an, oaia fată un miel cu coastele obișnuite. De asemenea dacă o oaie din altă parte este adusa în ținutul Sorocei, mielul care se naște va avea o coastă mai mult decât mama lui.

De acestea se deosebesc foarte mult oile sălbatice de pădure, care cu greu se mai găsesc în alte părți. Buza de sus atârână în jos de două degete mari; de aceea, când pasc, sunt silite să-și caute hrana mergând de-a-năratelea. Grumazul le este țeapăn și nu-și pot întoarce capul nici la dreapta nici la stânga. Au picioarele destul de scurte încât câinii care le fugăresc abia sunt în stare să le prindă. Pe deasupra au mirosul foarte ascuțit, încât adulmecă de la depărtare de o milă nemțească vânătorul sau fiara care vin spre ele în bătaia vântului și o iau la goană. Dacă însă aceștia se apropie de ele împotriva vântului, nu-i simt decât abia atunci când sunt înhățate...

Farmecul Sorociei

De treci dealul prin Voloave,
nu ai timp să mai spui snoave,
vezi Soroca-ndepărtare
cu locuri fermecătoare.
Sus o peșteră în stâncă
stă lăsată de strămoși,
jos o râpă prea adâncă,
iar în jur pomi rămuroși.
Pe stâncă din depărtare
se vede o lumânare,
ce-i lăsată-n amintire
pentru o altă omenire.
Trecând podul lui Bekir
vezi orașul fir cu fir:
stânci înalte-ți ies în cale
și Nistru ce curge-agale,
sus pe stânci, colo în zare,
case par mărgăritare,
multe, nalte și frumoase,
nu găsești, cred, mai luxoase,
iar pe malul Nistrului,
la loc larg, în libertate,
stă simbolul neamului,
o mândrețe de
CETATE.
Dacă ești un bun turist,
în
CETATE
nu ți-i trist,
că în orice pietricică,
vezi din neam o părtică.
Amărât tu la plecare,
ai striga în gura mare:
- Doamne, cu ce am greșit
de atât am pățimit?
Copleșit de amintiri,
urci în dealul Bujăraucii,

te întorci să-l mai admiri:
- Ăsta-i
farmecul
Sorocii.

Ciobanu Ștefan.

(Basarabia: Monografie. Ediția expoziției / sub îngr. lui Ștefan Ciobanu. – Imperia Statului din Chișinău, 1926. – 482 p. - Expoziția Generală și Târgul de Mostre din Chișinău)

Basarabia.

Chișinău. Vasile Lupu. Bălți. Florești. Soroca. Cosăuți

...O, tristețea câmpurilor ondulate basarabene! Ce mult s-a agravat în sufletul meu singurătatea câmpiilor tale încrustate de aceleași coline și văi fără sate și fără viață...

Uneori mergi cale de 10 kilometri, fără să întâlnești o umbră de copac, ori un suflet de om...

Ridici un deal mare, crezând că dincolo de creasta lui vei da de locuinți cu vieață, mișcare,

dar așteptarea ți-a fost zadarnică...

Aproape de Soroca priveliștea se schimbă! O pădure frumoasă, s-arată pe culmea dealurilor...

O tăiem repede prin mijloc, pe-un drum natural, lăsând șoseaua – îngrozitor de rea – la o parte.

Cu cât ne apropiem de Soroca zărilor se îmbracă în verde... Cerul ne apare mai limpede.

- Acolo trebuie să fie Soroca, întreb eu pe bucureșteanul meu...

- După dealul care se vede.

Coborâm acum o vale, prăpăstioasă cu cotituri scurte..., un drum periculos, mai ales pentru hudubaia noastră, care duce în spate aproape 20 de suflete.

Șoferul își încordează mâinile pe volan și ochii lui sclipesc de îngrijare prea mare...

O mișcare greșită și gata...

În fața noastră prăpăstii înfiorătoare și stânci uriașe, stânci din piatră ca varul, albesc sclipitor la soare...

Căldura se-ntetește, dar boarea Nistrului ne mângâie obrajii...

Iată-l, e aici, după cotul acela așa de pronunțat.

Trecem acum pe lângă el, și șoseaua care e așa de lină cu pomi sădiți pe margine, de ai noștri, e așa de dreaptă în cât bucureșteanul, ca și când ar voi să se

răzbune, dă drumul mașinei...

Căsuțe frumoase cu flori la ferestre și flori la pridvor, vîrîte în malul prăpăstios, și Nistrul pe dreapta așa de limpede, așa de curat! Iar dincolo, să azvârli cu piatra, Ucraina... Te uiți și nu-ți vine să crezi... Aici, în față, se-ncepe țara teroarei și a necunoscutului?

În fața casei m-așteaptă prietenul meu scriitorul Iov. Până la el urcă o cărare printre copaci roditori și tufe de tot felul.

Un adevărat cuib poetic e locuința lui Iov...

În odăile largi și curate, împodobite cu svoarte și chilimuri moldovenești, cu portretele tuturor scriitorilor noștri, e o atmosferă de voie bună și prietenie care te cucerește deodată... Și privești asta măreață, mirosul florilor, aerul curat, care intră din belșug în odăi, totul te dispune...

Și nuștiu ce să fac mai întâi, să-ncep a ne povesti întâmplări din viața noastră, s-admir panorama pe care ne-o desvelește în fața Nistrului, să-i cercetez biblioteca?...

După masă, cu toată oboseala drumului, în loc să dorm îmi sprijin coatele de prichiciul ferestrei, și rămân cu ochii pironiți în gol... E adevărat și totuși nu-mi vine a crede... Pe aici am venit eu cu vaporeșul, de la Tighina, în Basarabia rusească? Acum 12 ani...?

Și astăzi, în Basarabia noastră, în Țara mea, din casa unui scriitor român privesc liber, locurile pe unde am călcat odinioară cu atâta teamă?

O, locurile acestea așa de fermăcătoare, stăpânite de străini un veac și mai bine!

Putea oare Dumnezeu să mai rabde nedreptatea aceasta strigătoare la cer?

Rușii, numeau Basarabia de la Soroca în sus „Basarabia Elvețiană”!... Funcționarii lor din împrejurimi, veneau aici să-și petreacă luna de concediu... Bolnavii nămeau căsuțe, ca să-și îndrepte plămâni...

În adevăr, Soroca e un cuib de recreație, de liniște, minunat pentru bolnavi, cerul curat și limpede, frumusețea peisajelor, redă sănătatea acelor cari și-au pierdut-o...

Orășelul, ghemuit între dealuri stâncoase, acoperite de vii și livezi deoparte și Nistrul de alta, vile cocoțate sus pe vârful stâncilor, îți fac impresia mai degrabă a unei așezări de stațiune climaterică, decât o capitală de județ...

Aproape de apusul soarelui, pornesc cu Iov pe străzile liniștite, pavate cu lespezi mari de piatră albă, trecem prin mica grădiniță, ne oprim în piață, ne întoarcem o stradă la dreapta și suntem la Nistru...

Trei străzi sunt de toate, trei străzi paralele în partea cea mai largă a orașului, între Nistru și munte, iar în spre bariere numai două.

În Soroca, când îți dă cineva întâlnire nu se însemnează locul, căci dacă ai eșit în oraș, nu se poate să nu te întâlnești... Chiar dacă ai intrat undeva cu treabă, sergentul de oraș, cunoscuții, îți spun numaidecât... unde te afli...

Dacă vara, Soroca e așa de frumoasă, și atrăgătoare, în schimb iarna, vai de acei cari ar avea o nevoie să plece, mai ales în epoca ploilor...? De aceea bieții funcționari, care s-au așezat aici, de cum vine toamna își i-au rămas bun de la orice

legătură cu restul Țării...

Seara e întunecoasă... Câteva stele sclipesc din înălțime... Din fereastra deschisă zăresc dunga argintie a Nistrului... În spate, stâncile negre par înfiorătoare...

În Țichinovca, pe celălalt mal, s-aud glasuri omeneste, așa e de mare liniștea... Printre copaci zăresc câteva lumini, ceea ce face să mă mir... Întreb pe Iov...

- Cum se face ca într-un sat așa de mare, doar câteva lumini?

- N-au gaz...

- Dar alte...

- Vai de capul lor... Dacă nu s-ar duce de la noi contrabandă nu știu zău ce-ar face.

- Și cum se pot strecura contrabandiștii?

Acum nu prea, dar iarna... Cum să-i păzești în nopțile negre... Nu vezi Nistrul... când e înghețat doar câțiva pași să faci și l-ai trecut... Și apoi ce să le faci... mai toți au neamuri aici...

Aducem apoi vorba de literatură, de viața care o duce el aici:

- Ei, de veneai în Mai s-asculți priveghetoriile!... Stăm noaptea, iată așa cu coatele pe fereastră și nu ne mai săturăm... Una, zece, începeau deodată... O nebulie nu altceva...

Eu i-am povestit de concerte auzite la Chițcani – Puhăceni... Și Iov a căzut pe gânduri...

- Știi ce, îmi vorbi el într-o vreme?... De-am fi sănătoși, la anul, în Mai, să colindăm tot malul Nistrului de aici de la Soroca în jos... Să ne săturăm în caltea pentru toată viața de cântecul priveghetorilor...

Mă uit la el și dau din cap.

El tace și nu-mi răspunde. A înțeles gândul meu.

Dimineața mă duc să vizitez cetatea... Cobor pe străzi înguste, pietruite îngrozitor de rău, prin fața unor maghernițe umede, joase, pline de murdărie, de miros și de muște de unde se ivesc chipuri de evrei negustori, cari la trecerea mea aruncă căutături sperioase...

Trec pe lângă o sinagogă, o ferărie și cobor la mal... Mulțime de femei, copii, se scaldă și-și spală rufele în apa limpede.

Un grănicer stă în fața cetății...

Cu ani în urmă, cetatea era învecinată cu gunoaiele și murdăriile târgului, cu toate că aici era portul, unde acostau vapoare pe Nistru.

Acum locul e împrejmuit cu gard de sârmă, gunoaiele au fost scoase, flori și tufe de măcieș, cresc în jurul gardului...

Cu voia santinelei intru în fosta cetate, care după cum spune d-l Iorga, n-a fost niciodată un cuib de apărare, ci mai mult un punct de strajă în calea Tătarilor și a dușmanilor cari călcau pământul Moldovei...

Într-o trăsurică a zemstvei pomim spre Cosăuți...

E în amurg... Orașul cu clădirile lui rămâne în urmă... Când depe dealul Bujeriolului întorc capul și privesc în urmă, orașul pare că arde... Nistrul pare un lac de sânge, în asfințitul de purpură. Și ce ciudat e, că din pricina cotului care-l face

el aici, la început, nu pot deosebi dacă Țichinovca, satul din fața Sorocei e în Ucraina.

Cale de aproape o oră călătorim într-o singură cunoscută mie... O singură limbă de pădure, un huceag, cu o casă de țară și un călăreț pe cal alb întâlnim la jumătatea drumului, dincolo de Soroca...

Nistrul aici face un cot și intră adânc în malul Ucrainean. Ciudat e râul acesta plin de cotituri. Uneori cotiturile acestea sunt mai line, alteori scurte și intră ca niște dinți uriași în trupul Basarabiei...

Începe a însera. Un vânt ușor trece prietenos printre lanurile de popușoi proaspăt prășiți... Nori tulburi se ridică dinspre Ucraina ca niște munți de păcură... Văzduhul e întunecat și în aer miroase a ploaie...

Coborâm la vale. Nistrul care și-a ascuns fața cale de-o oră își arată spinarea argintie...

În față, în negreala de pomi și case albe, se deslușește Iampolul.

Stânci enorme de piatră, de acum înainte, încununează malurile Nistrului... Coborâm tot la vale, și intrăm în Cosăuți...

Căsuțe frumoase, gospodării bine întemeiate și flori la fiecare casă... Tufe de trandafiri zâmbesc ici acolo... Peste tot un verde închis, și o curățenie care te uimește, curțile oamenilor bine îngrijite, casele toate văruite...

Printre pomi zăresc gospodari cioplind lespezi de piatră... Unii fac cruci, alții roți de tocilă...

Albul cămeșilor lor, albul petrelor, verdele copacilor și argintul apei, toate culorile acestea îmbinate, îți dă o impresie de melancolie vagă...

Iov îmi lămurește: gospodarii de aici trăiesc mai mult din cioplitul pietrei... Vezi lespezile acestea, trebuie să fie comandate la vre-un târg oarecare... Crucea ceea mare de acolo, cine știe în ce cimitir și la capul cui va fi așezată!

- Dar piatra?

- Piatra o i-au din stâncile de acolo... fiecare gospodar are cariera lui... Iată și stâncile, vorbește Iov întinzând mâna...

Ne oprim în fața pichetului... O casă curată, cu flori... În față un soldat de strajă privește de pe parapetul care parcă anume a fost ridicat... Un monument frumos... ridicat prin stăruința unui fost comandant de companie se înalță în fața plutonului...

Și școala și primăria, toate locuințele administrației din Cosăuți sunt așa de frumoase și îngrijite...

Curtea boierească, mărginită de un gard de piatră și cu o poartă de fer, e pusă... Intrăm înăuntru și privim în lungul aleelor. Nici un om, nici un câine măcar... De ce atâta pustiu, atâta melancolie?

Ne întoarcem la pichet și plutonierul, un băiat tânăr și simpatic, ne ese în cale... Cu o deosebită bunăvoință el se oferă să ne conducă peste tot... E tocmai din Olt și la auzul locului lui natal nu mă pot opri să-l întreb:

- Oltul e tot așa frumos ca Nistrul?

- Ei, unde se află! Răspunde el zâmbind...

- Și cum te-mpaci aici?
- Bine... Oamenii sunt liniștiți...
- Dar ce vorbesc de noi?

Plutonierul privește la mine iar zâmbind...

„Sunt buni... de treabă... muncitori... Când îi întreb dacă-s mulțumiți răspund... E bine cu voi... Nimeni nu te atinge, ce e al tău, al tău e... numai dările sunt mari...”

- Dar de România?

- Acei cari au făcut armata dincolo... sunt cu totul altfel. Plutonierul zâmbește iar și cată în ochii mei cu bucurie...

Îmi șoptește în drum că sunt bine înarmați, au mitraliere... au hrană... numai Nistrul e greu de păzit... Atâtea colțuri și râpi și păduri, iar uneori patrula trebuie să treacă pe niște cărări așa de înguste, că un pas greșit i-ar face să-și piardă viața... „Și gândiți-vă D-tră”, vorbe el după puțin, clătînând din cap, „ce greu e noaptea, dar mai ales iarna... Și slujba noi o facem mai mult noaptea”!...

Intrăm la singura băcănie de aici... Nici bere, nici vin, doar ceai și limonadă... Pentru șase lei, fiica stăpânei ne-aduce o sticlă de un kilogram...

Cumpărăm covrigi uscați și-i mâncăm cu limonadă... Dacă am aștepta puțin ar fi și samovarul gata...

Dar umbrele serei cad tot mai tainice... În Iampol s-au aprins lumini... Pe Nistru câțiva pescari și-au pregătit ciobacele să pornească la pescuit sub ochii grănicerilor.

Peștele îl vor împărți în două. Pe malul din față, doi grăniceri ruși – soldați roșii, au pornit în patrulă.

- Păzesc și ei? Întreb pe plutonier...
- Ei păzesc...! Vai de capul lor!...

Mă uit în zare. Pădurile s-au înegrit... Stâncile uriașe, care-ncunună malul, apar așa de fioarase!

Tăcerea peste tot e grozavă... Un lătrat de câine nu s-aude măcar. Aerul e rece și-ți înțapă plămânii... trebuie să plecăm... Trăsura ne-așteaptă...

Mă uit la plutonierul simpatic... E așa de bun sufletul lui, ori singurătatea aceasta îl face mai prietenos, mai gingaș cu oamenii?...

Ne despărțim de Cosăuți, cu mulțumire, dar și cu o tristețe care ți-apasă sufletul...

Înainte de a pleca din Soroca, pornesc cu Iov disdedimineată, prin oraș... Țărani din colțurile cele mai depărtate ale județului au venit la el ca să-i ceară sprijinul și-l așteaptă în fața porții. Unii vin cale de zeci de kilometri pe jos; printre aceștea mi-a atras luarea aminte, un țăran, în târlig, și aproape orb... Venise cale de 40 de vârste, cum spunea el, ca să meargă d-l Iov cu dânsul să-i dea un ajutor, că-i invalid de război și cu seceta aceasta, n-are ce mânca...

Fostul prefect de Soroca, cu sufletul lui de poet, nu-l putea refuza...

- Iată așa vin în fiecare zi, disdedimineată cu fel de fel de necazuri... Unii mă scoală din pat... Ce să le fac?

Și Iov clătină din cap:

- Ei dacă ai ști, câte neazuri și nedreptăți suferă oamenii aceștea...

Mă uit la ochii lui triști și nu răspund nimic...

Dar, acum când sunt departe de el și Soroca adoargă:

„Dacă ar fi toți ca el, cu sufletul așa de curat, pătrunși de aceeași caldă iubire de neam, ce nu s-ar fi făcut în Basarabia?”...

Monumentele istorice

Cea mai mică din cetățile de pe Nistru este Cetatea din Soroca. Ea nu are nici vechimea celorlalte cetăți de pe Nistru, nici importanța ei strategică pentru Moldova. Unii din istoricii ruși cred, că aici a fost vechea cetate genoveză / Olhionia. Aceasta însă nu se poate dovedi nici printr-o mărturie istorică. Desigur că în veacul al XIV-lea moldovenii pun stăpânire pe vadul de la Soroca, dar orașul nu era ca cetatea și ca părcălabie decât mai târziu. În tratatul de pace încheiat între Ștefan cel Mare și regele Poloniei la 12 iulie 1499, se amintește pentru prima dată și despre „părcălabul de Soroca Coste”. Se crede că Ștefan cel Mare zidește aici și o mică cetate de lemn și de pământ, care avea menirea să apere țara de incursiunea Tatarilor, fapt care se confirmă într-o scrisoare a lui Bogdan – Vodă către regele Poloniei trimisă la anul 1512. Domnitorul Moldovei Petru Rareș în anul 1543 reface cetatea Soroca în piatră, dându-i forma pe care o are astăzi. În prima jumătate a veacului al XVI-lea Soroca nu odată fu obiectul atacurilor bandelor căzăcești, cărora cetatea le stătea în cale în încercările lor de a prăda Moldova de sus. Astfel cazacii zaporojeni devastează orașul și ținutul Sorociei în anul 1600, devastare care pare a fi o răzbunare împotriva sorocenilor, cari în cap cu părcălabul lor Pârul în anul 1587 în urmărirea cazacilor ajung până la Pereiaslavli. Cu toată situația lui de oraș de graniță, Soroca se ridică ca oraș cum se vede dintr-un act din anul 1619, prin care se constată că în Soroca era un iarmaroc mare, cu negustori români, armeni și tătari.

În veacul al XVII-lea Soroca își îndeplinește rolul său de mică cetate de graniță pentru Moldova, în mai multe rânduri opunând rezistență încercărilor tatarilor, cazacilor și polonezilor de a intra în Moldova, de câteva ori căzând în mâinile acestor popoare. Brigadierul francez Moro de Braze, care-l însoțea pe Petru cel Mare în campania de la 1711, scrie despre Soroca: „Patruzeci și cinci de ani înainte de aceasta (de anul 1711), această cetate a suportat un asediu glorios: 40 000 de turci și 40 000 de tătari sub conducerea unui seraschter au fost nevoiți după eforturi inutile timp de șase luni să se retragă cu rușine, lăsând lagărul și toată artileria, pentru care fapt seraschierul a plătit cu capul său. Generalul Allart (generalul lui Petru cel Mare) a găsit beciuri subterane bune, câteva săbii, câteva butoaie cu praf, dar puține alimente”.

Și Dimitrie Cantemir, care a văzut Soroca, afirmă că cetatea este mică, „dar în raport cu vremea, când a fost zidită, foarte întărită. Are un zid drept-unghiular, dar foarte tare și apărat de turnuri foarte înalte și zidit din piatră, în care abundă dealurile dimprejur...”. Autorul anonim turc din prima jumătate a veacului al XVIII-

lea notează, că cetatea Soroca este mică, dar foarte puternică. Călătorul englez Ioh Bell d'Antermony vizitează Soroca în prima jumătate a secolului al XVIII-lea și notează că Soroca „este un oraș plăcut” cu locuitori moldoveni, cu „un turn vechiu, având câteva turnuri neîntrebuințate”.

Ruinele castelului de la Soroca cuprind o suprafață de aproximativ o jumătate de ha. Forma cetății este circulară. În jurul zidurilor se văd urme de șanț, care pe vremuri se umpleau cu apă. Intrarea se face printr-un turn dreptunghiular. Celelalte turnuri au forma circulară. În întreaga construcție se resimte influența artei de fortificație genoveză.

Orașele

Soroca, capitală de județ, având una din cele mai frumoase poziții geografice, are puține șanse de dezvoltare ca oraș atâta timp cât nu va fi legat cu cale ferată de celelalte centre românești. Așezat într-o lăsatură a malului Nistrului, constrânsă de dealuri aproape abrupte, care formează un fel de amfiteatru, orașul propriu zis își înghesuiește străzile în fundul acestei lăsături, pe amfiteatrul dealului fiind aruncate casele și viile locuitorilor moldoveni. Deși așezat pe o porțiune navigabilă a Nistrului, oraș comercial din vechime, Soroca nici în trecut n-a putut lua o dezvoltare mare din cauza situației lui de oraș de graniță, vecinic amenințat de vecini.

În primele decenii a stăpânirii ruse Soroca pierde și din însemnătatea pe care o avea, ca oraș, în timpul Moldovei. La aceasta contribuie și faptul că Soroca, până în anul 1848, a fost proprietatea particulară a familiei boierești Roset – Roznovanu. Decăderea orașului se vede și din numărul populației. Așa, în anul 1854, Soroca abia număra 4 198 de locuitori. La 1 ianuarie 1860, în Soroca locuia 5 250 de suflete. În ultimele decenii se observă o creștere mai intensă a populației. Astfel, după recensământul din anul 1897, populația Sorocei se ridică la 15 800 de suflete. Astăzi, după datele primăriei orașului, Soroca are 22 450 de locuitori, care se împart astfel: Români – 7 857, Ruși – 2 694, Evrei – 11 225, Polonezi – 449 și alte naționalități – 225. Aceste date, care credem sunt mai aproape de adevăr, nu coincid cu datele Direcției statistice regionale, care socotește că populația orașului Soroca se ridică la 27 880 de suflete de populație stabilă și 13 500 de populație flotantă.

În ultimele decenii, Soroca capătă o importanță deosebită ca centru cultural. Pe lângă o școală normală de băieți, există și un liceu de băieți, unul de fete, un liceu tehnic agricol, o școală tehnică de meserii, 10 școli primare și 5 grădini de copii.

În orașul Soroca și în cele două suburbii ale lui, Bujerovca și Zastânca, se găsesc 5 biserici ortodoxe, una româno-catolică și câteva case de rugăciuni evreiești.

Soroca număra 24 de mici întreprinderi industriale, care servesc interesele economice ale județului.

Ciocanu Anatol

(Ciocanu, Anatol. Turnul de pază: Poezii/Anatol Ciocanu. – Ch., 1958. – 99 p.)

Cetatea la Soroca

Par pagini arse de letopiseț
Cum suferinde-n timp pietrele tale
Din galerii se scurge pe pereți
Chiot prelung din vremi voievodale.

Fântâna e o lacrimă din bolți
Până-n adânc săpând tăcut pământul
Din fierbineala celor duse nopți
Cu inima-i sorb stropu-împrospătându-l

Apă-a istoriei, ne răcărim
Cu limpezimea ta eternitatea
Și-ncă-acel dor cea frământat sublim
Aici demult, îmbărbătând cetatea.

Rămâi de veghe timpurilor vechi
Și fii de straja aerului care,
Ne gura-îndrăgostitelor perechi
În orei prefăcut de sărbătoare

Ei lunecă pe-aici, cu Nistru-ncinși
Pân-când Luceafărul sărută zorii
Atât de tineri și de neînvinși
Cum pot să fie doar moștenitorii

Ciocii Gheorghe

(Ciocii, Gheorghe. Scrieri alese/Gheorghe Ciocii. – Ch.: Lumina, 2003 (Combinatul Poetic). – 264 p.)

Cetatea Sorocii

În aceste ziduri
Roase de ani și obuze
Dorm somnul de veci
Umbre, umbre de demult...
Parcă aud zvârcoliri de păsări
Și frunze,
Parcă aud copite...
Mă opresc.

Ele dispar
 Ca orele învinse.
 Umbre de cai.
 Umbre de arme.
 Umbre uitate,
 Răpuse, ninse...
 «Hai, răspundeți-vă, voinici,
 Plăieși cu stemă în frunte!...»

Nici un glas.
 Îmi dau ghes
 Valuri crunte.
 Da!
 Suntem atât de mici
 Și numai umbrele
 Adormite aici
 Pot face
 Din fiecare din noi
 Un munte.

Codrescu Theodor

(Uricaru: Cuprindetor de Hristoave, Firmane și alte acte ale Moldovei. Din suta XIV-a până la a XIX-a. Partea a treia. Edițiunea a doua de pe cea de la 1853/sub red. lui Theodor Codrescu. – Iași: Tipografia Buciumului Român (Strada Codrescu), 1892. – p. 287.)

Stînca dela Soroca

Notițe asupra stâncei din ținutul Sorocei, citată în cartea de mărturie de la fața 281 a părții a treia a Uricarului.

Această stîncă se află aproape de Nistru la răsarit-miază-zi, acoperită de o mulțime de vii, pe o întindere destul de însemnată; se zice că de frica tatarilor, locuitorii de prin Basarabia au fost nevoiți să sape un adăpost în acea stîncă. Intrarea ei este atîta de îngustă, încît abia un om tîrîndu-se poate intra, și numai la oare-care depărare ea începea a se lărgi, în cît ar pute locui mai multe familii. După aceia iarăși se îngustă și pe urmă se lărgeste, încît cu chipul acesta locuitorii ce se adăpostiau în acea stîncă, dacă erau alungați din întîia boltitură, ei se trăgea

în a doua, în a treia și așa mai departe, aparîndu-se cu armele până la resuflătoarea ei de la miază zi care da în satul numit Zăstîncea. Întinderea acestei grote pe deasupra poate fi de 20 minute, iară pe din lăuntru nu se știe, căci nime nu cutează a face o asemenea cercare, temându-se de primejdii, ori de frica superstițiilor ce se zic asupra acestei stînci. - Tot pe stîncea aceasta la răsărit se află săpată în o piatră cridoasă o kilie care se zice, că din vekime, ar fi fost locuința unui pusnic care numai odată pe an se arăta oamenilor în zioa Bobotezei, cînd clerul din Soroca și de peste Nistru sfinția apa aceasta; el sta cu picioarele goale, de departe ascultînd sfințirea apei. Pentru nutrire lui, se zice că la podul numit al lui Bekir, ce este pe valea Zăstîncei, sta atârnat un paneraș în care drumeții aruncau-cîte ceva merinde. În lăuntru chilioarei se poate vedea și acum un fel de catapiteazmă săpată în piatră și în fund o săpătură cît poate sta un om în picioare, unde se zice că sehastrul și făcea rugăciunile.

Codru Anatol

(Codru, Anatol. Mitul personal: Poeme/Anatol Codru. – Ch., 1986. – p. 197 – 198.)

Umbre la cetatea Sorociei.

Aici e timpul paznic de poezie,
Oștean de-ncredere la Vodă, lădat,
Și anii lui pe armăsari de smoală
Fac crug viteaz și chef de-ncalecat.

Ca mirul curs în bărbi pe la petreceri,
Clopotnițele-au curs către pământ.
Bătaia lor s-a suprapus în beciuri
În straturi mari de dangăte și vânt.

Da-n cuibul petrei, răzbunător, sărutul
Stă-n curmeziș cu sabia și spicul,
Durerile și-nfrîngerea, și scutul
Le joacă-n umbre negre veneticul.

Amurgul picură în cărămida stinsă,
Ca ceara în psaltire, zvonul trist.
În pălălaie și-n hulire-ncinse -
Un cap de bour și un cap de crist.

Iar undeva pe-aici, la cumătrie,
Plăieșii beau vîrtos și beau avan,

Căci s-a născut fecior de vitejie
La iarmaroc, la stână și la han.

...Pe toate timpul le-a făcut cetate
Drept mare semn de țară și tărie,
Clădită din voință și din piatră,
Cu umbrele trecute-n veșnicie.
Dorm amintirile și-i pace-n țară,
Și Vodă-și scaldă-n Nistru armasarii.

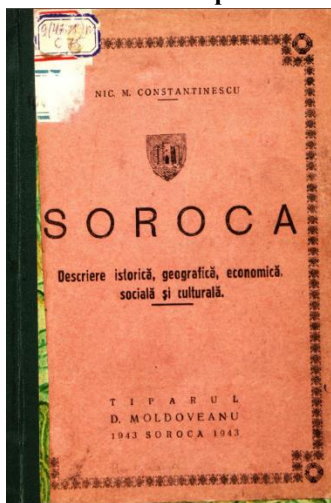
Constantinescu Nicolae M.

(Constantinescu, Nicolae M. Soroca: Descrierea istorică, geografică, economică, socială și culturală: Întocmită după date statistice recente și studii monografice cu diferite clișee și grafice în text/Nicolae M. Constantinescu. – Soroca: Tiparul D. Moldovanul, 1943.)

Descriere istorică, geografică, economică, socială și culturală

Capitolul I

Epocile de înflorire și decădere ale Sorociei

În depănarea vremurilor, orașul Soroca a trecut din mână în mână, când sub stăpânire turcească, când sub stăpânire polonă sau rusească, suferind nelegiuirile tuturor acestor oaspeți nepoștiți, fără ca să-și fi schimbat însă ceva din aspectul de târg moldovenesc, iar populația românească să se fi înstreinat de limba, credința, datinile și obiceiurile moștenite din strămoși. Fiecare lespede, fiecare piatră din acest târg de graniță glăsuște parcă de isprăvile moldovenilor de aici, din vremurile lui Roman Mușat, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ioan Vodă cel Cumplit, Aron Vodă, Vasile Lupu și alții, până în anul de tristă amintire 1812, când prin pacea de la București, încheiată în urma războiului ruso-turc de la 1806—1812, orașul trece în stăpânirea rușilor, care la 1832 îl transformă în capitală de

județ, iar la 1848 îl răscumpără de la proprietarii particulari și figurează drept capitală a județului cu același nume până în ziua istorică a desrobirii de sub călcâiul muscălesc, 27 Martie 1918.

Adevărată perioadă de înflorire a cunoscut Soroca sub domnia Voevodului Alexandru cel Bun, care după ce leagă orașul, așa cum am arătat mai sus, cu o cale directă cu Hotinul, Orheiul și Tighina, încurajează schimburile comerciale cu străinii, făcând ca produsele noastre naturale; vitele, lemnul din pădurile seculare ce înconjurau orașul, pieile tăbăcite, etc. să lase în buzunarele sorocenilor, bani mulți și grei. Un rău ce s'a produs în acel timp, a fost înmulțirea fără măsură a negustorilor evrei, oploșiți aici chiar cu învoirea Domnitorului, fără ca să se prevadă furțișagurile și desmățul la care aveau să se dedea, ei fiind considerați atunci ca elemente trebuitoare vieții comerciale.

O altă epocă de întărire pentru Soroca, a fost domnia lui Ștefan cel Mare. Din cauza vechilor năvăliri și jafuri pe care le făceau cazacii, tatarii și polonii prin vadul Bujorăucei, Domnitorul a găsit necesar să reconstruiască vechea cetate, odată cu construirea din nou a cetății Orheiului, spre a nu se strecura și pe acolo puhoalele prădalnicilor. Dovadă că cetatea Sorocei a fost reconstruită de Vodă Ștefan, ne-o arată cele două straturi de zidărie bine distincte una de alta, Peste zidăria veche, Domnitorul a clădit partea de sus a cetății cu crenelurile, punctele de observație și adăposturile pândarilor, ce aveau grija să vestească ivirea musafirilor din răsărit. Semnalul de alarmă era dat prin focurile ce se aprindeau în cetate și de acolo pe vârfurile tuturor movilelor, care se văd și astăzi înșirate în direcția Iașului. Știrea primejdiei ce se apropia era astfel transmisă Domnitorului, care fără întârziere, pune pe picior de război toată armata moldovenească, ce se repezea în iureș năpraznic, să stăvilească hoardele și să apere hotarul amenințat.

Până la sosirea oastei domnești, trebuind să mai treacă un oarecare timp, Domnitorul avea grijă să aibă și la graniță cete de viteji, care aveau sarcina să oprească ei cei dintâi năvălirea dușmanilor. Pe acești ostași îi împroprietărea cu moșii întinse, din neamul lor trăgându-se răzeșii de astăzi, oameni înstăriți din atâtea sate din regiunea Sorocei, printre care se numără în primul rând Stoicanii, Bădicenii, Niorcanii. Baxanii, Pohoarnele, Țâra, Voloavele, etc. Zapiselile vechi sau actele de proprietate ce se mai găsesc păstrate cu sfințenie pe la unii gospodari din aceste sate, scrise pe piele de vițel, întăresc cele spuse de noi. Paza cetății era dată pe seama unui pârcălab ce avea sub comanda lui toate cetele de viteji de pe graniță. Orașul era condus ca toate celelalte din restul țării, de un Șoltuz, ajutat de pârgari. Cu o organizare sănătoasă și o apărare puternică, orașul în tot acest timp, a propășit simțitor. Aceiași situație înfloritoare se continuă și sub domnia lui Petru Rareș după moartea căruia începe o vreme de încercări grele, atât pentru întreaga țară a Moldovei, cât și pentru Soroca.

Certurile de la domnie, luptele între diferiți pretendenți la Scaunul Moldovei, au făcut ca de la 1550, Soroca să treacă când sub stăpânire rusească când sub Stăpânire turcească, cu scurte intervale de liniște, în care abia mai isbutea să pună ordine în treburile ei gospodărești. La 1692 Soroca trece în mâinile Polonilor, care

se dușmăneau de moarte cu Turcii. În urma ridicării puterii rusești sub renumitul țar Petru cel Mare.

Soroca este aleasă ca punct de operații militare, țarul stabilindu-și aici chiar statul său major, înainte de groaznica bătălie de la Stănilești (1711), când vorbesc cronicile, că pe platoul de la Bujorăuca s'ar fi întâlnit întâiași dată Petru cel Mare cu învățatul Domnitor moldovean Dimitrie Cantemir, care a fost apoi și angajat ca învățător al copiilor lui. În timpul războaelor ruso-turce, Soroca a fost ocupată de colonelul rus Kapnist.

Soroca în secolul de sclavie muscălească

Îndată după pacea de la București de la 1812, Soroca trece sub stăpânirea rusească, așa cum am arătat mai înainte, stăpânire care durează până la războiul reîntregirii din 1916-1918. În tot timpul acestei vitrege și nedrepte stăpâniri, regimul țarist a urmărit pe toate căile și prin toate mijloacele să rusifice și Soroca, ca de altfel întreaga noastră Basarabie. Autonomia locală recunoscută la început de țarul Alexandru I, a fost înlocuită la 1828 cu „Regulamentul lui Voronțov“, prin care se introduce fără nici o milă, regimul absolutist în întreaga Basarabie.

De acum înainte graiul nostru moldovenesc, limba noastră sfântă, despre care marele poet basarabean Al. Mateevici spune în versurile lui duioase, că e „limba vechilor cazanii, care-o plâng și care o cântă pe la vatra lor țărani“, n'avea să mai răsunе în școlile și altarele din Basarabia. Ea totuși, în ciuda oricăror samavolnicii ale conducătorilor de atunci, s'a păstrat neștirbită în satele și târgurile de aici, continuând și astăzi să cânte cu aceeași evlavie durerile și bucuriile românilor dintre Prut și Nistru, ca și pe vremurile intrate în legendă ale lui Alexandru cel Bun și Vodă Ștefan cel Mare.

Procesul rusificării, conducerea țaristă a încercat cu toată severitatea să-l facă prin școală, justiție, biserică, armată, colonizări și prin funcționarii ruși aduși aici în Soroca, funcționari a căror spiță familiară se mai păstrează în bună parte și astăzi. Pe la 1854 se constată cu durere că limba românească este aproape complet dispărută din școli, biserică și justiție, ea cultivându-se doar cu prevedere în sânul familiilor, în cămine, acolo unde s'a păstrat cu toate furtunile istoriei tot ce a avut mai sfânt neamul acesta în ființa lui; credința, limba, datinele și obiceiurile. Administrația orașului în general fiind dată pe mâna unor funcționari și regimului nu chiar așa de nepricepuți, a făcut ca târgul să nu sufere așa de mult în ce privește buna lui orânduire. Totuși, dacă s-ar fi continuat stăpânirea regimului românesc, ca și în Moldova de dincolo de Prut, orașul pârcălabilor lui Ștefan ar fi cunoscut altă stare de prosperitate. Când s'a instaurat stăpânirea românească din nou, la 27 Martie 1918 în acest târg străzile erau desfundate până la genunchi, instituțiile publice în stare de cădere; de salubritatea orașului nici vorbă. Apa se aducea ca'n vremurile primitive cu coromâsla de la Nistru sau din fântânile de la marginea orașului; iar cât privește lumina electrică, rușii nu-i prea cunoșteau întrebuintările.

Perioada de refacere după Unirea Mare

Îndată după desrobirea din 1918, orașula început să capete înfățișare civilizată. S'au pietruit și asfaltat o parte din străzi. S-a constituit uzina electrică și s-a făcut o parte din canalizare. Instituțiile publice s'au stabilit în noi localuri încăpătoare și impunătoare. Industria și comerțul au prins un nou ritm de viață. Orașul s'a împânzit cu fel de fel de ateliere de ferărie, tinichigerie, strungărie, lăcătușerie, stolerie, tâmplărie, cizmărie, croitorie, etc. Fabricile de ulei, bere, săpun și apă gazoasă, care funcționau în condițiuni înapoiate (primitive) s'au reorganizat; uleiul rafinat și berea de Soroca ajungând să fie cele mai superioare și căutate produse în nordul Basarabiei.

Viața social-culturală, prin mijlocirea instituțiilor, de cultură de aici, a început să ia și ea o dezvoltare apreciabilă. Soroca ajunsese să fie punctul de atracție și locul de recreație în vară, chiar a scriitorilor și literaților noștri, prin frumusețea regiunii și viața tihnită și îndestulată ce o oferea. Cu tot numărul îngrijorător al sinagogilor ce se înființase în inima acestui târg de răzeși, credincioși slujitori întru Domnul, (sinagoga atinsese cifra de 19 înainte de invazie), credința noastră strămoșească până'n anul de barbarie bolșevică, nu s-a sdruncinat cu nimic. Crezurile diavolești răspândite de jidovimea ce purta legături cu stăpânirea Antichristă de dincolo de Nistru, n'au putut strica sufletele curate ale moldovenilor de aici. Graiul, portul, credința și obiceiurile moștenite din străbunici s-au păstrat întocmai fără nici o schimbare, cu toate vifomițele istoriei. Aceasta era situația orașului Soroca, cetatea pârcașilor și arcașilor lui Ștefan Vodă, la data invaziei comuniste din 28 Iunie 1940, când bolșevismul pustiitor s-a năpustit furios asupra acestui liniștit oraș de graniță, ca și asupra întregii noastre Basarabii, ca să dărâme și să pângărească tot ceea ce conducerea românească făurise aici cu sacrificii, în cei 25 de ani de după războiul reîntregirii.

Soroca în anul de vitregă stăpânire bolșevică

Numai într'un an de stăpânire vitregă bolșevică, Soroca, orașul în care se odihnesc atâtea umbre sfinte ale trecutului nostru istoric, a suferit schingiuri, batjocuri și nedreptăți pe care secolele ce vin le vor înscrie ca pe cea mai întunecată pată din istoria acestei așezări răzășești. Din primele zile ale invaziei iudeo-moscovite, instituțiile publice, Prefectura, Primăria, școlile, bisericile și chiar gospodăriile particulare au fost jefuite și devastate fără nici-o milă de dălcăușii regimului bolșevic, recrutați din jidovimea târgului și tot ce a avut mai josnic această așezare de mazăli. Biserica Catedrală, Bujorăuca, Aleinikov și Capela Liceului de Fete „Domnița Ruxanda” profanate și furate de odoarele sfinte, transformându-le apoi în case de sfat pentru bezbojnicii Staliști și agenții N. C. V. D-ului.

Bibliotecile, cancelariile, laboratoriile și sălile de cursuri ale Liceului „A. D. Xenopol” și Liceului Technic Agricol, prefăcute în localuri de petrecere, pentru tineretul, pe care statul sovietic intenționa să-l crească în spiritul revoluționar și de desfrâu comunist. Conducerea orașului era încredințată unui grup de jidani și haimanalelor care înainte de invazie se ocupau cu spălătul rufelor sau căratul apei la

acești nelegiuți. Această pleavă a Sorociei, în timpul cât a durat rușinoasa stăpânire bolșevică, n'a căutat decât să prade locuințele cetățenilor înstăriți, să devasteze localurile publice, să se răzbune pe locuitorii cari nutreau simțimente curate pentru Neamul și Țara aceasta de eroi și să pună la dispoziția organelor N. K. V. D-ului listele de cetățeni, ce peste noapte aveau să fie luați cu tot cu familii în „dubă” sau „mașina neagră” și înstrăinați sau omorâți în înghețurile Siberiei sau stepele blestemate ale Rusiei, departe de cerul și pământul Patriei. Blestemul acesta a durat peste bătrânul târg, ca și peste întreaga Basarabie, până în zorii zilei binecuvântate de Dumnezeu de 22 Iunie 1941, când frații de dincolo de Prut, în care clocotea dorul de răzbunare a nedreptății săvârșite, s'au năpustit în iureș năprasnic, pentru a desrobi altarele, vetrele, ogoarele și mormintele în care zăceau oasele părinților, moșilor și strămoșilor noștri.

Sălbătăciunile comuniste în fuga lor n'au mai știut ce-i mila și omenia. Spre a nu se mai putea folosi nimic din ceea ce se mai găsea în târgul prădat și jefuit de ei până în cele mai ascunse unghere, au pus de s'a dat foc și au dinamitat cele mai însemnate clădiri și întreprinderi din oraș, iar pe cetățenii români ce nu aveau prevederea de a se ascunde din calea lor, în preajma retragerii, îi arestau și ridicau cu nemiluita, în largul pustiului rusesc, unde aveau să fie masacrați sau puși la muncă grele. S'au dărmănat astfel odată cu retragerea trupelor rusești, uzina orașului proaspăt întemeiată sub regimul românesc, s'a dinamitat Fabrica de bere, ulei, Moara „Baron”, Palatul Batalionului din deal, clădirea fostei Școli Normale, Poșta, Cinematografele, localul Primăriei, Cazarma de pompieri, etc. etc. Toate clădirile particulare și întreprinderile comerciale de pe străzile Ferdinand, Regina Maria, Regele Carol, Piața Unirii, G-ral Văitoianu, Țăranilor, Chișinău, ele au fost arse și transformate în cenușă.

Nu se găseau lacrimi în ziua intrării trupelor române în bătrâna cetate a lui Ștefan, spre a putea plânge toată nelegiuirea pe care au lăsat-o în urma lor aceste fiare ticăloase ale răsăritului cu chipul doar de oameni. Se vedeau la fiecare colț de stradă bătrâni, femei și copii, despuiați și goi, plângând pe ruinele căminului aprins, truda și agoniseala lor de o viață.

Nici cele mai barbare devastări din timpul năvălirilor n'au putut întrece în cruzimea lor distrugerile pe care le-au semănat în retragere bandele înarmate ale lui Stalin. Jidovimea care găsise aici sub regimul românesc atâta largă ospitalitate, datorită sufletului dărnăc și primitiv al moldoveanului nostru, ne răsplătea acum bunăvoința cu sânge și potop de flăcări. Nici lacrimile mamelor, nici scâncetul pruncilor nu puteau înlănzii furia oarbă a acestor fiare, care în pofta lor de distrugere semănau pe întinderi pustiul și moartea. N'au vrut să înțeleagă nemernicii că de aici, de unde avem înfipte de milenii rădăcinile statorniceiei noastre în mormintele dăce, nici țăriile nezăgăzuite ale cerului nu ne puteau smulge. Numai după trei săptămâni de luptă sfântă cu hoardele cele mai fioroase pe care le-a cunoscut istoria, luptă în care au căzut și mulți feciori creșcuți din sucul acestei răzășii, Soroca, în dimineața zilei de 13 Iulie 1941, avea să fie eliberată din ghiarele balaurului

roșu, instaurându-se din nou și pentru totdeauna, așa cum o cerea dreptatea istorică, conducerea noastră românească.

Soroca în primii ani după prăpădul bolșevic

În cei doi ani de stăpânire românească, viața din toate punctele de vedere a început pe nesimțite să ia alt mers. Instituțiile publice, cu sacrificii grele, au reușit să se instaleze în localuri bune și confortabile. Fabricile de bere, săpun și ulei, morile și celelalte întreprinderi industriale și comerciale, restaurându-se au început să funcționeze normal. Localurile particulare s'au refăcut prin truda localnicilor înapoiți din pribegie. Școlile și bisericile s'au reparat și redat cultului, tot prin grija autorităților și gospodărilor care au cunoscut din plin ticăloșenia hoardelor staliniste. Faldurii tricolorului românesc, după furtuna crâncenă ce se abătuse pe aici, flutură iarăși mândru și plin de nădejdi pe zidurile grele de amintirile trecutului bătrânei ctitorii Voevodale. Graiul dulce moldovenesc, cântecul trăgănat al doinei și dangătul duios și plin de evlavie al clopotelor de la biserici, într-o armonie sfântă, desmeardă iarăși zărilor Sorocei și sărută cucernic ogoarele cu lutu cărora atâția din cei mai buni frați ai noștri s'au înfrățit pentru totdeauna, în lupta pe care am dus-o cu barbarii răsăritului, pentru croirea unui alt destin mai vrednic și mândru de trecutul nostru istoric.

Istoricul celor mai vechi așezări sorocene

În rândurile de mai înainte, am căutat să înfățișăm pe scurt, însă exact și corect, trecutul istoric al bătrânei cetăți Voevodale de pe Nistru, atât cât ne-au permis izvoarele istorice ce ne-au stat la îndemână. După ce ne-am lămurit asupra paginilor de glorie și vifor ce închide Soroca, orașul ce dăinue aici pe Nistru încă din veacul al V-lea înainte de Hristos să încercăm a urmări istoricul celorlalte așezări, târguri și sate de pe întinsul plaiului sorocean; în felul acesta, putându-ne convinge de statomicia și permanența noastră pe aceste locuri, înainte de orice alte seminții sau neamuri, care în inconștiența lor, pretind drepturi de stăpânire, nevrând să înțeleagă că fiecare palmă din acest sfânt pământ este răscumpărată cu prețul celor mai scumpe jertfe ale moșilor și strămoșilor noștri.

Nimeni nu poate pretinde și susține în același timp, că așa după cum dăinue orașul și cetatea Sorocei pe țămul Nistrului, încă cu cinci veacuri înainte de Hristos și toate celelalte așezări din ținutul Sorocei și-ar trage originile tot din acele timpuri. Totuși, iarăși, nimeni nu poate să conteste că, cei mai vechi locuitori ai acestor meleaguri, n'au fost decât Dacii și Romanii, din a căror plămădă ne-am născut noi, Românii.

Ne o întărește această spusă a noastră denumirile vechi de râuri și dealuri, precum și lucrurile vechi, armele sau vasele care s-au găsit în pământul acesta, în urma săpăturilor făcute și care glăsuiesc de ajuns de existența aici, întâi și întâi a strămoșilor noștri, după asemănarea identică cu armele și vasele de care se foloseau ei. Cine dintre soroceni nu cunoaște, sau chiar dintre acei ce au călătorit prin

aceste ținuturi, că și astăzi Dealul din vecinătatea Tătărușilor Noi, din partea de nord-est a județului Sorocea, poartă denumirea de „Valul lui Traian”. Oare acest nume ni l-a fixat aici Pecenejii, Tătarii, Cazacii, Turcii, Jidanii sau Rușii ce au frământat și jefuit ținutul acesta în lung și lat, sau este un nume curat românesc, moștenit și transmis cu credință din generație în generație și din veac în veac, din vremurile când pe aici au pus stăpânire mai întâi strămoșii noștri Daco-Romani?. Dar săpăturile ce s’au făcut pe aceste locuri și care au dat la iveală săgeți vechi de fier identice cu armele de luptă ale strămoșilor noștri, nu ne vorbesc nimic despre stăpânirea noastră aici, înainte de ivirea hoardelor năvălitoare ale răsăritului?. Până și arborii câmpiilor, care au înfruntat viforul vremii, ne stau mărturie vie asupra trecutului nostru. Cunoaștem legenda Stejarului din Cobâlnea, descris în opera sa „Gospodarul din Orhei” de scriitorul D. Iov, despre care povestesc bătrânii, că sub frunzișul lui s’ar fi odihnit însuși Vodă Ștefan când s’a întors obosit din fugăria Tatarilor.

Primele așezări care s’au găsit aici la data năvălirii puhoaelor din răsărit au fost românești și ele au avut de suferit groaznic din partea acestor sălbătăciuni; dar, nu mai puțin adevărat este că, îndată ce am reușit să ne organizăm politicește ca stat, triburile acestea flămânde au fost îndepărtate, singuri noi românii rămânând să ne gospodărim pe aceste locuri, să ne facem așezări temeinice și să le sfințim prin vrednicia noastră, cum de altfel am sfințit tot întinsul plaiului cuprins între Nistru, Tisa, Carpați, Dunărea și Marea Neagră. Asupra acestor lucruri vorbesc cronicile și hărțile, nu numai ale noastre, ci chiar și cele străine. Domnitorul Roman al Moldovei, după cum spun cronicile poloneze, ajunsese să stăpânească aceste ținuturi „Dela Muntele cel Mare până la Marea cea Mare”.

Ținutul Sorocei a făcut deci parte Integrantă din trupul Moldovei, din primii ani ai întemeerii acestui principat, după cum se află însemnat și într’o hartă veche din secolul al XV-lea, chiar de către un istoric strein de neamul nostru, anume Viaceslav Gradețchi. Cercetând trecutul fiecărui sat din județul nostru, vom găsi o sumă de mărturii care susțin originea noastră, din cele mai vechi timpuri pe pământul Basarabiei, provincie ce însăși după numele ei amintește de primii Voevozi descălicători și întemeetori de țară, „Basarabii”.

Pentru că spațiul nu ne îngăduie a ne ocupa de fiecare în parte și pentru că scopul broșurei noastre este numai de a trezi interesul și a face cunoscut lucrurile cele mai de seamă pe care trebuie să le cunoască fiecare bun român asupra trecutului istoric al acestui curat ținut românesc, vom înfățișa în paginile ce urmează, localitățile mai principale, care poartă închise în istoria lor, urmele trecutului nostru de sbucium și de biruință.

În partea cea mai de nord a Județului Sorocea, orișice elev de școală primară cunoaște că există așezat la hotarul dinspre ținutul Hotinului, târgul Lipnicului. Aici Domnitorul Vodă Ștefan cel Mare la data de 20 August 1469, a ieșit în calea Tătarilor ce obișnuiau să facă prădăciuni în aceste ținuturi și i-a bătut cumplit, luând prizoner și pe Eminec, fratele lui Mengli Ghirai, vestitul Han Tătărăsc. După

acest fapt, Hanul cerând lui Vodă Ștefan, prin o solie de 100 persoane, să-i elibereze fiul care fusese închis în Cetatea Albă, după o cronică poloneză, Domnitorul dă ordin ca fiul Hanului să fie spintecat în patru, chiar în fața solilor, pe care apoi îi trage în țeapă, lăsând numai unul, căruia după ce îi taie nasul și urechile, îl trimite să spună Hanului, că așa vor păți toți cei ce vor mai îndrăzni să calce pământul sfânt al Moldovei.

Nu departe de târgul Otaci, tot în partea de Nord-Vest a Județului, se află satul Sauca, a cărui împrejurimi au servit ca teatru de luptă în anul 1620, între Moldovenii cu Polonezii de o parte, sub conducerea Hatmanului Polon Zolchievski și Turcii cu tătarii de altă parte. În această încercare, un tatar a reușit să reteze capul lui Zolchievski și locul morții lui s-a însemnat printr'un obelisc în câmpul deschis, obelisc care se poate vedea și astăzi, fiind unul din cele mai vechi monumente care se mai păstrează în Basarabia, ca mărturie a trecutului nostru furtunos.

Pe platoul de la Bujorăuca, în anul 1711, Țarul Petru cel Mare, înainte de dezastrul de la Stănilești, s-a întâlnit cu Dimitrie Cantemir, Domnul Moldovei, cu care în înțelegere, a ales Sorocea ca punct al operațiilor sale militare și a fixat Statul său major acolo.

Cât privește trecutul celor mai de seamă sate răzășești din jurul Sorocei ca: Stoicani, Voloavele, Baxani, Bădiceni, Niorcani, Pohoamele și Țăra, după mărturiile cronicilor și documentelor vechi ce se mai păstrează în unele case de răzeși, e lucru precis, că au fost întemeiate îndată după anul 1475, dată la care Domnitorul Ștefan în urma bătăliei de la Podul Înalt se îndreaptă cu oastea în aceste părți bântuite de tătari, îi alungă și reorganizează, apoi Cetatea, așezând aici pe granița Nistrului cete de voinici, așa numiții „apărătorii de pe margină“ cărora le-a dat ca recompensă pentru serviciile ce aveau să aducă țării la hotar, ținuturile întinse din împrejurimile Sorocei. Din acești slujitori de margine își trag rădăcinile răzeșii din satele sus pomenite, cetățeni cu situație materială frumoasă și mândri or când de trecutul lor epeic. Celelalte sate răzășești, din partea de sud-vest a județului, sau întemeiate cu timpul din urmașii arcașilor lui Ștefan, care au fost împroprietăți pe urma faptelor de arme însemnate, săvârșite în dese lupte ce-au purtat cu oștile tătărăști, căzăcești și turcești. Tot în această situație intră și satele Tătărășii Vechi, Rusenii, Moșenii, Codrenii, Prepelița, Cuhureștii și Samoileuca, întemeiate după actele vechi de proprietate, de însuși Domnitorul Ștefan al Moldovei cu mama sa.

Colonizările și încercările de desnaționalizare în secolul de robie rusească

În interesul desnaționalizării populației băștinașe, rușii în timpul ocupației lor de la 1812-1918, au căutat să aducă aici locuitori de origine etnică, rusă, sau ruteni, întemeind mici insule în mijlocul mării de români, insule care n'au putut rezista influențelor populației băștinașe, găsindu-se astăzi pe cale de dispariție completă, deoarece s'au asimilat (amestecat cu toial elementului românesc), așa de exemplu: satele Grigorăuca, Poiana Cunicii, Naslavcea, Mihailovca, Elisaveta, Pocrouca, etc. sau sate care au fost colonizate cu ruși și ruteni ca: Dubna, Trifăuți, Oclanda, Cartofleanca, așezări a căror locuitori astăzi nu se mai deosebesc intru nimic de

băştinaşii români, în ce priveşte graiul, portul, datinile sau credinţa strămoşască. Tot cu gândul diavolesc de înstreinare a elementului românesc de aici şi subjugarea lui intereselor străine, ruşii au căutat să întemeeze pe teritoriul acestui judeţ colonii de evrei oferindu-le anumite avantagii şi încurajându-i în practicarea comerţului.

Aceste colonii au înfăţişat adevăraţi ghimpi sau căpuşe economice cum le spune d-l prof. Gh. A. Cuza, vârâţi în inima binecuvântatului Dumnezeu pământ românesc ghimpi care ştim cât rău ne-au produs în cursul istoriei noastre naţionale şi mai cu seamă în ultimii ani de zbucium şi durere. Cine n'a cunoscut eri târgul Zguriţei, în care forfoteau ca viermii în rană, blestemaţii fii ai lui Izrael, aduşi aici de guvernul rus, ca arendaşi de pământ, pe moşia lui Dionisie Albotă; musafiri ce mai apoi prin îndrăzneala şi furtişagurile la care s'au datat au devenit proprietari deplini ai acestui târg. În aceeaşi situaţie s'au cuibărit evreii în Vertiugeni-Colonie la anul 1859, ajungând să exploateze toate împrejurimile. La fel în 1832 la Mărculeşti, în 1850 la Pârliţi, în 1853 la Căpreşti şi în 1860 la Dumbrăveni, unde la începutul întemeierii coloniei se ocupau cu negoţul de tutun procurat din satele vecine, care îl cultivau pe scară întinsă, pentru ca mai în urmă să înceapă afacerile lor necinstite, din care şi-au făcut averi de milioane. În linii generale, acesta este istoricul aşezărilor mai vechi din ţinutul Sorocei, ce înfăţişează numai o parte modestă din trecutul nostru zbuciumat, trecut din care putem oricând desprinde dreptul nostru de stăpânire asupra acestor locuri sfînite la tot pasul de sânge românesc.

Războiul Mondial şi unirea Sorocei ca şi a întregii Basarabii cu Patria mamă „România”

Pentru a ne lămuri şi asupra ultimelor evenimente istorice petrecute îndată după războiul de reîntregire de la 1916-1918 şi până la invazia din 1940, vom expune în câteva rânduri stările de lucruri în care ne găseam în preajma revoluţiei bolşevice din 1917 -1918 şi împrejurările în care Soroca, la 27 Martie 1918, votează alături de toate judeţele din Basarabia, Unirea la Patria Mamă, trecând apoi în revistă realizările regimului românesc în cei 25 ani de linişte, până în vara invaziei bolşevice din 28 Iunie 1940, încheind cu câteva date din nelegiuirile săvârşite de bolşevici în timpul invaziei de acum doi ani şi descriind câteva scene din războiul sfînt purtat pe trupul trudit al acestei provincii.

Când în toamna lui 1917 revoluţionarii comunişti răsturnă ţarismul şi întronă domnia lor atotdistrugătoare, elementele streine de fiinţa neamului nostru, în special jidanii au început propaganda lor diavolească cu scopul de a determina şi populaţia acestei provincii să recunoască regimul lui Troţchi şi Lenin. Basarabenii se aflau în schimb treji pe linia poruncilor de viaţă ale neamului lor românesc. Nimic nu i-a putut opri, în pornirea lor nestăpânită de a hotărâ unirea cu Patria Mamă România. Consiliul Judeţean al Zemstvei din Soroca (Sfăatul Judeţean de atunci) în frunte cu naţionalistul Vasile Gh. Sacară, V. Gh. Bărcă, Neculai M. Şol-

tuz, D. I. Meleghi, reprezentantul proprietarilor, Grosu, Ganea, Groapă și Colone-lul Gaicu, ales în Decembrie 1917 și constituit la 13 Martie 1918, a hotărât asemeni celorlalte Județe din Basarabia, unirea cu „România“

La această zi istorică, sfatul de mai sus, după ce a discutat grozăveniile ce poate aduna asupra acestei provincii revoluția Rusiei comuniste, într'un entuziasm unanim, votează moțiunea (propunerea făcută în adunare) de unire a Basarabiei cu Patria Mamă „România“. Sorocenii care înduraseră vreme de un veac și mai bine împilările asprului călcâi muscălesc, trăiau atunci cele mai sfinte clipe din istoria lor națională. Aleșii lor cu sufletul de adevărați patrioți hotărâu alipirea ogoarelor strămoșești la trupul țării, de care peste douăzeci de secole au fost nedespărțite în baza principiului de libertate a fiecărei națiuni și dreptului de auto-determinare, adică de a hotărî fiecare popor de soarta sa. Moțiunea a fost citită de naționalistul Vasile Sacară și înaintată apoi Sfatului Țării din Chișinău, care potrivit dorinței tuturor basarabenilor, a fost încununată cu actul măreț al Unirei, din 27 Martie 1918.

De la această dată, Basarabia avea să devină iarăși provincie liberă românească și populația ei să se bucure de toate drepturile pe care i le garanta trecutul de luptă și suferință comună cu frații de dincolo de Prut. Însă, pentru că frământările și blestemățiile bolșevice erau încă în toi în preajma Nistrului, pe pământul Sorocei, a trebuit să se aducă noi jertfe. În iarna lui 1919, Generalul erou Stan Poetaș trimis aici ca strajă în vecinătatea lumii ce urmărea detronarea lui Dumnezeu din cer. încercând să sfarme bandele comuniste ce trecuseră Nistru pe la Otaci și voiau să răspândească dincoace credința lor diavolească, a căzut ca un martir, răpus de gloanțele bolșevicilor lui Lenin, în apropiere de Călărășauca, pe drumul spre Otaci.

El a fost primul erou pe care l-a dat neamul acesta în lupta cu blestemații închinători ai Antichristului. Populația Sorocei, în semn de cinstire a memoriei lui, i-a ridicat la 17 Iulie 1919 un monument de toată frumusețea la mormântul din dealul Sorocei și altul mai impunător, în anul 1921, în piața din centrul orașului, restaurat îndată după invazie, pentru ca să glăsuiească veacurilor de dârzenia cu care am reacționat noi, românii, la cea dintâi svârcolire bolșevică în răsăritul sălbatic.

Pe pământul Basarabiei a urmat după aceasta anii de liniște și propășire, în care fiecare cetățean, stăpân pe bucata lui de pământ, liber să vorbească în limba strămoșilor și să se închine Dumnezeului părinților lui, a trăit în tihna vetrelor pe care le desrobise cu prețul atâtor suferinți. Lanțul durerilor și sacrificiilor noastre nu s'a întrerupt aici. Destinul nostru istoric a făcut să cunoaștem pe pământul suferințelor basarabene vreme de un an și grozăveniile neleguiților comuniști care au încercat în anul de tristă amintire 1940, să-și răspândească crezurile lor satanice și asupra acestor plaiuri.

Capitolul II

Descrierea Geografică a județului Soroca

a) **Hotare și vecinătăți.** Județul nostru Soroca poartă numele după orașul de reședință „Soroca,” așezat pe țărmul drept al Nistrului, la 48° și 36° latitudine și 2° longitudine, după meridianul din Pulcov. El se numără printre cele mai întinse județe din Basarabia și chiar din țara întreagă. Are o suprafață de 4331 km². Vecinătățile județului Soroca sunt următoarele: în partea de Nord-Est are ca hotar fluviul Nistru, care îl desparte de provincia românească Transnistria, proaspăt desrobită din ghiarele Rusiei Sovietice. În partea de Nord-Vest o linie convențională care pornește din nordul satului Vascăuți și merge spre Sud-Vest până mai jos de Rediu-Mare, despărțindu-l de județul Hotin.

În partea de Apus are ca hotar tot o linie convențională, ce duce din partea de Apus a satului Rediu-Mare, cotește prin dreptul târgului Briceva, merge spre Sud spre Grinăuți, apucă spre Răsărit pe lângă Cubolta, Gura Căinari și coboară până în partea de Miază-Zi a satului Elisavetovca, despărțindu-l de județul Bălți. De aici începe hotarul de Miază-Zi, tot o linie convențională, ce duce spre Răsărit, până în partea de Sud a satului Socola, pe Nistru, despărțindu-l de județul Orhei. Pământul județului Soroca face parte din podișul de Nord al Moldovei, fiind brăzdat de o serie de dealuri cu direcția Nord-Sud, după cursul apelor care-l încinge.

Pentru a ne lămuri mai bine asupra cursului apelor și formelor de relief ce le prezintă județul nostru, e bine să cunoaștem structura lui, adică felurile de pământ din care este alcătuit. Pe întindere, ținutul nostru al Sorocei, făcând parte după constatările geografilor din felia de răsărit a regiunii subcarpatice, va avea subsoiul alcătuit din piatră granitică de-a lungul țărmului Nistrului, restul piatră de diferite soiuri, iar solul mai mult din argilă, leos și humus sau cernoziom (pământ gras), ceea ce vom vedea că asigură și rodnicia mare a plantelor de orice soi, în această regiune.

b. **Relief și Ape.** Pentru ca fiecare român crescut din brazda acestui județ, să cunoască cel puțin o parte din denumirea formelor de relief de aici, vom expune în rândurile de mai jos, orientate după punctele cardinale, câteva nume de dealuri, piscuri, câmpii, văi, râuri, lacuri și iazuri mai principale. Se va consulta, pentru o mai perfectă cunoaștere și harta cu relieful Sorocei.

Văi mai adânci cu râpe prăpăstioase, ca și dealuri cu piscuri mai înalte se găsesc mai cu seamă în partea de Nord-Vest a județului. Vrednic de reținut este că dealurile ca și văile poartă denumirile, în cele mai dese cazuri, după așezările din vecinătate. Colindând partea de răsărit a județului Soroca, vom întâlni următoarele dealuri: Baxani, Corobceni, Uruitoarea, Podgoarea (lângă Holoșnița), Movila (lângă Rudi)» Rediac, La Cruce (în vecinătatea Șolcanilo) Stânca și Hârbova (lângă Naslavcea), Holmul Mare și Holmul mic (lângă Vasilcău) Făgădău, Bursuc. Ciocărlan (lângă Pohoarna), Vadul lui Rașcu și dealul La Mănăstire (lângă Zalu-ceni). Lacurile și iazurile cele mai de seamă sunt: „De la Grădină” (lângă Șeptelici, „Vâlcele” (lângă Șolcani), „Holoșnița” și „La Șetreni” (lângă Văscăuți).

În partea de Nord, în cuprinsul Sorocei vom găsi dealurile; „Drăguța“, Dealul Arioneștilor cu piscul lui „Arion“ și valea Arionești. Dealul „Oborcea“ (lângă Braicău), dealul lui „Adam“, dealul „Ponoare“ și „Cubolta“ lângă Climăuții de sus, „Bursuc“ lângă Lipnic cu iazul satului „În Vale“. În partea de Apus lângă Dondușani întâlnim dealul „Mazur“ și „Andreeșeni“, lângă Drochia dealul Goleni, apoi dealul „Momâia“, „Fetei“ și „Popei“, în vecinătatea Gurei-Camenca. Lacuri și iazuri mai principale găsim: lângă Ghizdita lacul lui „Tiutiuniuc“, „Ghizdita“ și „Putinești“. În partea de Miază zi a ținutului Sorocei se află dealul „Bălăbănești“ lângă Fiorești; dealul „Lung“ (lângă Copăcenii), „Via Cucoanei“, aproape de Cotiugenii-Mari; Dealul lui „Isop“, „Plăcinta“ și dealul „Crucei“ (lângă Gura Căinării); apoi, dealul „Movila Muscalului“, „Boțoasa“, Valea „Crucei“ și „La Cruce“ cu Valea „Rece“ în vecinătățile Cobâlnei. Iazuri întâlnim aici: „Fetești“ lângă Drăgănești și „Copăcenii“ lângă satul cu același nume.

În regiunea de mijloc a județului, călătorul va întâlni următoarele dealuri: „Răteș“ și „Hârtop“ lângă Grigorauca, „Dealul Mare“ lângă Măcăreuca, „Zgurița“ „Hârtopul Ciuntului“ lângă Mândac, „Dealul Crețului“ lângă Rădulenii, „Varnița“ și „Burduhoasa“ în vecinătatea Parcanilor, „Bolatei“ lângă Pârliți, „Movila lui Busuioc“ lângă Chetrosu. Văile mai principale sunt: „Căinării“ și „Valea Caldarea“ lângă Măcăreuca. Iazuri și lacuri mai însemnate găsim: „Răutul“, „Iazul Satului“ lângă Mândac, „Căinării Vechi“. „Flămânda“ și „Șurele“, în vecinătatea satului Șuri. Podișuri sau platouri mai cunoscute sunt: „Platoul Dubna“ cu 325 m. înălțime deasupra Mării Negre și „Voloave“ la 332 m. înălțime deasupra Mării Negre. Câmpii înguste se întind de-a lungul fluviului Nistru, în partea de Răsărit și de-a lungul râului Răut, în parte de Sud-Vest. Râurile și pâraele mai principale care străbat județul nostru de la Nord la Sud, sunt: Fluviul Nistru în partea de Răsărit, care adună o sumă de pârae ce seacă de cele mai multe ori în cursul verii, fiind provenite din topitul zăpezilor, apa ploilor sau ruperea iazurilor. Reamintim pâraul Racovăț, Zastânca și Volovița ce au scurgerea în Nistru, chiar în vecinătatea orașului Soroca. În partea de Apus a județului vom întâlni râul Răut, care adună apele pâraelor Cubolta, Căinării și Camenca, vărsându-se apoi în Nistru pe teritoriul județului Orhei, în dreptul orașului Dubăsari Transnistria.

Cercetând îndeaproape toate aceste denumiri de văi, dealuri, râuri, iazuri, sau lacuri vom constata că și la celelalte denumiri de așezări, că sunt de origine curat românească, constituind dovada cea mai hotărâtoare că noi am fost primii locuitori ai acestor ținuturi, pe care le-am botezat în limba moșilor și strămoșilor noștri, din prima zi a statorniciei noastre aici.

c. Clima: Temperatura, vântul și ploile. După ce ne-am făcut o idee asupra configurației (înfățișării) terenului județului Soroca, e necesar credem, să ne lămurim și asupra factorilor climaterici din regiune; temperatura, vânturile și ploile, pentru că după toate acestea, să stabilim care sunt bogățiile solului și subsolului județului. Temperatura pe întreg cuprinsul județului Soroca, față de restul țării, datorită așezării puțin mai la Nord și în vecinătatea apropiată a podișului Podoliei, înregistrează atât în cursul verii cât și al iernii, o simțitoare variație (schimbare).

Căldurile de vară ce ajung de multe ori în regiunea Bărăganului până la + 30 - 35°, în ținutul Sorocei totdeauna au fost mai scăzute cu 4—5°.

Frigurile iernei se resimt însă aici mai din plin, datorită lipsei de opreliște a curenților reci și vânturilor aspre ce suflă din răsărit, iermele cele mai dulci au înregistrat aici o temperatură de —20—25°, pe când temperatura cea mai scăzută a fost de multe ori de —35 - 40°, lucrul mai rar pe Bărăgan, Burnas sau câmpia Transilvaniei. Vânturile cele mai reci suflă aici în lunile Ianuarie și Februarie însoțite de viscole puternice dinspre Podolia.

Clima rece a iernilor Sorocei face de multe ori să degere viile, livezile și chiar semănăturile de toamnă, care în parte, sunt favorizate de straturile de zăpadă ce cade mai bogată în această regiune, față de altele de pe cuprinsul României. Furtunile ce bântue în vară regiunile din sudul Moldovei și ale Munteniei sunt mai slabe prin aceste părți. Vânturile secetoase suflă și ele mai rar. Ploile cad în ambondentă în lunile Aprilie și Mai, ca și Septembrie și Octombrie. Împiedicând de multe ori în primăvară, lucrările agricole, iar în toamnă, strânsul recoltelor, fără a mai vorbi de neajunsul pe care îl provoacă în circulație, prin desfundarea căilor de comunicație, care nefiind suficient pietruite, devin cu totul impracticabile. Comunația de la sat la sat cu vehicule mecanice (automobilele, camioanele) datorită pământului clisos, în sezonul de ploi, devine aproape imposibilă.

Tot datorită ploilor cât și întocmirei terenului, în regiunea de Sud-Est a județului, se produc mai în fiecare primăvară deplasări de teren, care pun de multe ori în primejdie viața cetățenilor acelor locuri. Astfel de deplasări ce au provocat stricăciuni serioase la zeci și sute de locuințe s'au produs în primăvara anului 1942, în satele Jabca, Sănătăuca Vanțina, Hristici, Coșemița, Zastânca și în partea de Miază-zi a orașului Soroca. Ca o măsură de prevenire a acestor dezastre se recomandă împădurirea tuturor acestor locuri; numai arborii fiind în stare, prin rădăcinile lor, să împiedice mișcările de teren.

Bogății.

Sol și subsol. Soroca se numără printre cele mai bogate ținuturi din provincia Basarabiei. Prin constituția lui, pământul Sorocei conține pietre de diferite soiuri; granit, piatră de construcție, piatră de var, nisip, etc. Carierele de piatră de var mai însemnate ce aprovizionează aproape tot nordul Basarabiei, sunt: Jabca, Otaci, Iarova, Volcineț, Vorâncău și Soroca deal. Granitul roș de calitate superioară se găsește la Cosăuți, punct însemnat de graniță spre Transnistria. Din granitul Cosăuților s'au ridicat în ultimul timp cele mai însemnate edificii și monumente din Basarabia.

Solul sau stratul de la suprafața pământului, pe tot cuprinsul județului nostru, fiind alcătuit în cea mai bună parte din cernoziom sau pământ negru, este de o rodnicie care întrece cele mai productive regiuni din țară. Nici Bărăganul nu dă procentul de produse agricole la hectar, pe care îl dă ținutul nostru al Sorocei. Au fost ani când recolta de grâu a înregistrat cantitatea de 3600 kgr. la hectar, iar la porumb și mai mult. Aceeași recoltă ambondentă, ca și la cereale, se înregistrează

și la celelalte plante, legume sau zarzavaturi. Într'un capitol următor ne vom ocupa aparte de viața agricolă, considerând că izvorul principal de avuție și ocupația de predilecție a sorocenilor este agricultura. Pe lângă terenurile de cultură, Soroca mai deține și suprafețe întinse de păduri cu arbori de diferite esențe: stejari, frasini, carpeni, ulmi, arțari, salcâmi, sălcii, etc.

Apoi o bogăție însemnată care susține și creșterea vitelor, sunt pășunile naturale. Sute și mii de hectare de islaz se pot întâlni din nord de la Lipnic, până în sud la Vadu-Rașcu. Despre toate acestea ne vom ocupa tot în capitolul viața agricolă.

Căile de comunicație

Deși alcătuirea pământului de aici a cerut pietruirea drumurilor sau șoselelor sorocene înaintea multora din restul țării, regimurile vitrege străine pe care le-a cunoscut ținutul nostru, au împiedicat îndeplinirea acestui lucru până acum. Abia în ultimul timp, mulțumită conducerii înțelepte de care ne-am învrednicit, s'au luat măsuri serioase, pentru ca toate așezările mai importante din județ să fie legate între ele prin șosele bine pietruite și prevăzute cu șanțuri de scurgeri. Cât privește rețeaua căilor ferate este destul de restrânsă în acest județ. Însăși capitala județului, bătrânul târg al pârcălabilor lui Ștefan Voevod, se găsește izolată din acest punct de vedere. Două linii ferate străbat ținutul nostru în partea de Nord-Vest și Sud-Est. Primul drum de fier vine de la Bălți merge spre Apus-Miază-Noapte la târgul Lipnic, fostă Ocnița, și de aici se împarte în două; o parte duce spre Apus în județul Hotin și alta merge spre Răsărit la Otaci pe Nistru, unde face legătura cu orașul Movilău - Transnistria. Al doilea drum de fier vine tot de la Bălți, trece prin târgul Florești, în partea de Miază-zi-Răsărit a județului și se duce la Rezina—Orhei, pe Nistru.

De foarte mare însemnatate ar fi o cale ferată care să facă legătura orașului Soroca, punct însemnat pe Nistru, cu nordul și sudul județului. Șoselele sau șleahurile mai principale din județ sunt următoarele; a) Șleahul care merge de la Soroca spre Miază-zi-Răsărit la târgul Florești; b) Șleahul care duce de la Soroca pe valea Răutului, prin Căprești la Orhei; c) Șleahul care face legătura cu Bălții prin Izvoare; d) Șleahul care pleacă spre Apus-Miază-Noapte la Gara Drochia prin târgul Zgurița și satul Chetrosu; e) Șleahul care merge spre Miază-Noapte prin Rublenița la Otaci; f) Șleahul care trece prin Bujorăuca la Cosăuți și face legătura cu Iampolul—Transnistria. Dintre acestea toate primele două șosele sunt pietruite și în bună stare de funcționare, restul mai mult impracticabile, sunt pe cale de refacere.

Alt mijloc de transport, pe apă sau prin aer, nu există. Dacă ținem seama însă de așezarea orașului Soroca pe apa Nistrului, care de la vărsare și până mai sus spre Otaci, într'un trecut a fost navigabilă, ar fi recomandabil pentru ca această comunicație să fie reluată, considerând că lucrul acesta n'ar cere așa de multă cheltuială și s'ar servi unul din principalele izvoare de avuție, comerțul, sau schimbul de produse a Celui mai bogat județ din nordul Basarabiei. Celelalte sate sau târguri din restul județului sunt legate între ele prin drumuri primitive, fără piatră, sau

șanțuri de scurgere. Conducerea județului și-a fixat printre primele puncte de program construirea unei cât mai întinse rețele de căi de comunicație, care să scoată din izolare satele mai principale din județ ce prin disponibilitățile lor economice promit să devină centre însemnate de comerț.

Capitolul III

Viața economică

a. Agricultura. Cea mai de seamă bogăție a județului nostru este agricultura. Forma de relief pe care o prezintă ținutul Sorocăi, natura solului sau felul cum e întocmit stratul de pământ de la suprafață ca și condițiunile atmosferice din regiune, crează împrejurări prielnice acestei avuții. Rămâne numai ca locuitorii, prin munca lor pricepută, îndemânatică și stăruitoare, să pună în valoare ceea ce Dumnezeu ne-a dat de-a gata. Din piatră seacă poți scoate bogății, spune proverbul nostru bătrânesc, dar când ne gândim ce daruri însemnate oferă acest ținut! Din cele mai îndepărtate vremuri, strămoșii noștri n'au avut altă ocupație pe aceste locuri decât munca pământului.

Astăzi, noi înmulțindu-ne, trebuie să stăruim ca să născocim mijloace cât mai potrivite, spre a pune în valoare toate bunurile pe care ni le-a pus la îndemână natura. Pentru ca să vedem în ce măsură locuitorii județului Soroca au înțeles această poruncă de viață, vom înșira în rândurile ce urmează, suprafețele de teren însemnate din cuprinsul întregului județ, după felul culturilor și vom arăta localitățile mai însemnate, unde datorită unor condițiuni naturale mai bune, anumite plante se dezvoltă mai favorabil.

După datele ce deținem de la Camera Agricolă Soroca, județul nostru dispune de 311.156 ha. teren arabil, 4 796 ha. fânețe naturale, 24 892 ha. pășuni, 2 752 ha. livezi, 3.872 ha. vii, 18.458 ha. păduri și 9.363 ha. teren neproductiv (râpi, cariere, teren inundabil, etc.). Potrivit planului de cultură întocmit pe anul 1942/1943 de Serviciul Agricol Județean, s'au însămânțat următoarele suprafețe: 145.787 ha. cu cereale de primăvară, 14 290 ha. cu plante leguminoase; fasole, mazăre, linte, etc., 29 916 ha. cu plante oleaginoase; floarea soarelui, soia, răpită, etc. 1.667 ha. diferite zarzavaturi, 14 929 ha. plante rădăcinoase, 6714 ha. plante textile; în șicânepă, 4162 ha. plante de nutreț; sorg, borceag, lucernă, trifoi și 1133 ha. cu tutun și alte plante, în curs de experimentare, cum este coc-sacâzul din care se scoate cauciucul.

Pentru ca lucrările agricole să se facă în cât mai bune condițiuni, Camera Agricolă a județului Soroca a stăruit să se înființeze în satele noastre, după sistemul din Bucovina și modelul Statelor Agricole mai înaintate, obștii agricole. S-a reușit astfel să se înființeze obștii agricole în satele: Tătăruși, Prajila, Cotiugenii-Mari, precum și Parcani, Vădeni, Stoicani și Hristici. În județ mai funcționează și 19 obștii de exploatare pe terenurile Statului, lucrate în dijmă dirijată. Pentru executarea lucrărilor agricole în județ s'a constatat că există, după statistica făcută, un număr de 823 batoze de treier, 320 secerătoare. 1144 vânturătoare, 270 trioare, 977 semănători, 77 tractoare, etc.

O bogăție de seamă a ținutului nostru sunt livezile de pomi fructiferi și podgoriile, care se găsesc pe suprafețe mai întinse în satele: Căprești, Cotiugenii-Mari, Cuhurești, Rădulenii, Vadu-Rașcu, Briceni, Climăuți, Grinăuți, Țaul, G-ral Poetaș Iarova și în orașul Soroca. În ultimul timp s'au înființat livezi comunale la Târnova, Florești, Mărculești, Lipnic, Hristici, Cîrpești și Soroca. Altă bogăție a Sorocei o constituie cultura zarzavaturilor, răspândite mai mult în regiunile de șes și în vecinătatea apelor, spre a se putea face cu ușurință irigații. Avem astfel de grădini frumose organizate în satele: Visoca, Otaci, Moara-Nouă, Vârtejeni, Zgurița, Mândâc, Chetrosu, Izvoarele, Căinari-Vechi, Trifănești, Dominteni și Frasin. În comuna Zgurița există o grădină în suprafață de 10 ha. pentru aprovizionarea Economatului Funcționarilor Publici. Alături de avuțiile enumerate, reamintim pădurile, care se găsesc răspândite mai cu seamă în partea de răsărit a județului, de-a lungul țărmului Nistrului.

De la Lipnic până la Vadu-Rașcu, zeci de mii de hectare de arbori, de diferite soiuri, fac frumusețea locurilor, dau lemnul de foc și de construcție și întrețin condițiunile atmosferice prielnice culturii plantelor prin regularea mersului ploilor. O bogăție a cărei rost abia în ultimul timp l-am înțeles, îl reprezintă pe plaiurile mănoase ale Sorocei, plantele medicinale. Fără ca să trudim la cultivarea lor, ele ne stau la dispoziție pe toate câmpiile și prin toate pădurile: Romanita, Coada șoricelului, Pătlagina, Mătrăguna, Menta, Lumânărica, Pojarnița, Corovatia, Valeriana, etc. așteaptă numai să se întindă asupra lor mâna gingașă a copilului de școală spre a le culege floarea, frunza sau rădăcina, pentru ca din suc lor să se fabrice medicamentele, care să vindece rănilor suferinților, în număr așa de mare pe urma marelui prin care trecem.

Alături de bogățiile vegetale stau bogățiile animale. Pășunile așa de bogate ale regiunii noastre constituie sprijinul important în această direcție. Conducerea județului, în urma distrugerilor pe care le-au făcut bolșevicii ce ne-au omorât turme întregi de oi și cirezi de vite, datorită îngrijirii proaste și tratamentului nemilos la care le-au supus, pune astăzi toate eforturile spre a înmulți și îmbunătăți rasele vitelor ce făceau renumele acestui județ. Pe lângă Ocoalele și Centrele Agricole din județ, s'au procurat tauri de rasă, armăsari, berbeci și vieri, care să ajute la îmbunătățirea raselor respective. Același lucru s'a făcut și cu păsările de curte. Vânatul de asemeni e un izvor de avuție al Sorocei. Pădurile din acest ținut adăpostesc un număr însemnat de vulpi, iepuri, lupi, viezi, capre sălbatice și chiar porci mistreți. Statul a căutat să reglementeze însă vânatul lor, în vederea păstrării speciilor.

b. **Sericultura.** Culturii viermilor de mătase care în trecut era desconsiderată, a început să i se dea o însemnată mai mare. S'a distribuit în cursul anului acesta, (1942—1943) prin Camera Agricolă, o cantitate de 1120 gr. sămânță de viermi de mătase adusă din Italia, de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, la 42 școli primare și 120 particulare și alte instituții. Crescătorii model cu paturi vieneză se găsesc la următoarele școli: Școala Agricolă Grinăuți, Școala primară Nădușită,

Vasilcău, Nr. 1 fete Soroca, Ciripcău, Dumbrăveni, Parcani, Gura-Camenca, Florești, Nr. 1 Otaci, Școala de gospodărie Cotiugenii-Mari, Centrul agricol Briceni și Visoca. Pentru susținerea acestei culturi, se recomandă plantarea de cât mai mulți duzi în regiunile respective.

c. **Apicultura.** Albinăritul a fost o ocupație de seamă a strămoșilor noștri. Istoricul grec Herodot povestește pe vremea strămoșilor noștri, că nu puteai trece prin aceste locuri, de mulțimea roiurilor de albine. În vremurile din urmă, ocupația aceasta a început să fie neglijată. Astăzi, conducerea caută să o încurajeze pe toate căile. După statistica făcută, în județul nostru se găsesc un număr de 8.533 stupi sistematici și 2276 stupi primitivi. Anul acesta Camera Agricolă a distribuit 568 kgr. zahăr rafinat pentru întreținerea stupilor slabi. Plaiurile Sorociei îmbrăcate cu tot soiul de plante, ierburi și arbori, oferă condițiuni neîntrecute pentru răspândirea acestei culturi.

d) **Piscicultura.** Nistrul și toate lacurile și iazurile din județ sunt adevărate rezervoarii din care se scoate produsul cel mai căutat pentru hrana locuitorilor, peștele. Cega, crapul, somnul, linul, carasul, păstruga, știuci, sunt speciile cele mai răspândite de pești în apele județului nostru. În afară de iazurile de care dispun Sfintele Mănăstiri, cultura peștilor nu se prea bucură de așa mare atenție. Nădăjdим că atât autoritățile de resort, cât și cetățenii, vor pune mai multă grijă pe viitor pentru încurajarea și a acestei ramuri de bogății. Ocupația care a început în ultima vreme să se bucure de o atenție deosebită în județ este creșterea iepurilor de „Angora”. Pentru că părul lor s’a constatat că poate să înlocuiască cea mai superioară și mai traică lână, prin diversele întrebuințări ce i se dă, ca: împletituri de flanele, căciuli pentru copii, capișoane pentru femei, fulare, mănuși, etc., se impune ca autoritățile în drept să susțină această cultură pe o scară cât mai întinsă, ea aducând prin cheltueli mici, foloase destul de importante.

e. **Bogățiile subsolului.** După ce am înregistrat în linii generale care sunt avuțiile solului sorocean, să cercetăm acum ce bogății conține subsolul. În afară de carierele de nisip ce se găsesc pe mai toate cursurile râurilor și pe țămurile lacurilor și iazurilor din județ, în localitățile Jabca, Otaci, Volcineț, Iarova și Vorâncău găsim cariere bogate de piatră de var care satisfac nevoile întregii populații din județ. La Cosăuți pe Nistru se găsește una din cele mai însemnate cariere de piatră de construcție din țară. Granitul roșu de aici este în ultimul timp întrebuințat la reconstrucția edificiilor din Basarabia ce au suferit stricăciuni pe urma prăpădului bolșevic. După constatările unor cetățeni. în apa izvoarelor din apropiere de satul Șeptelici, după limpezire se observă că se depun anumite sedimente, ceea ce ar da a înțelege că în sânul pământului de acolo ar există anumite soiuri de cărbune. Dacă sondagiile n’ar reclama cheltueli prea mari, ar fi bine să se facă cercetări serioase în acest sens. Acestea ar fi în linii sumare, bogățiile mai principale pe care le deține județul nostru Soroca.

Aparatul de conducere al agriculturii pe județ

De agricultura județului nostru Soroca se îngrijește Camera Agricolă, care are în fruntea ei un director. Pe lângă fiecare Pretură; din județ Soroca, Florești, Drochia și Lipnic, funcționează câte un Ocol agricol condus de câte un inginer agronom, ajutat în funcțiunea lui de un șef de cultură, în calitate de secretar al Ocolului. Camera Agricolă mai are în județ și patru centre agricole în comunele: Visoca, Vărtejeni, Briceni și Salcea, conduse de absolvenți ai școlilor de agricultură. La comune activează un număr de 68 agenți agricoli și 282 paznici câmpeni, plătiți de Camera Agricolă, din sumele vărsate de comuni.

În ultimul timp pentru sezonul agricol, sau detașat de la catedre și câte un învățător ce a urmat cursuri speciale de agronomie, ca îndrumători agricoli. Toți acești funcționari pregătiți serios în direcția agricolă, coordonează și îndrumază munca pe care cetățeanul o depune clipă de clipă pe ogorul din care-și scoate pâinea cea de toate zilele.

Industria, comerțul și meseriile

a. **Industria.** Industria sau prefacerea materialelor brute în articole folosite, într-o regiune, este hotărâtă de soiul produselor ei. În județul nostru Soroca, produsele mai principale fiind cele agricole, înseamnă că, pe primul plan, va fi pusă problema industrializării produselor agricole. În adevăr, cercetând întreprinderile industriale de pe raza acestui ținut, vom constata că în prima linie stau morile și fabricile de ulei. Se găsesc răspândite în diferite sate și târguri ale județului nostru Soroca un număr de 31 mori cu valțuri, 102 mori cu pietre și 15 mori de apă. Mai toate acestea așezate pe țărmul Nistrului, la care se adaugă un număr de mori de vânt specifice întregii regiuni basarabene. Morile acestea de vânt prin pitorescul ce-l poartă, au inspirat în scrierile lor pe o serie de scriitori basarabeni, dintre care reamintim pe D. Iov și Nicolae V. Coban.

Cultura pe scară întinsă a plantelor uleaginoase, în special floarea soarelui și hâldanul, a făcut să se găsească mai în fiecare comună din județul nostru câte o presă sau teasc țărănesc pentru fabricatul uleiului. Găsim astfel un număr de 122 teascuri țărănești de ulei și 27 prese de ulei, dintre care numai fabrica și rafinăria de ulei din Tg. Otaci produce un sfert din toată producția de ulei a Basarabiei. În orașul Soroca se află o fabrică de bere cu o producție superioară de 90 000 kgr. anual. În comuna Mândâc este instalată o fabrică de arpacaș. În restul județului se mai găsesc două fabrici de mezeluri, 3 scărmanători de lână, o fabrică de unt și lăcșăval, 3 fabrici de apă gazoasă, 12 fabrici de săpun și o tipografie. Centrele cele mai importante industriale din județ sunt: Otaci, Lipnic, Dondușani, Târnova, Zgurița, Florești, Cotiugenii-Mari, Drochia și Cuhurești. Războiul și sălbătăcia bolșevică au produs mari stricăciuni industriei din această regiune, care înainte de invazie, începuse să ia o dezvoltare apreciabilă.

A lături de industriile mai sus menționate, industria casnică se bucură de o deosebită atenție. Gospodinele din satele noastre sorocene țesă cele mai splendide covoare basarabene; țesături care au inspirat până măiastră a scriitorului D. Iov, în opera sa impunătoare „Covor basarabean“:

Ce mâni trudite de țarancă
Ți-au înflorit urzeala trandafirii
Și te-au țesut, ca să te calce mirii
Cum o strigau? Marie? Ancă?

Pe câmpul tău bogat, cum e un lan
Privirea mea citește ca-n scrisoare,
Gândindu-mă la biata țesătoare,
Frumosule covor basarabean.

Eu parcă văd o frunte cum asudă
Și-obrajii aburiți, ca niște pâni!
Aș vrea ca să sărut acele mâni
Ce te-au nflorit cu dragoste și trudă.

Au plâns deasupra ta tristeți de moină
Și inima și-a destrămat-o n fire;
Chenarul drag ți l-a țesut din doină
Și florile din cântec de iubire.

În clitul, sub icoane, ce-adun anii
Din truda degetelor de mărgean?
Căci zestre-ai fost și te-au furat dușmanii
Frumosule covor basarabean.

Barbarii răsăritului, în anul invaziei, au rămas trăzniți de frumusețea acestor opere de adevărată artă și în entuziasmul lor sălbatec, le-au ridicat cu nemiluita, trecându-le dincolo de Nistru și Bug, în inima împărăției lor roșii. Și astăzi sufletele femeilor și fetelor sorocene tânjesc după aceste măiestre țesături, care făceau podoaba caselor lor țărănești. Cu toate greutățile întâmpinate de stările de război, țesăturile la stateve și război, continuă să se practice mai mult ca în alte regiuni ale Basarabiei. Același gust și îndemănare îl pun sorocencele și în diferitele împletituri casnice de lână și păr de Angora, ce au mare căutare, în special în centrele de dincolo de Prut. În satele așezate pe malul apelor din acest județ, unde se găsește suficient mlață și papură, industria împletiturilor, cu un deosebit gust artistic, a diferitelor articole de mobilă, a luat iarăși avânt în ultima vreme. Atelierele de pe lângă școlile primare sprijină și încurajează mult aceste îndeletniciri.

b. **Comerțul.** Negoțul sau comerțul s-a practicat pe aceste plaiuri din cele mai vechi timpuri, așa după cum arătam când ne-am ocupat de istoricul Sorocei.

Primii care au răspândit aici spiritul negustoresc au fost Genovezii, care având cale liberă pe Nistru, des făceau produsele din părțile acestea în tot răsăritul și sudul Moldovei, începând cu domnia lui Alexandru cel Bun, comerțul de aici, ca de altfel din întreaga Basarabie și Moldova, a început să se înstreineze, el fiind acaparat de jidovimea, care profitând de spiritul de largă ospitalitatea noastră, s'a cuibărit printre noi, până ne-a înclăștat în ghiarele ei cu totul. Moldovenii au început a prinde desgust de această îndeletnicire, lăsându-le lor toată libertatea de acțiune. Negoțul începuse să fie considerat de români ca o ocupație rușinoasă, dând mână liberă streinilor să dispună în această ramură, după bunul lor plac. Odată cu răpirea Basarabiei la 1812, rușii au căutat și ei să mai întemeeze colonii jidovești aici, așa că numărul fiilor lui Izrael s-a înmulțit cumplit, ajungând în ultimii ani să ne sugrume la noi acasă.

Dar, voința noastră de viață demnă a găsit ac de cojoc pentru acești nepoștiți și cu toate distrugerile și pustiirile ce ni le-au provocat cu ocazia războiului, i-am măturat de prin toate ungherele, încât astăzi, numai găsim nici unul de leac. Mulți ar fi crezut că noi românii n'am fi în stare să conducem această nobilă ocupație pe care ne-o necinstise sute de ani comunitatea cu lipsă la cântar. Am dovedit cu prisosință însă, numai în acești doi ani de când lumea vițelului de aur a fost îndepărtată, că viața comercială, deși îngreuiată de stările de războiu, nu și-a schimbat cu nimic din mersul ei de mai înainte. Aprovizionarea cu tot felul de produse din țară ca și străinătate, se face în aceleași condițiuni, cu singura deosebire a valutei, a cărei valoare a scăzut ca pe ori unde, din cauza răscrucii istorice prin care trecem.

Județul nostru Soroca numără astăzi 1157 firme individuale comerciale; restaurante, bodegi, cârciume, cofetării, hoteluri, drogherii, magazine de manufactură, galanterie, etc. și 6 case comerciale cu firmă socială: cooperative, bănci, etc. Oare numărul acesta de întreprinderi nu glăsuește nimic de capabilitatea noastră de a ne valorifica și desface singuri produsele agonisite prin truda și energia noastră? Ceea ce ni se cere acum este stăruință și interes. Dumnezeu a înzestrat poporul nostru românesc cu toate darurile, rămâne ca el să știe cum să le dea valoarea cuvenită.

c. Meseriile. Istoria vorbește că Tg. Sorocei de la întemeiere a fost împânzit cu fel de fel de ateliere de tâmplărie, stolerie, lăcătușerie, fierărie, cojocărie, rotărie, etc. Ceea ce ilustrează o stare îmbucurătoare de lucruri e faptul că meseriile n'au fost chiar așa de înstrăinate la Soroca. Jidovimea ce se găsea aici a căutat să-și însușească ocupațiile cele mai rentabile, adică cele ce reclamau cât mai puțină trudă și asigurau cât mai mare venit și rosturi de gheșeft. Astfel se explică existența unui număr faimos de întreprinderi cu meșteșugari români în acest ținut. Ca și înainte de invazie atelierele de, toate categoriile: croitorie, cizmărie, lemnărie, fierărie, tinichegerie, stolerie, lăcătușerie, rotărie, strungărie, etc. etc, se găsesc răspândite pe tot întinsul județului Soroca, aflând sprijin și încurajare, în buna lor funcționare, în „Oficiul de muncă și plasare“, proaspăt înființat, după descătușarea de sub cipita Stalinistă.

Numai în orașul Soroca funcționează cu tot cu suburbiile, aproape 100 de asemenea ateliere, ucenicii respectivi primind întreținere și asistență în cadrul Căminului de Ucenici «Ștefan cel Mare», susținut de Directoratul Muncii Chișinău și autoritățile locale. Pe lângă fiecare comună din județ a luat ființă câte un atelier comunal în cadrul căruia flăcăii satelor pot deprinde câte un meșteșug, fără ca să mai fie nevoiți să se înstreineze de familie și satul de naștere. Grijei pe care conducerea de Stat o arată acestei ramuri de activitate, populația noastră soroceană trebuie să-i răspundă cu toată bunăvoința, stăruind pentru ca tineretul cu aptitudini să învețe câte o meserie ce le va servi pe viitor ca mijloc de susținere în viață. Astăzi, nu ne mai putem plânge că străinii ne pun opreliște în aceste direcții; de aceea, după agricultură, comerțul și industria sau meșteșugurile să fie prima noastră țință.

Numai astfel vom reuși să punem în valoare tot aurul pe care-l închide pământul acesta, după care jinduesc atâția dușmani ai noștri.

Capitolul IV

Viața socială

Locuitorii după naționalități, religie și ocupație

a) Când ne-am ocupat de istoricul județului nostru Soroca, am văzut că cei mai vechi locuitori ai acestor ținuturi au fost Dacii, strămoșii noștri, care în primele veacuri după Hristos, prin amestecul lor cu coloniștii Romani, au dat naștere poporului românesc.

Nimeni deci, nu poate să ne conteste dreptul de întâietate pe aceste locuri. Noi am înjghebat primele forme de organizație socială pe țărmul bătrânului Nistru și tot nouă destinul ne-ă hărăzit să fim strajă aici, la porțile Răsăritului, în calea hoardelor năvălitoare, ce încercau să tulbure liniștea și a celorlalte popoare din restul Europei. Astăzi, după atâtea veacuri de hărțuială și prigoană cu toate semințiile Asiatice, ne găsim pe pământul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, mai uniți și mai întăriți ca întotdeauna, pentru că soarta noastră a fost scrisă dintru'nceput, să fim un popor de stăpâni, nu de slugi, și pentru că Dumnezeuul părinților noștri, cum spune Mareșalul Desrobitor, n'a uitat niciodată șirul lung de jertfe pe care l-am dat pentru sfințirea acestor meleaguri. Județul Soroca numără în prezent o populație de 324.552 suflete, din care 286.692 români, adică un procent de 89% din totalul locuitorilor; ucraineni 29 533, adică 9% ruși 6396, reprezentând un procent de 1,9% și alte naționalități, germani, italieni, poloni, țigani, 1031 suflete, adică abia un procent de 0,53 %, din totalul locuitorilor.

Cu toate secolele de asuprii, românii soroceni și-au păstrat neatinsă limba, datinile, portul și obiceiurile moștenite din străbuni. Se găsesc în satele județului nostru mii de bătrâni, care deși au crescut sub stăpânirea vitregă muscălească, nu cunosc o boabă „rusească“. Nu mai vorbim de generația tânără, care s-a născut și a crescut sub ocrotirea aripelor patriei mame „România“. Credința ne-am păstrat-o aceiași în care s'au născut și ne-au murit părinții. Mărturisește aceasta bisericile,

mănaștirile, cimitirile și troițele cu care sunt presărate toate răscrucile drumurilor noastre basarabene.

Totuși, pentru că nu există popor pe lume în sânul căruia să nu se fi oploșit în cursul istoriei și alte seminții, la fel și între moldovenii din ținutul Sorocei, s'au acuiat în scurgerea vremurilor ruși, unguri, lipoveni, jidani, țigani, etc.; naționalități ce n'au putut însă rezista puterii de viață și solidarității noastre naționale, asimilându-se aproape complet, în afară de jidani, care s'au păstrat aceiași îndărătnici închinători ai Talmudului, până în clipa când nu i-am mai putut răbda și a trebuit să-i îndepărtăm. Înainte de invazie, județul Soroca dispunea de următoarea populație: total, 339,601 suflete, din care 259,446 român', 29,688 evrei, 20.418 ucraineni, 29 009 ruși, 38 unguri, restul diferite alte naționalități.

Pe urma evenimentelor, populația Sorocei a scăzut înregistrând astăzi următoarele cifre: 286.692 români de religie ortodoxa, 29.533 ucraineni ortodoci și bapțiști, 6396 ruși creștini ortodoci și inochentiști, 110 germani catolici și protestanți, 375 poieni catolici și 1446 alte naționalități și religii. După cum se constată din cifrele luate de la Serviciul statistic județean, majoritatea copleșitoare o formează, așa cum. cere și dreptatea istorică, elementul românesc. Stăpânind din negura vremurilor acest pământ, ocupația noastră principală a fost agricultura. Puțini dintre noi s'au îndeletnicit cu comerțul, pentru că așa cum însemna în cartea sa „Descrierea Moldovei“ învățatul domnitor Dimitrie Cantemir, noi am privit negustoria ca pe ceva rușinos și am lăsat altora învoirea de a se îndeletnici cu ea, înțelegând să respectăm munca ogorului, cu care ne-au deprins de la început strămoșii. Cât privește meșteșugurile, atât cât cereau nevoile, le-am cunoscut și practicat de veacuri în urmă, așa cum înregistrează în studiile sale istorice și marele nostru istoric N. Iorga. Ateliere de tâmplărie, fierărie, croitorie, cizmărie, strungărie, lăcătușerie stolerie, etc., se găsesc și astăzi, răspândite prin toate satele și cătunele județului nostru.

Oaspeții nepoștiți care s-au oploșit aici, luând în mâinele lor tot comerțul și o parte din meserii, au fost jidanii. Ei au făcut însă din aceste ocupații nobile și frumoase, mijloace de exploatare (stoarcere) a tot venitului muncii noastre. De unde veneau aici îmbrăcați în zdrențe, flămânzi și goi, ajungeau prin furtișaguri și înșelăciuni cei mai mari bogătași, petrecându-și viața numai în lux și risipă, sfidând legile țării și truda vlăguitoare a țaranului moldovean.

Ora răfuelii însă a venit și astăzi cu sângele vitejilor noștri și cu ajutorul Tatălui Ceres, am reușit să curățim de toate aceste lifte pământul pângărit cu nerușinare vreme de atâtea veacuri, din Lipnic până în Vadu-Rașcu, din munții Bucovinei până la Cetatea Albă.

Cu cinste și pricepere urmează noi să îmbrățișăm acum aceste ocupații, ce ne vor aduce în cămine mulțumirea și bunul trai, după care am râvnit atâtea vreme. Atelierele înființate mai în fiecare comună sau cursurile de ucenici întemeiate în capitala județului, să fie pline de tineretul nostru, care să aducă dovadă că românul este vrednic să trăiască și să-și chivernisească singur avutuli fără amestecul incorect al streinilor.

Număr și variație

Natalitate și mortalitate

c) Din întreaga populație pe care o numără județul Soroca, 324.552 suflete, un procent de 96,50 % se găsește la sate și abia 3,50 % la oraș. Exodul (plecarea) la oraș, în regiunea noastră, nu constituie nicidecum o problemă, așa cum s-ar pune în alte părți din țară. Statistica în vatra satului a devenit prin tradiție, o lege. Datorită tăriei de viață (vitalității) și puterii de înmulțire (prolificității) populația județului nostru înregistrează an de an o creștere înbucurătoare.

Ca să ne lămurim mai bine asupra acestui fenomen, să urmărim graficul de mai jos, în care avem înregistrate pe ani, numărul de nașteri și pe același interval de timp, numărul de morți. Numai în cursul anului 1942 s'au înregistrat în județul nostru Soroca, un număr de 9393 nașteri și 5228 morți, de unde rezultă un excedent de 4165 suflete. Raportată la numărul populației cifra nașterilor depășește cu mult cifra morților, de unde reiese că numărul locuitorilor Sorocei se află în creștere simțitoare. Ținem să subliniem, că numărul cel mai mare de morți îl dă și aici, ca în tot restul țării, tot vârsta copilăriei, ceea ce reamintește de dezinteresul pe care l-a arătat până în timpul de față, conducerea de Stat, problemei nașterilor și asistenței copiilor mici.

Dacă urmărim înmulțirea populației și întărirea sănătății ei, se impune în primul rând, înființarea de cât mai multe dispensare prin sate, în cadrul cărora mamele lehuze și copiii mici să poată primi asistența necesară, iar în capitala județului organizarea unei maternități cu tot utilajul și după toate cerințele medicinei moderne. Strigătul de alarmă „Ne mor copiii din leagăn“, să fie ascultat de cel din urmă om de răspundere din cadrul acestui Stat.

Probleme de igienă și medicină populară

d) Bolile sociale ca: tuberculoza, sifilisul, paludismul nu prea fac ravagii în ținutul nostru. Totuși, spre a preîntâmpina mortalitatea la o vârstă prea timpurie, se recomandă a se face o propagandă cât mai intensă în ce privește întreținerea locuințelor în condițiuni cât mai igienice; alimentația locuitorilor cât mai substanțială; îndrumarea lor de a nu-și vinde produsele: lăptării, brânzeturi, fructe pe prețuri de nimic la oraș, spre a se alimenta apoi cu burueni și, de a consulta și folosi sfaturile medicului în caz de boli, epidemii, accidente, etc.

Înființarea de băi populare prin sate și înmulțirea numărului de agenți sanitari, surori de ocrotire și moașe este o trebuință de prim ordin. Cu aceste măsuri luate în satele noastre sorocene, nădăjduim că procentul de mortalitate va scădea cu mult, iar nația va căpăta puteri mai mari și noi de zămislire.

Autorități județene și comunale

e) Cei 324.551 de locuitori ai Sorocei sunt așezați în sate și târguri. Județul nostru numără 250 sate, un oraș și 6 târguri. Toate aceste așezări, fie rurale (satele

și târgurile), fie urbane (orășele), se conduc după anumite legi de organizare socială și administrativă. În fruntea județului nostru se află un prefect, care în calitate de reprezentant al Guvernului țării, are puteri depline de control și supraveghere asupra tuturor acestorașezări. El este ajutat în conducerea treburilor județului de un director de prefecură, un șef de cabinet și diverși alți funcționari.

Avem astfel, Camera Agricolă cu un director, care îngrijește de activitatea agricolă din județ; Serviciul Technic cu un inginer-șef, care îngrijește de șosele, poduri și clădirile publice din județ; Protopopiatul cu un preot protoereu, care îngrijește de buna funcționare a bisericilor; un Inspectorat școlar cu un inspector școlar de circumscripție, care îngrijește de rodnică funcționare a școalelor din județ; un Serviciu Sanitar cu un medic primar, care îngrijește de starea de igienă a locuitorilor județului; un Tribunal cu un președinte care aplică sancțiuni cetățenilor ce nu respectă, legile statului; o Administrație Financiară cu un administrator financiar, care se interesează de plata dărilor locuitorilor către stat;

O Legiune de jandarmi cu un comandant, care prin șefii de secții și șefii de posturi, supraveghează liniștea în județ; un Subinspectorat P. P. și E. E. cu un subinspector, care se îngrijește de educația și instrucția tineretului premilitar și extrașcolar din județ; o Cameră de Comerț și Industrie cu un președinte, care se îngrijește de firmele comerciale din județ; Un Oficiu P. T. T. și altul T. F. F. cu câte un diriginte, care se interesează de corespondența și convorbirile telefonice din județ; O Administrație Generală a Bunurilor Statului cu un administrator general, care se îngrijește de administrația bunurilor expropriate, rămase de la jidani; un Sfat negustoresc cu un președinte, care se ocupă de bunul mers al negoțului, etc. etc.

Toate acestea alcătuiesc la un loc așa zisele autorități județene, care au în sarcina lor coordonarea și răspunderea treburilor din județ, pe toate câmpurile de activitate, Șefii de autorități se adună cel puțin odată în lună la sediul Prefecturii, în Consilii de colaborare, în cadrul cărora discută și rezolvă probleme ce privesc bunul mers al treburilor în județ. Pe lângă autoritățile județene se mai cunosc și autoritățile comunale alcătuite din: primar, notar, șef de post, percepător, etc. toți îngrijind de bunul mers al treburilor din comună.

În fiecare sat vom găsi câte un preot, unul sau mai mulți învățători, un agent agronom, agent sanitar, un cântăreț bisericesc, un jandarm, etc., toți colaborând la susținerea vieții culturale, religioase, sanitare, agricole, a satului. Pe lângă Prefectura de județ și fiecare Primărie funcționează câte un „Comitet de Patronaj“ care are sarcina de a îngriji de nevoile orfanilor, invalizilor, văduvelor și a cetățenilor lipsiți de mijloace. Mijloacele de susținere și le procură prin colectele publice, la care fiecare cetățean cu situație materială satisfăcătoare este dator să subscrie.

Numai atunci când între factorii de răspundere din lumea satului și între autoritățile comunale și județene va exista o perfectă înțelegere și o colaborare rodnică și armonioasă, viața satelor, a comunelor și a întregului județ va propăși cu adevărat în toate domeniile, aducând după ea consolidarea statului întreg. Fiecare cetățean

țean respectând cu sfințenie legile statului și supunându-se lor fără șovăire, va contribui la întărirea ființei statului și prin aceasta la menținerea lui neatinsă în grațiile făurite prin sânge de înaintași.

Capitolul V **Viața culturală**

Școlile primare și secundare

a. Nu putem spune că ne-am lămurit deplin asupra vieții ce se desfășoară într-o regiune, dacă nu facem o cercetare cel puțin fugară, asupra stării culturale în care se află locuitorii aceluia ținut. Pentru ca să cunoaștem aceasta, trebuie să cercetăm care sunt instituțiile de cultură și cum funcționează ele. În județul nostru Soroca, instituțiile ce s-au interesat de creșterea și întărirea sufletului cetățenesc au fost și sunt școlile, bisericile și căminele culturale.

Numai în orașul Soroca au funcționat înainte de invazie și funcționează și astăzi, un număr de 5 școli secundare, din care un liceu teoretic de băieți, un liceu tehnic agricol, un gimnaziu industrial de băieți, un liceu teoretic de fete și un liceu profesional de fete. Pe lângă acestea funcționează un număr de 3 grădini de copii și 6 școli primare, din care una de fete, una de băieți și 4 mixte, cu tot cu suburbiile.

Religia este servită de 4 biserici parohiale cu un număr de 4 preoți, un diacon și 5 cântăreți bisericești. Pe lângă fiecare biserică funcționează câte un cor bisericesc. Învățământul secundar a fost servit în anul școlar 1942/1943 de 50 profesori și maeștri. Învățământul primar din oraș a fost servit pe același an școlar de 30 învățători, din care 17 femei și 13 bărbați. Pe lângă instituțiile sus pomenite, funcționează din primul an de după invazie și un Cămin Cultural orășenesc, în cadrul căruia activează toți intelectualii orașului, de la toate instituțiile publice. Creșterea și instruirea tineretului în spiritul nouilor vremuri este susținută și de formațiile premilitare și extrașcolare, care numără în tot orașul 3 subcentre P. P. și 3 subcentre E. E. toate alcătuind la un loc Centrul P. P. și E. E. Soroca.

Satele de pe tot cuprinsul județului nostru Soroca sunt înzestrate aproape fiecare cu școli, biserici și cămine culturale. Vom enumera pe rând fiecare din aceste instituții, arătând în linii generale, care este activitatea culturală ce o desfășoară pentru ridicarea populației sorocene la o treaptă superioară de înțelegere și lumină. În prezent, în cele 256 de sate și târguri câte numără județul nostru, funcționează 240 de școli primare, în care au fost recenzați 63.889 de copii între 5—16 ani, din care 46.892 înscriși și 37.130 frecvenți pe anul școlar 1942/1943, adică un procent de 80%. Pe lângă școlile primare sus arătate, funcționează și un număr de 43 grădini de copii, 31 ateliere școlare și 8 centre practice, în cadrul cărora primesc îndrumări practice elevii cursului supra-primar.

Școlile, toate în general, sunt înzestrate cu loturi școlare în număr de 251, având o suprafață totală de 1.503 ha., plus 189 grădini, în suprafață de 73,8995 ha. terenuri ce se exploatează numai de elevii școlii sub conducerea învățătorilor res-

pectivi. În cadrul acestor școli, desfășoară muncă zi de zi, un număr de 980 învățători, 43 conducătoare și 34 maestri, reușind, datorită entuziasmului de care au fost însuflețiți, să întemeieze în cei doi ani de după invazie, cu toate dezastrele provocate de comuniști, un număr de 213 cantine școlare, 154 cooperative școlare, 10 cămine de zi și 209 biblioteci școlare înzestrate cu 3.654 volume.

Pe lângă munca desfășurată de la catedră, apostolii satelor activează și în cadrul formațiilor P. P. și E. E. conducând pe tot cuprinsul județului un număr de 71 Subcentre P. P. și E. E., cu 10 secții P. P. și 28 secții E. E. Activitatea desfășurată de învățătorimea soroceană, atât de la catedră cât și în afară de ea, este supravegheată, îndrumată, coordonată și încurajată de 4 inspectori școlari de plasă ce-și au sediul la reședința celor 4 plăși; Soroca, Upnic, Drochia și Florești și de un inspector școlar de circumscripție, care pe lângă controlul și îndrumarea învățământului lui, are puterea de a sancționa abaterile săvârșite de membrii corpului didactic și a răsplăti după merit, pe toți cei ce depun muncă conștiințioasă.

Controlul activității premilitare și extrașcolare îl au comandanții de centre premilitare și comandatele de centre extrașcolare, iar coordonarea și supravegherea întregii activități pe județ este încredințată Sub-inspectoratului P. P. și E. E. ce-și are reședința în capitala județului,

Biserici

b. Alături de învățători, depun muncă stăruitoare pentru binele acestui neam preoții, slujitorii altarelor. Pe tot întinsul plaiului sorocean, putem număra astăzi, 146 biserici parohiale cu 12 filiale, ce dispun de o suprafață de 2.880 ha. teren arabil. De la altarele acestor sfinte lăcașuri de închinăciune, ridică rugi de slavă către Tatăl Ziditor, un număr de 155 preoți și un diacon, sprijinit în munca lor de 155 cântăreți și 128 coruri bisericești. Controlul, îndrumarea și încurajarea activității religioase în județ sunt făcute de 4 protopopiate, fiecare având în fruntea lor câte un preot protopop cu reședința în următoarele centre: Soroca, Protopopiatul I, Târnova, Protopopiatul II, Florești, Protopopiatul III și Cotiugenii-Mari, Protopopiatul IV.

Cu supravegherea și coordonarea activității religioase din întregul județ este însărcinat un protopop de județ cu reședința în capitala județului. Atât preoții cât și învățătorii, pătrunși de chemarea sfântă ce o au, în cei 2 ani de după ticăloșeniile bolșevice, au depus clipă de clipă muncă stăruitoare, reușind să vindece toate rănilile pe care le săpase în sufletul populației de aici stăpânirea lipsită de lege și de Dumnezeu a Rusiei Sovietice. Pentru ca munca lor să fie mai sigură de izbândă, ei și-au dat mâna cu autoritățile comunale; primar, notar, perceptor, jandarm, precum și cu cetățenii mai înstăriți, în cadrul Căminului Cultural.

Prin această instituție ei au reușit să înlăture cele mai multe neajunsuri dintre locuitori și să asigure o activitate rodnică instituțiilor ce conduc. Conlucrând preotul cu învățătorul și ceilalți factori de răspundere din sat, s'a reușit să se asigure, în bună parte, o frecvență satisfăcătoare la școli și prin aceasta să se înlăture analfabetismul sau neștiința de carte din satele noastre. Tot prin această colaborare s-

a putut stârpi centrele de sectanți, credincioși rățăciți de la adevărata dogmă creștină.

Astăzi, în prea puține sate din județul nostru se mai găsesc cetățeni care se mai mențin pe calea rățării și aceștia de alte naționalități; așa avem câțiva adventiști la Egoreni, câțiva bapțiști la Prodăneștii Noi și câțiva inochentiști la Șolcani. Stilismul, adică respectarea sărbătorilor după stilul vechi, datorită și unor greșeli ale guvernanților din trecut, care încuviințaseră acest lucru, se menține mai în fiecare sat. Preoțimea alături de dascălii satelor, desfășoară însă o propagandă intensă pentru înlăturarea acestui neajuns din sânul bisericii sorocene.

Cămine Culturale

c. Rolul de frunte, în ce privește învârtoșarea sufletului românesc de aici și curățirea lui de toate necurățiile lăsate de secolul de împilare rusă și anul de robie bolșevică, revine astăzi Căminelor Culturale. Lucrul acesta a fost înțeles deplin de conducătorii locali, care atât înainte de invazie, cât și în acești 2 ani de după desrobire, au pus stăruință, pentru ca să organizeze în fiecare comună și chiar sat mai principal câte un Cămin Cultural.

În prezent, prin bunăvoința și sufletul larg al luminătorilor satelor, sau reorganizat după toate formele cerute de Fundațiile Culturale Regale „REGELE MIHAI I” un număr de 128 Cămine Culturale sătești, alături de cel orășenesc „Simion Murafa”, reorganizat conform statutelor Fundației în luna Noiembrie 1942. Câteva din aceste Cămine dispun de local propriu, iar la un număr de 12, printre care Cerlina, Valea Norocului și Lencăuți, li s’a acordat de Administrația Generală a Bunurilor, ca localuri, câte un imobil din fostele proprietăți evreești ce se găsesc în acele sate. Toate Căminele din Județ dispun de biblioteci populare și farmacii sătești.

Aproape toate au organizate echipe de propagandă și coruri. Cele mai frumoase inițiative în viața satelor sorocene, au pornit și sunt susținute de aceste așezăminte culturale. Trebuie să subliniem în mod deosebit entuziasmul pe care-l pun în această direcție învățătorii și preoții ce conduc efectiv Căminele, fie în calitate de Președinți sau Directori, fie ca membri în sfat, secretari, bibliotecari, conducători de coruri, etc.

În acești 2 ani de muncă încordată pe orice tărâmură, s’au evidențiat printr’o activitate vrednică de toată lauda, următoarele Cămine; „Ion Dârz” din satul Cușmirca, „Lumina Poporului” din Cotiugenii-Mari, „Constantin Stere” din satul Cîrpecău, „Dorul de Lumină” din Solonet, „Alexandru Mateevici” din Prajila, „Lumina Satului” din Mârzești, „Ștefan cel Mare” din Baxani, „Dorul de Lumină” din Cotova și Căminele Culturale din satele: Trifăuți, Parcani, Holoșnița, Iorjnița, Dubna și Cosăuți, ce au organizate cele mai frumoase și mai bune coruri din județ.

În cursul anului școlar 1942-1943 Căminele Culturale din satele Cușmirca, Vârtejeni, Cîrpecău, Holoșnița, Dominteni, Țaul, Dumitrești, Mândac, Cotiugenii-Mari, Pîrlit, Hristici, Domologeni, Parcani, Izvoare și cel orășenesc Soroca, au

organizat cursuri țărănești, în cadrul cărora s'au ținut 469 ședințe, la care au participat regulat un număr de 1289 cetățeni. Materia predată a fost din religie, istorie, geografie, agricultură, șt. naturale, igienă, cooperatie și învățământ civic. Au conferențiat regulat 62 învățători, 18 preoți, 3 profesori secundari, 10 agronomi, 7 medici umani și un medic veterinar.

Conducerea Căminelor Culturale din județ este încredințată Președintelui Căminului Cultural Județean și Directorului Căminului, iar controlul și coordonarea activității este încredințată unui Inspector cultural județean și la 4 Inspectori culturali de plasă. Pe lângă instituțiile sus pomenite, care sprigină opera de luminare a populației sorocene, trebuie să numărăm și Oficiul „Muncă și Lumină” ce poartă grija de înviorearea sufletească a muncitorimii sorocene, având la dispoziție 3 secții de bibliotecă muncitorești, prin mijlocirea cărora muncitorii și ucenicii de toate categoriile au posibilitatea să-și îmbogățească sufletul și lumineze mintea cu diferite cunoștințe.

Cele mai frumoase manifestații artistice-culturale și naționale desfășurate în ultimii ani, atât în orașul Soroca cât și în restul târgurilor și satelor din cuprinsul județului, au fost organizate din inițiativa Căminelor Culturale, care și-au dovedit cu prisosință rostul ce-l au în consolidarea spiritualității românești de aici. Un rol de seamă în ce privește informarea și ținerea la curent cu diferite probleme de cultură a factorilor de lumină din lumea satelor noastre, îl îndeplinește și “revista „Solidaritatea”, organul de luptă și afirmare a corpului didactic primar singura publicație periodică ce apare pe tot cuprinsul plaiului sorocean, fiind condusă din primul an de după invazie, de un comitet redacțional, constituit din institutori: Gh. Bugă, Al. Th. Stavăr și autorii acestei broșuri. Alte mijloace de propagandă culturală, în afară de revistele și ziarele ce se răspândesc de oficiile poștale, până în cele mai ascunse cătune din județ, nu există.

Mănăstiri Sorocene

d. Viața moral-religioasă a fost întreținută pe pământul Sorocei, din vremuri îndepărtate și de Mănăstirile și Schiturile ce se găsesc așezate în partea de Nord-Est și Sud-Est a județului, că niște străjeri credincioși ai legii în care ni s-au născut și ne-au murit părinții. Din tinda sau pridvorul acestor sfinte lăcașuri s-au răspândit pe plaiurile Voevodului Ștefan, așa cum scrie istoria și primele licăriri de cultură. Cuvioșenia și blândețea ce se oglindește în ochii moldovenilor de aici nu vom putea-o înțelege, până nu vom cerceta și trecutul de evlavie al acestor sfinte ctitorii.

În partea de Nord-Est a județului Soroca, aproape de Tg. Otacilor, în văgăuna îmbrăcată în arbori seculari a unui pâraiaș domol ce curge în Nistru, se află așezată frumoasa Mănăstire Călărășauca. Istoricul întemeerii acestei ctitorii se afundă în negura vremurilor. Pe la 1700, Mănăstirea funcționa ca metoc (sucursală) a Mănăstirii Sf. Sava din Iași, închinată pe atunci Sf. Mormânt. Pe la 1747, se pomenesc în actele de denii ale Mănăstirii, ca donatoare, Maria Cantacuzino, iar ceva mai târziu la 1782, creștinul Marcu Donici din Movilău, orașul din fața Mănăstirii,

de peste Nistru. La 1813, un an după răpirea Basarabiei, Schitul fiind populat și bine organizat este decretat mănăstire.

La 1853 Generalul Cerchez construște cea de-a doua biserică, sub stareția lui Ghedeon, cu Hramul Sf. Mitrofan, din ale cărui moaște se păstrează și aici o parte. În anul 1916, călugării de aici au fost mutați pe la alte mănăstiri basarabene, iar în locul lor s'a așezat Soborul Maicelor refugiate de la Virov, din Polonia. Îndată după realipirea Basarabiei, 1918, o parte din aceste măicuțe au fugit peste Nistru, Mănăstirea populându-se numai cu călugărițe basarabence care cântă și oficiază slujbele numai în românește. Astăzi, această ctitorie dispune de 50 ha teren arabil, 31 ha. vii și livezi, 6 ha. grădină, un iaz mic, o moară de apă și o uleiniță. O bună parte din inventarul Mănăstirii a fost devastat de bolșevicii ce încercase să desorganizeze viața tihnită de aici, împrăștiind în lume toate maicile, iar pe conducătoarea lor Maica Achilina Popova aruncând-o în Nistru în timp de noapte.

Cu toate stricăciunile vitregei stăpâniri, cele peste 100 călugărițe statornicite iarăși în Mănăstire, au început să-și ducă viața tihnită ca mai înainte. Mai spre Miază-Zi de această ctitorie, pe valea pitorescului pârau Bulboca, la 15 km. de Otaci, s-a ridicat în anul 1777, în vremea Domnitorului Grigore Ghica, pe moșia fraților Andronic și Teodor Rugu, în stil curat românesc, Schitul Rugilor. În biserica veche din interiorul Schitului se află o inscripție grecească după care se poate vedea că biserica e începută de Domnitorul Duca Vodă și terminată de către Domnitorul Grigore Alexandru Vodă, la 1875. Până la anul 1828 în acest Schit au locuit monahi. Din acest an s'au așezat acolo călugărițe care au locuit până în anul 1846, când Schitul a fost lăsat în părăsire de urmașii fondatorilor, el restaurându-se abia în anul 1920 de către Arhimandritul Visarion Puiu, astăzi Capul Bisericei Transnistriene.

În prezent, această Mănăstire dispune de 40 ha. teren arabil, 6 ha. pădure, 4 ha. livadă, etc. Întreg inventarul gospodăresc a fost părăduit de hoardele bolșevice. În ultimul timp, prin sprijinul Serviciului Agricol Județean s-au putut procura câteva mașini și unelte.

În colțul de Miază-Zi-Răsărit a județului la o depărtare de 52 km. de Soroca, pe o frumoasă costișă cu stejari, se află Mănăstirea de călugărițe „Coșelăuca”. Această ctitorie a fost ridicată în anul 1790 de proprietara Maria Tocană din Cotiugenii-Mari, care mai târziu s'a călugărit cu numele de Mitrodora. Biserica mare dinăuntrul Mănăstirii a fost zidită la 1841 de arhimandritul Nicandru din Mitropolia Chișinăului. Mănăstirea dispune de aproximativ 30 ha. teren de cultură și pădure, din produsele căreia se întreține Sfântul lăcaș. Inventarul agricol viu și mort, precum și toată zestrea bogată din Mănăstire, după mărturiile Maicei Stărițe, au fost complet devastate și jefuite de barbarii răsăritului ce încercase să dărâme în ultimul timp și chiliile.

Cu toate măsurile aspre ce a luat regimul comunist în anul de prigoană, călugărițele n'au părăsit nici una Mănăstirea, continuând să trăiască în lipsă și suferință, suportând toate birurile grele ce le aruncase nelegiuirii pe sfânta ctitorie. Cu concursul Ocolului Agricol Florești, astăzi o parte din inventar s'a refăcut, deși

neajunsurile încă se resimt dureros. Chiar pe hotarul dintre județul Soroca și Orhei se află așezată cea mai bogată și mai bine organizată dintre Mănăstirile din Eparhia Hotinului, anume Mănăstirea de călugări Dobrușa. Ea datează, după toate mărturiile istoriei, încă de pe vremea lui Petru Rareș, Domnul Moldovei; fiind în stăpânirea directă a ctitoriei de la Probota, când Mănăstirea Probotei a fost închinată cu toate proprietățile Sf. Mormânt, adică Patriarhiei de la Ierusalim, și această Mănăstire a trebuit să plătească arendă, Noului «Stăpânitor. ce se ridica la 1807, la suma de 80 lei vechi.

Biserica Mare a Mănăstirii cu hramul Sf. Nicolae s'a construit în anul 1822 cu sprijinul boerului Tema Cozma; iar biserica din lemn, cu vechime necunoscută, s'a înlocuit cu una din zid în 1839. În perețele Altarului acestei biserici, sub fereastra de la mijloc, s'a zidit o piatră de mormânt cu inscripție românească din anul 1805, care amintește de Domnitorul fanariot Moruzi de la Iași, ca drept stăpânitor al acestor locuri și de Episcopul din Huși, ce păstora până la Nistru. În afară de aceste lăcașuri se mai găsește și biserica de iarnă cu hramu „Schimbarea la Față“ zidită în anul 1848, și biserica veche a Mănăstirii sau „Schitul din Deal“ cu cimitirul vechi.

În cursul anului 1924 a fost înființată aici și o școală de cântăreți bisericești, care a dat elemente de valoare corpului de cântăreți din Basarabia. Mănăstirea aceasta de care s'a îngrijit îndeaproape actualul conducător al Misiunii Creștine din Transnistria I. P. S. Sa Mitropolitul Visarion Puiu, este înzestrată cu ateliere de fierărie, lemnărie, o moară, o fabrică de ulei, depozit pentru cereale, grajduri, remize de vehicule, livezi, grădini de zarzavat, vie, păduri, iazuri cu pește, parcuri frumoase de brad, etc. Cei peste 100 călugări stabiliți aici muncesc de zor spre a reface avutul acestei sfinte ctitorii despuiat și furat de hoardele Staliniste, fără nici o milă de truda ce se depusese.

În colțul de Sud-Est al județului, în mijlocul unei păduri dese de stejari, drept pe malul Nistrului, într-o poziție cu adevărat încântătoare se află așezată Mănăstirea Jabca înființată prin veacul al XVII-lea, de Eromonahul Ezechiel de la Schitul Deleni-Vaslui. Năvălirile tătare au pustiit acest Schit și pe la 1770, Eromonahul Teodosie, venit tot de la Deleni, l-a restaurat și la 1818 este decretat, ca Mănăstire. Biserica din mijlocul Mănăstirii cu vechime necunoscută, poartă hramul „înălțarea Sfintei Cruci,“ iar a doua biserică mai mare de jos, cu hramul „înălțarea Domnului,“ zidită în anul 1825 de boerul Constantin Andronovici, a fost dăruită și înălțată alta mai mare cu 3 altare, în anul 1911. A treia biserică cu hramul „Sf. Arhanghel Mihail și Gavril“ a fost construită la 1849 de Mihail Lobov din Chișinău.

Și această Mănăstire, până la războiul mare, a fost de bărbați, după care dată, au fost siliți să se sălășluiească pe la alte Mănăstiri din Basarabia, deoarece aici, din porunca Arhiepiscopului Anastasie, sau așezat Maicele refugiate de la Mănăstirea Lesna din Polonia Rusească, care, după instaurarea bolșevismului în Rusia, au plecat în bună parte în Serbia, Mănăstirea populându-se numai cu măicuțe ba-

sarabence. Cele aproape 100 călugărițe câte se găsesc în Mănăstire, muncesc stăruitor proprietățile de care dispune ctitoria: vii, livezi, grădini de zarzavat, teren de cultură, etc. spre a reface avutul pe care l-a devastat fără milă bandele lui Stalin, în anul de ocupație sovietică. Pe lângă Sfânta Mănăstire funcționează și o școală de gospodărie în cadrul căreia se execută lucruri de artă casnică de toată frumusețea. Cu toată prigoana îndreptată de bolșevici asupra monahilor și călugărițelor ce locuiau aceste sfinte ctitorii, ei nu au încetat o zi, de a nu săvârși slujbe, iar cei ce au fost îndepărtați din mănăstiri, au menținut trează flacăra credinței în satele noastre basarabene.

Înceere

Credința, limba, cântecele, jocurile, portul și datinele sorocene

Poporul românesc, spre deosebire de toate celelalte națiuni înconjurătoare, sa închegat aici, sub scutul Carpaților, la poarta răsăritului, odată cu religia lui Hristos. Noi n'am fost în trecutul nostru închinători de idoli; credința în Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, a constituit pentru noi din primii ani ai zămislirii ca popor, pâinea noastră cea de toate zilele și din ea am căutat să ne făurim temelii de istorie. Mărturie a acestei credințe, ne stau ctitoriile ce străjuesc văgăunele munților, crestele dealurilor și largul șesurilor de veacuri în urmă. Pe pământul Sorocei noastre, după cum arătam la capitolul istoric și cultural, se găsesc atâtea sfinte lăcașuri care datează încă dinaintea domniei lui Alexandru cel Bun sau Vodă Ștefan cel Mare.

Alături de credință, limba, portul, cântecul, jocurile și datinile alcătuiesc muzeul viu al sufletului său al spiritualității neamului nostru, recunoscut și de străini, ca unul din cele mai înzestrate popoare din lume. Dacă credința, prin vijeliile istoriei, s'a păstrat neatinsă, pentru ea continuând să sângeram și astăzi în stepele Cubanului și ale Caucazului, același lucru s'a petrecut și cu graiul, portul și datinele noastre sfinte. Colindând satele de sus, din codrii Verejenilor, până jos în văile Cotiugenilor și Cobâlnei, vom auzi același grai dulce și armonios pe care Al. Mateevici îl aseamnă cu „șiragul de piatră rară pe moșie revărsată”.

Pe ogoarele suferințelor noastre, doina bătrână moldovenească plânge și acum cucernic, pe versul plin de semnificație: „La Nistru la mărșioară sau strâns frații grămăgioară!”

Hoardele ce s'au abătut pe aici nu ne-au schimonosit cu nimic limba noastră de leagăn. Am cunoscut bătrâni albiți de ani care, deși au îndurat jugul muscălesc, nu știu un cuvânt rusește. Aceasta înseamnă că limba noastră e înfrățită tainic cu ființa neamului din care suntem plăzmuți. Cântecul ca și jocul reprezintă altă cunoaștere a spiritualității noastre românești.

Concursurile de coruri și jocuri naționale organizate de Căminele Culturale în ultimul timp ne-a demonstrat din plin, că pe tot meleagul nostru sorocean, doinele, cântecele și horele sunt aceleași, care au legănat de veacuri bucuriile tinereților sau nostalgia bătrâneților strămoșilor noștri. „Moldoveneasca“, „Bătuta“, „Corăgheasca“, „Polca în 4 pași“ sau „Frunzișoară lozioară“, „La Nistru la mărșioară“,

„Cumătrița”, „Nistrule pe malul tău“, etc. sunt toate frânturi din sufletul Sorocean ce reprezintă un fragment din marele suflet al neamului românesc.

Portul sau îmbrăcămintea, prin părțile Sorocci, cu mici schimbări, sa păstrat acelaș. Tineretul școlar, premilitar și generația tânără de gospodari arată în ultima vreme deosebită simpatie costumului vechi național. Prin școli și Cămine Culturale s'a pornit o acțiune serioasă pentru îndepărtarea definitivă a tot ce este influență streină în îmbrăcămintă și introducerea în viața satelor numai a costumului nostru național care provoacă stima și admirația străinilor. Pecetei originalității noastre etnice o constituie nu numai portul, cântecul, jocul sau graiul, ci și acel întreg tezaur de datini și obiceiuri ce stau în strânsă legătură cu cele mai importante sărbători din cursul anului, ca și cu cele mai de seamă evenimente din viața omului.

Ca pe întreg ținutul românesc și în județul nostru Soroca, sărbătoarea Nașterii Domnului sau Crăciunul aduce cu ea o sumedenie de datini ce fac farmecul acestor zile mari. Colindele, cântecele de stea și irozii se întâlnesc în toate satele noastre sorocene. La Anul Nou plugușorul, capra, călușarii, nunta țărănească, semănătorii, împrăstie aceeași bucurie ca pe ori unde în casele moldovenești din preajma Nistrului. Botezul Domnului sau Iordanul vine și el cu slujbe la fântâni, cruci de ghiață, daruri, fuioare de cânepă sau bobine de ață preotului la Ajun, ca pe ori unde pe plaiurile Moldovei.

Un singur obicei frumos și creștinesc, ce s'a practicat în trecut pe aici, după cum spun bătrânii, a început să dispară, el trebuind însă să fie reînviat de preoții și dascălii satelor noastre. Acest obicei este umblatul copiilor alături de preot și cântăreț, pe la casele gospodariilor, în noaptea Ajunului Crăciunului și a Bobotezei cu „Ni, ho, ho!“ „Chirialeisa.“ Obiceiul se practică în alte județe din Basarabia și în toată Moldova de dincolo de Prut.

Învierea Domnului sau Sf. Paști se sărbătorește cu acelaș ceremonial în miez de noapte, cu pască sfințită și ouă roșii, iar în cursul celor 3 zile, au loc în toate satele hore cu lăutari, scrânciob și vârtelniță, în care credința spune să se învârtă mai întâi fetele mari, ca să le crească cânepa și inul peste an. Ispasul, Moșii, Sânziencele, Sf. Gheorghe, Sf. Petru, Sf. Ilie, Sf. Maria, Ziua Crucii, Sf. Dumitru, toate sosesc cu obiceiurile lor. Nu mai vorbim de zilele de târguri, clăci, praznice sau hramurile care sunt aici adevărate ceremonii naționale. Pe lângă obiceiurile creștinești legate de zilele de sărbătoare, sorocenii cunosc frumoase obiceiuri în legătură cu evenimentele de seamă din viața omului.

Credința populară și prin aceste părți spune, că omului îi hărăzește destinul, ursitoarele, de la naștere. De aceea apariția lui pe pământ este însoțită de petreceri și veselie. Îndată după săvârșirea tainei botezului, urmează scaldătoarea și cumețria cu rodinele, ocazii de petrecere pentru părinți și rudele noului născut.

Nunțile sau cununile tinerilor se desfășoară într'un ansamblu de obiceiuri ca: starostii, croială sau logodnă, vorniceii, druște, masă mare cu lăutari și conocării sau orații în versuri, încheindu-se cu „legătoarea.“ Și în părțile Sorocci, ca în multe regiuni din țară, tradiția este ca în cazul de căsătorie a unei fete cu un flăcău din

alt sat strein, tinerii din satul fetei să pretindă mirelui „vulpe,“ adică un dar de bani pentru că le înstreinează fata.

La moarte, iarăși diferite datini: priveghi, pomene, praznice și rugăciuni în casă și la mormânt. Toate aceste sfinte și neprețuite tradiții fac balsamul și bucuria vieții. Nu este popor în lume mai bogat în astfel de apucături. Prin datinile și credințele strămoșești vorbesc viețile ce s'au înfrățit pentru totdeauna cu țărâna pământului străbun. Cu ele râd și plâng bunicii ce ne-au dăruit viață din viața lor; prin ele ne simțim legați cu lanțuri de neînfrânt și dincolo de mormânt de cei ce în trecere pe acest pământ, ne-au lăsat moștenire tot ce au avut mai sfânt și mai de preț sufletul lor.

Toate sunt frânturi din ființa lor împrumutată nouă, spre a veșnici în lume existența acestui popor încununat de Dumnezeu cu tot ce a avut mai bun și de valoare pământul.

Toți cei ce păstrăm în altarul sufletului aprinsă candela recunoștinței pentru ceea ce am moștenit din bătrâni, avem datoria sfântă de a transmite neat înse toate aceste bogății, generațiilor ce ne vor lua locul, spre cinstea ogorului strămoșesc și slava neamului din a cărui plămădă suntem creați.

Costenco Nicolai

(Costenco, Nicolai. Cetatea Sorociei. Disponibil: <http://www.poeziile.com/autori/Nicolai-Costenco/cetatea-sorociei38.php>)

Cetatea Sorociei

Măreață, ca un grav mauzoleu,
Cu Nistrul, care-i curge la picioare,
O bate luna din înaltul său
Cu ploaie de mărgăritare.
Stau uluit sub zidul nalt. Cetate,
Ce meșteri ori ce robi te-au fost durat?
Acele pietre grele și trunchiate
Cu ce puteri pe schele le-au urcat?
Pari un colos superb; sub talpă
Ții taina-atâtor secole și vieți!
Te poleiește numai luna dalbă
Cu-nșelătoarele ei frumuseți.

Pe creneluri surpate, beciuri goale,
Fântâni dosite stă pustiul mut.
Ai fost zăgaz atâtor iuți navale,
O insulă în omenesc tumult
În eleganța ta cea bizantină,
În alte vremuri ai adus folos,

Azi, când de tehnica viața-i plină,
 Pari o năzdrăvănie de prisos.
 O știm din cărți nu domnii, negustorii,
 Ci talpa țarinii moldovenești,
 Mănată de vătafi, de cum dau zorii,
 Te-a ridicat aici să te fălești.
 Acelor mâini cu bătăături, spinării
 Stâlcite, lor ce-au făurit în chin
 Un monument pe geana depărtării,
 Piosul gând cu dragoste-l închin!

* * *

Luna stă la geam și-ascultă.
 Crengile de floare multă
 Cât de lebdă-arcuiesc.
 Primăvară! Te iubesc.
 Luna-ngândurată tace.
 Floarea albă se desface
 Ca pământul pare nins.
 Primăvară! Oare-am plâns?
 Ca un sân de fată mare
 Luna în oftat tresare.
 Creanga s-a-ndreptat, tăcut.
 Primăvară, ai trecut?

Dabija Nicolae

(Cetatea/selecț. Ianoș Țurcanu; prez. Graf.
 Iulian Filip; lector Vasile Romanciuc. – Ch.:
 Museum, 1995. – 39 p.)

Cetatea sorocii

Zi fără soare.
 Murrur de grâu.
 În zori, răsare,
 cetatea din râu.

Vechiul castel
 picat din icoană.
 Ca un drapel.
 Sau ca o rană.

Își spumegă creasta
 valul trudit.

De piatra aceasta
mulți s-au lovit.

Din oase zidită.
În miezul epocii
stă mândru înfiptă
cetatea Sorocii.

Cetatea Soroca - străjeri la marginea Țării

Ce caută poeții în biblioteci,
când ei sunt așteptați pe baricade?!—
poemul ar putea pe murii reci
să ieie locu-oșteanului ce cade.

Poeții din cetatea-asediată,
e locu-acestora pe metereze — sus —
cu opera lor scrisă-n viața toată
și cu poemele ce încă nu le-au spus.

Acum se făurește viitorul,
acel de generații presupus:
nu da, mărite,-ntr-însul cu piciorul
precum păgânii-n chipul lui Iisus.

Când bat barbarii-n poartă cu berbeci
și de săgeți e Dumnezeu străpuns—
o, ei izbesc și în biblioteci,
unde îți pare că stai bine-ascuns.

Găsi-vor argumente vagi și lașe
bărbații cărturari, utile-n veci...
...Când cititorii li-s uciși din fașe,
ce caută poeții în biblioteci?!

Dimitriu-Chicu Silvia

(Cetăți de pe Nistru./ Alexandru Husar,
Gheorghe Gonța, Silvia Dimitriu-Chicu. —
Ch.: Grai și Suflet, 1998. - 212 p.)

Istoria cetății Soroca

...Situată la hotar, Soroca apăra trecătoarea de incursiunile neașteptate ale stră-
inilor în interiorul țării și bara calea rebelilor de a trece peste frontieră. Scăderea

potențialului economic și militar al țării, însă, pune la Soroca garnizoana mică a cetății Soroca în imposibilitatea de a face față necesităților. Luptele interne dintre diferite facțiuni boierești, afectau potențialul de apărare al țării. Izvoarele atestă numeroase violări ale hotărârilor de est ale Moldovei de către unii pretendenți la tron cu o anumită susținere în țară.

Unul dintre pretendenții ce au intrat în țară pe la Soroca a fost Ioan Potcoavă, zis Nicoară Potcoavă, presupus și Crețul, după cum ne relatează cronicile. Ca pretext pentru acțiunile lui Potcoavă întreprinse în scopul obținerii tronului Moldovei a servit „dreptul de succesiune ce-l pretindea asupra Moldovei”, deoarece era frate vitreg cu Ioan-Vodă cel Cumplit. După lupta de la Docolina, Potcoavă, tot pe lângă Soroca s-a retras în Polonia, unde, la cererea sultanului, a fost executat.

Peste puțin timp, lângă cetatea Sorocii, detașamentul unui alt pretendent — Petru — suferă înfrângere din partea oștirii domnești. Se credea că Petru a fost ucis. Susținut de niște boieri moldoveni și unii nobili polonezi, acesta este însă adăpostit în Polonia, înaintînd noi pretenții la tron în cea de-a doua domnie a lui Petru Șchiopul.

Unii boieri ce aveau proprietăți în preajma cetății Soroca au acordat sprijin unor pretendenți, motiv pentru care au fost pedepsiți de Petru-Vodă. Astfel s-a întîmplat în cazul „fraților Simion și Gligorie, pe care domnul i-a ucis împreună cu domnișorul Petru cînd au venit cu sabia asupra domniei mele” și le-a confiscat satul Climăuți de deasupra Nistrului.

Prin hrisovul din 11 martie 1586 emis de cancelaria lui Petru Șchiopul, domnitorul dăruiește boierului Andrei, logofăt și pîrcălab de Neamț, „satul confiscat, precum și satul Socolul și siliștea Zăvădinele” ascultătoare de ocolul cetății Soroca credem, pentru merite în apărarea țării anume în această zonă. De asemenea, la 8 mai 1587 Petru-Vodă dăruiește lui Pîrvul, pîrcălab de Soroca, un sat domnesc pentru dreaptă și credincioasă slujbă cînd s-a bătut cu „cazacia tâlhari, care au prădat sate pe Nistru în pămîntul domniei mele, omorîndu-i, prinzîndu-i pe unii vii, aducînd domnului numai capetele unora, fiind însuși rănit”.

Aceste danii, Petru Șchiopul le face în condițiile în care poziția geografică a ținutului Sorocii — ținut de margine — nu atrăgea nici proprietari, nici populație. Domnitorul, fiind interesat, probabil, în popularea ținutului și susținerea cetății, mai dăruie, la 3 ianuarie 1588, lui Șeptelici armășel un loc pustiu în ținutul Sorocii, mai sus de Soroca și-i dă voie să-și aducă în siliștea dată cîți oameni va chema: ruși, sîrbi sau greci, care vor fi scutiți de orice muncă către domnie, de ilîș și goștină sau altă dare.

Este cunoscut faptul că Petru Șchiopul, înainte de a abdică, a organizat un recensămînt în întreaga țară. Potrivit acestui recensămînt din 1591 ținutul Soroca număra 2 287 familii (circa 11 435 oameni), inclusiv 714 familii de țărani, 204 sāraci, 48 de preoți, 14 curteni, 193 nemeși și 14 vātafi. Pentru un ținut de margine, care în ultima jumătate de secol stătuse în calea pretendenților, invaziei tătarilor din 1574 și a altor numeroase intervenții, numărul locuitorilor nu este atît de mic. Forțele militare ale ținutului întruneau 221 de oameni (curteni, nemeși și vātafi).

La finele sec. al XVI-lea și începutul celui următor cetatea Soroca s-a aflat în calea furiei cazacilor și polonilor care au jefuit țara. În 1601 un detașament de cazaci măcelărește locuitorii Sorocii...

...În 1711 la Soroca are loc joncțiunea armatei Moldovei cu cea rusă condusă de Șeremetiev în scopul începerii luptelor antiotomane. La rugămintea pîrcălabului Semion Afendik, la 27 mai au fost trimiși în cetate 150 de dragorii în frunte cu căpitanul Mavrin. Ceva mai târziu ajung la trecătoarea de la Nistru diviziile ruse de infanterie. După construirea podului, pe el trec divizia condusă de generalul Allerd și artileria rusă. La 30 mai au mai trecut Nistrul două divizii de infanterie, iar la 31 mai încă o divizie. Majoritatea trupelor ajunse pe malul drept al Nistrului au fost dislocate în apropierea fortăreței. La 2 iunie a sosit și țarul Petru I cu unele trupe de gardă și cavalerie. În jurul fortăreței se făceau întărituri suplimentare. La 17-18 iunie armata rusă a luat calea spre Iași, lăsînd la Soroca divizia lui Repnin (4 000 de oameni), care urma să finiseze lucrările de fortificare și să aștepte proviziile din Polonia. Mai târziu la Soroca nu rămîne decît o garnizoană rusă în frunte cu colonelul Hlopov. După terminarea campaniei, Hlopov cu oamenii săi distruge podul și o parte a fortificațiilor construite la Soroca și ajunge din urmă armata lui Petru în retragere.

Poziția strategică a cetății Soroca a provocat interesul Porții Otomane. Proiectul de a-și întări pozițiile la nord de Bender, în condițiile în care Hotinul era supus, îi determină pe unii demnitari otomani să ceară separarea Sorocii de Moldova și introducerea în cetate a unei garnizoane turcești⁵¹. Cu multă diplomatie și mari cheltuieli domnitorul Constantin Mavrocordat reușește să păstreze cetatea Soroca pentru Moldova...

...Potrivit condicii hatmanului Ion Sturza din 30 mai 1757, căpitan de Soroca era Leon Imbo, care avea sub comanda sa 75 de oameni, "sotnicul de cazaci și vătăf de îmbălători ot Soroca cu 35 oameni".

Pe parcursul acestui război importanța strategică a Sorocii a fost apreciată de către comandantul primei armate ruse, P.A. Rumeanțev. În octombrie 1769 el scria Ecaterinei a II-a și inginer-generalului Demolin că la Cernăuți, Hotin și Soroca pot fi create depozite de alimente, deoarece acestea sînt situate pe importante căi de comunicație.

Pe parcursul acestui război 409 locuitori ai ținutului s-au încadrat în echipe de voluntari pentru a participa la luptele antiotomane. Căpitanul Rughi comanda un detașament de 97 de voluntari, majoritatea lor fiind din satul Rughi, pe care îl stăpînea. Căpitanul Tănase avea 40 de voluntari, dintre care 38 erau din Japca; praporgicul Constantin Vartic — 207, inclusiv 85 din Pohoarne, 65 din Zahorna și 14 din Cușnirca; Semion — 11 din Sudarea, Grecu Constantin — 3 din Soloneț.

Urmările războiului au afectat din punct de vedere demografic, atît întreaga Moldovă, cît și ținutul Soroca. Unele amănunte despre populația Sorocii ne sînt oferite de recensămînturile din 1772-1773 și 1774. Aceste recensămînturi au fost întocmite în timpul confruntărilor militare însoțite de jafuri și omoruri ale populației pașnice. Pentru a-și asigura securitatea, populația satelor din cîmpie și de la

drumurile principale se refugia în păduri și în localitățile de munte. în studiul său dedicat Sorocii I. Chirtoagă conchide că numărul de 170-171 gospodării înregistrat în cele două catagrafii este mai mic decât numărul real al gospodăriilor de la Soroca. Cele 107 familii de români, înregistrate la 1772-1773, formau nu mai puțin de două treimi din populația localității. Aceasta reiese și din faptul că, deși la 1772-1773 sînt menționate 50 de familii evreiești, în 1774 se precizează că în localitate erau "37 jidovi bejănari", adică veniți din altă parte. Conform aceluiași recensămînt din cele 20 de familii venite din Polonia zece erau de origine evreiască. Numitele catagrafii mai atestă 5 familii de țigani și una de armeni.

Recensămînturile sus-numite furnizează informații despre componența socială a Sorociei. în cel de la 1774 sînt înregistrați "18 cupeți", cu certitudine de origine română. Cea de a doua categorie socială — a meșteșugarilor — n-a fost înregistrată în catagrafiile menționate. Mai sînt înregistrați 4 preoți, 3 dascăli, 4 mazili, 2 calici (săraci scutiți de impozite). Aceștia alcătuiau așa-zisele rufeturi. Spre deosebire de birnici, care plăteau birul, impozit nefixat și prestații în muncă, rufeturile aveau statute fiscale speciale. Mazilii și ruptașii plăteau un impozit fix, iar în locul prestațiilor în munci îndeplineau anumite funcții polițienești.

Preocupările principale ale populației din localitate erau legate de deservirea călătorilor. Potrivit recensămîntului din 1772-1773, aici erau 7, iar conform celui din 1774 — 8 podari care, probabil, la fel ca la Tighina, transportau cu ajutorul bacului călători de pe un mal pe altul al Nistrului. în tîrg funcționa și un menzil cu ajutorul căruia călătorii se deplasau în interiorul țării și viceversa. Pentru deservirea lor, potrivit recensămîntului din 1774, erau angajați "44 poștași".

Războiul austro-ruso-turc din 1787-1791 de asemenea a avut urmări nefaste pentru Moldova. Începînd cu luna ianuarie 1788 intenționa să treacă Nistrul și să atace Otaciul și Soroca o armată rusă în frunte cu PA. Rumeanțev. între timp o armată otomană, ia Bălți, îi amenința atît pe rușii cît și pe austriecii care nu puteau să-și desfășoare forțele pentru a lua Hotinul. Sesizînd intențiile lui Rumeanțev, sultanul AbdulHamid I scria domnului Moldovei, Alexandru Ipsilanti, în firmanul său din 29 ianuarie -7 februarie 1788, că "oastea moscovită, la două ore după ce a sosit la menziful Balta, a început să înainteze spre Soroca prin trecătoarea Mohilău", cerînd domnitorului să colaboreze cu armata otomană în frunte cu vizirul Ali-pașa, seraschierde Ismail.

Preconizată pentru luna ianuarie, Rumeanțev intenționa trecerea Nistrului și ocuparea Sorociei abia la 14 mai, apoi la 13 iunie 1788, aceasta fiind realizată la 8-16 august. Aici, la cetatea Soroca, urma să fie instalată o strajă puternică. Intrată pe teritoriul Moldovei, armata rusă conta că va fi aprovizionată de băștinași. În jurnalul lui Rumeanțev din 2-10 octombrie este fixată intenția acestuia ca sorocenii să întrețină o parte a armatei ruse. S-a început încasarea excesivă a impozitelor, fapt ce provoca nemulțumirea atît a sorocenilor, cît și a locuitorilor altor ținuturi din spațiul pruto-nistrean.

Fiind vii amintirile despre comportamentul brutal al rușilor în războaiele precedente, administrația țării și o parte a populației au colaborat cu armatele otomane.

În urma păcii de la Iași (1792) și a celei de a doua împărțiri a Poloniei (1793), frontiera Rusiei a fost stabilită pe Nistru, aducând noi complicații internaționale pentru "săraca Țară a Moldovei" și cetățile ei de hotar. După înfrângerea de către armata rusă (1794) a răscoalei conduse de Kosciuszko mii de polonezi s-au refugiat peste hotarele țării lor, inclusiv în Moldova. Temându-se de conflictele de la hotarele de nord, otomanii cer autorităților Moldovei să-i îndepărteze pe fugari de pe teritoriul țării. În 1794, marele vizir Mehmed-pașa scria domnului Moldovei, Mihai Suțu "că în urma împărțirii Poloniei, din partea rusească au fugit, din cauza răscoalei, trei mii de neferi poloni în cazalele cetății de la Soroca din Moldova". Acestuia i se cerea să găsească o modalitate pentru îndepărtarea de pe pământurile Moldovei a acestor trei mii de poloni înarmați, care se aflau acolo cu soțiile și copiii lor, în așa fel încât "nici înaltul Devlet, să nu se supere și nici să nu aibă loc vreo gilceavă cu împărăția rusească și austriacă din cauza lor".

De pe teritoriul fostului stat polonez ocupat fugeau în Moldova până și ostași din serviciul țarului. Peste puțin timp, după prima scrisoare, același mare vizir mai trimite una, atenționându-l pe domnul Mihai Suțu "asupra unui număr de 1 100 poloni, care fugind din slujba ostășească a Rusiei, prin cetatea Hotin au venit în Moldova, la Soroca, de unde au de gând să meargă la Galați [...], cerînd ca acești fugari să fie izgoniți din Moldova și în același timp să se facă cunoscut consulului Rusiei, cît și altora unde ar mai crede de cuviință, că înaltul Devlet nu favorizează pricinile Poloniei și Franței" cuprinse de răscoale.

În anul 1812 Soroca, împreună cu teritoriul dintre Nistru și Prut, a fost anexată Rusiei. Populația orașului a început să crească din contul emigranților și al coloniștilor din guberniile Rusiei și chiar de peste hotarele ei.

În anul 1817 la Soroca era o comunitate creștină formată cu prioritate din români, în componența căreia intrau 172 familii, inclusiv 16 slujitori ai cultului, 23 văduve, 41 burlaci și, probabil, un număr mic de ruși veniți în localitate după 1812. Cea de a doua comunitate etno-religioasă — evreiască — s-a mărit de la 50 la 145 familii și văduve, adică aproape de 3 ori. Sporul s-a datorat unor migrațiuni masive, ceea ce a avut consecințe nefaste pentru comercianții locali. În perioada dată numărul negustorilor creștini scăzu cu o treime (de la 18 în 1774 la 12 în 1817), comerțul din oraș devenind un apanaj al negustorilor de origine evreiască. Soroca continua să aibă un caracter agrar. Moșia aparținea proprietarului Iordache Ruset, care o acaparase între timp de la stat, însă din 1818 aceasta din nou trece în proprietatea statului.

În 1833 Soroca devine centru de județ.

La 18 decembrie 1835 au fost înființate două districte noi: Chișinău și Soroca, iar la 18 ianuarie 1837 mareșalul nobilimii regiunii Basarabia El. Dimitriu scria vice-gubernatorului Basarabiei că județul Soroca, nou-creat, ar putea avea o stemă

cu următorul desen: "Ruinele cetății genoveze antice, mai jos, pe râul Nistru, unindu-se. Deasupra cetății poate fi imaginată o coțofană în zbor".

În anii '50 ai sec. al XIX-lea localitatea Soroca primește statut de oraș. Cetatea era utilizată în calitate de depozit și era dată în arendă negustorilor de lemn și vin.

La mijlocul sec. al XIX-lea, populația orașului era de 3 365 de oameni, inclusiv 743 români, 2 699 evrei, 299 ruși și 124 de reprezentanți ai altor naționalități. Numărul evreilor crește foarte mult, în oraș apărând și ruși, și reprezentanți ai altor etnii. În perioada dintre 1862 și 1897 numărul populației orașului a sporit de la 5 400 la 15 300, mai cu seamă pe contul evreilor care constituiau 57%. La finele sec. al XIX-lea (1897) ponderea românilor în oraș era de aproximativ 20%.

Începutul anului 1918 nu prevestea nimic bun pentru România. Mai mult de două treimi de țară se aflau în mâinile Puterilor Centrale. Autoritățile evacuate la Iași sub impactul ultimelor evenimente — prăbușirea Imperiului Rus și nașterea Rusiei Sovietice, devenită peste noapte dușman — semnează la 5/18 martie, la Buftea, Tratatul preliminar de pace cu Puterile Centrale, care prevedea grele pierderi teritoriale și economice. Astfel, participarea militară a României la primul război mondial se încheia printr-un dezastru de mari proporții.

La 27 martie/9 aprilie Sfatului Țării, care la 2/15 decembrie 1917 proclamase Republica Democratică Moldovenească în componența Federației Ruse, iar la 24 ianuarie 1918 — independența ei, întrunit acum în ședință solemnă în sala festivă a Liceului nr. 3 din Chișinău, vota Unirea Basarabiei cu regatul României.

Prin hotărârea din 27 martie 1918 a Sfatului Țării (organ legitim suprem al Basarabiei) Soroca, împreună cu întreaga provincie, s-a unit cu România, creîndu-se astfel condiții favorabile pentru reintegrarea orașului în spațiul românesc.

În condițiile în care pînă la definitivarea unirii mai avea să treacă mai bine de un an și jumătate, în luna iulie 1918 marele naționalist român Paul Gore face un raport direct către regele Ferdinand, în care arată necesitatea schimbării stemelor Basarabiei, județelor și orașelor ei care fuseseră întocmite de autoritățile ruse. Blazonul Sorocii propus de Paul Gore reprezenta: "Un scut francez. în câmp negru o cetate cu două turnuri, avînd deasupra o cruce, iar la poale un brîu ondulat, toate de argint"⁶⁴.

Întocmirea stemelor județelor din provinciile unite și ale orașelor de către Comisia Consultativă Heraldică a început în noiembrie 1924, iar în 1928, cînd s-au încheiat lucrările de revizuire a celor 71 de steme județene, s-a dat decretul regal, care a fost aprobat în numele lui Mihai I la 1 august și publicat la 6 octombrie în Monitorul oficial. Pentru Basarabia s-au luat ca bază stemele ținuturilor din timpul stăpînirii rusești, adaptîndu-le însă exigențelor naționale.

Stema județului Soroca reprezenta: "Scut roșu cu o cetate, de argint, cu trei turnuri, cel din mijloc dreptunghiular, cele laterale rotunde, toate avînd ferestruie de metereze. Turnul din mijloc are o poartă boltită în arc frînt și deasupra ei o fereastră dreptunghiulară, iar turnurile laterale cîte două ferestre dreptunghiulare suprapuse. Cetatea este așezată pe o terasă, de argint, bătută de valuri de argint. Reprezintă vechea cetate Soroca, ce apăra vadul Nistrului". Este fosta stemă a

ținutului, fără stema guberniei Basarabia în cartierul liber și fără decorurile exterioare ale scutului obișnuite pentru stemele rusești fixate după regulile elaborate de B. Koehne, din care s-a pierdut crucea de argint ce timbra cetatea și vădea că această fortăreață a fost creștină. În noua stemă cetatea a fost degradată de la aur la argint. Din punct de vedere grafic imaginea cetății e mai aproape de original decât în stema rusească.

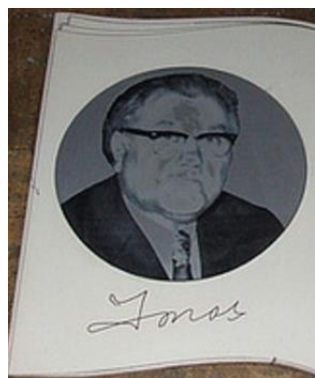
În 1938 s-a trecut la o nouă împărțire teritorial-administrativă a țării. Tot regatul a fost divizat în 10 ținuturi. Vechile județe s-au menținut și deveneau subordonate ținuturilor. Teritoriul județelor Soroca și Bălți făceau parte din ținutul Prut cu reședința la Iași.

La 23 august 1939 a fost semnat tratatul de neagresiune sovieto-german, cunoscut în istoriografie ca "Pactul Molotov-Ribbentrop", în urma căruia la 26 iunie 1940 guvernul sovietic a adresat României o notă ultimativă cu cererea de a "înapoia Uniunii Sovietice Basarabia" și a "transmite partea de nord a Bucovinei", la care guvernul român răspunde că este gata să discute problema. Guvernul sovietic se arată nemulțumit de acest răspuns și cere evacuarea în patru zile a teritoriilor cerute. Partea română este silită să accepte aceste condiții. La 28 iunie 1940, încălcând prevederile înțelegerii, armatele sovietice ocupă teritoriile naționale românești: Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța.

Localitatea Soroca, împreună cu alte teritorii românești, a fost ruptă din trupul țării.

La sfârșitul anilor 70-începutul anilor '80 ai secolului nostru cetatea Soroca este restaurată, fiind declarată "Monument istoric național" și aflându-se sub ocrotirea statului.

Donos, Arcadie

(Cetatea de cuvinte: Scriitori Soroceni. Antologie/Asoc. Obștească „Măiestria Strămoșească”; alcăt. Petre Popa, Valeriu Nazar. – Ch.: „Grafema Libris” SRL, 2011. – p. 131-138.)

Aduceri aminte: de pe Nistru și Dîmbovița

Fiecare om de pe pământ are o țară de baștină, în care se află un oraș, un cătun, căruia i se spune „natal”. Este țara copilăriei! Ea nu intră în discuție la masa tratatelor, a convențiilor, a zonelor de influență și are o suveranitate nelimitată. E cea mai frumoasă și cea mai bogată din lume. La mine, zic, precum zic toți, s-a întâmplat, cu adevărat, cea mai... din lume. Socotiți și vă mi-

nunați: pe dealuri — grădini cu poame cât cuprindeai cu ochii; din grădini te strecuri în pădure, dar și acolo, pe lângă alune, te așteptau cireșile și merele și izvoarele ce le răcoreau; curgeau cu toate la vale odată cu bulboanele, cu potecile, cu imnele păsărilor și ale găzelor și se știu, cu întreaga fire a locurilor, în apa cea mare, de margine.

Nistru i se spune! Dincolo de apă, locurile aveau altă fire, începea stepa... În țara copilăriei mele, lumina locurilor intrase în cea a cântecelor și vorbelor: poate de aceea, de la primul auz, mi s-a dat să văd: Valea Prisăcilor, Valea Lupului, Valea Bulboanei, Drumul Mioarelor, Șanțurile Răzeșilor, Peștera Răzeșilor, dar mai ales Cetatea și Farfuria Turcului. Istoria locurilor intrase în vorbele oamenilor: „încetîșor, că nu dau turcii”, „Pe vremea rusului”, „A făcut danie turcească”, „Lua-te-ar să te ia tătaru-n șaua calului”, „Pe vremea lui Ștefan cel Mare”; dar și în jocurile noastre: „de-a fuga tătarului”, „de-a panditul turcului”, „de-a trecerea rușilor”, „de-a răzeșul la hotare”...

Graiul, eu l-am deprins, de la mama și de la cei ai casei, dar și de la moara bunelului Ionel, care măcina trecerea apei celei de margine.

„Apa asta nu curge, doar vine și vede, ia ni-i mărturia, iar moara ni-i semnul”. Așa spunea, nu o dată bunelul. Semnul nu era doar cel de hotar, la marginea țării copilăriei mele, ci intrase ca semn în lumina graiului, aveam să explic eu asta bunelului, mai târziu, după un examen la limba latină: „moara” din „mola”, „făină” din „farina”, „roată” din „rota”, „cupă” din „cuppa”, „dinte” din „dentem”, „mă-sea” din „maxilla”, „piatră” din „petra”, „alergătoare” din „allargare”. Și toate acestea încă de pe vremea lui Bădica Traian — terminasem eu mîndru lecția. „Măi, măi!” — se minunase bunicul — „de la Bădica Traian și eu care le învățasem de la tata!” Dar cine a predominat în țara copilăriei mele, a fost bunica Eudochia, Dochîța, cum îi ziceau sătenii. Avea o anumită evlavie când pronunța cuvîntul, evlavie avea și când trecea pe cărările grădinii, sau pe potecile pădurii. Se închină în fața chiliei pustnicului, cea săpată în stîncă și mă îndemna și pe mine. „Da ce-i biserică?” — o întrebam eu bosumflat. „Firește că e biserică, încă de pe vremea sfîntului Andrei!” — și iar se închină. Se închină și când trecea pe lângă cetate, și iar mă îndemna, și eu iar o întrebam: „Da ce-i biserică?” — „Este! Că Ștefan a fost și Mare și Sfînt!”

Așa cu ce învățasem la moara de apă a bunelului Ionel, i-a fost ușor mamei, ba și bunicii, să-mi predea prima lecție de limba română: „Tatăl Nostru” și „Crezul”. Prima lecție ca să pot intra în rai — așa mi-au spus. Și nu glumeau. Nu era vorba de Raiul pe care îl credeam că urmează după viață, ci de Raiul de la început de viață, și care pentru mine era pădurea Rughiului cu Sfînta Mănăstire Rughi! Trebuie să știți unde se afla acest rai, care pe mine m-a primit la cei câțiva anișori pe care îi aveam, dar primește la orice vîrstă. La vreo patruzeci de kilometri de orașul Soroca, pe șoseaua ce duce spre Otaci (Atachi) veți întâlni un semn ce duce spre dreapta: comuna Rudi. Acum nu mai știu dacă e scris cu litere latine sau chirilice, dar e scris. Aici, mă îndemna îngerul meu cel bun să fac o paranteză: satul Rudi, ca și mănăstirea, s-au numit în decursul timpului și Rudi și Rughi, chiar și după

1919, circula o versiune, prin partea locului, că numele satului l-a dat un oarecare Rudîi (pe rusește: om roșcat), ipoteză, care nu stă în picioare. Vom vedea că rădăcina cuvântului se trage de la „rug” sau „rugă”. În monografia lui Ștefan Ciobanu despre Basarabia, apărută la imprimăria statului din Chișinău în 1926, este scris clar: „Poarta mănăstirii Rugi (județul Soroca)”. De altfel, denumiri asemănătoare de mănăstiri se mai întâlnesc și în județele Caraș-Severin și Gorj. În satul Rudi numele de familie „Rug” devine „Ruga”, apoi „Rughi”, precum s-au numit satul și mănăstirea un timp, și, în sfârșit, Rudi. Personal am acte eliberate de Primăria Rughi, dar și Rudi...

Și coborând dealul, de la Șleaul Sorocii, vei intra în comună crezând mai degrabă că întri într-o grădină. Nu vei dovedi să mănânci nici „pere mălăiețe”, nici prăsade, nici goldane de leac, nici mere crețești. Te va grăbi drumul frumos îngrijit, trecător prin fața caselor, mai toate date cu albastru, ce amintește de cel de Voroneț, spre raiul pe care îl vei vedea îndată ce vei trece de biserica satului și de cimitir.

Panorama e de-a dreptul fantastică: o vale împădurită, ce pornește parcă din locul de unde izvorăște pârâiașul Bulboana și se lărgeste pe o distanță de trei kilometri până ce se mistuie în Nistru. Stâncile, dealurile de calcar, de granit, vegetația, seamănă cu Doinele Carpatine, care parcă aicea, ridicând înspre cer pădurea și stâncile, dar mai ales, Sfânta Mănăstire Rughi, își găsesc aproape de apa Nistrului odihna. Dacă întri în pădure și cobori pe versantul din dreapta, urmând firul de apă a Bulboanei, care, mai sus, la izvoare, căzând de la câțiva metri, în vuietul ce face, ajută femeile din sat nu doar să-și ghilească pânzele, ci să-și limpezească și vocalele, ajungi, trecând de pădurea bătrână și prin cea tânără, pe locul unde s-a aflat cândva așezarea Rughiul de Jos, de unde s-au urcat oamenii în satul de pe deal, numindu-l Rughi. Aici, ca semn de viețuire, a mai rămas doar o cruce, ce indică altarul fostei biserici. Și e interesant că biserica a fost zidită chiar alături de monumentul arheologic, căruia oamenii locului îi spun „Fântâna Turcului”, așezare geto-dacică ce străjuiește două văi. Aici ne jucam noi, în anii sfinți ai copilăriei, „de-a turcii și tătarii” iar, mai târziu, mi-am notat spre neuitare: „Ambrozia am cules-o de pe talerul / Ce-i spuneam: „Al Turcului” / Își întindea ofranda străjuind două văi / Și mirosea a soc, a brusturi, a pelin... / Avea un gust curat de fagure de vreme, / Cu miere, când soarele e sus... Sorbind-o, simțeam cum stau de vorbă brazii: / Precum stă Ștefan Vodă pe stânci de strajă, / Și n-a avut apus.” Iar mai jos, apa Bulboanei se varsă în Nistru, pe sub geamurile casei bunelului după mama, Ștefan Donciu, casa mea bătrânească: „Casa bătrânească / Pleoape în pământ / Lunga așteptare ți-a săpat mormânt. / A rămas doar hornul, ochi deschis spre cer / Păsări călătoare, poposesc și pier...”. Bunicii au intrat în pământ, de moarte bună, în 1949, la timp. Bunica a rămas mai la urmă, știa că bunelul nu se descurcă cu focul, era casa învelită cu paie: a avut grijă să-și dea răsuflarea stingând lumânarea... Și totuși casa... a murit, cu toată grija dacică a bunicii. A rămas vie mănăstirea, la care a ctitorit prin anul „20” bunelul Ștefan...

De aici, din vale, auzeam glasul puternic al părintelui Gherontie, care striga de pe dealul mănăstirii spre noi: „Veniți la mine, măi, că mii urît!” Urcam dealul priporos, până ajungeam la drumul ce urca de la Nistru înspre mănăstire. Dar adevărata priveliște a Mănăstirii o poți avea de pe drumul ce coboară dinspre sat, trecând pe lângă cimitir. Aici, va trebui să zăbovești, să o privești și să observi căci mulți privesc, dar puțini observă. Vei coborî, apoi, în pădure, și trecând apa Bulboanei prin pădurea de pe versantul stâng al dealului, vei ajunge într-o poiană plină de taină: Sfânta Mănăstire Rughi. Poarta și zidul de piatră nu le vei găsi, nici zvonița, dar vei găsi biserica Sfintei Treimi — monument de artă, de arhitectura și de istorie. Vei găsi clădirea fostului seminar teologic inferior, ctitorit în anii 1935, transformat, în anii postbelici, în școală pentru copiii debili pulmonar, școală condusă de inimosul doctor Ionel Gatman (Hatmanii), prin a căruia grijă s-a păstrat și monumentul. Și nu pot să nu amintesc de inimoșenia învățătorului Mihai Sârbu. Iubitor al trecutului, al locurilor natale și să-i aduc pe această cale mulțumirile mele pentru datele inedite ce mi le-a furnizat. Vei găsi, drag pelerin, stâncile așa, nemișcate, ca pe vremea martirului nostru Ghica Vodă, chiliile săpate în stâncă, izvoarele pădurii...

Se spune prin partea locului, că domnitorul Ghica Vodă, suferind de o boală, a auzit de un izvor cu apă tămăduitoare. Să fi fost apa cristalină de la fântânița verde din apropierea Nistrului? Sau apa străvezie de la Velniță? Legenda nu ne precizează. Un lucru ne asigură: că domnitorul a băut apă dintr-un izvor din pădurea Rughiului, a lăsat caleașca și s-a întors la Iași sănătos, călare pe cal, dând poruncă ca pe acest loc sfințit să se înalțe o mănăstire. Când a început ridicarea mănăstirii nu se știe, dar un lucru e sigur: a fost tâmosită în anul 1777, luna iunie, ziua întâi. Cum sigur e faptul că în luna octombrie, ziua a douăsprezecea, anul 1777, cade capul martirului voevod, alăturat altor capete românești căzute pentru unitatea neamului. Și pentru aceasta, dragostea și grija pentru mănăstirea-monument trebuie să fie reдеșteptate...

În Dicționarul Enciclopedic de artă medievală românească, regretatul istoric de artă Vasile Drăguț scrie: „Rughi (azi U.R.S.S.), biserica fostei mănăstiri R. datând din 1777, ctitoria căpitanului Andronachi Rudea și a lui Simion Donciu, care este un remarcabil monument prin proporțiile armonioase, ca și prin interpretarea viguroasă a tradițiilor arhitecturale. Pe plan triconc, cu absidele laterale destul de ample, cu turla pe naos, are un pridvor mic pe latura sudică. Fațadele tencuite sunt decorate cu două rânduri de arcade înalte, care subliniază silueta zveltă a monumentului. Poarta incintei este supraînălțată de o zvoniță cu două arcade”. Am privit de atâtea ori această zvoniță și nu știam că nu o s-o mai văd... Același Vasile Drăguț notează despre zvoniță: „Clopotnița situată în apropierea bisericii, cu aspect de zid străbătut de arcade. Asemenea Z. sunt la biserica „Sf. Treime” din Șiret, la mănăstirea Rughi, la Biserica „Domnițelor” din Suceava, la Biserica „Maica Domnului” din Ițcanii-Vechi, toate datând din sec. 18”.

Preotul Alexei Proțenco, profesor la Soroca, ne-a lăsat mai multe mărturii despre mănăstirea Rughi. Notăm: „După cutremurul din 1829, clădirea în unele locuri

are crăpături, clopotnița e literalmente distrusă. Deasupra ușilor ce duc în interiorul bisericii s-a păstrat inscripția înconjurată de o coroană: „în numele bisericii Sf. Treimi și Ierarhului lui Hristos, Nicolae, s-a înălțat pe timpul prea piosului de Dumnezeu iubitor Domnul Grigore Alexandru Ghica Vodă cu binecuvântarea înalt Prea Sfinției Sale Inochentie, Episcop de Huși, prin bunătatea și grija fericitului ctitor Andronache Rudi, căpitan, și fericitul ctitor Sunion Donciul, negustor din Movilău, Podolia, pe moșia susnumitului Andronache Rudi și a fratelui său Teodor Rudi. Anul lui Dumnezeu 1777, luna iunie, ziua 1". Mănăstirea trece, ca și vremurile și dragostea oamenilor, prin mai multe transformări. În anul 1866, ne mai informează prof. Proțenco, schitul, intrând pe mâna unui oarecare Mihai Boguș, este închis. Iar Mihai Roșea, ginerele său, îl transformă în locuință pentru senatori. (Vai, cum se repetă istoria!... — n. a.).

Schitul „Rudi” a fost redeschis abia în anul 1921 și tot în același an a fost declarat monument istoric. Schitul „Rudi” capătă o înflorire deosebită sub stareția protosinghetului Gherontie Guțu, care îl ia sub păstorie în anul 1923. Părintele avea o voce frumoasă și emana o bunătate care te atrăgea. Pot spune ca el mi-a îndrumat pașii spre credința cea adevărată. Nu era zi, de lucru sau de sărbătoare, vecernie sau utrenie să nu ne ducem să-l ascultăm. Când eram prea mic, mă lua în brațe și mă ridica să sărut icoana, apoi, în chilie, mă lua în brațe și-mi spunea povești... Poate și arta cântului de la el am deprins-o... Mănăstirea Rughiului atunci ajunsese un centru spiritual pentru întreaga regiune. Veneau oamenii, cu căruțe, pe jos, de la mari depărtări. Noi urcam doar dealul și, băietani fiind, ne lăudam că suntem aproape de părintele Gherontie. Mai ales de hram, când se tăiau brazdele verzi și se așezau pe porți, când se împodobeau casele cu frunzare și când număram prin ogrăzile răzeșilor câte căruțe au venit din alte sate. Nu era ogradă, cât de sărmană, să nu aibă două trei căruțe cu musafiri. Dar sfințele sărbători de Crăciun, dar cele de Paști! Așteptam noaptea învierii ca pe cea mai înseninată noapte din viață. Ne urcam pe stânca cea mai înaltă ce străjuia mănăstirea și așteptam să iasă părintele Gherontie cu soborul de călugări și credincioși cu lumânările aprinse să înconjoare mănăstirea. Luminile, de sus, se vedeau până departe, peste apa Nistrului, la cei a căror biserică era cufundată în întuneric. Și în noaptea aceea plină de lumină și oamenii stând pe malul celălalt al Nistrului, urmăreau procesiunea învierii „transmisă” de la noi, în mare tăcere, ascultând și glasul sonor al părintelui Gherontie...

...În anul 1935 s-a terminat construirea clădirii moderne care a adăpostit seminarul inferior din Rughi și care, sub conducerea părintelui profesor Valcrian Zaharia, mai târziu episcop de Oradea, și cu sprijinul unui corp profesoral bine pregătit ajunsese un centru de cultură și spiritualitate bisericească... Vecerniile erau ale noastre. Cântam cu elevii școlii în strană, apoi sub lună, pe dealurile pline de taină. Pe dealul, căruia i se spunea „La șanțuri” și de care povestește Ion Neculce în cronica sa, cum că pe acele înălțimi se aprindea „șfara în țară” ca să ajungă vestea până la „Eși”, oamenii locului, răzeșii din Rughi au ridicat trei cruci. De aici se străjuia întreaga vale a Nistrului, de aici din acest loc ce simbolizează dealul

Golgotei, au răsunat în multe seri, umplând valea Nistrului de o tainică armonie, cântecele noastre ce erau duse de valuri până departe...

Ambasadorii

Ți-am spus mamă —
Să nu mori —
O s-avem ambasadori:
La castanii din Soroca —
La casele de sub pământ —
La neamurile fără mormânt!
Avem bucurie nouă —
Dintr-o țară ajuns-am două!
Prietene și vecine
Azi în lume așa se ține —
Din aproape în aproape —
Lăsăm plânsul la o parte —
Lacrima o strânge râsul;
Chiar bunica de pe Nistru —
Mișcă iarba când zâmbește:
Te bucuri de ce nu dorești —
Sorocean —
Ambasador la București!

Dragnea Radu

(Dragnea, Radu. Unitatea Națională: Neastâmpărul crațiunii. Simțiri din Basarabia (dela Florești la Soroca)/Radu Dragnea//Societatea de Măine: Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. – anul 1. - nr. 33. - 30 noiembrie. - 1924.)

Simțiri din Basarabia

(Dela Florești la Soroca)

...Dela Soloneț drumul o ia pe lângă o pădure tăiată, lucru rar între Prut și Nistru, unde, atât în județul Bălți cât și în județul Soroca, din lipsa lemnului în urma unei adevărate extirpări a pădurilor, casele se încălzesc iarna cu coceni și cu buruieni de pe câmp. În aceste locuri roditoare, unde țărânimea e mulțumită cu împroprietărirea,

e, poate, cea mai mare lipsă a populației.

Căruțele care suie la deal în spre noi ne vestesc apropierea de Soroca, unde fusese zi de târg. Ajunși la punctul cel mai înalt din spatele orașului, de unde urmează să coborâm aproape drept, avem în față variația de spectacole pe care o sapă Nistru în cotituri fantastice. De unde la Nordul orașului linia Nistrului este trasată drept ca la o voință de om, încât îți poți plimba ochii până la mari depărtări pe cursul potolit al apei, în jos de oraș natura pare că s'a jucat cu malurile lui, dându-le înfățișări ciudate, aducându-le cot la cot și aruncându-le asimetric în dezordine. Cum Soroca stă de-asupra vadului victorioasă ca o margine de pălărie peste un cap pleșuv, amfiteatru se aranjează dela sine spectatorului. De pe înălțimile ei, presărate spre vale cu case din loc în loc împrejmuite de vii și pomi, ai ca în palmă malul rusesc, unde populația moldovenească are destule rude dincoace. Și tot așa pe sub deal se întinde orașul în spre Nistru, care, odată cu oprirea întinderii lui, se separă republica sovietică de românism. Puține case cu etaje, dar bogate în grădini largi. Mulți Evrei, ca și în celelalte orașe basarabene. Este și puțină industrie, - două mii de membri la asigurări. Dimineața străzile sunt pline de elevi și eleve. Seara merg la „clubul românesc” împreună cu fostul prefect averescan D. Iov, după ce, ca unui vechiu prieten, îi vizitez familia. Politica stăpânește și aici spiritele. Eleganța o țin cișmele, motiv pitoresc din Rusia.

Dar sunt nerăbdător până dimineața ca să văd Cetatea de unde stăpânirea Moldovei veghia spre răsărit. Zidită chiar pe malul Nistrului, ea și astăzi face oficiu militar: de pe zidurile ei, unde odinioară se mișcau băgători de seamă pârcălabii, soldații și ofițerii știricesc cu ochiul la Rus. Santinela dela intrare, care păzește cele depozitate în pivnițele cetății, îmi spune cu multă părere de rău că în interiorul ei hahamii taie caprele și oile evreimii din oraș. De-abea încerc să-mi unesc regretul meu cu al santinelei, când pe sub bolta intrării, lungă de câțiva metri, se strecoară doi dintre cei pomeniți, cu cuțitele în mână.

— Ii auzi? Au început!... îmi spune soldatul. Fug în spre apa Nistrului ca să nu mai aud și de acolo contemplan nesățios zestrea Moldovei istorice, astăzi în paza dlui ministru Lapedatu, care, dacă nu vrea să facă altceva pentru buna întreținere a cetății — căci absolut nimic nu s'a făcut și nu se face, — cel puțin să interzică ca tocmai ea să fie abatorul evreimei din Soroca. Pe locurile pârcălabilor hahamii, — credem că nu este un titlu de onoare pentru Comisia monumentelor istorice. Mai e nevoie să insistăm asupra necesității bunei ei întrețineri? Dacă Basarabia nu ar legitima întinderea suveranității Statului român cu alte dovezi, Cetatea ar fi cauza suficientă ca să murim sub zidurile ei pentru apărarea și menținerea pe veci a Sorociei.

* * *

Amicul Iov îmi spune că de curând s'a descoperit, într-una din stâncele care împrejmuesc orașul, o mărturisire romană care pomeneste biruințele împăratului Aurelian. Cei competenți au cuvântul. Legată cu cetatea domniilor moldoveni și cu statuea generalului Poetaș așezată în piața orașului, apoi adăogând că în satele românești din județ, care se țin lanț, e o întreagă populație care nu știe decât mol-

dovenește, fără să vrei te întrebi: ce urme indestructibile a lăsat stăpânirea ru-sească? Pojghița orășenească și administrativă care sub tăvălugul unei puternice ofensive de romanizare o poate face să pârâie din toate ale ei fibre șubrede?

Spiritualicește cu atât mai puțin și-a exercitat Rusia penetrația ei la sate, pene-trație care poate fi, însă, seducătoare printre intelectuali. Noroc că nu prea sunt mulți de origine pur românească, iar corciturile, care abundă în Basarabia, nu pot fi reprezentative naționale de spirit intelectual. Îndoiala și se impune mai la fiecare pas...

Druță Ion

(Druță, Ion. Opere în 8 volume, vol. III/Ion Druță; prez. Graf.: Iaroslav Oliinț. – Ch.: Car-tea Moldovei, 2009 (Tipografia Editurii Uni-versul). – 544 p.)

Balade din cîmpie

Capitolul I.

Minunea cerească

Ningea. Peste Cîmpia Sorociei ningea încet, domol, agale, și venea potopul cea alb de sus nu ca o ninsoare oarecare, ci ca o mare binefacere cerească. Fulgi mășcați și blînzi cădeau nu atît pe pămînt, cît pe sireacul suflet omenesc, pentru a-l mai mîngîia, pentru a-l mai îmbărbăta oarecum.

„Elei, Doamne, d-apoi cine și-o mai fi adus aminte și de noi!” se mirau țărani, iar în vreme ce stăteau ei de se mirau, de sus cernea cu fulgi pletoși, frumoși și albi. De vînt – nici pomeneală. Iese lumea de se miră și sus în deal, și jos în vale, iar din cer tot coboară, legănîndu-se a jale, legănîndu-se a dor, fulgi aleși, numai unul și unul.

O zi întregă s-a mirat lumea, o zi întregă a tot nins, ș-a fost o zi, cum nu s-a mai aflat.

– Așa ninsoare mai rar, ziceau bătrînii, așa ninsoare îți vine o dată în viață, atunci cînd îți vine...

Sufletul tresaltă, sufletul caută în fel și chip să se dumerească – de unde atîta curățenie, de unde atîta seninătate și voie bună? Crăciunurile au trecut demult – și cel pe nou, și cel pe vechi, dar, pentru că unica și marea minune a iernii rămînea tot ea, sărbătoarea Nașterii Domnului, oamenii și-au zis: „Măi, s-o întors Crăciunul!”

Drept care întreaga Cîmpie a Sorociei, cu văile și dealurile sale, cu satele și cătunele de pretutindeni, îngîna în sine ei o colindă pe care cerul i-o tot picura de sus fulg cu fulg, vers cu vers.

Trei păstori se întâlniră,
Trei păstori...

Frig – deloc. Era cald, era moloșag, peste sate – fum subțire cu iz de mămăligă, așa încît oamenii au lăsat cuptoarele și sobele, mai ieșind pe afară, și vraja acelei ninsori a început a trezi doruri cine știe de pe unde, vise cine știe de pe cînd.

Și tot ninge, ninge, ninge. Fulgi cumiți, îngîndurați se lasă peste case, peste garduri, peste cîmpuri, peste tot ceea ce putea fi, dar nu a fost, și, împreună cu această dumnezeiască ninsoare, oamenii încep a se simți așa, deodată, tam-nisam, fericiți. O mie de ani să fi tot nins, o mie de ani ar fi tot stat ei înmărmuriți acolo unde i-a prins ninsoarea, acolo unde i-a luminat Dumnezeu, dar, de, ce să-i faci? ...

Trecătoare-s toate pe lumea asta, trecătoare a fost și ninsoarea. A ținut numai o singură zi. Mai spre sară, cerul s-a limpezit, dar, pentru că ninsoarea a fost mult prea mare, în lungul văilor ce șerpuiau domol dinspre Prut spre Nistru, prin văgăunile pe unde pînă mai nu demult satele se țineau mîna de mîna, acum zăcea omăt peste omăt.

Nici tu vale, nici tu deal, nici tu cîmp, nici tu pădure, iar de prin locurile dos-nice, pe unde de cînd lumea se cuibăreau satele, acum se înălțau doar cușme albe, spînzurate de cer cu cîte-o ațișoară de fum, prinse de pămînt cu cîte-o creangă de vișinar, încălzite cu cîte-un bob de lumină abia clipocind sub streășină.

– Stai că s-o întors nu numai Crăciunul. S-o întors și iarna...

Și-o fi zis într-un ceas rău, pentru că chiar în noaptea ceea s-a repezit de peste Nistru un pui de frig. Nu era el cine știe ce, frigul cela. Ba te apucă așa deodată, ba se domolește, și iar vine, și iar se trece. A tot ținut-o așa cu amăgeli pînă a prins omătul pojghiță subțire de gheață, hei, și apoi să vezi viscole, să vezi iarnă grea!

Furtuni de zăpadă, îmbrobodite în șaluri albe, veneau peste cîmpie schelălăind și dănțuind care mai de care. Ș-au tot suflat pojghița ceea subțire de gheață, ce acoperea întreaga cîmpie, ș-au tot șlefuit-o pînă au făcut-o ca sticla, așa încît, dacă vîntul smulgea din gireada cuiva o pănușă, o gonea de la Prut spre Nistru, apoi de la Nistru o întorcea 'napoi spre Prut și-o tot gonea încoace și încolo de-ți era mai mare mila.

– Să te ferească Dumnezeu de așa ceva, ziceau bătrînii, făcîndu-și cruce, pentru că, dacă o nevinovată pănușă trece printr-atîtea, ce i-o fi așteptînd pe cei mulți și plini de păcate?!

Și iară o fi zis într-un ceas rău, pentru că nu trece multă vreme la mijloc și, într-o noapte, pe cînd crivățul gемеа și-i făcea de cap, urechea țaranului desprinde din fașa celor friguri urlet de fiară. Se strecurau urletele celea prin sticla ferestrelor, pe sub căptușeala ușilor, prin muțenia pereților de lut. Au început a bate cîinii, vitele se frămîntau în grajduri, sforînd și mugind a groază, s-au trezit sugacii și-au prins a scînci prin leagănele lor.

Haitele însă, cum au luat cîmpia de la o margine, au călcat-o sat cu sat, așa că nu mai era chip de scăpare. Goniți de foame și frig, lupii clănțăneau pe acoperișurile grajdurilor, se încăierau ei înde ei, se hîrjoneau prin ogrăzi, pe după case, apoi, parcă împăcîndu-se, se făceau a se duce în drumul lor și, cum inima bietului țaran

începea a-și veni la loc, dihania se apropie pe nesimțite de pragul casei și zgreaptăna cu gheara scîndura ușii, așijderea unei pisici degerate ce se cere la cald.

– Ia mîi nevoie!

Firește, se întîmpla și mai înainte să coboare iarna lupii de prin munți, și ei pomeau valvîrtej peste sate, dar oamenii, mai cu o furcă, mai cu o ghioagă, mai cu o sudalmă, de bine, de rău, își apărau avutul. Știau de undeva cam pe cînd aveau să năvălească haitele și ba uitau o furcă în tindă, ba o ghioagă în ungher, ba lăsau un început de ciudă să treacă de azi pe mîine.

Acum însă au fost luați pe neașteptate și nici tu furcă, nici tu ghioagă, nici tu sudalmă, așa ca să te prindă și să te scoată din casă. De vină era ninsoarea ceea nemaipomenită, care a ținut o zi de dimineață pînă sara și a răscolit, bat-o pustia, sufletul oamenilor, făcîndu-i pe toți poeți, iar poetul, chiar de-ar porni să caute prin gospodărie furca, ghioaga ori bărdița, nu le va da de urmă cît veacul, pentru că, la urma urmei, ce-i trebuie unui poet furcă, ghioagă ori bărdiță?!

Ajunși stăpîni pe-o lume blîndă, visătoare, lupii nu se mai puteau ogoi. Săreau peste gard dintr-o ogradă în alta, se cățarau pe suluri de zăpadă, smulgeau cu colții paie din streășină, se șteau prin ochiurile ferestrelor rămase neînghețate să vadă cîți or fi acolo în casă.

Ba chiar și atunci cînd, de bine, de rău, începea a se lumina de zi, ei nici gînd să lase satele în pace. Abia după ce se făcea ziuă de-a binelea și oamenii ieșeau prin ogrăzi să adape vitele, să aducă în casă de foc, pomeau și ei cîne-cînește a ieși din sat, dar nu se duceau departe. Își alegeau o înălțătură de loc, de unde se vedea satul bine, își făceau culcuș în omăt și din culcușul cela cercetau casă cu casă, ogradă cu ogradă, fluturînd din urechi la fiecă behăit, muget, covițait.

Arme de vînătoare satele nici n-au prea avut, iar cele pe care le aveau au fost confiscate de ureadnici cînd începuseră marile frămîntări țărănești. Rămăși față în față cu soarta, bieții oameni căutau și ei să se descurce care cum putea. Unii își luau dobitocul în casă, alții, dimpotrivă, mîneau cu vitele-n grajd, iar un biet nuieleușean, căruia îi fătase tocmai scroafa în ajunul iernii, s-a văzut nevoit să-și petreacă nopțile în bordeiașul unde își ținea porcii.

Covițaitul neprihănit al purcelușilor aduna noapte de noapte ograda plină cu musafiri. Săracul om picura acolo într-un colțisor, ascultînd noaptea întregă cum turbă dihăniile, căutînd să muște din ușa bordeiului.

Omul rîdea de neputința lupilor, pentru că făcuse singur, cu mîna sa, o ușă trainică, de stejar, dar iată că într-o noapte dihăniile au izbutit să smulgă ușa cu țîini cu tot. Gospodarul, nedormit cum era, ațipise pe mănunchiul de paie pe care ședea. L-a trezit valul de frig ce năvălise așa, deodată, și a zărit ca prin ceață o coadă și două labe coborînd în bordei. Lupul, după cum se știe, intră la pradă cu coada nainte.

Buimăcit de somn, neavînd nimic la îndemînă, omul s-a prins cu amîndouă mîinile de coada hoțului și a început a trage lupul în bordei. Văzînd așa treabă, lupul s-a răzgîndit să mai între. O vreme au tras cît au putut – unul la vale, altul la deal.

În cele din urmă, lupul s-a rupt din mâinile omului și a fugit, lăsând în bordei coada cu rădăcină cu tot. A fost plătită coada ceea cum nu se mai poate de scump, căci peste cîteva rînduri de case lupul a pierit, și-a tot zăcut acolo, pe-o margine de drum, pînă l-au cărat cîinii pe la case.

La așa ceva lupii nu se așteptau și au pornit-o urlînd peste sate, că se stingea focul în vatră. Rămase față în față cu destinul, satele se pierd rînd pe rînd în furtunile iernii, și casele se lasă la fundul omăturilor, și oamenii sărăcesc cu duhul, picurînd gîrboviți, neputincioși pe lîngă vetre.

Frica – iată unul din dușmanii de căpățîi ai existenței umane. Frica îl macină, îl stinge, îl prostește pe om, și cel care pînă mai nu demult le înfrunta ușor pe toate, acum, deodată, începe a se lăsa pe tînjală. Că, ziceau cei deștepți și fricoși, dacă scris îți este s-o tragi, ai s-o tragi pînă la urmă.

Presentimentul declinului fatal se ține de noi de cînd ne știm pe lume. Și tot așa, casă cu casă, sat cu sat, fie ce-o fi, și-a zis Cîmpia Sorocii. De ne este scris să pierim, vom pieri.

Dacă, firește, între timp nu se va isca o minune cerească...

* * *

...clăcile erau una din cele mai vechi, una din cele mai frumoase tradiții în Cîmpia Sorocii. Poți fi gospodină în rînd cu lumea dacă nu ai făcut măcar o singură clacă?

La făcutul casei, la munca cea mai grea se adunau cu toții vecini, rude, naș, prieteni, consăteni. Se lucra cu spor, cu cîntece, cu voie bună, apoi, cum lucrul cel greu ajungea pe sfîrșite, viitorii gospodari făceau o masă frumoasă. După care multă vreme satul se desfăta, dezghiocînd în amănunte claca. Cît s-a lucrat, ce s-a cîntat, cine și cu cine glumea mai des, ce anume a fost pus pe masă, cît s-a mîncat și cît s-a băut.

Ciutura s-a stăruit ca pe dealul cel mic să se facă o clacă nemaipomenită. Au venit o jumătate de sat, așa că nu le ajungeau nici lopeți, nici căldări, nici hîrlețe. Pînă încolo pe după amiază au făcut lampaci, punîndu-i la uscat, au săpat temelia casei, au pus piatră la temelie, cimentînd-o bine, așa că rămînea doar de ridicat pereții.

În vreme ce munceau bărbații, vreo zece femei puneau la foc oalele cu sarmale, fripturică, pentru că socrul cel mare, văzînd cîtă lume s-a adunat, a tăiat un godac și a adus cîteva vedre de vin. După care s-au așezat pe niște țoale așternute pe iarbă și a fost o petrecere cum nu s-a mai aflat.

Lumea se întorcea de pe dealul cel mic de-acum după ce răsărise luna, veneau cu cîntece, cu veselie, că iată au scos prima casă în cîmp, și nu acolo unde vruse guralivul cela de Onache, ci acolo unde a zis satul. Apoi și după asta, vreme de cîteva săptămîni, pe la fîntîni, pe la răscruci, pe prispe, atîta vorbă despre claca de pe dealul cel mic.

Dealul cel mare a încercat și el să facă clacă, dar, vorbă să fie... Au venit părinții mirelui, părinții nevestei și încă două-trei rude. Oameni bătrîni, bolnavi, neputincioși. Oftează cînd trebuie să se aplece, gem cînd se îndreaptă din șale. Cu

chiu, cu vai au făcut lampaci, ca să nu se usuce călcătura. De săpat fundament, de pus piatră nici vorbă. S-au așezat la masă cînd se făcuse întuneric, așa că nici să vezi bine ce se toamnă în pahar, ce iei și pui în gură...

...Sărmana Cîmpia Sorocii, în cei patru ani de fierberi revoluționare, întrerupte de operații de război, a trecut de nenumărate ori cu satele, pădurile, pămînturile sale, cînd de partea unora, cînd de partea altora. Se dădea foc la moșii, se tăiau păduri și se cărau pe la case, apoi, frică făcîndu-li-se de cele săvîrșite, lăsau și casă, și masă, pornind prin lume în căutarea unui destin mai norocos, dar, negăsindu-l, se întorceau înapoi la prăpădul de unde nu demult au plecat.

Erau creștini în zile de praznic, păgîni pe vremea jafurilor și împărțelilor, aduceau a martiri cînd le venea rîndul să treacă prin cumplite suferințe. Bietele noastre femei, adevărate creștine, nu făceau mare taină cînd și de la cine au fost nevoite să nască. Ne-o mărturisesc din plin numele de familie, ce s-au păstrat pînă azi - Rusu, Cazacu, Haidamacu, Turcuman, Zaporozjanu, Tătaru, Leahu. Foame, frig, nevoie și sărăcie, epidemii de tifos și holeră, că abia dovedeau să-și ducă morții la groapă.

În cei patru ani de război multîncercata Basarabie trecuse, pare se, prin toate. A intrat în război ca una din guberniile de apus ale imperiului țarist, un fel de forpost al slavilor în Balcani, apoi, cuprinsă de revolte sociale, s-a proclamat stat independent, dar, nefiind recunoscută pe plan internațional, acum ieșea din război ca ținutul de răsărit al regatului român, iară un fel de avanpost, de data asta avanpost al lumii latine în fața bolșevismului răsăritean.

* * *

...Cîmpia zace într-o ceață subțire, alăptîndu-și în tihnă primii săi muguri. Vîntul aduce de prin văi miroznie de salcie crudă, luna prinde cîte o arătură proaspătă, cu brazdele despletite pe marginea drumului.

Era cald în Cîmpia Sorocii, era primăvară la baștină lui Onache. O închipuire de nouaș hoinărea în largul cerului, de la o steluță la alta, ținîndu-le de urît și șoptindu-le cine-i omul ce-a trecut Nistrul, din ce amar de depărtare se întoarce și cine se va bucura nespus de întoarcerea lui...

Undeva peste dealuri parcă-parcă se ivise un fel de zare. S-o fi aprins vreo gireadă de paie, căci mai rămăsese prin cîmp ici, colo cîte una. Vai de mine, să bată clopotele prin sate cînd se aprinde o gireadă de paie în cîmp? Păi, cîte au tot ars în acești patru ani, clopotarii ceia n-ar mai fi coborît din clopotnițele sale...

Orice s-ar fi întîmplat acolo, pentru Onache, în noaptea ceea începea o mare zi de sărbătoare. Sărbătoreau picioarele lui ajunse pe pămînt natal, sărbătoreau plămîinii, mîngîiați de miresmele cîmpiei în prag de primăvară, sărbătoreau duhul.

Avea în jur, cît cuprinzi cu ochiul, o cîmpie largă și blîndă, înfășurată în prima ceață a primăverii. Pășea peste brazde, simțea sub picioare singurul rost și singura cinste pe care o cunoștea în viață. Îl așteptau undeva după casă un plug vechi, o iapă roaibă și o sumedenie de cîntece bune pentru plug.

Mai ales îl ajuta, la aratul de primăvară, frumosul cîntec al pădurii:

I-i-i, pădure, verde pădure!
De s-ar face-un drum prin tine
Și-o cărare pentru mine...

...Zarea de peste deal se tot adună, tot crește, urcînd la cer, și clopotnițele cîmpiei se tot căinau într-o jale cumplită, de nu-l lăsau pe om să-și depeze pînă la capăt frumosul cîntec al pădurii.

...Cîmpia Sorocii...

O fi fost cîndva pe aici, cu mii și mii de ani în urmă, o mare limpede și blîndă. O fi secat încetul cu încetul, s-o fi călătorit prin alte părți, dar s-a dus, lăsînd cîmpiei moștenire marelui chip al unor ape nesfîrșite, cu valuri domol legănate.

Or fi crescut cîndva pe aici, odată demult, păduri adînci și dese. Le-o fi ars vreun pojar, le-o fi pustiit vreo furtună, dar s-au tot dus, și numai adîncul pămîntului mai mustește un dor străbun după codrii de altădată, cercînd în fiecare primăvară să lege un freamăt verde peste trupul său secătiuit de secete.

S-o fi nălțat pe aici, cîndva de demult, un cîrd de munți cu creste cărunte, răcorite sus, în albastrimea cerului. Vremea i-o fi măcinat, cutremure mari de pămînt le-or fi crăpat temelile, dar s-au dus munții, și numai păsările cîmpiei tot rătăcesc zile întregi undeva sus, printre nouri, căutînd piscurile mîndre de altădată.

Cîmpia Sorocii...

Pămînt tocmit să poarte sute de ani, din sămînță în sămînță, gustul pînii de secară. Grai mustos, ce se pricepe deopotrivă de bine a rîde și a plînge, a mulțumi și a blestema. Un dor năîng din moși strămoși, o traistă de melodii fermecătoare, ce te smulg din loc și te fac să bați pămîntul cu călciele, așa ca să se știe că ai fost și tu om, și-ai trăit și tu pe lumea asta. Scîrțîitul unuicar cu boi, osîndit a rătăci ani la rînd, zi de zi, pe un singur drumeag — dimineața din sat în cîmp, sara — din cîmp acasă.

Iar de jur-împrejur, cît cuprinzi cu ochiul, mustește o zare mărunțică cu dealuri mici și sinilii — ba le vezi, ba le visezi. Și dintr-o zare pîn' în alta — o cîmpie rotundă și largă, vreo treizeci de sățișoare risipite la întîmplare. Ori că s-au pornit undeva departe în lume, ori că veneau de pe undeva, au zărit largul cîmpiei, și, înmărmurite de atîta frumusață, aici au rămas.

Cîmpia Sorocii...

O zare rotundă de horbotică albastră, întinsuri largi și grele, o gară cu patru plopî, o sumedenie de drumuri înnodate la întîmplare — atîta primește cîmpeanul în ziua nașterii sale, atîta poate porunci pe patul de moarte, căci, vede unul Dumnezeu — nici mai mult n-a avut, nici mai puțin n-a vrut să aibă.

Cîmpia Sorocii...

(Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 3: Biserica Albă: Roman; Clopotnița: Povestire/Ion Druță; prez. graf. de S. Maiorov. - Ch.: Hiperion, 1990. - 552 p.)

Biserica Albă

... Acolo de unde-s eu, mai sus de Soroca, Nistrul ocolește un munte de deal. Pe vârful dealului cela oamenii și-au făcut case, și când s-a ajuns la numele satului, ce să mai îmbie să caute? I-au zis Ocolina, odată ce pînă și Nistrul ocolește dealul cela...

...,Ocolina, vai, sireaca Ocolina..." Pentru sufletul ei curat și naiv Ocolina era tot ce avea ea pe lume mai scump și mai drag. Dacă într-o bună zi i s-ar fi spus: te mutăm în alt sat, s-ar fi aruncat în apele Nistrului.

De dragul acestui sătuc, cu o bisericuță pe muchia stîncii, făcea cu copiii de strajă vară de vară. În cele nesfîrșite nopți de singurătate, cînd sătenii, picurînd, sălbătăceau prin păduri, ea, cu cei șase copii în jurul său, se simțea oștean din oastea lui Ștefan cel Mare, chemat să apere vatra satului, osemintele străbunilor, credința și ogorul...

... Harnică și gospodăroasă, Ocolina nici că avea cînd să asculte. Struguri mari și grei cît ugerul caprei, struguri plini de soare și vise se culcă cuminți unul lîngă altul, unul peste altul în coșurile împletite din nuiete. Cînd panerele ajung cu vîrf, se mută din țărna caldă pe umerii bărbaților și, legănîndu-se ușor, pomesc spre cele ciubere din preajma cramei. Picioarele vînjoase, stropite cu must roșu, mesteacă domol, trecînd roadă dintr-o zodie în alta. De jur-împrejur — bogăția anului. Peste tot butoaie pline, în care vinul a și început a fierbe. Ocolina e numai îngrijorare, căci odată pornit, vinul nu se mai oprește. Fierbe încet, cu înțelepciune. Fierbe zi și noapte, curățînd în taină una din cele mai divine băuturi ale pămîntului.

... Tulselele au fost și rămîne a fi una din cele mai mari bucurii, una din cele mai mari nebulii ale neamului nostru... Amețiți de acel must acrișor, ocolinenii, în fericirea lor cea mare, parcă s-ar fi smintit puțin. Sufletul e numai voie bună, inima crapă plină cu de toate și numai limba, bat-o pustia, se împletește la fiecare pas, la fiecare cuvînt. Pentru a nu o mai chinui atîta, oamenii caută s-o facă pe scurt, cît mai pe scurt, și tot scuturîndu-le pe cele pe care nu le puteau rosti, de la limba maternă au ajuns la o cu totul altă limbă...

... Din cînd în cînd butoiul, întrecînd măsura, cite ceva din bolboroseala ceea se revarsă peste usnă, scurgîndu-se în lungul doagelor, dar las' că nu se vor pierde, ferit-a sfîntul! Încetul cu încetul picăturile coala se vor aduna în jghebul de stejar pe care este pus butoiul, apoi se vor tot scurge într-un hîrb pus anume pentru asta, și după o străveche lege a pămîntului, orice trecător poate intra în ogradă, ridica hîrbul și gusta.

— Măi, da oare nu cumva eu să-l fi... vorba ceea... că, iaca, mi-i cam în grijă...

De cîte ori ar fi trecut pe lîngă butoi, gospodarul saltă hîrbul cu scursuri, căci, gustîndu-l, îți poți da ușor sama de cele ce se petrec în cutare sau cutare butoi. Iar

în butoaie - prăpăd, nu alta! Un soi de poamnă caută să învingă, altul cedează. Când busuioaca e în picioare, coarna — la pământ, și numai ce vezi că și coarna e în picioare, iar de șasla nici pomeneală... O bătălie atît de cumplită, încît e cu neputință să nu ridici hîrbul, să nu-l duci la gură, căci, abia în clipa cînd mustul cela acrișor ți se scurge pe piept, abia atunci ajungi și tu una cu cerul, cu soarele, cu pămîntul...

... Cum vine toamna, satul muncește mai mult cu picioarele. Unii fac vin, alții mestecă lut. Cîntă cucoșii, soarele urcă pe cer, lumea trece pe drum, care urcă la deal, care coboară la vale, dar nu par a se grăbi nici unii, nici alții...

...Sărmanele biserici sîngerau și ele împreună cu cîmpurile, împreună cu satele, împreună cu lumea ce le înălțase... Pe lîngă toate, bisericuța din Ocolina a mai avut și marele nenoroc de-a fi aleasă de hulubii pădurilor din împrejurimi. După ce-au colindat satele de-a lungul Nistrului, hulubii și-au ales biserica din Ocolina. S-au tot rotit deasupra ei, și s-au tot lăsat pe acoperiș, de se ciuguleau și iar se roteau de-a mai mare dragul...

...Se adunase toată Ocolina în ograda ceea, fiind cu ochii la mireasă și cu gîndul la butoi. După ce li se umplea cănuța, și ei o sorbeau puțin, să nu se verse bunătatea de băutură, urau „tinerilor“ ceea ce se urează de obicei pe la nunți, și cu cănuța ridicată sus, dădeau cu opincuța în pămîntul înghețat, că scoteau scînteii din bătătură.

Asta se chema pe atunci „jucatul paharului“. Bătrînul Pasăre umblase și el cîndva pe la nunți, jucase și el destule pahare, dar pe atunci paharul cela îl jucai o dată și — gata, îi lăsaî pe alții, pe cînd aceștia joacă un rînd de pahare, le golesc, apoi vin iar de le umplu și iar pomesec să le joace... Păi, dacă or tot juca paharele, spre sară rămîn cu butoaiele goale, s-a gîndit sărmanul mire. Și a oftat în fața întregului sat, pentru că, nunta ca nunta, mireasa ca mireasa, dar să rămîi pînă hăt în toamnă fără o picătură de vin!...

... Picură încet, pe albul siniliu al zăpezilor, nesfîrșitul cer albastru. Pe muchia dealului se aud hălălăind și veselindu-se nuntașii lui moș Pasăre, întorcîndu-se din cetatea de lîngă pădure. Ghemuită în tindă pe mănunchiul său de paie, Rujca hîrîie prin somn, dar cum se potolesc nuntașii, amuțește și ea. Liniștea și pacea unui miez de noapte se lasă peste tot. Viscolit, înghețat, Nistrul e undeva hăt în străfunduri și pare că vor trece mii și mii de ani pînă se va fi arătat cureaua argintie în lungul acestor văi înzăpezite.

Deodată, de după creasta dealului, se înalță o lună mare, plină, orbitoare. Urca încet, împărătește, pe cerul siniliu, pînă ce descoperă într-un fund de vale acoperișul întroiennit al unei cocioabe. O rază de lumină străbate sticla înflorată de gheață. De pe podea urcă pe vatră, apoi se prelinge încet de-a curmezișul hornului...

...Tot prelingîndu-se de-a curmezișul hornului, raza de lumină s-a strecurat pe cuptor și deodată a tresărit, a tresăltat chiar, de parcă s-ar fi întrebat: e posibil așa ceva?! Să străbați atîta pustiu, o sută cincizeci de milioane de kilometri, pentru ca să te stingi așternută pe-o vechitură de țol?!...

(Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. I./Ion Druță; ed. îngr. cu acord, aut. de V. Guțu și E. Lungu; pfref. De Ion C. Ciobanu; prez. graf. de S. Maiorov. — Ch.: Lit. Art., 1989. — 534 p.)

Horodiște

...Tata era de felul lui din Slobozia, un sat de răzeși de pe malul Nistrului, așezat la vreo cincisprezece verste mai sus de Soroca. Nu țin minte — ori că mi s-a povestit, ori că am citit undeva că satele de răzeși de pe malul Nistrului au fost întemeiate de Ștefan cel Mare, cu oșteni arțăgoși și iuți la încăierare, pentru că, dacă turcii ori tătarii vor trece Nistrul, să se poată descurca pînă va sosi oastea domnească. Nu știu dacă a fost întocmai așa, cît despre tata, el, într-adevăr, era plin de demnitate, arțăgos și încăpățînat, încît în cei optzeci și ceva de ani pe care i-a trăit, puțini s-ar fi putut lăuda că l-au făcut pe badea Pentelei, cum i se zicea la noi în sat, să se dea oleacă mai încolo ori mai încoace, în afara locului pe care și-l alegea singur...

...Și iară vin sate, cîmpuri, fîntîni, iar cînd dincolo de Niorcani răsare o casă mare de piatră la o margine de sat, mama își face semnul crucii și-l roagă pe tata să fie cu ochii în patru, să nu calicească bieții cai, să nu ne calicească pe noi cumva. Tata se face a nici nu fi auzit vorbele ei, și mama, rușinată, ne povestește pe înfundate că ar fi trăit o viață de om aici în Slobozia, de n-ar fi fost drumurile satului atît de strașnic încolăcite și aruncate peste cap.

Nistrul încă nu se vede, dar simți undeva pe aproape suflarea apelor în fundul văilor. După clădirea cea mare, care se dovedește a fi școala din Slobozia, începe satul, și, orice s-ar zice, dar e frumos satul de baștină al tatei. Cîteva sute de case se încălzesc la soare pe malul drept al Nistrului. E un mal înalt de humă albă, cu crăpături adînci, umplute pe jumătate cu stînci de piatră.

Pe creștetul stîncilor, prin vîgăunile mai dosite, cu cîte-o palmă de loc drept, vezi ici-colo cîte-o casă. Și dacă ograda unui frate e sus în vîrfurile dealului, celălalt frate nu mai are unde-și face acolo casă, și o zidește jos, la temelia aceluiași deal. Dar, neamuri fiind, de la un frate la altul coboară o cărare, care nu e atît cărare cît o frînghie spînzurată de sus în jos.

Deodată cuminții noștri căluți prind a sforăi și se opresc locului. Drumul pe care am intrat în Slobozia se pomenește rupt în două. Un capăt sîfîrșește sub copitele cailor, celălalt abia se zărește undeva hăt departe la fundul unei rîpe, iar între capătul ista și capătul cela stă ridicat în picioare un perete alb de humă.

Tata prinde hățurile cu amîndouă mîinile, înfîge picioarele în speteaza coșului, mai adaugă un „i-te-al-naibii!” și îndreaptă caii cu tot cu trăsura, cu noi cu tot în prăpastie. Bieții cai se tîrîie mai mult pe burtă, gîfîie cu spumă la gură. Tata îi ține împănați în hățuri, dar pare că totul e degeaba — o clipă, încă o clipă și vine trăsura peste cap.

Iată însă că dă Domnul și prindem sub roți celălalt capăt al drumului. Căruța se îndreaptă din șale, caii răsuflă ușurați, dar nu dovedim să adunăm cele trei degete pentru a zice „slavă Domnului”, că drumul iară se rupe în două și iară aceeași poveste — un capăt sfârșește sub copita cailor, altul abia se arată hăt din fundul rîpei, iar între ele un alt perete de humă...

... Ograda buncii, așezată chiar pe malul Nistrului, era și nu era pe mal. Cîțiva curpeni de cartofi, cîțiva copăcei de mere pădurețe, iar încolo, toată ograda — numai stînci de piatră ce-și scoteau din pămînt care o falcă, care un grumaz. Păreau niște animale ciudate, preistorice, adunate în ograda bătrînei, iar dincolo de ocol, după gârduceanulscund, pămîntul iară se rupe în două — un perete de humă împresurat cu bolovani de piatră coboară la vale, și tocmai hăt la talpa lui se vedeau lucind la soare apele Nistrului.

Spre deosebire de malul drept, abrupt și prăpăstios, malul stîng al rîului era neted, curat și, împreună cu cele cîteva sute de case, urca domol spre răsărit, pînă se topea hăt la răsăritul soarelui. Satului de pe celălalt mal i se zicea, dacă nu mă înșel, Subutăuca. Puteai să rupi un măr din copacul buncii, să-ți faci vînt și să-l arunci pe celălalt mal, dar nu era voie. Sub talpa dealului se plimba un grănicer cu armă la umăr, dincolo, pe celălalt mal, se vedea un alt soldat, în altă uniformă. Era granița. Noi cu bunica într-o țară, Subutăuca în altă țară, și nu se obișnuia în asemenea cazuri să se arunce cu mere dintr-o țară în alta.

În Subutăuca, după cîte înțeleg eu acuma, era comună, și comuna ceea poate că bogată nu prea era, dar avea orchestră, o fanfară grozavă cu trompete ce luceau la soare de se vedea și peste graniță. Marșurile erau marea slăbiciune a acelei orchestre, și părea că nu atît aratul ori semănatul, ori strînsul îi preocupau pe oamenii ceia, cît marșurile propriiei lor fanfare. Dimineața, îndată ce răsărea soarele, începea a se veseli fanfara pe malul stîng. Oamenii ieșeau de prin case, se adunau în mijlocul satului, lîngă fanfară, care cu sapă, care cu coasa, care cu seceră. Cînd soarele se ridica așa cam de-o prăjină pe cer, porneau spre răsărit cu alai și voie bună — orchestra înainte, coloana în urma ei. Mergeau și tot mergeau și iară mergeau pînă se topeau hăt după muchia ceea de deal. Acolo le erau pămînturile, acolo munceau toată ziua, făcîndu-i pe slobozieni să moară de curiozitate, căci, se întrebau slobozienii — ce-o fi făcînd muzicanții acolo după deal o zi întreagă? Prășesc și ei în rînd cu lumea ori hodinesc la umbră, așteptînd să vină sara pentru a petrece coloana napoi spre sat?

Slobozienii nu aveau fanfară, dar, spre deosebire de subutăuceni, aveau o biserică frumoasă, de piatră, cu clopot mare, sunător, dăruit, pare-mi-se, de-o mănăstire. Duminicile, subutăucenii, atei fiind, se duceau încolonați la muncă, pe cînd slobozienii, creștini ortodocși, urcau cu cîte-un colac, cu cîte-o lumînărică drumurile spre biserică. Pe celălalt mal fierbeau marșurile, pe istlalt mal preotul intra în slujbă, și veselia trompetelor, împletită cu dangătul clopotului, venea clocotind prin văile nistrene.

Mi-a rămas, nu știu prin ce fel, în memorie o așchie senină dintr-o după amiază de duminică. Noi, copiii, ne jucam de-a mijața acolo la bunica. Tocmai îmi căutam un loc bun de ascuns și, tot umblînd printre stîncile celea de piatră, o zăresc deodată pe mama stînd cu bunica la sfat. Ședeau pe un lăicer așternut pe-un prag de piatră în fundul grădinii și de după gărduceanul acela scund priveau la cele ce se petreceau dincolo.

Șopteau ceva îngrijorate ele înde ele, și eu, tot căutînd unde să mă ascund, am început a ciuli urechea. Simțindu-mă aproape, femeile au amuțit, după care bunica, tocită de dragoste și bunătate, pentru a răscumpăra tăcerea lor oarecum lipsită de tact, m-a chemat și în fața mea a dezgropat de undeva din fundul buzunarului fustei sale lungi cîteva alune. Le-am luat și n-am mai stat să aflu despre ce era vorba acolo. După cum am aflat mult mai tîrziu, felul acela de conversație se numea „politică”, iar politica, mă rog, ca politica...

...Cele două prăpăstii la plecare par două dealuri obișnuite. Căii scot trăsura din Slobozia și, hodiniți două zile, caută să-i mulțumească tatei, tot cercînd a trece la trap și cînd le arată el biciușca, și cînd nu le-o arată. Iară încep a ne ieși în cale satele, pămînturile, imăsurile Sorociei. Au trecut însă două zile la mijloc — și în două zile de toamnă se schimba multe în viața țărănimii. Cînd ne duceam, era simbată, peste tot se simțea că se apropie o zi de sărbătoare, o zi de hodină, iar acum hodina a rămas în urmă. Satele-s pustii, prin cîmp albesc cămăși, basmale, pălării. Căruțe se duc, căruțe vin. Lumea cară păpușoi, răsărită, lumea ară, lumea seamănă și numai noi venim cu sloboda, venim din musafirie...

(Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 2.
Roman. Nuvele./Ion Druță; prez. graf. S. Ma-
iorov. — Ch.: Lit. Art., 1989. — 496 p.)

Povara bunătății noastre

... Era însă tîrziu. Peste Câmpia Sorociei au trecut fronturi, s-au dat lupte, și pe fostele câmpuri de lupta au rămas obuze, grenade, cartușe, mine. Orice material explozibil este în fond, o armă, iar arma conține o ispită diabolică, mai ales pentru copiii trimiși cu vacile în cîmp și care, cu câte-o pilotcă, cu câte-o ghimnastiorcă refăcută pe măsura lor, demult se visau ostași. Nu trecea o zi să nu se audă pe deal focuri de armă, explozii, să nu alerge prin cîmp o biată femeie, rupîndu-și gâțele și bocindu-și odorul...

• • •

Vara era caldă și frumoasă, poate prea frumoasă, prea caldă, și în fiecare dimineață o ceață dulce încingea zărilor. Oamenii, copleșiți de moleșeală, umblau zile întregi cu mâinile în buzunare, cu mintea legănată de izul plăcut al unei hodine abia începute. Trîndăveau și cei harnici, și cei care mai întăi trebuiau urniți din loc pentru ca să facă ceva. Se îngălbeneau semănăturile năpădite de buruieni, femeile

pe la garduri la sfat cu vecinele, copii rămași de capul lor, vitele se descurcau care cum putea și viața satelor părea a se fi destrămat cu totul.

Adică, la prima vedere, părea că nu s-a schimbat nimic și toate se petrec așa cum au fost ele rânduite din moși-strămoși. Satele se trezeau în zori - care avea de prășit se ducea cu sapa pe umăr, cine avea treabă la târg pornea repezător să treacă greul drumului pe răcoare, cei ce țineau câte-o coadă de vită pe lângă casă trimiteau copiii să le pască. Gospodinele rămăneau până una alta cu cei mici, cu cârlanii, cu oalele puse la foc. Ziua de vară însă avea spor numai la începuturile ei, căci mai încolo, cum începea a încălzi soarele, o moleșală dulce pornea să învăluie câmpia.

Pluteau în ceață și buruienile din fața prășitorului, și drumul colbăit din fața călătorului, și juncana din fundul imășului, și ulcica pusă la foc. Ca printr-o vrajă, toate începeau a se împerechea și desperechea - din una se fac două, din două - șase, apoi jocul o întoarce înapoi, din șase iar se adună două, din două unu, și omului îi era atât de bine, stând rezemat într-o coadă de sapă, să urmărească cum dănuiesc toate în jurul lui...

...Satele câmpiei păreau pustii - trece o bună jumătate de zi de vară, iar casele picurau și nici tu hodorogit de căruță, nici tu lătrat de câne, nici tu scârțit de porțiță. Iar când soarele ajungea la amiază, înțepenea și câmpia întreagă: nici șopot de frunze, nici coame de colb deasupra șleahului, nici o cămașă albă pierdută prin semănături. Și o tot ținea așa mult, până mai spre seară, căci tocmai pe la chindii un început de înviorare părea să se arate peste deal.

Și-și scuipau în palme prășitorii:

- Hai, bre, că prea ne-am luat cu șaga!

O întindeau la drum călătorii, copiii luau de frânghie vitele flămânde și începeau a le paște pe-o margine de drum. Gospodinele lăsau gardul, alergau grăbite din casă la cuptorașul de vară făcut în grădină, apoi de la cuptoraș - înapoi în casă, dar toate erau în zadar. Soarele scăpăta spre apus, dinspre pădure venea în valuri răcoarea nopții, și porneau spre case copiii trimiși cu vitele, se întorceau din drum cei pomiți cu târguiala, se adunau cârduri prășitorii, gospodinele lăsau totul baltă și puneau la foc ceaunașul. Și se frământau, și se dojeneau, și se căinau bieții oameni: ce Dumnezeu, parcă a mai fost o zi la mijloc, parcă n-a fost, parcă au trăit-o, parcă nici n-ar fi trăit-o...

În amurg, când se aprindeau opaitele, când măsuțele josute ale ciuturenilor se luminau cu câte-o mămliguță caldă, întovărită de puținul fruct al casei, când se adunau, pentru întâia oară în ziua ceea, familiile plugarilor de la cei mici la cei bătrâni, când mâinile copiilor, îndemnate de părinți, porneau rușinoase spre bucate, de undeva din câmp venea, despicând liniștea nopții, un foc ascuțit de armă. Prinse așa, pe neștiute, tremurau mâinile copiilor și se întorceau înapoi fără nimic. Tresălta și se stingeă liniștea din privirile celor mari. Se lăsa o muțenie peste toată casa, și numai opaitul uitat pe-o muchie de horn sfârâia domol în sine sa.

Cei din jurul mesei stăteau o vreme tăcuți, așteptând. Era pace și era bine în câmpie, dar, firește, nu pe mult. Abia apucau să uite împușcătura de adineaori, abia mâinile copiilor făceau mămliguța boțuri, iar cei mai mari porneau un capăt de

vorba ei înde ei, și iară detuna pe neașteptate un foc de armă. Le plăceau lor, armelor celora, să prindă lumea pe neștiute, și ele prindeau orice capăt de vorbă bună, orice început de tihnă casnică.

Când vedea că prea s-au trecut cu măsura, gospodarul se supăra și, supărat, tăia mămăliga felii, le făcea tuturor parte dreaptă...

...Sfântul har al cinei ba se înfiripa, ba se destrăma din nou, iar după fereastră curgea încet la vale o noapte tulbure și grea. Omul însă nu poate fi liniștit dacă nu știe, măcar pe departe, cam ce-ar putea să se întâmple cu dânsul mâine - poimâine, și iată că cei mari se ridică de la masă, ies unul câte unul. Se adună vecinii pe la garduri, ținând țigara în mână, ca la război, să nu-și trădeze prezența. Ascultă împreună cum se desface noaptea în câmpie și schimbă din vreme în vreme câte-o șoaptă, încurajându-se unul pe altul.

Se lasă întunericul peste sat. Se dezghioacă ici-colo prin case lumini slabe de opaiț, și tot scad, scad, aproape se sting cu totul, dar vine stăpâna, scoate mucul cu un vârf de ac. Opaițul tresaltă, cearcă a zâmbi prin fereastră, dar se rușinează de graba sa și iar pomește a se stinge.

Se tot stâng, rând pe rând, până se pierd prin întuneric și ferestrele, și casele satului - rămân numai vârfuri de acoperișuri, numai creste de salcâmi, încreionate pe cerul siniliu. Satul cearcă să adoarmă. Ațipesc livezile, dorm și vișinele verzi, și cele coapte. Se pierd prin umbrele nopții drumurile cu albiile pline de colb, gardurile țivite cu urzică, și numai oamenii nu se pot ogoi.

A tot sta cu un vecin la gard li se urăște, și atunci unul își aduce aminte că a uitat să adape vitele, altul - că a uitat să mulgă vaca. Se duc amândoi, și peste o vreme scârție fântâna prin întuneric, sună într-un fund de căldare stropi fierbinți din mana blânderelor vite. O scot la capăt cu cele ce aveau de făcut, dar nu li-i a se întoarce în casă și tot umblă, caută ce-ar mai putea face.

Până și copiii, ascunși într-un fund de grădină, se joacă prin întuneric în pietricele, se tot joacă, până dau cei mari peste dânsii:

- Bine, măi dracilor, nu v-a ajuns ziua întreagă pentru joacă?!

Îi prind de câte-o aripă și-i duc la culcare. O noapte rece, străină și tulbure se lasă peste sat. Țiuie a patimi valurile de tăcere, apoi se desfac, spintecate de câte-o împușcătură. E vreme târzie, dar hodina nu vine și se sting cărbunii în vatră, amutesc vrăbiile în cuiburile de sub streșini, oftează greu, rumegând prin întuneric, vitele. Cu chiu, cu vai, copiii adorm. Câte-un opaiț rămas ici, colo prin mahala se stinge, satul se cufundă în întuneric, și numai peste vale luminează din plin toate cele patru ferestre ale sovietului sătesc.

Greul cel mare al nopții pare să fi trecut și într-un târziu gospodinele intră prin case, îngenunchează în fața icoanelor, șoptesc rugăciuni pe care abia le mai aud ele însele. Liniștite de aceste cuvinte moștenite din bătrâni, se duc de se culcă. Somnul nu le prinde, și ele ar vrea să mai schimbe o vorbă-două, dar n-au cu cine. Copiii dorm, bărbații stau în ogradă și nu se mai întorc.

Mult așteptata, mult cântata, mult frumoasa toamnă moldovenească a domnit peste întreaga câmpie cât i-a plăcut. Apoi, încetul cu încetul, precum zice cântecul - și frunzele prin vîi au ruginit, și rîndunelele s-au dus. Întristate, înfricoșate, satele, în cele din urmă, au cedat, s-au potolit în așteptarea iernii. Ce săi faci, vremea vine, vremea trece. Cele făcute - făcute erau, celelalte, da-va Domnul, vom ajunge cîndva și la dănsule.

Cîmpia s-a acuiat, s-a adunat grămăjoară, s-a zgribulit în așteptarea nesfârșitelor ploii de toamnă, așa-ziselor ploii ciobănești Săracă în ape subterane, în ape curgătoare, Cîmpia Sorocii se ținea mai mult cu umezeala ploilor de toamnă și, firește, cu zăpada iernilor.

Iată însă că toamna trece, se apropie postul Crăciunului, iară cerul, cum a stat toată vara, spălăcit, pustiu, ars de soare așa și stă. De cele nesfârșite ploii de toamnă, pe care le aștepta toată lumea, nici pomeneală. Încă un an de secetă - asta ar fi fost prea din cale-afară. Mai așteptam oleacă. Poate, poate, poate...

Și, cînd colo, cade o noutate ca un trăsnet, de-a rămas cîmpia crucită. Ce e drept, o noutate cam caraghioasă, dar oamenilor nu le prea venea a râde. Cică o fi început a se usca pelinul pe haturi. Dumnezeu, se tot întreba mult încercata țără-nime - s-o mai auzit cîndva așa ceva? Se poate usca pelinul?!

Creștea de cînd hăul peste lot. Atîta pelinăraie, încât mulți erau înclinați a crede că renumitul cântec al oamenilor sărmani - pelin beau, pelin mănânc, pe pelin seara mă culc - se poate și fi apărut pentru prima oară chiar în Cîmpia Sorocii. Din tot ce creștea aiurea, pelinul era planta cea mai vivace, cea mai obraznică, se înmulțea într-o volniță totală pe haturi, pe la poalele pădurilor, prin răpe și pământuri sterpe.

Creștea în pâlcuri, tufe dese, și pe la sfârșitul lui mai, cînd dădea în floare și venea o boare de vînt, cîmpia era numai miroznă dulce-amăruie. Copiilor trimiși i cu vacile li se dădea de grijă să fie cu ochii în patru, nu cumva Joiana să ciupească un vîrf de pelin - laptele se face amar cum nu se mai poate...

Și, totuși, țărăncile, cînd se întorceau seara de la cîmp, luau cu ele o ramură, două de pelin. Făceau din el mături, îl puneau pe jos să scoată puricii din casă, o uscau pentru că era bun de leac, ci și apoi o picătură de pelin într-un butoiăș cu turburel, transformă vinul obișnuit în vin de mănăstire, vin de zile mari.

Primăvara și toamna, cînd ajungeau cu aratul pe la haturi, plugarii scăpau pe ici colo câte-o tufă. Le-o fi plăcînd dărzenia celuia pe care nimeni nu-l seamănă, nu-l prăsește, dar care crește peste tot. Le-o fi plăcînd setea de viață a pelinului - zace la pământ cu rădăcinile la soare, scoase de plug, se ține de hat doar cu un fir de mustăcioară, dar e verde, freamătă în bătaia vîntului și nu că așa, dar dă în floare cînd îi vine vremea. Și tot stă și stă, se ține și se ține, mîndru și verde, până îl răzmoaie ploile, până îl doboară frigurile...

Amu însă, ce năpastă o fi dat peste dînsul, că pe la mijlocul toamnei s-a veste-zit, sa pleoștit, a început a se usca. Era ceva nemaipomenit, pentru că zilele se mai țineau calde, oamenii se bucurau de această toamnă lungă - mai rămînea pe ici, colo de arat, de semănat, de cărat. Dară, oameni buni! Pelinul!

E un semn rău, ziceau bătrânii. Cum apare pericol de moarte, șobolanii fug de pe corabie, iară veșnicul pribeag al câmpiei, pelinul, începe a se usca. Ne părăsește veșnicul nostru stegar, cel care ține frunza verde de la omăt până la omăt, cel care nu se lasă, nu cedează în nici un caz, pentru nimic în lume. Amărătul de pelin, pe care îl scoți cu plugul, îl smulgi, îl tai cu sapa, iar el tot crește și crește, de parcă toate au fost în glumă și viața nu ar fi decât un joc - voi faceți așa, da noi ne ținem de a noastră. Pelinul, care a trecut printr-atâtea și-a scăpat, pelinul, fratele, cântecul, soarta noastră a tuturor! Și când colo - se usucă!!!

Nu rodise grâul vara ceea, dar oamenii și-au zis - lasă, ieșim din iarnă cu păpușoi. A fost însă o secetă mare, s-a uscat și păpușoiul, iar puținul pe care l-au cules, au fost obligați să predea la stat până la ultimul grăunte. Lumea însă nu cădea în disperare - lasă, mai cu cartofi, mai cu fasole, vom ieși cumva din iarnă. N-au avut ce strânge nici acolo unde au pus cartofi, nici acolo unde plivise fasolea. A ars totul de secetă, dar oamenii nu se lăsau pradă deznădejdiei - las', ne vom duce pe la neamuri prin alte sate, unde a rodit mai bine, vom scoate covorul nevastei la iarmaroc...

S-a uscat însă pelinul pe haturi, și asta era culmea. Celelalte griji - războiul, bandele de prin păduri, postavka, spicele - toate au rămas în urmă, pentru că peste Câmpia Sorociei s-a abătut una din cele mai mari nenorociri - se usucă pelinul.

* * *

Pământurile mor greu. Mor bulgăre cu bulgăre, sămânță cu sămânță, mor deal după deal, vale după vale, dar, totuși, mor, și Câmpia Sorociei, după două veri fierbinți, rămasă fără umbră de nor, fără strop de ploaie, în cele din urmă, a prins a se stinge. Murea încet, destoinic, dar murea, și numai roua ce se lăsa în faptul zorilor peste văile spuzite de arsură, îi amână sfârșitul de azi pe mâine.

Blestemul secetei a fost mare și greu. Au secat apele, au ars iamașurile, s-au posomorât pădurile. Pământurile oamenilor zăceau așa cum le-a prins seceta - nesemănate, neprășite, ne rodite, iar bucățica de pământ, care n-a vrut cu nici un preț să-și primească soarta, a căzut până la urmă, iar puținul care a fost din răspuțeri semănat, prășit, dat în floare, a ars și el.

Satele câmpiei, dosite pe după delușoare, împărțaseau cinstit soarta pământurilor din împrejurimi. Nu mai fumegă acoperișurile, nu mai luminează în amurg ferestrele. Nici câinii nu mai bat, nici cucoșii nu mai cântă, iar casele oamenilor, îmbătrânite cu încă o mare durere, picură în pragul unui somn de veci.

Și, totuși, vina cea oropsită și îndărătnică de țăran se mai zbătea, ascuns, pe undeva. În zori de zi scârțâia, ici acolo câte-o ușă, și cei puțini, scăpați ca prin minune, ieșeau de prin case se așezau osteniți pe prispe și se încălzeau la soare. Ședeau tăcuți, fiecare pe prispa lui, și urmăreau zile întregi cerul sterp, părjolit și el de atâta căldură.

Umflați de foame și sluiți, încât abia se mai cunoșteau ei înde ei, oamenii ședeau cumiți și nici un gând, nici o umbră de durere nu mai flutura pe frunțile lor necăjite. Nu mai aveau putere. Nici pentru a se bucura, nici pentru a se amări nu

mai aveau putere, dar ședeau și urmăreau cerul, pentru că erau plugari și așa apucaseră din bătrâni - când vin vremuri grele, te așezi pe prispă și ridici privirea către cer.

Zadarnice însă erau toate - arșița mai ținea încă, și cerul, chiar de căpăta sămânță de nor, erau niște nourași mici, ușurei ca pleava, și vântul făcea a se juca cu dâșii - ba îi adună grămadă, ba îi ascunde pe după zări, și iar îi scoate nici că mai știi de pe unde pentru a-i mai vântura o dată.

Satele câmpiei, acele văi pline mai nu demult cu case albe, cu drumuri vechi, cu grădini frumoase, acum, decăzute și sărăcite, picurau la soare. Furtuna pustiirii a trecut peste ele, lăsându-le de plânsul lumii. Nici tu garduri, nici tu porțițe, nici gospodari, nici gospodine. Fântânile tac ziua întreagă, seceta a coborât în adâncuri, abia în zori mai poți scoate o jumătate de căldare de apă tulbure.

O liniște grea, posomorită, dospește cu săptămânile peste bătrânele noastre sate. Oameni au rămas puțini, dar și cei care au supraviețuit de bine, de rău, umblă abătuți, veșteziți, săraci cu duhul. Slăbiți cum nu se mai poate, cu ochii fugiți în fundul capului, păreau niște vedenii venite de pe lumea cealaltă, dar nici cele pe care le vedeau pe această lume nu-i bucura. Îmbrăcați în haine de strânsură, cum-părate la talcioc, botezați de cârmuire cu numele comun de distrofici, repartizați în câteva grupe, ei se furișau ca niște vedenii pe ulițele satului, căutând să nu se întâlnească unul cu altul, fiindu-le rușine de jalea în care au ajuns...

...A doua zi, cum răsărea soarele, iară apăreau pe prispe, cercetând înălțimile albastre ale veșniciei. Cerul rămânea ultima lor speranță, și oamenii urmăreau cerul. Știau, firește, că totul e schimbător pe această lume, odată și odată acest mare blestem o să treacă.

Ploaia. Acolo se adunau rugăciunile tuturor, acolo erau visele tuturor. Doamne, când te vei întoarce cu fața către noi? Măcar cât de cât, măcar o bură... Atâta amar de lume, atâta amar de vreme s-a tot rugat pentru o bură de ploaie, încât acum nici nu le mai venea a crede că s-ar putea întâmpla o asemenea mare minune. Erau însă creștini, se rugau și așteptau tăcuți, răbdători, neputincioși ca niște copii.

Darnic cu cei mici, norocul, în cele din urmă, și-a adus aminte de dâșii. Într-un amurg, au început a roti stoluri de ciori peste câmpie. Zburau pe jos, cârâiau de-a valma, iar în urma lor vântul a și prins a aduna puzderie de nourași.

I-a tot așezat straturi, punându-i la dospit, apoi peste noapte a căzut prima ploaie de după secetă. A fost o ploaie scurtă, a trecut de-a lungul Nistrului abia mușcând o margine de câmpie și cum a întors-o spre Bălți, s-a și potolit, dar pământul răcorit, a început a răspândi miroznă grea de ploaie nouă, și abia după aceea au pornit ploile adevărate.

Acum ele dădeau des prin câmpie. Se repezeau într-un miez de noapte, colindau largul pământurilor și fugeau în zori grăbite, lăsând pământul tot atât de însetat cum îl găsiseră, iar țăranii, când se sculau, se căneau să ghicească - plouase noaptea trecută sau li s-o fi năzărit prin somn? Plouase de bună seamă că, uite, se mai ține umezeala pe coaja de salcâm!

Alteori ploile cădeau ziua pe la o amiază, spre bucuria prășitorilor ce amătiseră a tot da cu sapa prin bulgării tari ca piatra. Bucuroși, ei se întorceau spre sate uzi leoarcă, veneau veseli și se tot rugau să plouă, să toarne bine. Ruga le era primită, și ploaia turna din belșug până la asfințitul soarelui. În amurg se frământa o vreme, ba se potolește, ba nu prea, iar odată cu întunericul începea din nou a lăpăi prin băltoacele de la răscruci.

Se mai repezeau, în miez de vară, ploi cu furtună. Veneau în puterea nopții anunțându-și de departe năravul, veneau vuind și trăsbind, fulgere albe fărâmițau întunericul în fel și chip, tunetul răscolea văile, gonind ploaia din urmă, iar în zori, când se trecea urgia, pe cer rămăneau nouri înalți și grei ca niște munți. Stăteau munții ceia nemișcați cu săptămânile; pe la o amiază scăpăta soarele pe-o clipă de după crestele lor, dar în aceeași clipă era acoperit din nou.

Ploile și răcoarea erau adevăratele minuni cerești. Pământurile câmpiei începeau să-și revină. Ploile au răzmuiat țărâna, umplând crăpăturile ce spintecaseră, ca niște șopârle drumurile, imașurile, semănăturile.

Apoi iar a mai plouat și crăpăturile, pe jumătate tămăduite, au început a se face otova cu pământurile din împrejurimi. Peste văile arse până în adâncuri se așterneau ploile rând pe rând și chiar de arsese iarba cu tot cu floare, cu sămânță, cu rădăcină cu tot, după multe și bogate ploi a prins să răsară ici, colo câte un firicel de iarbă. Se pleca spre un frate de-al lui, răsărit mult prea departe pentru a-i fi neam, dar erau verzi amândoi, aveau sol, soare, umezeală și încă peste o vară imașurile au început a se încinge cu verdeață.

Mai greu prindeau viață pământurile roditoare. Seceta a ars tot ce poate prii omului, buruiana însă, marele dușman al pământurilor roditoare, știe ași păstra sămânța și după prima ploită, paragina, știrul, volbura, tot ce crește neșemănat, a acoperit țarina palmă cu palmă.

„Amu, își ziceau țăranii în mintea lor, bun lucru ar fi să vii cu plugul peste buruienăraia asta, cât n-a dat ea încă în floare. O răstorni, arunci peste brazde un pumn-doi de grăunțe, o fugă de boroană peste ele și proslăvit fie numele Celui de Sus!”

Proslăvit însă numele Celui de Sus nu avea de unde fi pentru că nici tu pluguri, nici tu cai, nici tu sămânță. Plugurile zăceau pe după case ruginite, stricate, iar singurul om ce știa a le doftori - fierarul satului - murise de foame. Cele câteva gloabe, rămase mai mult prin răbdarea lor de vită, așteptau prin grajduri să vină oamenii, să le ridice cu frânghiile, cât despre sămânță, cum au dus-o toamna la gară de au predat-o statului, acolo a și iernat.

Asta era durerea cea mare a țăranilor, dar era periculos să aduci vorba de ceea ce îi dureau. În marginea gării se înălțau grămezi înalte cât stâlpul de telegraf și lungi cât ar fi ținut un loc de casă. Stăteau păpușoi ceia turnați jos, pe pământul gol, și erau acolo de toată mâna - ciocălăi lungi și subțiri, ciocălăi albi, galbeni, tărcăței, feluriți, cum felurite erau satele câmpiei.

Aduși în pragul foamei și descărcați aici sub titlul de postavkă, adică datorie obligatorie a țăranimii față de stat, acum erau proprietatea statului. Erau păziți de

strajnici înarmați, care pentru un singur ciocălău deschideau foc. Ce e drept, oamenii nici nu se prea repezeau. Și nu de frica armelor. După ce au stat descoperiți o iarnă întreagă, păpușoii s-au aprins înăuntrul lor și nu mai erau buni nici pentru masă, nici pentru semănat.

Pământurile însă așteptau. Statul, care toamna măturase podurile la țărani, trebuia să întreprindă ceva, ca să nu rămână pământurile țelină, și iată că în primăvară, când se trecuse vremea semănatului, sovietele sâteștii au început a da sămânță la oameni. Se dădea un fel de păpușoi cu grăuntele mășcat cât dintele de cal, și chiar așa li se și zicea păpușoilor celor; konskii zub. Erau aduși cu trenurile hăt de departe, au venit gata dezghiocați, în saci speciali, stropiți cu chimicale.

Se spunea că au fost stropiți de către agronomi ca să țină la secetă, dar, totodată, li se dădea oamenilor de grijă să nu cumva să se atingă de sămânța primită. Prafurile celea, se spunea, sânt un fel de otravă și vor muri cu toții ca muștele. Trecuți prin cei doi ani de foamete, oamenii nu se mai temeau de nimic. Cum ajungeau acasă cu sămânța primită, o și împărțeau în două. O bună jumătate o spălau, o uscau la soare, o duceau la râșniță, înjghebau o fiertură și abia pe urmă porneau cu cealaltă jumătate la deal.

Veneau încet - mai mult se odihneau decât să meargă, și abia pe la amiază ajungeau la hectarele lor. Sădeau păpușoii ca pe cartofi - în cuiburi, cu sapa. Fac un cuib, scapă o sămânță, o acoperă, alături mai fac un cuib.

Amețeau de căldură, de foame, de osteneală, și rândurile făcute de ei ba urcau amețite la deal, ba coborau șovăind la vale, dar oamenii nu lăsau sapa din mână, căci roada acelor boabe era singura lor nădejde. Se țineau morțiș de dânsa și munceau. Aruncau sămânța într-un noroc, căci pământul era nearat, ne boronit, dar veneau ploii peste ploii și păpușoiul răsărea, se salta din umbra buruienilor.

După care au început a ne abate și zile mai senine. La început veneau câte trei în, fiecă lună.

Pentru fiecare zece zile sătenii se adunau în jurul magazinelor și primeau un ajutor numit sudă - câte două-trei kilograme de făină de soia pe cap de locuitor. Nu era mare bucurie, dar de foame nu se mai murea.

Pe urmă au căzut ploile cele mari, ploile calde, roditoare, și pădurile, livezile, grădinile, cu ce-au avut, cu ce-au putut, au alergat în întimpinarea sărmanilor oameni. Potoleau un rând de pofte și trezeau altele. Câte-un fir, câte-un bob, câte-o mușcătură până a venit vremea păpușoilor, iar moldoveanul, cum ajunge la păpușoi, își face cruce c-a scăpat.

Și chiar scăpase. Mai întâi păpușoi fierți, apoi păpușoi copti, iar pe la mijlocul toamnei au prins glas râșnițele, și, odată cu aprinsul luminilor, gospodinele, cum se obișnuia de când lumea, răsturnau pe măsuta joasă o mămăliguță fierbinte. Se adunau toți ai casei în jurul ei și o mângâiau cu privirile, îi sugeau cu vârful nasului boarea, apoi cinau și se culcau grăbiți, să nu li se facă iarăși foame.

Somnul însă le era tulbure. Visau mereu turte verzii de lobodă - „plăcintele” ce-au dus la groapă sate întregi. Îngroziți de gustul lor sec și lănced, oamenii se

trezeau, bâjbăiau prin cotruță de n-a mai rămas vreo firimitură, ca să-și îmbrospăteze gustul pâinii adevărate, dar de la cină n-a rămas nimic, și, deci, hai iar la culcare.

Ploua, însă ploua întruna, iar când rățăcea câte-o dimineată senină între două ploi, apa iazurilor începea a se desface în cercuri și cei ce se născuseră a fi pescari, jurau că au văzut cum a lucit la soare pentru o clipă coada ceea de pește.

Pământurile abureau a roadă și tot înverzeau, tot dădeau în floare. Câmpia, dintr-un capăt în altul, era numai foșnet, numai spumă verde, și puținele vaci, scoase din foame cu ocoloți rupți de pe acoperișul casei, se întorceau serile sătule, cu ugerul plin.

Copacii de prin livezi, scăpați de topoarele sălbătăcite de foame și frig, acum își rumeneau poamele la soare. Prin păduri se coceau căpșunile, cireșele negre, alunul își scutura floarea, iar de sus ploua, ploua întruna, și aceste ploi erau singurele în stare să mângâie, să ogoiască, să reîntoarcă la viață sufletul zbuciumat de țăran.

Cam peste un an în ogrăzile oamenilor a început a înverzi sârjoaca. Era puțină - să tot stai să-i numeri spicele, dar avea pământ bun la rădăcină, avea ploi la vreme și a crescut cu spicul plin, cu bobul greu, iar în vara următoare de acum jumătate din ogrăzile oamenilor erau numai grâu și secară.

Anul s-a nimerit bun și pâinea de-abia secerată a fost îmblătită și semănată în câmp, la largul ei. A răsărit un grâu de toată frumusețea și acesta a fost marele noroc al oamenilor, pentru că grâul în câmpie nu este doar pâinea cea de toate zilele.

Odată cu grâul se adună prin sate și firea neamului, credința, obiceiurile din bătrâni. De la colacii mari și rumeni, ce vin să mulțumească colindătorilor ori să-i pomenească pe cei răposați, și până la micii hulubași, pe care gospodinele îi coc în pripă la para focului, pentru ca să știe odraslele câtă dragoste li se poartă, - toate felurile acestea de viață, dospite cu mii de ani în urmă, aveau să se întoarcă odată cu grâul...

...Și în anul ceta aștepta, cu aceeași înfrigurare, sărbătorile Crăciunului. Adu-nase bani mărunți, coborîse nuci și mere din pod, frământase aluat pentru colăcei...

...Veneau ei încet, unul câte unul, pluteau mîndri și frumoși, de parcă ar fi știut că viața lor e numai zborul ceta. Le-o fi plăcînd și lor viața, or fi vrut și ei ceva mai mult, măcar un pic mai mult decît le-a fost dat. Zburînd, căutau o streasă, o ramură de vișinar, măcar o sîrmă de telegraf, ca să se prindă, să atîme, să mai fie. Degeaba. Nici n-aveau cînd, nici n-aveau cum, nici n-aveau de ce se prinde, și tot veneau încet la vale, se așterneau straturi, se stingeau ca fulgii, iar în locul lor se așeza pe pămîntul înghețat zăpadă puhavă și moale.

Frumoasa privese a ninsorii, veșnic proaspete, de-o puritate dumnezeiască, fermecase totul în jur. O liniște adîncă domnea peste întreaga cîmpie. Iar fulgii tot veneau și veneau, acoperind pămîntul cu straturi albe. Peste primele straturi de

omăt se așezau alte straturi, se duceau undeva la fund tot ce a fost, tot ce nu a fost să fie, și pe albul curat al Veșniciei se apropia ușor, pe nesimțite, Anul Nou.

A nins multă vreme, de la o amiază pînă în amurg, iar mai spre seară, cînd gerul s-a înăsprit și prin fereastra înghețată nu se mai vedea afară, urechea Nuței a prins frînturi de colindă. Cîteva glăscioare de copii veneau tremurînd de undeva hăt de departe:

Sculați, sculați, boieri mari.

Și sculați și slugile,

Că vă vin colindători

Să vă semene cu flori

Era Ajunul, renumita noapte cînd începeau sărbătorile Crăciunului...

...În noaptea ajunului, minunea minunilor se apropia cum nu ne mai poate de realitățile cotidiene, și nimeni nu se mai întreba ce e minune și ce e realitate în strălucirea acelei mari sărbători? Vine, iată, o ceată de copii, se oprește la o bojdeucă fugită pe-o parte, se lipesc de o ferestruică unsă cu lut, căci nu avea ramă, și începeau:

Ale cui sînt aceste curți

Așa înalte, minunate,

De la Dumnezeu lăsate?...

Era noaptea cînd bojdeucile cu adevărat ajungeau „curți nalte, minunate”, era noaptea cînd mătușile colindătorilor, babe sărace și necăjite, ajungeau „boieri mari”, era noaptea cînd copilașii ceia îmbrăcați în haine de strînsură, cu basmale în jurul gîtului căci nu trecuse încă pacostea ceea de gîlci, se prezentau ca fiind crai de la răsărit care urau acelor boieri mari din curțile nalte și minunate, un grîu în pai ca trestia, în spic ca vrabia, pentru ca cele mătuși bătrîne, ce știau rostul la pîne, să poată coace niște colaci cît roata morii.

În noaptea de ajun viața grea a țaranului se apropia de poveste, se îngemăna cu dînsa, rămînînd ea singură, pe o singură noapte, poveste. Oasemenea mare minune ne-a dăruit-o Domnul, ne-a adus-o prima zăpadă, și i-au dat glas copiii, împreună cu vechea matcă creștină ce ticluseră pentru sărbători atîtea colinde...

...Crăciunul venea greu, venea încet, și ba uite-l că-i aproape, ba iar nu se mai aude nimic de dînsul. Noptile erau friguroase, lungi, nesfîrșite, cu urlet de viscol pe la ferestre, cu un mic opaiț pe muchia hornului, rămas să sfîrșie peste noapte, căci cel mai mic zace. Diminețile vin chinuite și ba se luminează de ziua, ba încă nu se luminează, iar cerul e veșnic posomorît.

Chiar și atunci cînd se face ziua de-a binelea, lumina nu poate scoate umbrele de prin unghere - cum au stat, așa rămîn. Ferestrele s-au tot încins cu flori de gheață, încît sapi cu unghia, sapi și de sticlă nu mai dai. O singură așchie, sus, în colț, pare mai luminată, și dacă ajung copiii a se înțelege care și după care trebuie să sufle, și se țin cu toții de cuvînt, încolo, spre amiază, se poate vedea cu un ochi cum zburdă și-și face de cap în ogradă viscolul...

...Nu era lucru ușor de hotărît, căci după atîtea săptămîni de frig și sărăcie, casele oamenilor scăpaseră la un pui de viață bună. Opaitele erau suite prin unghere, la icoane, în locul lor stăpîneau dimensiunile casei lămpi mari de gaz, cu sticla curată, și lumina lor ajungea pînă la streșini, pînă peste garduri, pînă în drum și chiar dincolo de drum, pînă aproape de fîntînă.

De mămăligă și pepeni murați nici pomeneală, bucatele iestea urmau să se întoarcă pe mesele oamenilor mai încolo, prin postul cel mare, iar acuma prin case numai mirosuri de sarmale, de friptură, de copturi. Și, firește, de colaci. Clituri de colaci micuți, lîngă ei alt clit de colaci ceva mai mărișori, și în sfîrșit colaci mari, frumoși cum nu se mai poate, căci și colindele veneau la fereastră felurite: colinde mici, colinde mai măricele și colinde nemaipomenite, cu clinchet de clopot, cu pocnet de bici.

În noaptea spre Anul Nou satul era numai vuiet, numai fierbere. Pe toate drumurile trec, înotînd prin omăt, cete de colindători. Duc colaci înșirați pe bețe, duc în trăistuțe, la șold, nuci și covrigi, schimbă, din mers colinde ei între ei. Cînd se opresc la cîte-o răscruce, se laudă care și cît a cîștigat întrebă în ce case oamenii sînt mai darnici și după ce se duc de-i colindă, mai umblă cît umblă și vin iarăși la fereastra ceea, poate va da Domnul și nu-i vor recunoaște.

Fetele nu-și mai pot găsi loc. Ba-s la o fereastră. Ba vin la alta și tot caută să ghicească, și tot ascultă - li se tot năzare că vin, scîrție portița, se aud pași. Și-s frumușele, și-s numai ochi și urechi, căci printre colindători o să vină neapărat și cel care le va fi sortit. Și trebuie să ia bine sama, să nu-l supere cumva, altfel toată viața o să-i scoată ochii: cum adică, vine el cu cei mai mîndri flăcăi ai satului, o colindă cum nu se mai află, îngheață o jumătate de noapte la fereastra lor, și ea le scoate două nuci și un covrigel?!...

...Adevărata artă trebuia cinstită după merit. Poșteau colindătorii în casă, se interesau, de nu-i prea frig afară, întrebau ce le mai fac părinții, neamurile. Badea Onache le tuma cîte un pahar de vin, închina cu dinșii și, după ce Nuța le alegea cîte unul din cei mai frumoși colaci, Onache scotocea prin buzunare cîte un bănuț pentru flecare colindător.

Mișcați de-o asemenea primire, băieții cereau voie să mai colinde o dată, de acum în casă. Tremura lumina și lampa, gata gata să se stingă, tremura vinul în garafă...

...Sculați, sculați, boieri mari,
Și sculați și slugile,
Că vă vin colindători...

Nimic pe lume nu poate fi mai frumos, decît imnul unui cor, cea împletitură de glasuri binecuvîntate, dar, Sfinte Dumnezeu! ...

...Cîteva zile în rînd vîntul a tot purtat prin cîmpie o zăpadă zgrînturoasă, aspră și grea ca nisipul. Și o tot mîna de pe un deal pe altul, o desfăcea șaluri, o culca moale peste sulurile nalte, după care se răzgîndea, strica totul și începea de la început aceeași joacă pe același loc.

Iar de sus tot vine și vine zăpadă. Au rămas viscolite satele, drumurile, văile, pădurile, așa încât oamenii nu-și mai cunoșteau cîmpia. Satele așezate mai prin văgăuni, s-au dus la fundul zăpezilor, de le-au rămas numai acoperișurile. Pe alocuri, chiar și în cîmp gol, pe loc drept, a tot nins și nins, că stîlpul de telegraf s-a dus și el la fund - numai paharele albe de faianță se arătau pe ici acolo...

Cu timpul a venit și toamna, iar odată cu toamna în Cîmpia Sorociei vin mirii și miresele, vine vremea nunților și petrecerilor...

...Mai ales îl fermeca „Jertarea”, capitolul cea zguduitor al nunții, cînd mireasa își lua rămas bun de la părinți. Urale, bocete și trompete, toate într-o împletitură diabolică. Mireasa ieșea în prag în rochie albă, în urma ei veneau părinții, ținînd o pernă frumoasă și moale...

Întorcîndu-se spre părinți, mireasa se lăsa în genunchi, lipa obrazul de fața pernei, de parcă ar fi vrut aici, într-o clipă, să mai guste o clipă din acea nesfîrșită minune, căreia i se zice dragoste părintească, dar nu avea, sărmana, vreme. O grăbea mirele, o grăbea nunta și, strîmtoată, îndemnata din toate părțile, ea mulțumea părinților pentru că au crescut-o, vroia ceva să mai spună, dar o înecau lacrimile și ceea ce nu putea ea spune, spuneau muzicanții într-o melodie sfișietoare, căreia așa i se și zicea: „Jertarea”.

Plînge mama miresei, lăcrămează tatăl, plîng femeile venite la nuntă, amin-tindu-și c-au fost și ele cîndva în rochii albe de mireasă, și cu toate că ți se oprea un nod în gît, te surzeau și te orbeau toate cele ce se petreceau în jur, dar, maică sfîntă, cît de frumoase erau toate celea adunate împreună!...

(Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. I/Ion Druță; ed. îngr. cu acord, aut, de V. Guțu și E. Lungu; pfref. De Ion C. Ciobanu; prez. graf. de S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 534 p.)

Ultima lună de toamnă

...Răsar în depărtare frumoasele împrejurimi ale Sorociei. Îmblînzit de soare, orașul dormitează la o talpă de stîncă, pe malul apei. Nistrul vine blînd și încetinel la vale. La cotitura apelor se înalță vechea cetate o orașului. Tata umblă crucit în jurul ei, numără, îmboldind cu degetul, turnurile, apoi se întoarce cu fața spre rîu și rămîne în poza unui vrednic oștean - arcaș din neamul arcașilor.

Peste un timp coboară spre Nistru, alege un petic de iarbă pe mal, se așază, avînd în față străvechiul rîu, și în spate - străvechea cetate. Nistrul îl vrăjește cu desăvîrșire. Soarele coboară spre apus, umbra malului ciupește pînza apei, dar Nistrul e Nistru și de la un mal pînă la altul mai rămîne mult.

Bătrînul urmărește calea undelor, ascultă șopotul lor domol și se trezesc în sufletul lui cîntece vechi din cîntecele neamului său.

La Nistru, la mărgioară,

S-au strîns frații grămăjoară...

Tata, pare-se, niciodată nu s-a scăldat în Nistru - n-avea cînd. Nu l-a auzit nimeni să se laude că o fi prins pește aici. Și totuși, în fiecare zi, în fiecare clipă, el știa că dacă a pornit-o spre răsărit, peste treizeci și ceva de verste va ieși la apele Nistrului.

Fiecare popor își are un rîu mare al lui. Noi avem Nistrul, și fie că sînt în creștere, fie că scad apele lui, pentru noi el rămîne pururea mare, tînăr și limpede .

Bătrînul se descaltă, își suflecă pantalonii pînă la genunchi. Vine încet, desculț, ia zimțul apei, îi prinde ascuțișul în tălpi și răcoarea Nistrului ca prin minune îi îndreaptă umerii, îi înalță fruntea, îi adaugă agerime în suflare, în vedere. Dintr-un bătrîn necăjit de drumuri, frămîntat de griji, se desprinde, ca prin minune, un om mîndru și voinic. Are o cetate străveche în spate, un rîu mîndru în față...

Eskenasy Victor

(Eskenasy, Victor. Despre „pustiu” și Holocaustul sau Soroca anului 1942: Fragment din comunicarea prezentată la Simpozionul Internațional Minorității, Moștenire Culturală, Civilizația Contemporană Românească, București, 22 octombrie 2003/Victor Eskenasy. – Revista 22. – 21 februarie. – 2013. – (editată de Grupul pentru Dialog Social România) Disponibil: (<http://www.revista22.ro/despre-pustiu-si-holocaust-sau-soroca-anului-1942-673.html>)

Despre „pustiu” și Holocaustul sau Soroca anului 1942

Una din mărturiile despre Holocaustul din Basarabia, culese la Yad Vashem și publicată de Jean Ancel, este jurnalul unei tinere din Cernăuți deportată cu un convoi spre Transnistria, a cărei odisee a început la 18 octombrie 1941. O zi mai târziu, ea nota: „Ne-au dus ziua întreagă nemâncăți și însetați; sfârșiți de oboseală, am ajuns, seara târziu, la Florești, un sătuc dincolo de Mărculești. După o ora am lăsat în urmă acest sătuc și ne-am oprit mai departe, pe un câmp pustiu, unde ne-au dat voie să rămănem pînă în zori. Dis-de-dimineață, nedormiți, nemâncăți și însetați, am luat-o de la Florești înainte, lăsând în urma noastră o mulțime de morți pe acest câmp pustiu. Ziua următoare aceeași poveste. După o jumătate de zi, mergeam de acum calcînd pe morți sau pe oameni care erau pe cale să-și lase sufletul, iar jandarmii se simțeau datori să dea cu picioarele în acești martiri și să-i arunce în șanțurile pline cu apă. (...) Dimineața următoare, am luat-o înainte, lăsând în urma noastră o sumedenie de morți. La amiază am ajuns la Soroca. În acest orașel nu se mai găsea un singur evreu și era o singură casă evreiască. Cu un cuvînt, era

pustiu peste tot..."(1)

„Pustiu”, „pustiu peste tot” revine ca un leit-motiv al acestei călătorii fără speranță. Care este reprezentarea „pustiului”? Pot fi imaginate cu adevărat, astăzi, formele, proporțiile sale atunci când li se vorbește despre Holocaustul unor oameni care nu au trăit experiența lui directă?

N-am văzut nimic de acest gen în lucrările de istorie sau în manualele publicate până acum în România, unde eforturile unei categorii de istorici s-au îndreptat spre a construi mai curând imaginile unei culpe a evreilor din Basarabia și a găsi o justificare pe această cale atrocităților regimului Antonescu.

Cum a fost transformată Soroca într-un „pustiu” este bine reflectat în documentele publicate recent de Jean Ancel. Ordinul emis la 24 iulie 1941 de generalul Gh. Voiculescu, împuternicitul conducătorului statului pentru conducerea și administrarea Basarabiei, cerea strângerea tuturor evreilor din provincie în lagăre și folosirea lor la lucrările de refăcere a drumurilor și șoselelor, la repararea podurilor, astuparea tranșeelelor etc. Pe copia ajunsă la Soroca, șeful poliției române își pune rezoluția la 2 august 1941, dispunând să se ia măsuri în conformitate cu ordinul. Documentul poartă și nota manuscrisă: „La dosar. Evreii din acest oraș au fost internați în lagăre, fapt ce s-a raportat Inspectoratului”.(2)

Ce se va fi petrecut între timp cu cei peste cinci mii de evrei din Soroca este ilustrat și de un alt ordin, secret, dat de generalul Voiculescu, primit și trimis mai departe de prefectura orașului, poliției locale, care îi dă număr de înregistrare la 18 octombrie 1941: „Cu ocazia operațiunii ultime de curățire a pământului Basarabiei de evrei atrag serioasă atențiune asupra următoarelor: Curățirea va fi totală, nefind îngăduit sub nici un motiv, ca după ce operațiunea va fi încheiată, să se mai găsească pe teritoriu vr’un evreu, indiferent din ce cauză”.(3)

Soarta evreilor era evocată din nou, în 1942, într-un răspuns la un ordin datat 14 noiembrie, în care șeful poliției, Aurelian Isar raporta că „imediat după ce s-a reinstalat Poliția în orașul Soroca, toți evreii găsiți atunci în localitate au fost ridicați cu familii cu tot și trimiși în lagărul de la Vertiujeni, de unde mai târziu au fost trecuți peste Nistru. De atunci și până în prezent în localitate nu mai sunt decât șapte persoane de sânge evreiesc...”(4) Adăugire semnificativă pentru a se înțelege cui revenea responsabilitatea pentru „pustiul” instalat la revenirea administrației românești este și precizarea din același document că „țigani periculoși, recidiviști fără profesie, cari nu-și pot procura existența... nu sunt în localitate și nici nu au fost”.(5)

Cum arată, așadar, acel „pustiu” evocat de supraviețuitorii-martori evrei? În urmă cu câțiva ani, la München, am avut șansa de a primi câteva imagini, document din partea unui martor român. Este vorba de inginerul Victor Bratu, fiul cunoscutului rector democrat al Universității din Iași, Traian Bratu. În februarie 1942, mi-a scris el ulterior, pentru a situa mai bine în spațiu și în timp fotografiile, „am fost concentrat ca locotenent de rezervă în Regimentul 2 Pionieri de Gardă și

repartizat la Batalionul 8 Drumuri. Zona de operații a acestui Batalion a fost Șoseaua Bălți-Florești-Mărculești pe Răut".(6) Pasionat tânăr fotograf, una din primele imagini luate a fost aceea a sinagogii din Florești, nu departe de Soroca, profanată în momentul deportării evreilor din localitate. După mărturia lui, „interiorul fusese devastat, ușile furate. Din molozul de pe jos am cules un capăt de candelabru și un sul cu inscripție în ebraică, din pergament, circa 15 x 15 cm".

„La începutul lunii martie - scrie Victor Bratu -, am fost exonerat de orice sarcini, pentru a supraveghea, din orașul Soroca, dezghețul apelor fluviului Nistru, în scopul obținerii de informații cu privire la eventualele piedici în scurgerea zăpoarelor susceptibile să provoace inundații. Ultimele săptămâni de iarnă au fost în acel an friguroase, cu temperaturi constante sub 0 grade, în timp ce bătea un vânt tăios din est. Nistrul era înghețat, militari și civili treceau fluviul chiar cu vehicule auto. Misiunea mea comporta convorbiri telefonice, de la oficiul PTT din orașul Soroca, dimineața și seara, pentru primirea informațiilor de la supraveghetori, corespondenți din Hotin și Vadul-Răut, și raportarea datelor la București.

Îmi rămânea, prin urmare, destul timp pentru investigații nestingherite într-un domeniu în care nu mai umblasem. Nu știam nici măcar de existența, nici de soarta cartierului-stetl. Cei din orașul Soroca, cu care, inevitabil, luam contact zilnic, personalul de la Oficiul PTT și gazda de la periferia vestică a orașului, nu m-au prevenit, primii pe motiv că sunt recent veniți din țară, toți invocând că nu știu ce s-a întâmplat cu oamenii care au locuit în acele case pustiite."

„Cartierul-shtetl din localitatea Soroca era situat pe versantul estic, înclinat către Nistru al unui podiș, între centrul urban destul de sărăcăcios al orașului, clădit pe marginea podișului și ruina cetății medievale Soroca, amplasată la poalele versantului, în albia fluviului Nistru. Fluviul curgea prin fața porții cetății, care spre stetl avea doar fuste firide de apărare."

„Cartierul-shtetl, își amintește în continuare Victor Bratu, se întindea pe vreo cinci străduțe, în jurul unei mici piețe, în mijlocul căreia se afla o cișmea, atunci în funcțiune. Câteva din casele cu fațada spre piațetă aveau un etaj și jumătate, una singură chiar două. În martie 1942, cartierul nu mai era locuit, nu am văzut țipenie de om, dar nici pisică sau câine.

Casele din stetl nu erau locuibile, ci golite de tot inventarul casnic, se aflau în curs de devastare. În casele din stetl nu se mai găsea nici un inventar, nici o mobilă, nici un produs textil de cazare și de îmbrăcăminte, nici o oală de gătit, nici veselă, nici un tacâm. La multe case lipsea plita sobei din bucătărie, lipseau clantele ușilor sau chiar uși și ferestre cu tocul lor cu tot." Aș adăuga că o privire atentă a fotografiilor - ce mi se par excepționale, demne de a fi studiate de un etnograf pentru diversitatea caselor, a tipurilor de acoperișuri, a ornamentelor - arată că unele au fost marcate în prealabil ca evreiești, iar în cursul jafurilor au fost smulse până și firmele, locul uneia fiind vizibil pe ce aparent pare să fie un vechi han, ca și instalațiile electrice. Victor Bratu își amintește în aceeași mărturie: „Nici de vreo tipăritură nu am dat, în schimb am găsit frânturi de scrisori în idiș, scrise de rubedenii din Statele Unite, fără să pot identifica un nume.

Dezghețul Nistrului s-a petrecut în acel an fără probleme, așa că detașarea la Soroca mi s-a terminat înainte de a putea găsi sinagoga din stetl, pe care aş fi vrut să o văzut”. Scris la 51 de ani de când am făcut fotografiile în stetl-ul Soroca, pustiit, prădat”.

Note: (1.) Jean Ancel, Contribuții la istoria României. Problema evreiască 1933-1944, Vol. 1. Partea a doua. București, Hasefer, 2001, pp. 255-256 (v. Iona Melaron, Ai să scapi de aici. Jurnalul unei fetei deportate din Transnistria, traducere din limba română, cu observații și prefață de Jean Ancel - în ebraică, Ierusalim, 1981).

(2.) Jean Ancel, Transnistria, 1941-1942 The Romanian Mass Murder Campaigns, Tel Aviv University: The Goldstein-Goren Diaspora Research Center, 2003, Vol. II, p. 18, doc. 9.

(3.) Ibidem, vol. II, pp. 142-43, doc. 75. Nu este clar dacă locuitorii „cu sânge evreiesc” au supraviețuit acestui ordin. La 30 ianuarie 1943 însă Primăria orașului Soroca solicită poliției orașului "un tabel de toți locuitorii... ce au sânge evreiesc", tabel în care trebuia să figureze și o rubrică intitulată „De la cine au sânge evreiesc”. Cert este că datele solicitate „nu se găseau” la primărie; cf. ibidem, vol. III, p. 2053, doc. 1103.

(4.) Ibidem, Vol. III, p. 1931, doc. 1038.

(5.) Ibidem.

(6.) Text conform mărturiei scrise a lui Victor Bratu, primite în octombrie 2003 și căruia îi mulțumim în mod deosebit și pe această cale.

Furdui Galina

(Furdui, Galina. Crucifix (poezii)/Galina Furdui. – Ch.: Hiperion, 1993. – 126 p.)

Acasă

Mi-e dor, dor îmi e de o casă
Pe-o vale în neguri rămasă.
Din an către an tot mai mică,
Mai albă și mai singurică.

De prag rezemată-o gherghină,
La poartă – bătrâna fântână.
Mi-e dor, îmi e dor luna plină
S-o port în căldare lumină.

Cuminte, să mătur ograda,
Să-adun toamna-n frunza grămadă
Și-apoi să-i dau foc. Să rog fumul
Și ieie cu dânsul și scrumul.

Mi-e dor, îmi e dor de-o grădină
Pe unde bunica-i stăpână,
Să-ascult cum din pomii cu șoaapte
Cad anii, sau prunele coapte.

Și furca de tors, aruncată
Demult undeva prin poiată,
S-o-nvii, răsucind pe un fus
Fir de tort, nu de timp ce s-a dus.

Desculță, prin mintă în rouă
Să-alerg, paparudă, să plouă.
În Nistru să cad și, firește,
Să mă tot salveze un pește.

În poală să-adun, luminată,
Suveica, fusceii și spata,
Convinsă că ațele-n stativi
Sunt ițe, nu zile-nnodate.

Rotundă, să scot pe lopată
Din vatră pâinea cea caldă,
Să sparg niște nuci de perete
Știind că au miez, nu regrete.

Mi-e dor, o, cum îmi e dor,
Uitată de toți, în ungher
Să-mi pieptăn păpușile toate
O dată, și încă o dată.

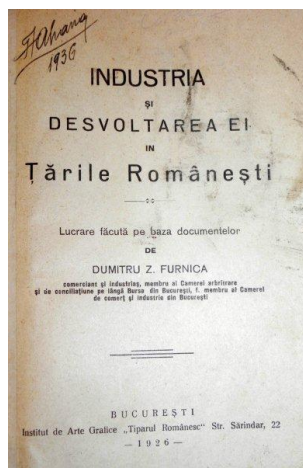
Veghind cu suflarea oprită,
Să-ascult adormind titirezul.
Și maica, alături, în noapte,
Șoptind cu evlavie
Crezul...

Rădăcină

Văd satul meu în jurul bisericii crescând
Și către cimitir ca spre-un nucleu pășind
Sătenii mei. Pas fără-asemănare.
Căările încolo sunt raze verzi de soare.
E astăzi să-atestăm în miez de firi ciudate
Ce-i golul dintre viciu și virtute.
Chem inima a fi-nțeleaptă și bărbată.
Uitare nu e. Și n-a fost niciodată.
Ne-ncercuim în jur de proprie arsură
Nu râdem. Nici cântăm. Cu sufletul la gură
Pășim, semeț, spre gordiana legătură

(Mai răd mefistofelic cei strangulați de ură).
 Și cum pășim – e lamă și-n credință! –
 Se sparge nodul, trece-n neființă.
 E starea ce nu-admite suplinire.
 Prin rădăcină creștem.
 Prin sfânta amintire.

Furnică Dumitru Z.

(Furnică, Dumitru Z. Documente privitoare la comerțul românesc: 1473-1868/ Dumitru Furnică Z.; Contributor Iorga, Nicolae. – Editură București: Tipografia „România Nouă”, Theodor I. Voinea, 1931. - 560 p., [75] pl. : il. ; 23 cm.)

... 20 bani de tot carul și căruță, măcar că au fost dat ispravnicilor de Soroca, dar fiindcă acest târg esti a dumisali hatmanului, mai cu dreptate am aflat a fi ca să ia d-lui hatmanul acest venit de cât ispravnicii. Și pentru aceia s'au dat ca de acum înainte să ia d-lui hatmanul acest venit, iar ispravnicii de Soroca nici de cum să nu se mai amestece a lua acest venit; cum și bezmanul locului dela acest târg, încă să aibă a-l lua după vechiul obicei, care să urmează și la alte târguri, adică de tot căsariul moldovian, grec, armian și ori ce fealiu ar fi căle patruzăci bani

la fiește-care iarmaroc. Așijdere și dela neguțătorii streini ce vinu cu marfă de întinsu la iarmaroc, iarăși să aibă a lua câte patruzăci bani; așijdere și orănzile dela acest târg. Cât pentru horilcă după ponturile ce s'au rânduit de cătră domnie me de obție în toată țara așa să să urmeză, iar vinul, rachiul, miedul, bere și altu fealiu de băutură, fiindcă, orăndeale sânt a stăpânului moșiei, pentru toate băuturile să să urmeze după obicei, adică toată băutura ce se va vinde într'acest târg să fie a dumisale hatmanului, iar alți nimene să nu fie volnici a vinde ori ce feliu de băutură, fără numai cei carele să vor tocmi și să vor așăza cu dumnealui hatmanul, aceia să fie volnici a ține orănda și a vinde băutură. Drept aceia poroncim dumneavoastră ispravnicilor de ținutul Soroca, ca la toate, după cum s'au hotărât prin cartea aceasta, așe să să urmeze prea deplin, iar care vor cuteză a urma într'alt feliu și s'ar ispitii piste hotărâta poroncă a domniei mele, unii ca aceia să să pedepsească de cătră dumneavoastră ca niște împotrivitori. Aceasta scriem.

1781 Aprilie 10.

(Iscălit:) Lo Costandin, Moruzi Voevod (L. P) N. Roset logofăt.

(Garaz, Oleg. Scrisoare către un prieten îndepărtat/Oleg Garaz// Realitatea, 24—27 august. - 2010.)

Scrisoare către un prieten îndepărtat

... mi-am resimțit atât de acut toată memoria mea năvălind peste mine în clipa în care micro-buzul a ajuns în punctul din care, brusc, s-a deschis panorama asupra întregului Oraș și a râului care se curbează ca un imens șarpe de-a lungul falezei, ieșind de printre dealuri și dispărând apoi în imensitatea verde a pădurilor de pe ambele maluri. Există acel punct pe care îl simt apropiindu-se și atunci când ajung în el Soroca se deschide ca ceva asemănător unui oraș ascuns al tibetanilor, înecat în verdeața și lățimea aiuritoare a apelor Nistrului, iar Cetatea răsare din pământ ca o catedrala fără cupole, doar cele cinci turnuri de veghe și totul mă năpădește cu aceeași putere, ca de fiecare dată când revin aici. Apoi urmează „labirintul” serpentinei descendente, tot mai jos înspre Nistru, curbă după curbă și am senzația că parcă am coborî înspre miezul Pământului. Însă nu durează mult și pe urmă un început de Oraș, cu Autogară și figuri răzlețe de oameni rătăcind aparent fără nici un scop. Lucrurile se schimbă, viața merge înainte, oamenii îmbătrânesc și mor, iar șansa bucuriei de viață și a bunăstării este oferită altor și altor generații, care fără a-și da seama, își realizează visele în felul lor, de fiecare dată diferit, tot felul de vise, în lucruri noi pe care le văd cu ochiul neîntinat al trecutului. Orașul meu, Soroca pe care o țin minte din copilărie, transpare ca o Fata Morgana prin casele noi apărute pe locuri pe care le știam pustiite de inundațiile devastatoare, clădiri de toate mărimile și culorile, mașinile care mișună peste tot, lumea, nu prea deasă și multă, care se mișcă în diferite direcții, graiurile amestecate, rusa, țigăneasca, româna, ucraineana, fețe, atât de diferite și familiare în același timp. Încă țin minte cum era, însă acum am pășit într-un oraș mult schimbat, chiar dacă fusesem aici de abia vreo 3 ani în urmă. Din prietenii mamei nu a mai rămas aproape nimeni, au murit mulți, și din generația mea nu prea mai văd fețe cunoscute. Aici deja a început sa moară generația fratelui meu (mai mic cu opt ani decât mine) și lumea este supusă îmbătrânirii într-un tempo absolut înspăimântător. Poate că toată Natura se hrănește din viețile oamenilor, considerându-ica ceva ce-i aparține, ca norii, revărsările Nistrului, pădurile și câmpiile (care încercuiesc și ascund Orașul), toate „clocotind” în verdele ăsta căruia îi spun — „verde turbat de Soroca”. Căldura este copleșitoare și în același timp atât de familiară, deoarece nu arde, ci mi se infiltrază prin piele, mă înmoaie într-un mod plăcut și soarele e blând, norii ca în picturile impresionistilor, imenși, imaculați și erupând într-o infinitate de forme și dimensiuni. Tot malul Nistrului e înțesat de oameni care se

bronzază, se scaldă, se relaxează în toate modurile posibile, zeci de mașini parcate, pături, strigăte de copii, mămici îngrijorate (într-un număr incredibil, femei însărcinate, mame tinere cu cărucioare, cu copii în brațe), bărbați tatuați și burtoși care beau bere și vin stând în jurul unui rug pe care își prăjesc bucăți de carne și inundă toată plaja cu un miros absolut irezistibil (toate astea le-am văzut astăzi). Și continui să cred că am nevoie de toata lumea asta, uitată de civilizație, de tihna anonimă a serilor întunecate și atât de încărcate de seva copacilor (apartamentul mamei e într-un bloc pierdut într-o adevărată pădure) și parcă o simt curgând și-mi simt trupul fierbând împreună cu natura care mai ales noaptea năvălește pur și simplu în casă, înmiresmând totul și colorându-mi visele în cele mai imposibile culori...

(Garaz, Oleg. Soroca (Scrisoare către Oleg). Disponibil: <http://digodana.info/2010/07/24/soroca-scrisoare-de-la-oleg/>)

Soroca (Scrisoare de la Oleg)

...no, iată-mă-s acasă. Și deodată mă trezesc într-o epocă prejurasică – tihnă, puritate, primordialitate... parcă înainte ca Dumnezeu să-și dea seama că vrea să creeze lumea, căldura se revarsă ca o miere frământată în palmele divine, caldă, mustoasă, gelatină aurie inundând totul cu lumină și ... toropeală plăcută. Îmi schimb hainele și mă duc până la Nistru. Marele Șarpe curge tăcut printre maluri, lat, greu, umed, tot malul este înțesat de oameni, care se scaldă în lumină și apoi se aruncă la o scaldă umedă în apele Marelui Șarpe. Stau și mă umplu de starea prejurasică a peisajului, totul este inundat de verdeață, o înflorire sălbatică și dacă mai bate și vântul aud în apartamentul meu freamătul plopilor de pe malul Nistrului. Am început stabilirea contactelor, am regăsit niște oameni, am povestit, unii mă iscodesc, alții mă sfătuiesc, în egală măsură rămân impenetrabil și zâmbesc și accept tot ceea ce-mi spun, însă fără a scoate vreo vorbă despre intențiile mele. Lasă-le acolo, înlăuntrul, că le voi realiza la momentul potrivit. În rest zâmbesc, îi ascult pe oameni ce vor să-mi spună. Vorbim în rusă cu majoritatea dintre ei. Moldovenii nu prea. Moldoveneasca nu prea. Ruși și rusa. O tensiune molcomă între etnii, însă presiunea mizeriei e prea mare și atunci toți trăiesc o febră comercială continuă, că la toți li-i foame înainte să se gândească la diferențe etnice. Dă-le-ncolo de diferențe. Și, Dumnezeule Mare, ce femei umblă pe aici într-o totală inconștiență de propria valoare vizuală îți vine să te iei cu mâinile de cap, să închizi ochii și să-ți stingi conștiința. Majoritatea tinere, majoritatea cu niște trupuri emanând sau urlând a sănătate și procreare. O revărsare de femei tinere însărcinate. Majoritatea cu forme proeminente, sincer, nu am prea văzut – unisex – ca prin România sau mai știu eu, prin Ungaria, când am fost. Toate vitale, toate dezgolindu-se, bronzându-se, expunându-se. În Chișinău am trăit primul șoc al rememorării, la Soroca parcă am fost pus la perete și executat. Soroca este un oraș compus din trupuri de femei tinere jinduind după procreare, moarte lentă. Cred că în prejurassic așa trebuie să fie – soare, căldură, femei tinere, frumusețe, procreare și totul atât de simplu, atât de real, atât de tangibil.

Gheorghiu Aurel I.

Aurel I. Gheorghiu

(Gheorghiu, Aurel. I. Pe drumuri Basarabene: (A doua unire). Monografie/Aurel I. Gheorghiu. – București, 1923. – Tipografia Dimitrie M. Ionescu.)

Nistrul

Nistrule, râu limpede și tainic, copil alintat al basmelor păstrate din moși strămoși și al doinelor cântate de ciobani într-asfințit de soare, - izvor îndepărtat ce vii chiuind ca un haiduc din văgăuni de munți străini și încolocoști ca un șarpe podoaba ostroavelor trecătoare, - spune, cine poate să te întrecă în murmur, cine îți poate îngâna șopotul și cine poate să-ți împărțească dorurile, când liniștit și tăcut te lași la vale, până te perzi ca un suspin în valurile lăcome ale mării?

Nistrule, râu apreg și semeț, scutul veacurilor trecute, de care s-au lovit dușmanii acestui neam, - râu, cu unde repezi și cu vârtejuri amețitoare, - spune, cine-ți poate povesti suferința, cine îți poate așterne în slove istoria și cine îndrăznește să te oprească în cale, când liber și maestos intri cu cetele tale de unde zglobii și îți le vânturi ca o năframă peste albastrul întunecat al valurilor mării?

Nistrule, râu încercat și nepăsător, peste care în cursul necurmat al vremurilor au năvălit din întinsul nepătruns al pustului Asiei, urlând sălbatic, flămânde, hordile neamurilor mongole, ducând în praful copitelor sirepilor de pusta nisipului de aur și cremenea prundișului tău răscolit, - spune, cine poate ca să păstreze mai bine ca tine urmele urgiei barbare, când neîncetat te sbați în albia-ți, până se obosește de cale te culci ca un drumeț pribeag în voia valurilor mării?

Nistrule, râu pașnic și ospitalier, între malurile căruia atâtea sute de corăbii roase de talazuri înfuriate și frământate de vânturi potrivnice și-au găsit adăpost, incredințindu-ți comorile și avuțiile coloniștilor genovezi și pisani și ți-au împodobit coastele tale, - spune, cine cutează ca să se măsoare cu tine, când scuturându-ți haina înghețată de iarnă îți avânți sloiurile zdrobite de soare în clocotul valurilor mării?

Nistrule, râu zvăpăiat, străjer de veghe în zilele cele mai grele al pământului moștenit din străbuni, în care zac atâtea moaște și rămășițe glorioase, - râu, ce încingi ca un brâu uriaș zidurile înegrite ale Hotinului, Sorocei, Tighinei și Cetăței Albe, păstrate în mijlocul sutelor de ani mai falnice și mai maestose în bătrânețea

lor de cât trufia fără de seamă a dușmanilor, cari au pierit – spune, cine le-a fost o stavilă mai puternică și cine le-a fost păzitor mai statornic, când te frământă mânia și când turbure și neastâmpărat te reverși ca un potop în noaptea valurilor mării?

Nistrule, râu viteaz și năprasnic, ce ai fost martor luptelor crâncene de la Lipiți, Chilia, Cahul, Lăpușna, Varnița... împărtaşind ca un frate zilele de restriște ca și de fală ale arcașilor și plăieșilor lui Ștefan cel Mare, Petru Rareș și Ion Vodă Cumplitul, și ai înghițit în undele-ți înspumate oștile turcilor, tătarilor și cazacilor, - spune, cine le-a săpat mormânt mai adânc străinilor, când îți aduni apele și furios te repezi, hohotind printre stânci, până ce intri cu zgomot, tulburând tăcutul adânc al valurilor mării?

Nistrule, râu bătrân sfătos, hotar nedespărțit de Țară, în care nu e colț unde să nu se preamărească vitejia ta, unde nu e poveste sau legendă, în care să nu se vorbească de faptele tale și unde nu e doină, în care să nu fii cântat, - râu, ce ai săpat în malurile pe unde treci chilii și peșteri pentru sihaștrii, în preajma cărora s-au urzit atâtea pagini de cronici și letopiseți, - spune, cine mai bine decât tine ne-a păstrat credința și legea și cine poate să cânte mai duios de cât tine doina suferințelor de altă dată. Când în șopotit lin și misterios te streкори ca o rugăciune sub bolta valurilor mării?

Nistrule, râu răbdător și bun, ce-ai plâns alături de noi și în sughițuri înecate de lacrimi ți-ai potolit durerea unui veac de robie, fără a-ți pierde nădejdea, - spune, cine în ziua descătușării depline, în sunetele trâmbițelor de bucurie și în slava imnului cântat de undele tale, s-a ridicat ca un arhanghel din povești deasupra valurilor mării?

Bugaz, decembrie 1919.

Ghibănescu Gheorghe

(Ghibănescu, Gheorghe. *Impresii și Note din Basarabia*/Gheorghe Ghibănescu; pref., note și coment. Valeriu Nazar. – Ch.: Civitas, 2001. – 392 p, - 20 cm.)

Soroca

Câte nu spune prin sonoritatea sa acest cuvânt Soroca! Centru de viață veche moldovenească, Soroca a înscris numele său în istoria neamului prin deseale sale fapte de arme, de

lupte, prin pârcălabii săi, prin aceea că a fost cetate de strajă și veghe la marginea vechii Moldove.

Ne pregătim de drum. Sorocisem cu dl. Victor Catargi că pe ziua de 15 august să mergem la Soroca, căci erau și alegeri pentru zemstvou și deci aveam prilej să cunoșc o bună parte din boierimea ținutului.

La 7 dimineața trăsură era la scară, iar eu, care plecasem de acasă cam subțirel cu pelerina de ploaie, simții să pun pe spate o zeghe căzăcească, în care statui ca într-un cuptor. Pentru de ale gurii la drum avusese grijă cei ai casei, căci drumul e lung de 3 ceasuri și jumătate, așa că ne însemnasem a poposi la Soroca pe la 11 cel puțin.

Iată-ne în drum spre Soroca. Trecem satul în goana cailor de la cupeu și în boarea dimineții simțeam de ce văii din sus de sat îi zice Valea rece, căci un aer rece te bate în față pe orice timp al zilei ai fi.

Suim dealul Cobâlei și apucăm la dreapta, lăsând în stânga drumul spre gară. Drumul de pământ e destul de bun, căci ploile încă nu-l desfundase și era ca pielea. Trecem pădurea, suim, coborâm. Satele se desprind care în dreapta, care în stânga, grădini de livezi, mai toate satele. În lipsă de șosele administrația județeană a crezut că e îndeajuns pentru a înlesni călătoria ca să pietruiască văile de o parte și de alta a podurilor. Scobori la vale, drumul e de pământ, de la 50 metri când te apropii de pod începe șoseaua, ai trecut podul șoseaua merge încă alți 50 metri la deal pe coastă, apoi iarăși pământ natural. E puțin lucru dar e practic, răul cel mare e în vale, acolo se înching căruțele, acolo rusul a pietruit drumul.

Un deal și o vale și o limbă de pădure. După un ceas bun de drum tai satul Cuhurești, satul d-lui Frățiman și moșia d-lui Bogdan, un răzeș ridicat și ajuns milionar, acum răposat. Așezare nouă, dar măreață. Se cunoaște ce face mintea, munca și norocul. Cum scobori în vale în Cuhurești, treci satul și până ieși hăt departe de sat e șosea. Cine poate oase roade cine, chiar în Basarabia își poate pietrui drumul, cine nu, nici carne macră!

Nistru se zărește în dreapta, căci el face o mare și adâncă cotitură, care când îl apropie de noi, când fuge în inima Podoliei, căci așa și-a săpat albia lui mii de ani prin stânci uriașe. Iată că în drum dăm de valea Solonețului, vadul acesta ce se deschide spre Nistru e prăpăstios și drumul îl ocolește apucând spre apus o bună distanță, vale seacă, țarini arse de soare, sat fără pic de copac, totul fiind stâncă nu crește nimic și ochiul nu are la ce se opri.

Poposim la Soloneț, stație de poștă, în față casele boierești cu frumos parc a d-lui Măcărescu Nicanor Mihailovici, dvoreanin. Alți 4 cai trimiși cu alt vizitiu decuseară fură înhâmați în pripă și o luarăm la deal. Drumul tot suie din valea Solonețului și mobilele săpate în piscul dealurilor arată că din vechi în șleahul mare erau așezate asemenea puncte de veghe. Unele din ele azi sunt arate și semănate, dar ele spun prin tainicul lor glas că au fost urzite de strămoșii noștri pentru pază și strajă, încă o vale, încă un deal cu movilă săpată și de pe piscul cel dindărăt se vede Soroca. O grădină dumnezeiască pe malul de jos al Nistrului suindu-se cu

viile sale, cu livezile sale e în streșină până în zarea dealului. Scoboram cu ochii această priveliște frumoasă și nu ne mai saturăm.

Nistrul face un cot în formă de potcoavă cu vad foarte dulce ce se pierde în apă pe malul stâng. Apele Nistrului au vadul aici în malul drept, care e înalt, prăpăstios, că cu cât pare mai sălbatec cu atât e mai pitoresc. Scoboram la vale pe șosea bine pietruită și în zigzaguri atingem fundul văii ce dă în Nistru. Pârâu format din torente, a surpat stânca calcaroasă de veacuri, că pe malul stâng al pârăului se înalță stânca trufașă dreaptă ca un perete alb ce vremea nu-l înnegrește, omul nu-l vâruiește și soarele și ploaia îl spală și soarește că e o panoramă întreagă. În pânțele acestei uriașe stânci mâna de om din străvechi a săpat ușă și ferestruice de piatră la o înălțime de peste 3 metri, că trebuie să te zgripțări ca mâțele sau să azvârli scara de frânghie pentru a te sui în peșteră. Văzută de departe ușa peșterii pare o gură căscată care din întunericul lăuntrului său spune de spaima groaznică ce au îndurat acei ce au avut răbdarea și nevoia de a se adăposti în stâncă. La Japca un mucenic călugăr a săpat altar. La Soroca nu se știe cine și când a săpat. Este una din curiozitățile locului și pe care arheologii până acum n-au putut să-i fixeze nici data, nici proveniența.

Când scobori la vale și te uiți acum în dreapta, acum în stânga la gura peșterii pare că voci lăuntrice îți șoptesc din tainica stâncă: tu, călătorule, tu scobori acum în tihnă în acest vad al Sorocăi, vii să-i admiri frumusețile, te întrebi de pitorescul locului, nimic din restriștea timpurilor nu-ți răscolește mintea. Ia seama că mai demult pe aici au venit goții, pe aici au venit hunii, pe aici au venit, au trecut tătarii, ungurii, bulgarii, cumanii și pecenegii, n-a rămas liftă străină să nu calce vadul. În față malul e neted, are scoborășuri dulci și pe grinzi de lemn, pe luntri mici, pe scânduri legate oardele barbare au venit, au încălcat apele Nistrului, ne-au lovit malul. În pânțele acestei stânci uriașe, cu vechi dispăruți acum în domul de nici ciolane nu le-au rămas, n-au găsit numai loc de rugă, ci sălaș de izbăvire și ascunzătoare de dușmani. Și pare că tidve hâde, ciolane fumurii ies la fride și-ți rânjesc în cale pentru a-ți face mai simțită valea și vadul Sorocăi.

Trecem podul de piatră și prin alea de copaci intrăm în Soroca. Aveam în minte tot locul Sorocăi. Autorul înstrăinaților ne descrie Soroca cum nu se poate mai frumos, mai bine. Locuri trăite, locuri sărutate de Pribeagul în țara străină, unde am eu ochii lui, auzeam cu urechile lui, simțeam locurile cu inima lui. Aproape 2 km mergi prin alee. În stânga case, livezi, vile, parcuri. În dreapta apa Nistrului. Să nu fie mai larg locul de 200 metri. În această sușeniță de pământ e așezată Soroca, făcând ceva burduf mai mare la centru, unde e piatră. În dreapta apele mândre ale Nistrului, în spate malul răpos și înalt, acoperit cu vii, cu livezi de pomi, o panoramă vrednică de văzut, vrednică de admirat.

Înaintăm. Cupeul nostru nu atrage privirea nimănui. Era zi de alegeri. Trăsuri cu 4 cai, automobile, faetoane mișunau în sus și în jos. Venise boierimea la târg și Soroca era în fierbere.

Poposim la otel și rămân singur căci votul reclama de urgență pe d-l Victor Catargiu să ia parte la alegeri. O iau pe jos prin piață pe strada Comercială și ajung

în marginea din sus. Dau pe altă stradă veche, murdară, un alt Hotin. Ies la cetate, o ocolesc de 2 ori, de 9 ori, mă uit, o privesc, închisă, e întreagă, bine păstrată, porțile zăvorâte și muzeul etnografic cu neputință de văzut și deși mai pe urmă d-l Gudevici A. Mihail, directorul muzeului, s-a oferit să-mi arate, timpul fiind prea târziu ne-am rezervat dreptul pentru altădată.

În față un sat de ruși. Paromul plin de lume, de cai, de căruțe, unul ducea, altul aducea. Parohodul de aici își face cale în jos, era gata de plecare spre Bender. Ocolesc târgul vechi, murdar și numai judani. Admir statornicia acestui neam de a trăi în murdărie și strâmtoreală. Anticarii noștri vor binemerita de la neam în ziua când se va răfui odată și odată, căci ne-am păstrat neatinsse bunurile noastre naționale.

Mă duc la bărbier, căci cam înălbisem la față de când lăsasem barba nerasă. În piatră citesc: "Mitică Rusu, bărbier român". Întru înăuntru. Când colo acest D. Mitică Rusu e un ieșean de aici de ai noștri fugit de armată și în perete stă pus în ramă atestatul lui de bărbier eliberat de corporația din Iași în 29 noiembrie 1911, ca ucenic în atelierul d-lui A. Carp din 1901.

Și Mitică Rusu ca mii alții au trecut Prutul să scape de armată. Deseori aceștia duc rele vești de noi și cei din loc își fac rele idei de așezămintele noastre. Mai mult de 4000 de tineri moldoveni își au sălașul în Basarabia, fugiți din cauza armatei. Cât mă bărbierește Mitică Rusu, vorba fu numai de Iași, de armată, de Soroca. La birt avui timpul să-mi fac corespondența, trimițând la prieteni cărți poștale cu vederi din Soroca.

Într-o roată văzui toată Soroca. Era în ajun de deschiderea școlilor. Băieți și fete în uniforme veneau pentru examene de corigare, pentru concurs de burse. La librăria din loc cumpărai abecedarul și cărți de citire rusești, pentru a mă orienta comparativ asupra sporului lor metodic în școala primară. Mișcarea pedagogică în Rusia e destul de înaintată. Rușii ne-au slujit nouă de dascăli în școlile noastre din pragul sec. XVIII și pe lângă multe altele novități Evropenești, prin ruși am ajuns la a, be, ghe, de în locul lui az, buche, vedi, glagol. Cărțile didactice se prezintă bine și ca acuratețe tipografică și ca tehnică didactică.

Nici o carte didactică românească, afară de istoria biblică și catehism, în colo pustiu și sărăcie. Și un milion și jumătate de moldoveni n-au au abecedar românesc. E o nedreptate strigătoare și credem în revenirea altor vremi mai prielnice, când se va pune abecedarul nostru în mâna copiilor noștri de moldoveni, pentru a nădăjdui atunci de un reviriment general.

Dar votul la Upravă se anunțase pentru orele 2. p.m. și mă îndreptai și eu să văz cum se votează.

Mă îndrept spre Upravă. În fața parcului orașului, sub coasta dealului, se ridică clădirea upravului. O casă cu două rânduri, cu plantații bogate de copaci, având în spate malul stâncos și înalt al Nistrului, iar în față maidanul și grădina publică.

Toți alegătorii colegiului! "na pervomu zemscomu izbiratelinomu sobranii" luase dejunul împreună la club, și căzuse de acord asupra unei liste de ales, după ce

luase avizul ispravnicului din loc și mai ales consultase avizul d-lui A.N. Krupenski, cel mai influent om politic, ce are actualmente Basarabia și care mai ales la Soroca își are centrul său politic.

După legile organice ale Zemstvoului, alegătorii se împart în trei colegii:

I. Colegiul al marilor proprietari care merg de la 175 desetine în sus.

II. Colegiul orășenilor "Gorodski", care cuprinde alegătorii de la 17 desetine până la 175.

III. Al obștiei țăranilor.

În sala cea mare de ședințe se instalau birouri. Pe masă stau așezate două mașini de vot, niște cutii cu mașina Yost. Mașina sta acoperită cu un postav în față spre birou, ca să nu se vadă înregistrarea votului ce se face. Se votează câte 2 candidați. Numele lor se scrie pe un sfert de hârtie și se lipește sus la mașină ca să se știe pentru cine se dă votul.

Alegătorii stau toți în sală. Erau prezenți 44 alegători și aveau de ales 21 membri în colegiul nr. I al Zemstvoului. Alegătorului i se dă o bilă sau 2 după nr. de voturi ce are, întrucât se poate vota prin delegație, bărbatul pentru femeie, fiul pentru mamă, fratele pentru soră, căci la Zemstvou nu votează persoana ci proprietatea. În lista "Spisocol" colegiului I se văd figurând și femei care votează.

Odată bila sau bilele luate alegătorul vine înaintea mașinii de vot. Vără mâna pe o dischizătură, un fel de hodgeag al mașinii și înăuntru se fac 2 secțiuni: în dreapta - alb - pentru, în stânga - negru - contra. Se lasă bila în dreapta sau în stânga după cum vrei să votezi. Bila atinge un resort care mișcă o manivelă și se imprimă pe un carton în linii drepte votul. Cum partea dinspre biroul mașinii e acoperită cu postav verde, după ce se isprăvește de votat se ia postavul și se vede nr. voturilor înregistrate.

Sistemul e simplu, practic și secret, atât cât poate cuprinde secretul la un colegiu mic, unde 44 inși votează 21 din ei, căci colegiul nr. I la zemstvo alege 21 membri. Colegiul nr. 2 - 5 membri și colegiul nr. 3 - tot 5 membri, toate interesele fiind date în mâna marii proprietăți...

...Nimic nu e mort în Basarabia, totul lăncezește, iar când goarna va suna, scula-se-vor din morminte oasele străbunilor spre a spune urmașilor de răspunderile ce au de neam și de limbă...

1). Pentru înțelesul celor 22 documente, ce vorbesc de târgul Soroca, și necunoscute până acuma, cred nimerit a da cititorului nostru câteva știri de Soroca înainte de data documentelor noastre.

2). Ce înseamnă Soroca? Crușevan în Беccapабия (Chișinău 1902) afirmă că numele de Soroca vine de la vorba moldovenească sarac > отъ Молдаванского слова сарак=Бѣднажка pag. 225). Părerea aceasta o ia ca bună și autorul lucrării "Episcopia Hotinului" (Chișinău 1925, pag. 140) care zice că "încă din secl. al III d. Hs. localitatea aceasta apare prin istorie supt numele de Soroca" (!?!); iar mai jos zice că "Ștefan cel Mare rezidind vechea cetate a Olhioniei, i-a dat numele de

Săraca , deoarece locuitorii orașului fiind veșnic goniți de dușmani în cursul veacurilor au pățit foarte mult și mai cu seamă din partea Pecenegilor, Turcilor și Tătarilor", " În secl. al XVIII Săraca s-a schimbat în Soroca" (!?!).

Cu asemenea etimologii batem recordul! Numai Cacuz i-ar putea întrece cu etimologiile sale patologice!

Se zice că pe locul Sorocăi să fi fost cu 500 ani înainte de Hristos o colonie grecească numită Olhionia. Dacii să fi schimbat în suta I d. Hs. numele în Serghiclava, zisă și Sergus și mai apoi Crahicava. Pe acest loc Genovezii să fi clădit o cetate, pe care o refăcu Ștefan Vodă în 1475, după ce bătuse pe Turci la Vaslui. În harta lui Veaceslav Gradski din secl. XVI apare cetatea Срока.

Zamfir Arbore în Basarabia (din 1899) scrie la pag. 292, având și el implicat aprobare acestei păreri cu cetatea dacă, cu peșteri pentru creștinii primitivi; și că aceste peșteri ar fi fost ca și catacombele de la Roma, ba chiar că lângă satul Grădiște s-ar fi păstrând și urmele unei biserici antice. Și Arbore atribuie tot lui Ștefan cel Mare faptul că i-a poreclit pe locuitorii Olhioniei săraci, de unde Soroca.

Dar ca izvor istoric Arbore ne aduce părerea lui K. Канацки, care în articolul său din „Одесский Вестник” din 1859 N. 61 scria: „în alte timpuri locuitorii cetății prigonți de Tătari se ascundeau prin codrii și stâncile de pe malul Nistrului. Aici s-au format apoi niște schituri și vechile ruine Genoveze serviau de adăpost. Locuitorii învecinați, ziceau acestor fugari săraci, de aceia și seliștea lor a fost numit Săraca” (pg. 293 nota 2).

Rușii au împrumutat în limba lor cuvântul Soroc de la Greci: tessaraconta = 40, pe cale religioasă și comercială. Ei l-au întins și la sistemul de monezi; și după cum la Romani pecus = turma de oi, a dat pecunia = moneta; așa și la Slavi pielea de oae a slujit ca primele minezi de schimb. Se coseau launloc 40 de piei de oae, tăiate mărunț, de acolo avem Soroc + ovăț = 40 de oi.

De la afacerile mercantile s-a trecut la afacerile juridice și am avut și noi și acum avem și acum soroc în înțeles de termen, de vadea de 40 zile pentru vânzări, rădicat apoi la 6 luni de zile prin sobornicescul hrisov din 1785.

Nu putem stabili însă nici o legătură între soroc = 40, termen, vadea și numele târgului Soroca!

Cuvântul Сорокъ = 40 îl găsim în ruteană: Горокъ = 40; asemenea în polonă avem Sorok = 40; iar popular e czterdzi, czterdiesu = 40.

În bulgară Soroc nu e cunoscut, ci numai четиридесет = 40; în Serba asemenea четрест, четридест, четресторо;

Să fie acum Soroca o schimbare fonetică din Săraca? Bietului Ștefan cel Mare i se dă în spete această poreclă, el care în sutele sale acte de divan, nu ne vorbește de loc de Soroca, nici ca târg nici ca cetate.

Locul tânăr sârac e ruteanul Сапка= calic; căci paleoslovenica cunoaște pe Сиромакъ сиромакъ egal cu săteni, săraci. Dar ca să li se dea la săteni numele de săraci - siromahi, nu însămnă că erau calici în înțelesul de azi al cuvântului, ci se avea în vedere faptul provenienței. Сапка în graiul vechi slavon însemna peregrinus, călător, vagabond, om cu traista în băț, gata de-a și schimba locul și țara,

numai să aibă unde trăi. Asemenea săraci = vagabonzi, peregrini, se aduceau de peste hotar cu miile de vechii noștri boieri colonizatori și descălecători de ocini; și în acest înțeles scrie Ștefan cel Mare vestita scrisoare către Brăileni, în care zice siromaci sătenilor din Brăila, adică săteni veniți nu de mult de peste hotar, nefiind băștinașii locului.

În acest înțeles trebuie luată și vorba săraci lipiți pământului! Adică oameni de curând veniți în sat și legați prin zapise și legi de pământ, de a nu se putea muta pe alte moșii, iar nu că erau calici lipiți pământului!

Ar fi o ofensă, care am da-o Sorocenilor, să-i credem că vin din calicii timpului; și nici cetatea Sorocăi n-a fost cea mai jăfuită și bântuită din toate cetățile de pe Nistru ca să capete acest nume!

3). Soroca și-a luat numele de la pasărea numită Gopoka = coțofană, corvus pica, fr pie, germ Elșter; cum și multe alte localități poartă nume de păsări, și în vechea formă slavonă cum și cu polnoglasie.

Așa avem: Vrabia, Pupezeni, Corbii, Curorâni, Cucușul, Ghionoae, Gâscă; tot așa avem Socola (Șoimi), Vrancea = Vorona = Voroneț (Șoimi) etc. De altfel boieri și localități cu numele Coțofcinești avem multe în țară. Coțofă (Muscel) Coțofanca (Mehedinți, Buzău, Ilfov). Coțofănești (Putna; Prahova). Coțofenii de jos, de mijloc și de sus (Dolj), Coțofenii din dos și din față (Dolj).

Lumea slavă de pe Nistru a zis Soroca în loc de Coțofeni, căci așa numiau ei în limba lor pasărea. Iar la noi Coșofana este un cuvânt italian, *Gazza*, trecut la Grecii bizantini KotsujaV = KossujoV = Coțofană și ajuns la noi ca Coțofă, Koțofană. (Tiktin Worterbuch, 426). De altfel Coțofana este o pasăre originală și des cântată de popor în cântecele sale.

Cetatea Sorocăi e mai veche ca târgul; și după cum în apus târgurile au luat naștere la picioarele cetăților, așa și la noi târgul Romanului s-a urzit în preajma cetății nouă a lui Roman Vodă din 1392; Târgul Neamului în preajma Cetății Neamului. Și cum cetatea Soroca era și strajă la hotar a fost organizată o părcălabie a Sorocăi, care vine rar pomenită în documentele interne, întrucât dregătorii acestei cetăți nu luau parte totdeauna la lucrările domnești ale divanului, având mai mult însărcinări militare de strajă.

4). Iată care e povestea documentelor publicate de noi asupra Sorocăi. Ca administrație religioasă ținutul Sorocăi stătea sub jurisdicția Episcopiei Hușilor. Deaceia în 7257 Dec. 18(1748) Irofteiu, Episcopul Hușilor, dispune prin cartea sa ca averea călugărului Nicodim, fost popa Neculai din Soroca, să se oprească o parte pe sama Episcopiei (Casele, bordeiul și jicnita), iar pivnița s-a fost dat lui Pavăl Ciuriș; aceasta după socotința lui C. Donici, biv medelnicer, ispravnicul de Soroca. (Anexa 1).

Scrisoarea lui Pavăl Ciuriș, din aceeași lună și zi, lămurește că preotul Neculai îi era cumnat și că așa s-a împărțit averea cumnatului său după socotința med. C. Donici. (Anexa 2).

După 4 ani, în 7261 Iulie 9 (1753), același Pavăl Ciuriș, care se dă că e feciorul lui Chiriac Ciuriș, vinde Episcopului de Huși Inochentie pivnița în preț de 20 lei (Anexa 3).

În 1775 August 31 Coste Dimitriu Artin vinde jupanului Panaite Ioan badea, o pivniță cu casă și dugheană, făcută de el în târgul Sorocăi, în marginea din jos a târgului, cu 500 lei, dând arvonă 100 lei. (Anexa 4).

În 4 Iulie 1776 s-a plătit și restul de 400 lei, costul pivniței cu casă și dugheană și dă țidula în grecește, pe care sârdarul Iacovachi Veisa o talmăcește la 1820 Sept. 7 - cam anul când s-a scris condica documentelor Rusetești, ce privesc toate moșiile, ce erau atunci în mâna Ruseteștilor-Roznoveni. (Anexa 5).

În 1780 Noiembrie 30, C. D. Muruz Vodă dă hrisov de așezarea târgurilor - iarmaroace - ce au a se face la târgul Soroca ca și celelalte târgușoare din cuprinsul ținutului Sorocăi. Iar la Soroca iarmaroacele s-au orânduit a fi acestea:

- 1) la 6 Dec. Ziua sf. Neculai.
- 2) la 30 Ianuarie, ziua Trei-Sfetitelor.
- 3) Săptămâna întâia din post. Sâmbăta, la sfântul Teodor.
- 4) Duminica Tomei, întâia Duminică după Paști.
- 5) la 21 Mai, ziua sfinților împărați Constantin și Elena.
- 6) la 20 Iulie, ziua sf. Ilie.
- 7) la 14 Septembrie, ziua Crucii.
- 8) la 25 Noiembrie, ziua sfintei Ecaterina.

Orice negustor avea voie să desfacă orice marfă, "afară din horilcă, care iaste să s urineze după poronca ce iaste dată cătră toți dregătorii de pre la toate ținuturile, adică ca să nu s poată aduce nici din țara leșască sau alte părți de loc străine aice în Moldova, nici de la un ținut la altul să nu poată duce". (Anexa 6).

În 1781 Aprilie 10 Cost. D. Muruz Vodă, după ce organizase iarmaroacele de la Soroca, și creiasse ceva venituri târgului, după 4 luni de zile se gândește și dăruiește tot târgul Sorocăci cu moșia târgului iubitei sale fiice Soltana, măritată cu hatmanul Scarlat Stūrza, viitorul guvernator al Basarabiei (Rangabe Livre d'or). Și ca să nu suferă vre-o pagubă prin pășunatul ierbei de vitele, ce vin la iarmaroc, și calcă iarba, dispune un nou venit ginerelei său Sc. Stūrza și anume îi dă în stăpânire brudina Nistrului, precum urmează pentru podurile și luntrile dumisale, ce vor umbla pe moșia târgului:

- 1) 15 bani noi de cal, bou la car și căruță încărcată.
- 2) 7 1/2 bani de cal, bou, care vor trece Nistrul în ot.
- 3) 10 bani noi povară cal, bou, la cară cu marfă.
- 4) 5 bani de cal, bou, care vor trece în ot.
- 5) 12 bani noi omul călare, ce trece în pod.
- 6) 3 bani de om pedestru, ce trece în pod.
- 7) 6 bani pentru orice vită slobodă, ce va trece în pod.
- 8) 400 bani noi de 1000 oi, ce vor trece în pod; adică patru bani pe 10 oi.
- 9) 24 bani pe boi, vaci, cai, iepe, ce se vor vinde la această moșie, din care 12 bani să dea vânzătorul și 12 bani cumpărătorul.

10) 20 bani de tot carul, căruța ce va trece cu marfa în țara leșască sau din țara leșască în Moldova; acest venit mai înainte era a ispravnicului și acum s-a dat lui Scarlat Sturza hatmanul.

11) 40 bani bezmănul locului de târg la iarmaroc de orice casar moldovan, grec, armean ori jidan, cum și la orice negustor străin, ce vine în iarmaroc și-și întinde marfa pe târăbi.

12) Orice băutură se va vinde în târgul Soroca: vin, rachiu, med, bere, să fie a dumisale hatmanului, căci după vechiul obicei veniturile sunt ale stăpânului moșiei; afară de horelcă, care s-au orânduit de domnia me ponturile, cum să să urmeze.

În 25 Iulie 1781 se rădică hotărnicia locului gospod. Almoșiei târgului Sorocăi și din mărturia hotarnică a rânduitorilor boieri C. Vânav, biv vel ban, Șt. Țintă, ispravnici Sorocăi și C. Buzne, biv 2 armaș, reiese aceste întinderi, cum se văd la harta închipuitoare.

5) Ștefan Bosie, jicnicerul, și Soroca. Boierii hotărnicii din 1781 au chemat la hotărât toți stăpânii megieși cu moșia Sorocăi. între aceștia era și Ion Bosie, feciorul jicnicerului Ștefan Bosie, ctitorul măn. Sf. Spiridon și unul din frunțașii întemeietori ai Ospitalului; el însă n-a venit, ei și-a trimis vechil pe Anastasie Combați. Vechilul a arătat că Ștefan Bosie, jicnicerul, căpătase în 7265 ~ (1757) danie o bucată de loc din moșia Sorocii, ce să chiamă Bujorăuca, ce vine pe din sus de moșia Sorocăi. Feciorii lui Ștefan Bosie și anume Ion Bosie și Zoița, cluceroae, au apucat a vinde venitul acestei moșii donative lui Anastasie Combați.

Dar Ștefan Bosie, jicnicerul, are alte legături cu Soroca. El - ctitorul mănăstirii și bolniței de la Sf. Spiridon - din cauze neprevăzute a sărăcit așa că își ducea foarte greu bătrânețele sale. Ion Teodor Calimah Vvd, văzând starea lui de strămtorare și știind că din tinerețe a slujit domniei ca jicnicer, adică șeful tuturor aprovizionărilor cu grâu, mai ales cu fânaț pentru curtea domnească s-a milostivit și i-a dat în 1761 tot venitul pârălăbiei de Soroca, din care urma să verse în casa bolniței în ziua hramului (12 Decembrie) 120 lei, restul rămânând lui pentru chirevnisala vieții. (Anexa 8).

6). Harta închipuitoare a moșiei Soroca

7). Târgoveți în Soroca în 1781. Mărturia hotarnică ne arată că au fost chemați ca martori să mărturisiască hotarele moșiei Soroca următorii târgoveți, din cei mai bătrâni din târgul Sorocăi și anume: preotul Popa Teodor, Vasile Găoază, Andronachi Găoază, Neculai Grosul, Ioniță Bolocan, Mitrea Costandin, șoltuzul, Ion Găoază și alții. (Anexa 9).

- Scarlat Sturza, hatman, ginerele lui C. D. Moruz Vodă, cumpără în 1782 Ghenar 10 cu 560 lei de la Panaite Ioniță, biv vameș, crășma cu pivnița de piatră în ulița ce merge în curmeziș. (Anexa 10).

- Scarlat Sturza, hatman, cumpără la 15 Ghenar 1782 de la Radul Bogdan o crășmă cu pivniță în ulița cea mare ce merge spre cetate cu 350 lei. (Anexa 11).

a)

- În 28 Oct. 1793 M. C. Suțul Vodă întărește anaforaua boierilor dând dreptate log. N. Roset în pâra cu târgoveții de Soroca, având dreptate pe baza hrisoavelor arătate, acel din 10 Aprilie 1781 și acel din 4 Iulie 1793. (Anexa 15).

- În 19 Martie 1794 M. C. Suțu Vodă întărește lui Nec. Roset, biv vel logofăt, să-și apere rădiul, ce-l are pe moșia sa, Soroca, despre locuitorii și târgoveții de Soroca, care în tăria lor îl taie. (Alexa 16).

- În 9 Iulie 1795 boierii divanului înaintează anafora lui Vodă Alex. Ion Calimah cu pricina târgoveților evrei din târgul Soroca, care se jăluiră domniei că li se ia adetiul peste ponturile domnești de cătră biv vel log. Nec. Roset, noul stăpân al Sorocăi, și-și dau părere să i se mențină noului proprietar nu veniturile ceva mai scăzute de Ruși între 1788-1792, ci acele cuvenite prin hrisovul lui C. Moruz Vodă, cu care log. N. Roset a fost cumpărat Soroca. Vodă Calimahi întărește anaforaua. (Anexa 17).

- În 10 Mai 1801 vornicia de aprozi (Teodor Balș) scrie țidulă de mezat că lg. Nec. Roset vroiește să vândă Soroca, prin sultan mezat. Prețul cel mai bun - 50000 lei - îl dă postelnicul Dumitrache Sturza. (Anexa 18).

- Mezatul ținut n-a avut urmare, căci după 3 luni, în 9 Aug. 1801, Scarlat Sturza care "în vremea eșirii mele din Moldova la Roșia" a fost lăsat în stăpânire și purtare de grijă a vărului său Nec. Roset, biv vel lg, moșia târgului Soroca. Acum se înțelege cu dânsul și o vinde de istov cu 45000 lei; deși la mezat ieșise 50000 lei, dată de post. D. Sturza. în nota, adițională se arată că lg. Nec. Roset neavând banii toți a dat din banii zestrii răposatei Prohiriței, de aceea moșia va fi dreaptă a copiilor făcuți cu dânsa: Neculai și Alexandru Rosei. (Anexa 19).

- În 1801 Aug. 12 Sc. Sturza vist. și soția sa domnița Soltana Moruz dau carte de vechilime, căci ei s-au retras în Roșia, cum zice scrisoarea: "după legătura păcii ce sau așăzat întraceste doai împărății, de obștie fiind slobozi fieștecare la orice parte de loc a merge; după ace voie socotind mai de odihnă a ne trage din supărările de aice, și fiind și voie lui Dumnezeu, a ne așăza în țările ai împărăteștii măriri, rădicândune acum cu toată familia noastră mergem la Rosiia. Vechil rămâne Ioniță Măcărescul și ispravnicul Dumitrache Cuza". (Anexa 20).

- În 20 April 1801 Soltana domnița, soția lui Scarlat Moruz, scrie lui Nec. Roset-Roznovanul-în grecește - că fiind soțul său dus la Petersburg, va avea scrisoare de la el, când se va întoarce la sate. (Anexa 21).

- În fine cartea de judecată din 15 Aug. 1817, a departamentului al 2-a în pricina cu iudovii din Soroca și stăpânul cel adevărat lg. Nec. Roset, trimite pe cetitor s-o citească la anexa 22.

Anexe:

I. 725 7 Decembrie 18 (1748). Așezare pentru o casă cu pivniță a lui P. Ciuriș la Soroca.

Ierotheiu milostiu Bojăiu Episcopul Hușii.

Datam scrisoare noastră la mâna lui *Pavăl Ciuriș* precum să știe: pentru casă și o pivniță ci au rămas dela răposatul popa Neculaiu ci sau călugărit la episcopiia

Hușălor numile lui Nicodim: și pentru toți niam socotit înaintea dmsale Costandin Donici vel medelnicer fiind ispravnic ot Soroca. Și casăle au rămas să fie la Episcopie și bordeiul, și jăcnița și altile toate pe lângă casă. Iar pivnița sau socotiț și sau dat lui Pavăl sâni Ciuriș. Și pentru un zapis ci sau aflat dela Ciuriș cel bătrânii de vânzare pivniței sau găsât rău, undi sar afla să nu să țâie în samă, căci noi toți liam socotit și liam așăzat. Și pentru încredințare am dat și noi acastă scrisoare. Și Pavăl Ciuriș încă au dat scrisoare la mâna noastră, că di sar tâmpla să margă la vro giudecată să fie de îndreptare, aciasta.

Velet. 7257 Dechembrie 18

Ierotheiu episcop Hușului

Și aciastă așăzare, și de bună voie tocmală sau făcut înaintea noastră. Costandin Donici vel medelnicer.

II. 725 7 Dec. 18 (1748). *Scrisoare de așezare între P. Ciuriș și Irothei Episcopul de Huși pentru case la Soroca.*

Adică eu Pavăl Ciuriș făcutam scrisoare me la mâna sfinției sale părintelui Irofteiu Episcopul de Huși precum să știe că casa răposatului cumnatu meu Neculaiu Popa esti a sfințâii sale. Iar cu pivnița nare triabă, căci pivnița au rămas a me. Iar *pohriabul* și jăcnița ce diasupra pivniței tot a sfințâii sale cari niam așăzat înaintea dumsale Costandin Donici biv. vel. medelnicer ispravnicul Sorocăi. Așăjdire și pentru altile cari am avut între noi sau așăzat de aemu înainte ca săi stăpânească sfințâe sa.

Și pentru credința mam și iscălit ca să să ciază:

u Soroca leat 7257 Dechembrie 18

Pavăl Ciuriș:

Și această scrisoare și de bună voie tocmală sau făcut înainte noastră:

Costandin Donici vel Medelnicer

III. 7261 Iulie 9 (1753). *Zapis de vânzare prin care Pavăl Ciuriș vinde cu 20 lei casele sale Episc. Ionichentie din Huși.*

Adică eu Pavăl sâni Chiriac Ciuriș ot Soroca, făcutam scrisoare me la mâna sfințâii sale Kirio kir părintelui Ionichentie *Episcopul al sfanții mănăstiri al episcopiei Hușălor*, precum să știe că având eu o pivniță di chiatră lângă casa răposatului preutului Nicolai cari sau călugărit numile lui Nicodim. Iată eu de nimene sâlit nici asuprit, ci eu de a me bună voe mam socotit și am vânduto sfințâii sale drept doazăci lei. Și dândumi sfințâea sa părintele banii de plin după tocmala ce am avut, am făcut această scrisoare și am dat și scrisoare care am avut eu la mâna me dela răposatului sfințâia sa părintele Irofteiu. Și această tocmală sau făcut înainte a preuți și boeri și mulți oameni buni, care mai gios sau iscălit puinduși și degitile și eu pentru mai mare credința mai gios mam iscălit ca să fie de bună credință:

Leat 7261 Iulie 9.

Pavăl Ciuriș, Ierei Ignatie, Ierei Andrei, ot...

Eu Ursache Vărlan șoltuzul.

IV. 1775 Aug. 31. Zapis cum C. Dimitriu Anin vinde cu 500 lei casele sale din Soroca lui Panaite Ioan.

Tălmăciri scoasă di pi ce adivărată scrisoare din 13 August 1775 Soroca:

Prin acastă scrisoare a me fac știut eu mai jos iscălitul, Coste Dimitriu Artin că de a mea bună voie și primire am vândut giupânului Panaite Ioan Bade pivnița me de piatră casăle și dugheana, cari cu ostiniala și cheltuiala mea am făcut *aice în târgul Soroca*, a carie pivniță și casă esti *locul în margine târgului din gios*, și tocmala noastră au fost 500 lei, din cari bani miau dat banigata 100 lei. Iar ceilanți 400 lei ari a mii da la zi întâi a viitoarii luni Mart fără cuvânt de pricinuire, și fără înprotivire, datoriți fiind mai multă întârziări să numi facă. Și să aibă numitul giupânul Panait ca un deplinu stăpânu nesupărat și ne atinsu de cineva la nimica în viața sa. Și la fiii săi să fii moștiniri. Și sau făcut aciaastă scrisoare di față mai pios arătașlor vrednici de credință marturi și sau dat la mâna giupânului Panaiti,

"Coste Dimitriu adiverez celi de mai sus.

În Soroca "1775 August 31.

V. 1776 Iulie 4 Soroca. Adiverința lui D. Manuel armaș.

Întrebând pi giupânul Coste și arătândumi că de bună voe au vândut giupânului Panaiti mam iscălit și eu Dimitrie Manul armaș. "Anastasă Cughebatinu sânt martur:

tij am priimit rămășața de bani 400 lei spre istovire banilor casălor și să fie stăpân pupânul Panaiti.

Coste Dimitriu mam iscălit.

1776 Iuli 4 Soroca Sau

tălmăcit di pi cel adivărat original

la anul 1820 Septemvrie 7

în Eși di Sărdar Iacovachi Veisa.

VI. 1780 Noiembrie 30 Iași. Iarmaroacele de la Soroca și de pe la târguri.

Noi Costandin Dimitrie Moruz voevod Bojăiu milostiiu Gospodar zemlii Moldavscoi.

De vreni ce pentru mai mult folosul locuitorilor și mai ales a marginii țânutului Sorocăi că sașipoată faci fiști cini alișverîș lor cu îndestulare sau socotit să să facă *iarmaroace pela toati târgurile* țânutului Sorocăi, cari după așăzare ci sau făcut aice di iarmaroacile ci sânt să să facă la fiști cari târgu din țânutul Sorocăi. Sau arătat prin deosăbiti cărțile domniei mele anumi, pre cum și la târgul Sorocăi la ce zi esti să fie fiști cari iarmaroc să arată anume, adică la sfeti Neculaiu cari esti la 6 zili a lui Dechembri, la trii Svetitele, la sventi Theodor, Duminica Tomii, Sveti Costandin, Sveti Ilie, zioa Crucii, mucenița Ecaterina. Deci poruncim domnie me și dumneavoastră ispravnici di țânutul Sorocăi, să dați în știri tuturora ca

la hotărâtile zile cari sunt arătați mai sus ci sânt să să facă iarmaroace la Soroca. Fieșticini care va ave să vândă sau să cumpere, să margă sași facă alijverișul său fără de nici o împiedicare cu ori ce fel de marfă, afară de *horelcă* cari esti să să urmezi după poronca ci esti dată cătră toți dregătorii de pre la toate ținuturile, adică ca să nu poată aduci nici din țara Leșască sau alte părți di loc streine aice în Moldova, nici dela un ținut la altul să nu poată duci, aciasta scriim.

1780 Noembre 30
Procit vel visternic.

VII. 1781 April 10. Ponturile brudinei la Nistru, la Movilău, pe moșia Soroca, dată de C. Moruz Vodă ficei sale, domnița Soltana.

Cu mila lui Dumnezeu noi Constandin Moruz voevod domn țării Moldavscoi. Facim știri cu acastă cârti că aferosând domnie me prin deosăbit hrisov pre iubitei *ficii noastre domniței Sultanăi târgul Sorocii* și cu toată moșăia câtă esti înprepiurul Târgului după cum pre larg adiveriază hrisovul cel de danie ce sau dat de cătră domnie me. Și fiindcă la acest târg sau hotărât și zili pentru să să facă iarmaroace fiind margine hotarului, după cum să urmiază și la alti târguri di pi margine ci sânt la malul Nistrului pentru alijverișul obștăei. Și cu adunare norodului la iarmaroace prin mulțamea vitelor ci să adună nu puțină călcare pricinuiesc moșăei de prin pregiurul târgului și stricăciune; Și pentru ca să nu rămâie nefolosâtă de venitul aceștii moșii socotitam dar domnie mia și după urmare ci să face și la moșăia *Buclele* ci să numești *Movilăul a dumisale Ioan Cantacuzino biv vel logofăt* pentru adetiul moșăii asămine hotărâm domnie me prin carte acasta la mâna cinstiului și credinciosului boeriului domniei mele dumnealui *Scarlăt Sturza hatman* prin cari să fie volnic dumnealui și vechilul dumisale cel va fi rânduit ca să strângă venitul, adică brudina Nistrului di pi podurile luntrile dumisale cari vor umbla pi moșăe târgului ci esti dată domniței Sultanăi precum să hotărâști în condicavisteriei. Însă *cinsprezăci* bani de cal, bou, la cari căruța încărcată, iar de vor trece caii sau boii înnot să de pe piumatati pentru povară. Zăci bani noi de cal, bou, la carăi căruța deșartă, iar de vor trece caii sau boii înnot să de pe giumătati. *Doisprezăci* bani noi de om călări ci va i reci în pod. Iar de om pedestru trei bani. *Șasă bani* de orice vită slobodă ci va treci în pod. *Patru sitti bani* noi di 100 oi ci vor treci în pod. adică patru bani de *zăci* oi: *Doaă zeci și patru bani* di bou, vacă, cal, iapă, ci să vor vindi la aciastă moșăe. Însă 12 bani să de vânzătorul și 12 bani riimpărătorul după condică. *Doaă zeci* bani de tot carul sau căruța or cu ce fel de marfă a fi și va treci în țara Leșască. Și asămini și de tot carul sau căruța ce va treci din țara Leșască în Moldova. Care acest venit câte doaăzeci bani de tot carul și căruța măcar că au fost dat ispravnicilor de Soroca, dar fiind că acel târg esti a dumnealui hatman mai cu dreptăți am aflat a fi ca să ia dumnealui hatman acest venit decât de cătră ispravnic. Și pentru aceia sau dat ca de acum înainte să ia dumnealui hatman acest venit, iar ispravnicii de Soroca nici ca cum să nu să mai amestice a mai lua acest venit. Cum și *bezmănul* locului dela acel târg, încă să aibă al lua după vechiul obicei cari să urmiază și pe la alte târguri, adică detot căsariul

Moldovanu, grec, arman, jâdov, și ori ce feliu ar fi câte patruzăci bani la fiești cari iarmaroc. Așâjdire și de la neguțătorii streini ce vin cu marfă de întind la iarmaroaci iarăși să aibă a lua câți patruzăci bani. Așâjdire și orândile dela acest târg. Cât pentru horelcă după ponturile ce sau orânduit de cătră domniia mia de obștie în toată țara așa să să urmezi. Iar vinul, rachiul, *medul*, bere și altfel de băutură fiind că orândeale sânt a stăpânului moșăii. pentru toati băuturile să să urmezi după obiceiul, adică toată băutura ci să va vinde întracest târg să fie a dumisale Hatmanului. Iar alții nimene să nu fie volnic a vinde ori ce fel de băutură fără numai cei cari să vor tocmi și să vor așăza cu dumnealui Hatman, acie să fie volnici a țane orândă și a vindi băutură. Drept aceia poroncim dumneavoastră ispravnici de țănutul Sorocăi ca la toati după cum sau hotărât prin carte aceasta așa să să urmezi pre deplinu. Iar care va cuteza întralt feliu și sar ispiti piști hotărâta poronca domnii mele, unii ca aceia să pedepsească de cătră dumneavoastră ca niști împotrivitori. acasta poroncim.

1781 Aprilie 10

VIII. 7269. (1761). *Ion Teodor Calimach miluește pe Ștefan Bosie jicnicerul cu venitul pârclăbiei de Soroca, urmând a vărsa Șf. Spiridon din Iași câte 120 lei pe an.*

Cu mila lui Dumnezeu Iw Ioan Teodor Voevod domnu țarai Moldaviei.

De vreme ce svântul și mila a tot puternicul Dumnezeu, bine vroind și pronie sa au lucrat și niau miluit cu domnie țarai acestea a Moldovei, patrie noastră cadesă dar și noi din tot sufletul și inima noastră, a ne sili și a ne afla lucrătorii faptelor bune și folositoare, ca să plinim poronca Dumnezeiască, drept aceia dar îndemnădune Dumnezeiasca vrede de am dat și am afierosit venitul la svânta mănăstire a svântului ierarh *Spiridonu* pentru trebuincoase cheltueli ale bolniței, pentru hrana și căutare bolnavilor ce să vor tâmpla precum pre largu arată domneștile noastre hrisoave, dar iată socotind domnie me că mai este trebuință de cheltuială neputândusă cuprinde cu veniturile ci sau făcut până aemu, și am mai adaos cu afierosirc și miluire ca să aibă a lua și venitul *Pârclăbie de la Soroca*, să fie și aciasta pentru trebuința arătată mai sus, dar fiind că la mănăstire acasta epitrop și la cele mai multe trebi ale mănăstirei și ale bolniței este purtătoriu de grijă *julnicerul Ștefan Bosie* și este să fie în toată viața lui ca unul ce este și denctitorii mănăstirii, carele tâmplândusă den oare care pricină cu nedreptate de au venit la proastă stare supus robii datoriiilor, și de și den copilărie lui au slujit curții domnești, și viind la o cădere ca acasta a nuș pute chivernisi trebuința casii lui, altă am găsit domnie me cu cale și cu mare dreptate și iam dat venitul acesta a pârclăbiei Sorocii să fie în sama lui, cu hotărâre ca acasta în toți anii la *zua* svântului *Spiridon* să de Ștefan Bosie jicnicerul agutoriu la cheltuiala bolniței câte una sută și doizăci de lei; iară alți bani ce vor mai prisosi din venitul pârclăbiei aceștie a Sorocii peste aca 120 lei arătați mai sus să fie chivmisala casii jit. Ștefan Bosie și în toată viața lui dând pe tot anul sama vanilor arătată mai sus den venitul

pârcălabii la cheltuiala bolniței. Însă după moarte lui să ia pre deplin tot venitul a pârcălabii aceștia a Sorocii la trebuincioasele cheltueli ale bolniței. Deci dar precum sau orânduit și hotărât cu dreptul ce sau căzut, așa să să păzască neștrămutat,, și pohtim dar domnie me și pre alți luminați domni ce Dumnezeu va rândui pre urma noastră cu domnia acestei țări, ca să și mai întăriască pentru a domniilor sale vecnică pomenire cu laude, și spre n asta fiind buna vrere noastră întărim și încredințăm și cu a noastră iscălitură și peceate domnească, acasta facem știre.

valet 7269 (înainte de April)

Iw IWAH Voevod-

1. p. mica în tuș roș.

Alexandru Ipsilant vel post.

Arh. SI". Spiridon. Conдика miluirilor plic II. 14 pergament.

IX. 1781 Iulie 10 Iași. Holarnica târgului Sorocăi.

Facem știre cu acastă a noastră mărturie hotarnică, că fiind noi rânduiți din luminată poronca preînălțat domnului nostru Constandin Dimitriu Muruz voevod ca să cercetăm și să dizbatim de cătră impresurare altor moșii dinpregiur *locul gospod. a târgului Sorocăi* înștiințând pre toți cei ce au moșai și să megieșesc cu locul gospod a târgului Sorocăi ca să vii cu socrisori ci or ave fiește cari pi moșăile lor. După poronca cu luminatile cărți a pre învățatului stăpân înștiințându pi toți au vinit numai *Ion ficiorul lui Bosăi jienicer* na venit având aice vechil pi un Anastasă Combați, și după poronca fiind adunați cu toțai am strâns și pe toți târgoveții cei mai bătrâni din târgul Sorocăi anumi Protopopa Theodor și pe Neculaiu Grosul, Ioniți Bolocan, Mitre, și pi Costandin Șoltuzul, Ion Găoază, Vasali Găoază, Andronachi Găoază și alți oameni buni și bătrâni *cari știu locul târgului* pi unde esti, cari fiind cu toțai față, am cercetat întâi scrisorile a fi și căruia megieș împregiuraș apoi și din mărturiile oaminilor bătrâni vrednic de credință ca să putem afla pi unde sânt *drepti marginile locului moșăii târgului* și după ce cu amăruntul cercetare ce am făcut scrisorilor a fiști căruie alti scrisori a tuturor sau găsât arătând în sâmnii, iar o scrisoari ci esti la un Anastasă Combați cari să arată a fi suret di pi un hrisev gospod, din *leat 7265* ci esti di danie pe o bucată di loc dipi moșae Sorocăi jăcnicerului Ștefan Bosăi, în care suret esti și iscălit *Ion Bosăe și Zoîța Cruceroae soru lui Ion Bosăe*, ficorii lui Ștefan Bosăe, cari au vândut venitul acestei părți di loc ci să chiamă Bujărăuca lui Nastasă Combați, arătând și hotarul ci disparti din hotarul târgului, scriind că să începi din spre apus drept din hotarul *Rublenițai* moșae dumisale Alistarh biv vel visternic și mergi alături cu hotarul târgului Sorocăi pe din sus di târg pi un pârâuș ci sânt *velnițale jădovești*. și tot pârâuș la vale până în Nistru și apoi malul Nistrului în sus până în hotarul *Cosăuțalor* moșae lui *Neculai Racovilă* biv vel medelnicer, atâta scrie pentru acasta bucată de loc ci esti dată danie lui Bosăi din locul târgului cari loc să numești Bujărăuca, după cari sâmnii întărești lui Nastasă Combați, Ion Bosăi și Zoîța ca să

stăpâniască și sași ia venitul moșâii, cari au și stăpânit la câmpu, și fiind aici prin-
cină cu târgoveții cari niau și mărturisit arătând că la hotărâre ci sau făcut în vreme
când sau dat locul lui Bosăe au fost orânduit sfințae sa părintele episcopul di Huș
kir Inochentie și cu Meleghi vornic de poartă, de au despărțit bucata acasta di loc
din loc târgului și din sămnile acești ci să arată pi pâraul velnițelor nici sau pomenit
atunce, și nici pâraul nu se numești a velnițelor ci să chiamă pâraul Racovățul, și
că ei știu acești ci au fost față și atunci adică Protopopa Theodor și cu Neculai
Grosu și Ioniți Bolocan și Mitre și alții că hotarul sau despărțit cu pietri hotară iar
nu că au rămas pâraul hotar, arătându-ne că și pietrile hotară ce sau pus atunci sunt
și acum față, și cum că din cumpărătorii ce cumpăra venitul acestor moșâi Bujo-
rauca dela Bosăi după scrisorile ci li da Bosăe să întindă ca să ia adetiu di pi casă
și dejmă de pi vii, dare niciodată nu leau dat, atâta numai la *zările muscalilor* fiind
cumpărătoriu venitului moșâii Radul Bogdan mazil pi trii ani în doi ani tot nu iau
dat dijmă, iar al treile an găsânduși vreme atunci liau dat dijmă din vii odată pe
acei trii ani, iar pi casăle ce vin până în pâraul Racovățul nu liau luat nic o para
cum și de atunci și până acum nau mai dat, și fiindcă în scrisoarea acasta ci i dată
de Bosăe la Nastasă Combați cari e arătată a fi surte di pi hrinov Gospod pi moșae
Bujorăuca scrie că să începi hotarul din hotarul moșâii Rubleniței, și că ar ave
stăpânire până în pâraul Racovățul și Racovățul în gios prin curgire apii până în
apa Nistrului dar după hotărâre ce au făcut sfinția sa părintii episcopul di Huș
chir Inochentie și cu Meleghie vornic de poartă di au despărțit locul târgului de
locul lui Bosăe nau dat hotar până în pâraul Racovățul ci pi undi au despărțit cu
pietri hotară ci liau pus pi vârful dialului, la cari niau și dus târgoveții di ni liau
arătat mergând întâi la capătul locului târgului unde să începi din hotarul Ru-
bleniței și acolo am găsit doă pietri pi dial ^{mm} lînd moșâii târgului di să disparti
di hotarul Rubleniței, iar altă piatră toi lângă aceia cari caută asupra apii Nistrului
spre răsărit cari disparti locul târgului în lungu di moșae Cosăuții și de la aceli
pietri am venit la altă piatră cii tot în rând apre apa Nistrului și spre răsărit, și dela
acasta am mai vinit până la alti doă pietri tot asupra răsăritului pe vârful dialului
și alături cu moșae Cosăuței și dea aici au rămas hotarul moșâii Cosăuții de ho-
tarul moșâi târgului cari pietri cu una sau făcut colțu moșâii căutând spre miază
noapti și asupra apei Nistrului fiindcă de acolo să mai lățăști locul târgului spre
miază noapti, iar o piatră este pusă di caută și în dreptul pietrilor din urmă și înainte
spre apa Nistrului lungul moșâii, și dela acești pietri înainte cari sau văzut și sau
cunoscut Că sânt hotară vechi ne mai fiind alti pietri hotară înainte până la apa
Nistrului, am stătut întâi de am făcut cercetări întrebând pe undi știu că au fost cu
hotărâre părintile Episcopu și cu Meleghi vornic și pi undi au măsurat locul asupra
Nistrului, și atât după arătare și mărturisiri cu sufletele lor. Propopol Theodor și
cielalți târgoveți și după cunoștința noastră pi stare locului ci am socotit mai drept
pi la locul unde au făcut alunce măsură, am mers și noi acum și fiind trebuință
pentru îndreptare hotarului am pus doă pietri până la apa Nistrului însă o piatră
sau pus pe dial diasupra unii scursuri cei zice la Hagimoaie înainte pietrii cei din
urmă di undi au rămas hotarul Cosăuților. iar o piatră sau pus înainte aceștie în

drept la mal lângă apa Nistrului spre răsărit, și vrând ca să știm și pentru acest loc de pricină ci arată în scrisoare lui Bosăe di pâraul Velnîțelor cil chiamă Racovățul, până undi să întindă să aibă stăpânire să videm cât iasti. Am făcut *funii de trii zaci stânjâni și stânjânu de opt palmi* cu palma aciasta ci să arată în mărturie și am măsurat locul acela pi 5 locuri din pâraul Racovățul până în pietrile ci sânt pusă hotar dinspre miazănoapti în curmezuș, și la capătul dinspre apa Nistrului sau găsit 9 funii 26 stânjâni iar drept piatra ci sau pus diasupra scursurii în dial la Hagimoaie sau găsit 7 funii 25 stânjâni iar din piatra cii înainte aceștie asupra apusului măsurândusă, iar în curmeziș până în matca pâraului Racovăț, sau găsit 8 funii 5 stânjâni, și 10 funii 7 stânjâni sau găsit la capătul dinspre apus undi esti hotarul Rublenițai, cari noi pentru acel loc ci sau făcut măsură după cum să arată, numai ca să știe pricina lam măsurat, dar fiind că ace scrisoare a lui Bosăe nui încredințată cu niscaiva iscălituri a boeri mari sau a altora, pentru aceia nam urmat după cum scrie ace scrisoare, ci am urmat precum sau arătat mai sus, rămăind hotarul moșăii târgului gospod. a Sorocăi pi pietrile hotară ci sau găsit pusă mai dinainti și pi undi sau pus acmu 2 pietri cari sau arătat la ci loc anumi. Apoi am început a faci măsură locului târgului Sorocăi de giur în pregiur și începând cu măsura din malul apii Nistrului dinspre răsărit din piatra ci sau pus hotar acum și asupra apusului măsurând sau găsit 23 funii 15 stânjâni până la piatra hotar ci sau pus tot acum diasupra pi dial la scursura Hagimoaiei și de acolo înainte tot în lungul moșăii spre apus măsurândusă până în pietrile hotară ci sau găsit pusă mai dinainti undi au dispărît pi Cosăuț și pi Bujurăuca locul lui Bosăe di moșăie târgului Sorocăi sau găsit 22 funii de aici măsurând tot înainte spre apus alături cu moșăie Cosăuțai până la altă piatră hotar vechiu și sau găsit 42 funii 4 stânjâni și de aici mai măsurând tot înainte și tot în lungul moșăii spre apus am agiuns la 2 pietri hotară colțu moșăii Riblenițai și sau găsit 18 funii 11 stânjâni și de aici sau sfârșit lungul moșăii Sorocăi margine pe din sus dinspre miază noapti și de aici din colțu al purces cu măsura prin capătul moșăii Sorocăi spre amiază, și mergând până în matca pâraului Racovățu sau găsat 10 funii 17 stânjâni și di acolo înainte și la dial tot spre amiază mărșind până diasupra sâraturilor undi sau găsit și piatră hotaru. sau mai măsurat 11 funii 11 stânjâni și de aici tot spre amiază măsurândusă până la piatra ce iești diasupra iazului întrun dambușor sau mai găsit 21 funii 2 pol stânjâni și di acolo piști matca văii pi din gios di iaz și piști o limbă di muchi și înainte piști vale Voroncăului, și la dial până în multe dialului cii zic Sarădnighil tot spre amiază undi esti piatră hotar și colțu di să sfârșește capătul moșiei Sorocăi dinspre apus și să întâlnești cu *Hristinci* moșăia răzășească și până aici sau găsit 20 funii 11 stânjâni și de aici apucă margine moșăii pi din gios dispre amiază spre răsărit și asupra Zastăucăi moșăia și mergi pi culmea dialului Sarădnighil și alături cu *Hristincii* pâra la trii movili și sau găsit 20 funii, de aici rămân *Hristincii* de locul târgului, și puredi alături cu moșăia Țipilova a lui Carpuz tot pi culmea dialului și tot spre Zastăuca până în buza dialului diasupra pâraului Zastăucăi în buza Serednighil deal și sau găsit 46 funii la cari loc sânt și 2 pietri hotară vechi, o piatră disparti pi moșăie Țipilova di Zastăuca, iar altă piatră însămniază spre răsărit asupra apii Nistrului și

alice nefiind scrisorile moșăii Zastăucăi față ca să putem ști pi unde scriu anumi di la acești pietri. Am cercetat întrebând atât de oamenii târgoveți cât și de oamenii bătrâni dela Zastăuca, și cu toții au arătat cum că dintracești pietri să scoboară la matca părăului Zastăucăi și apucă în gios spre răsărit până în apa Nistrului, tot matca dispărând pi moșăie Zastăuca și Volovile din moșăia târgului și măsurând pi matca părăului în gios spre răsărit până în apa Nistrului la *podul lui Bichir*, sau găsit 44 funii și aici sau sfârșit și margine moșăii târgului Sorocăi pi din gos dispre amiaza. Și di aici di la podul lui Bichir am purces cu măsura pe lângă apa Nistrului în sus spre miază noapte prin capătul moșăii dinspre răsărit în curmeziș și mergând până în piatra hotar ci sau pus acum lângă malul Nistrului la margini din sus unde să disparti moșăia târgului Sorocăi di moșăia Bujorăuca a lui Bosăi și sau găsat = funii 12 stânjani. Aici sau încheiat măsura capătului dinspre răsărit, și măsurândușă și mijlocul moșăii în curmeziș începândușă din piatra hotar vechiu ce iești întri pietrili ci sânt la colțul moșăii Rublenițai între celi doaș pietri, unde au rămas moșăie Cosăuți di locul târgului am mersu până la zare dialului Serednighil dinspre Țipilova în gios di trei mivili spre miazăzi și sau găsit... funii 24 pol stânjani atâta cu cuprinsu și în curmeziș adică latul, adică... stânjani lungul moșăii margine pe din sus dinspre miază noapte și ... stânjani lungul moșăii margine dinspre miazăzi și 1722 stânjani capătul moșăii dinspre răsărit în curmeziș pe lângă apa Nistrului, și... stânjani capătul moșăii dispre apus pi dispre Rubleniță cari piste tot fac ... stânjani încungiarare moșăii târgului din giur împregiur, iar pi latul moșăii în curmeziș sau găsit... stânjani pără dispre Țipilova și pi la Zastăuca. Intrăcest chip precum mai sus sau arătat sau ales și sau disbătut hotarul moșăii târgului gospod, a Sorocăi. Și am făcut această mărturie hotarnică în cari am iscălit

let 1781 Iulie 10.

Costandin Vărnăv biv vel ban Ștefan
Țintă ispravnic Sorocăi Costandin
Buzne biv vtori armaș

X. 1782 Ghenar 10. Scarlat Sturza hatman cumpără cu 560 lei o crâșmă în Soroca de la Panaita Ioniță vameș.

Adică eu Panaita Ioniț biv vameș datam încredințat zapisul meu la cinstită mâna dumisale hatmanului Scarlat Sturza, pre cum să știe că având eu o crâșmă cu pavință di piatră în târgul Sorocăi pi mișăia dumisale care crâșmă fiindumi de vânzare întâi am întrebat pi toți mahalagii mei di vor să o cumpere și lepădându să că nu le trebuiește, apoi mam dus la *dumnealui hatman fiind târgul Sorocăi moșăia a dumisale* și mam tocmit cu dumnealui cu bună voință di iam vândut ace crâșmă drept 560 lei adică cinci sute șasă zăc lei, însă crâșma cu trei odăi și cu un cerdac pi gârlici pivnițai și o dughiană alături cu crâșma tot supt un acoperemânt și *acoperemântul tot cu stuh* și pivnița di piatră boltită în cari încap cinci buți alt beciu di lemn alături cu gârliciul și cu ogradă mari din dos cu grădină di nueli și grajdii di nueli cari acastă crâșmă *esti în ulița ce mari în capătul ulițai din gios dinspre cetate în parte din sus*, și să hotărăști pi la dial cu casa lui Izbrail jâdov, iar pi la

vali esti ulița ci mergi curmeziș însă această crăsmă numai locurile făcute adică binao am vândut iar locul esti a dumisale hatman deci de astăzi înainte să fie dumisale hatman și cuconilor dumisali driaptă ocină în vec cu toate acele di mai sus arătați, fiind că miau făcut plată diplin. Și această tocmală sau făcut în târgul Sorocăi înainte dumisale Ștefan Țântilă vel slugeri ispravnic de Soroca și a sfințâii sali protopopului Feodor di Soroca și a dumisale Ștefan Buzne vel căpitan di Soroca și Costandin Crețul șoltuzul di Soroca și altor oameni buni și de cinsti vrednici di crezut cari mai gios sau și iscălit toți și eu pentru mai adivărată credință mam și iscălit puindumi și pecete:

1782 *Chenare 10*

Eu Panaiti Ion biv vameș am vândut și adiverez,
Și la această tocmală mam tâmplat și eu Teodor protopopu.

Acest zapis și așăzare vânzării crășmii atât tocmală cu buna voia cât și plata pe deplinu înainte me sau făcut.

Sandul Buzdugan martur

Ștefan Țântilă vel sulger ispravnic.

Eu Costandin Crețul șoltuz Sorocăi martur.

XI. 1782 *Ghenar 10. Scarlat Ghica harman cumpără cu 350 lei o dughiană și o crăsmă în Soroca de la Radul Bodagul mazil.*

Adică eu Radul Bodagul mazil ot ținut Sorocăi datam încredințat /apisul meu la cinstita mâna dumsali hatman Scarlat Sturza precum să li știe că având eu în târgul Sorocăi pi moșae dumisale hatman trei dugheniși o crăsmă cu o pivniță sub dânsa cari aceli dugheniși pivniță fiindumi di vânzări am întrebat pi toți mahalagii de prin pregiurca să le Cumperi pi toți sau lepădat, zăcând că nu le trebuesc, dec am mers la dumnealui hatman *find târgul Sorocăi a dumisale moșăie* și cu bună voia me mam așăzat și iam vândut dimisale toati acești drept = 350 = lei adică trei sute cinci zăci lei, însă trii dugheni di rând una lângă alta și la fiști cari din față dughiană și la mijloc pereți și cu o odaie din dos. cu lobi și crășma alătore cu dughenile întrun peeti cu o odae mari și o odăiță mică și cu pivniță de lemnu pardosită didisupt supt crăsmă în cari incap șasă buți și cu gârliciul de piatră și toate aceste sânt supt acoperemânt și acoperemântul esti șândrila și au toati ogradă de agiunsu din dos din destul și *târnaț* pi dinainti cari *sunt pe ulița ce mergi spre cetăți* în parte despre amiază zi, și să hotărâsc dioparti cu dughiană lui Duved Jâdov și de altă parti cu dughiană lui Costandin Vârlan Păcal cari după tomemala ci arată mai sus miau făcut și plată deplinu. și locmala acasta cum și plata sau făcut în târgul Sorocăi înainte dumisale Ștefan Țântilă vel sluger ispravnic de ținutul Sorocăi și a sfințâii sali protopopului Teodor din Soroca și a dumisale Ștefan Buzne vel căpitan di Soroca și a lui Costandin Crețul șoltuzul di Soroca și altor oameni buni di cinsti și vrednici di crezut cari mai gios sau și iscălit cum și eu pentru mai adivărată credință puindumi și pecete

1782 *Ghenar 15*

Sandu Buzdugan încredințaz
Și eu Theodor Protopopu mam tâmplat la această tocmală
Această vânzare cu voia și plata di plin sau făcut înainte me, Ștefan Țântilă
vel sluger, ispravnic
Și eu Costandin Crețu șoltuz Sorocăi martur.

XII. 1783 Fevruar 19. A. C. Mavrocordat Vodă, carte de apărat rădiurile
de la Soroca a lui D. Sturza logofăt.

Noi Alexandru Costandin Voevod bojiu milostiuu gos-
podar zemli Moldavscoi,

De vremi ci domniii mei niau arătat al nostru cinstit și credincos boiaru dum-
lui Dimitrie Sturza vel logofăt, cumcă prin pregiurul târgului Sorocăi, cari esti
moșae dreaptă a ficorului dumisale dumnialui Scarlatachi Sturza hatman, danii cu
hrisov gospod sânt câteva dumbrăvi și rădiuri apărați, iar acum dela o vremi sar
fi obicnuit unii și alții din pregiurașii de acolo di strică rădiurile și dumbrăvile
tăind lemni di foc, iar mai ales unii sar fi obicnuit de dau foc pojar primăvară, di
care se pricinucști iarăș ce mai mari stricăciuni rădiurilor și dumbrăvilor, și pentru
acasta dumlui vel logofăt au cerut ca și după alti cărți gospod. ci mai ari să aibă
voia a păzi și a apară rădiurile și dumbrăvile dinspre toți aceia să nu mai facă
stricăciuni; drept aceia fiind rădiurile și dumbrăvile de apurare sânt păzâti nefiind
volnic nimine a tăia lemne sau nueli fără de învoiala stăpânului moșai, afară nu-
mai de codri mari merei la cari esti volnic fiști cini fără de nici o opriri și pentru
aceia iată dar prin carte acasta a domnii mei să dă volnicia vechilului dumisale
hatmanului, pi cari îl va orându la târgul Sorocăi ca dispre toți aceia să apere
rădiurile și dumbrăvile ca nimi nici cu un chip să nu mai adaugă a mai faci cât de
puțină stricăciuni, și scriim domnie me și dumneavoastră ispravnici pi toți acei
care piste poronca domniei mele vor vre și să vor obrăznicii a mai faci stricăciuni,
săi supuniți a urma întocmai precum poroncim și nici cu un chip să nui îngăduiți
mai mult; acasta poroncim.

1783 Fevruari 13

1. p. gospod.

i procit vel logofăt.

XIII. 7796 Iunie 4 Iași. Mihail C. Sulul Vodă, carte să se strige la mezat
moșia Soroca.

Noi Mihail Costandin Suțul Vvod, cu mila lui Dumnezeu
domn țării Moldavscoi

Cinstit credincios boerul domniii mei dumneta Anastasie lancul vel agă, să-
nătate. Pentru moșae Soroca a dumsale visternic Scarlat Sturza, care până acmu
din pricina stărilor din pregiur nu sau putui vinde, trebuința și vremile cerșind de
a să vinde numai decât la acela ci din pământeni va pofti a cumpăra, căci pentru
acei ci să strămută din pământul acesta, înalta poruncă hotărăște ca să să disfacă
di toati, poroncim dumatile ca să dai poroncă la telal bașa să strige la sultan mezat

în curgire di 40 zile numuta moșăia după hrisovul cuprinzătoriu de privileghii ci se află în mâinile vechililor dumsale visternic Sturzei și la vade cu prețul ci va ajungi să se dea celui asupra căruia va rămâne trimețând cătră domnie me căzuta înștiințare, ca după rânduială și obiceiul să sa poată da cumpărătorului hrisov de întăritură asupra moșăii.

1 p. gspod

Eșii 4 Iunie 793
procit vel visternic

XIV. 1791 Iulie 4. Mih. C. Sulu Vodă așază ponturile veniturilor târgului Sorocăi, a log. N. Roset Roznovanul.

Noi Mihail Costandin Șutul Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldavscui.

Înștiințare să faci cu acest al nostru domnesc hrisov, că înainte domniii mei venind al nostru cinstit și credincos bocriu dumnealui *Neculae Roset* biv vel log. niau arătat că din moșiile dumsale visternic Scarlatachi Sturza ci sânt scoase la vânzare prin sultan mezat au cumpărat și dumlui târgul Soroca cu moșăia de prin pregiur ci esti la malul Nistrului, asupra căruia cerșând dumlui dela domnie me hrisov de întăritură, niau arătat de față și zăpisul cumpărăturii, încredințat cu iscăliturile acelor delini vechili ai dumsale visternic Scarlatachi Sturza anumi Ioan Măcărescu sulger și Dimitrachi Cuca și cu iscălitura și pecete dumsale *Ivan Severin general consul al Rosăci* întru cari zăpis așa sau văzut scriind numiții vechili că după carte de vechilăc iscălită de dumnealui visternic Scarlatachi Sturza ci li sau dat cu deplină puteri pentru vânzare moșăilor și acareturilor dumsale ce au avut la Moldavie au scos *la sultan mezat târgul Soroca* cu moșăe de pin pregiur cu doaă pivniță și crâșmi și doaă dugheni, cari strângândușă în destulă vreme au agiunsu 35000 lei adică trei zăci și cinci mii lei la ce de pe urmă strângare rămâind cu această sumă asupra dumsale *Neculae Rosăt*, biv vel logofăt, de care bani cinsprezăci mii lei arată numiții vechili că iau luat dela dumnelui logofăt, pe deplin întru mâinile lor, iar doaă zăci mii lei au rămas săi de dumsale cu vade după deosebit sinet ci leau dat cu cari preț mulțăminduse au dat acest di mai sus numit târg cu moșăe di prin pregiur supt stăpânirea dumsale logofăt dându-i împreună cu arătatul zăpis de vânzare și toate hrisoavele și cărțile Gospod, ci au avut pe acest târg ca să aibă a stăpâni în veci cu paci ca pe a dumsale dreaptă ocină și moșăia ci iau vândut, di istov cu sultan mezat, atât dumnealui logofăt, cât și în urmă clironomii dumsale în veci îndatorândușă numiții vechili ca până în 15 zile să aibă a aduce și dela dumlui Scarlatachi Sturza o scrisoare de vânzare iscălită de dumlui și să o de dumsale logofăt cum pre latg arată zăpisul care este de anul acesta 1793 lunii 18 încredințat cu iscălitura prea osfinții sale părintelui mitropolitului țării Moldaviei chir Iacob cum și iscăliturile cinstiților și credincioși dumnilorsale veliților boeri ai divanului domniei mele, pe lângă care zăpis niau arătat acum dumlui logofăt și un hrisov dela fericitul întru pomenire dumnu Costandin Dimitrie Moruzi Voevod din velet 1781 April 10 cuprinzătoare de veniturile acestui târg, cu ce rânduială șt la ce

vreme și cât să se iai, după urmare ci să faci și la moșăia *Budili* ci se numește Movilău adică *Brudina Nistrului* de pe podurile, luntrile care vor umbla pe moșăia târgului să ia după condica visteriei câte cinsprezece bani noi de cal, bou, la carul, căruța încărcată, iar de vor treci caii și boii în not să dea pe giumătate pentru po-vară, zăci bani noi, de cal, bou la carul, căruța deșartă. Iar de vor treci caii și boii în ot să dea pe jumătate. 12 bani noi de om calare ci va treci în pod, iar de omul pedestu 3 bani, șasă bani de orice vită slobodă ce va trece în pod, 400 bani noi de una mie oi ce vor trece în pod, adică 4 bani de zece oi. 24 bani de bou, vacă, cal, iapă, ce se vor vinde la această moșie, însă 12 bani să de vânzător și doisprezece bani cumpărătorul după condică. 20 bani de tot carul sau căruța oricu ce fel de marfă va treci din țara leșască în Moldova, cum și pentru bezmănul locului să ia de tot căsarul câte 40 bani la fișticari iarmaroc și asămîne să ia și dela neguțători străini ci vin cu marfă di întind la iarmaroace, aşâjdire și orănzile a tot felul de băutură să fie a stăpânului moșiei și nimene altul să nu fie volnic a vindi nici un fel de băutură fără numai acei ce se vor învoi cu stăpânul moșiei. Drept aceia dar și domnia mea după ce am văzut zapisul de vânzare cum și hrisovul de sus arătat. Iată prin acest al nostru domnesc hrisov dăm și întărim stăpânire cinstit și credincios boerului domniei mele dumsale Niculae Rosăt biv vel logofăt pe târgul Sorocii, cu moșăia de prin pregiur ceau cumpărat dumlui, dela sultam mezat ca să aibă a stăpânicu bună pace în veci în toate sămnile și hotărăle luând și toate veniturile însă pentru *brudina* Nistrului și pentru vitile ce se vor vinde la acea moșie și pentru carele sau căruțele cu marfă ce vor treci în țara leșască, sau din țara leșască vor trece în Moldova, cum și pentru orănda a tot felul de băutură, va lua după cum se cuprinde în hrisovul pominitului domnu ce se arată mai sus. Iar pentru bezmenul locului fiindcă iarmaroacele nu sau obișnuit a se face la acest târg după cum se fac la moșie *Budile* hotărâm ca să ia pre tot anul câte 2 lei de dughiană și câte un leu de casă de la toți acei ce vor ave dugheni și case în târgul acesta după cum și până acum asămîne sau luat, care bani să ia pe fiști care an odată, iar nu rânduri. Iar dela neguțătoristreini ce vor veni cu marfă și vor întinde tot să ia acei câte 40 bani după hotărârea hrisovului de sus arătat, aşâjdire și pentru căsăpii, măcar ca la hrisovul de sus arătat nu se cuprinde, dar fiindcă la moșie *Budile*, și căsăpiile de tăiat carne sânt date cu hrisoave domnești stăpânului moșiei și în hrisovul di sus pominit ca și la târgul acesta să se urmeze ca și la moșia *Budile*. Iată hotărâm ca nimene alții să nu fie volnici a țâne trunchiuri și a tăia carne fără numai cari vor fi prin știre stăpânului moșiei, asupra căroră hrisovul acesta a domnii mele să fie dumsale logofăt cum și clironomii dumsale statornic în veci neclintit și nerășuit nici odinioară, care hrisov sa întărit și cu a noastră domnească iscălitură și pecete. Scrisusau hrisovul acesta la scaunul domniei mele în orașul Iașii întru ca dintăi domnie a noastră la Moldavie în anul dintăi, de credincosul boerul domniei mele Ioan Tăutul biv vel sluger

La anii 1793 Iulie 4

Cânta vel logofăt procitoh
 Iordachi vel logofăt procitoh.

Sau trecut în condica de hrisoave de Matei Costin condicarul.

1. p. Gospod.

XV. 1793 Oct. 24 Iași. M. C. *Sulul Vodă întărește anafora boierilor în privința stăpânirii Sorocăi de Nec. Roset logofătul.*

Noi Mihail Costandin Suțul Vvod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldaviei

Sau cetit anafora acasta înaintea domniei mele hotărâm și domnie me să se urmeze întocmai cum în jos se arată, care sau întărit și cu a noastră domneasă pecete

1793 Octomvrie 28

1. p. Gospod.

A. Donici medelnicer procitoh Prea
înălțate Doamne

La înălțimea ta au dat jalobă locuitorii târgoveți din târgul Sorocii asupra dum-sale Neculai Rosăt biv vel logofăt cu arătare că după un hrisov ce ar fi având dela măriia Sa Alexandru Moruz Voevod, prin cari li sar fi cuprinzând pentru cele ce au să de adetiul locului la stăpânul moșiei, dumlui logofăt dela vreme ce au cumpărat prin sultan mezat această moșie Soroca, pe cari să află și târgul, iar fi asuprind mai mult piste hotărâre acelu hrisov, și ni se poruncește ca să cercetăm și precum vom afla că este cu cuviință și cu dreptul prin anafora să înștiințăm, după a înălțimii tale poruncă sau făcut de cătră noi cercetare acestei pricini și întrebândus de dumlui logofăt ca sași arate celi de înpotrivă răspunsuri, au scos de au arătat întâi un hrisov din *let 1781* April 10 a răposatului domn Costandin Dimitrie Moruzi voevod, prin care faci danie acastă moșie luminați domniței *Sultanei Moruzi* și hotărâște cu cuprindere anume cine are să ia venitul moșiei, al doilea au arătat și un hrisov a înălțimei tale din anul acesta 93 Iulie 4 cu care se întărește hrisovul de mai sus pomenit și iarăși asămine hotărâșticum să se urmeze și ce venit are să ia dela acea moșie. Deci după hotărârea acestor doaa hrisoave, atât cel dintâi a răposatului dumlui cum și acest al doilea a înălțămii tale, noi așa socotim că dumlui logofăt are toată dreptatea sași stăpânească moșie Soroca cu deplină stăpânire după cuprindire hrisoavelor ce ari, iar ce desăvârșit hotărâri rămâne la înalta înălțamei tale.

1793 Octombrie 24

A înălțamei tale pre plecați slugi

Iordachi vel logofăt. Lascarache Rosăt vel visternic.

XVI. 1794 Martie 29. M. *Suțul Vodă carte la is. Sorocăi de volnicie dată pentru apărarea rădiului despre săteni.*

Noi Mihail Costandin Suțul Vvod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldaviei

Devremi ci *după obiceiul pământului și după hrisoavele domneștilor* condice răzoarele și dumbrăvile deapurure au fost și sânt oprite și apărați de stăpânii moșiiilor ca să nu se tae de cătră nimine. Pentru aceia dar arătând domniei meii al nostru cinstit și credincos boeriu dumnealui Neculae Rosăt biv vel logofăt, că pe moșăia târgului Sorocii a dumsale încă s'ar fi aflând un rădiu și fiindcă atât locuitorii ce să află pimoșăia aceia șazători cât și alții împregiuraș sar fi obicnuit del tae fără nici o tocmală. Iată că prin această domnească carte a noastră să dă volnicie omului dumsale cel va rândui purtătorul de grijă la numita moșie ca să aibă a opri și a apară acel rădiu ca să nu să tae de cătră nimeni fără de învoiala stăpânului moșiei, la care poruncim domnia mea și dumneavoastră ispravnici de ținutu Sorocăi fiind rădiu să dați mână de ajutor vechilului dumsale logofăt spre a păzi și a se urma întocmai și pre deplin precum se arată mai sus, privighind ca să nu să asuprească cineva peste hotărâre acasta.

1794 Mart 19

lp. Gospod.

Procit vel logofăt

XVII. 1795 Iulie 9 Iași. Alex. I. Calimah Vodă hotărăște ca jidovii din Soroca să plătească adetiul moșiilor ca la târgul Movilăului.

Noi Alexandru Ioan Calimah Vodă cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldaviei

Ne odihnindusă jidovii locuitori din târgul Soroca cu judecata dumsale veliților boeri și arătând prin jalebă cum că sar fi asuprind și piste așazământurile și ponturile care cu hrisoave sunt hotărâți pentru adetiu, poroncitam domnia me de sau înfățișat și înaintea divanului nostru și a tot sfatul și după cercetarea ce sau făcut, de vreme ce sânguri jăluitorii au arătat că tot cu acele ponturi urmează a plăti adetiul cu care plătește și târgul Movilăului, cum și hrisoavele atât a fericitului întru pomnire domnu Costandin Moruzi voevod, cum și a luminat fratelui nostru Mihai Suțul voevod, asămine hotărâsc pentru adetiul moșii ca să urmeze întocma ca la târgu Movilăului, sau cunoscut darcă întru nimic mai mult peste ponturi nu sânt asupriți și sau hotărât de către domnia me ca întocmai după cuprinderea hrisoavelor acelora să se întărească aceleași ponturi și cu hrisovul domniei mele întărindu-se aceasta cu domneasca noastră pecete.

1795 Iulie 9

1. p. Gospod,

Procit vel paharnic

XVIII. 1795 Iulie 9 Iași. Anafaraoa pentru Jidovii de la Soroca.

Prea înălțate Doamne

Din luminată porunca înălțamei tale am cercetat jaloba cau dat cătră înălțame ta jădovii lăcuitori din târgul Soroca asupra dumsale Neculaui Rosăt biv vel logofăt stăpânulmoșăii, arătând că de când au intrat dumlui stăpânulmoșăii aceștie iar fi asuprind pentru adet mai mult decât ar fi plătit la cel de mai înainti stăpân și au cerut ca după hrisovul ce au ei dela mările sa Alexandru Costandin Moruzi Voevod

să se urmezi. Cari pricină întrăceastă chip este, Răposatul întru pominire domnu Costandin Dimitrie Moruz voevod târgul acesta Soroca cu toată moșăe de prin pregiur Iau dat danie *fiicii sali domnița Sultana*, hotărând prin hrisov și pentru adetiul în ci chip să se urmezi la toati, apoi la anul 1792 când cel de atunci stăpân al moșăii dumlui visternic Scarlat Sturza sau făcut Rus și vadeaoa acelor 14 luni întru cari Rușii au mai avut slobozăme aice nu sau fost împlinit au venit atunci târgoveții de Soroca și jăluind la mărie sa Alexandru Costandin Muruz voevod că ar fi asupriți la plata adetiului piste hotărâre hrisoavelor, mărie sa ca pentru unul ci stăpânulnu era pământean au dat hrisov la mâna târgoveților ca pentru adetiul moșăii să se urineze cu oareș care scădere din hotărârea hrisoavelor de mai înainte, dar după ce tot întru aceiaș vreme din 14 luni moșăe acasta au eșit vânzătoari la sultan mezat găsândusă cumpărătoriu dumlui logofăt Neculae, mai întâiu au făcut arătare măriei sale Mihail voevod pentru acea oareșcare osăbire ci sau făcut la venitul moșăii aceștie și că de se vor întări ponturile acele cu cari Iau avut dumlui vist. Scarlat în vreme ce să afla pământian, așa poate să cumpere și mărie sa au hotărât (că de vremi ce întâiu moșia acasta au fost supt săpâniri de boeriu pământian și iarăși la boeriu pământian întră) tot după acele ponturi se va urma și așa după tocmala ce au făcut dumlui cu vânzătorii și iau întărit și mărie sa Mihail voevod, prin hrisovul măriei sale din 1793 *Iulie 4* aceleaș privileghiuri după hrisovul răposatului domn Constandin Dimitrie Muruz voevod au dat și dumnialui banii cumpăraturii și au luat moșăe în stăpânire, după care în urmă viind târgoveții deau jăluit cu asămîne jalobă și cerire ca și acum, adică că ar fi asupriți mai mult decât cuprindere la hrisovul ce au ei sau rânduît în cercetarea divanului, unde după înfățișare ce au avut dreptate au dat a să urma tot după aceste doaă hrisoave a răposatului domn Costandin Dimitrie Muruz voevod și a mării sale Mihail voevod cum pre larg arată anafora dumlorsale boerilor ce au cercetat pricina aceasta, întărită și de mărie sa Mihail voevod ce este din aceiaș an 1793 *Octomvrie 28* acum dar înpotriva acestor întărituri domnești prin hrisoave și anafora cu care dumlui logofăt au cumpărat și i sau întărit stăpânirea dreptate nu dă a se face altă prefaceri spre paguba dumsale. Ci noi socotim că dumlui logofăt are toată dreptatea ași stăpâni moșia târgului Soroca și ași lua veniturile din toate întocma după cuprinderea acestorași hrisoave de la răposatul întru fericire domn Constandin Dimitrie Muruz voevod și a mării sale Mihail Suțul voevod iar ce desăvârșit hotărâri rămâni la înalta înțălepciune înălțămii tale.

1795 *Iulie 9*

A înălțămiei tale plecați slugi

Iordachi vel logofăt. Lascarachi Rosăt visternic

Neculai Rosăt vel vornic, Depaste vel vornic, Neculai Balș vel vornic, Costandin Greceanul vel vornic, Dumitru Saule spătar, sau trecut la condică de Matei Costin condicarul.

XIX. 1801 Mai 10 Iași. Țidulă de mezat a vinderii târgului Soroca.

Delă Vornicia de Aprozi

Cătră Gheorghe Telalbașa.

Fiindcă dumlui Neculae Rosăt biv vel logofăt di țara de gios au făcut arătare mării sale lui Vodă ca cu sultan mezat să vândă *târgul Soroca* cu locul cât este împregiurul târgului. Drept aceia din porunca iată ță șă poruncește că săi strâgi la sultan mezat pe toate ulițale orașului și în divanul gospod în curgeri de 40 zile și cu prețul cel di pe urmă la hareciul ce se va face în divanu care va fi cu mulțămă dumsale logofăt să se dea mușterului ce va fi, căruē muștereu asupra zapisului ci va lua dela dumnealui logofăt i se va întări stăpânire și de cătră mărie sa vodă.

1801 Maiu 10

Teofor Balș vel vornic

LEI

20000 adică doaâzeci mii

24000 adică doaâzeci și patru mii dumnealui logofăt Costandin Balș.

25000 dumnealui hatman Sandulachi Sturza 50000 adică cincizeci mii asupra dumsale postelnic Dimitrache Sturza.

XX. 1801. August 9. Sc. Sturza vinde cu 45000 lei târgul Soroca lui N. Roset logofăt.

Fiind moșăe me târgul Soroca cu tot locul ei de prinpregiur și cu acareturile ce sânt pe dânsa în vremea eșarii mele din Moldova la Roșie, când după putere înaltelor tractaturi dinpreună cu celelalte acareturi și lucruri a mele au fost scoase la mezat unde neagiungând la prețul cuviincios au fost lăsate de mine până acum sub povățuire și purtare de grijă a dumsale badilui Neculae Rosăt biv, vel logofăt vărul meu. Acum dar având și eu trebuință a cumpăra la Rusie unde locuesc robi sate spre statornicie familii mele am socotit și din toată voe me mam hotărât a o vinde de veci. Deci după așezare și tocmala ce am făcut cu dumlui logofăt vărul meu numitul târg Soroca și cu tot locul ei și cu acareturile ci sânt pe dânsa o am vândut dumsale drept 45000 lei adică patru zeci și cinci mii lei în galbini de aur care bani toți deplin iam primit dela dumlui în galbeni precum se scrie mai sus. Pentru aceea dau încredințatul zapisul meu acesta dinpreună și cu toate scrisorile ce am avut pe acastă moșie cu care de acum înainte și în veci atât dumlui cât și chirononii dumsale să aibă a stăpâni târgul și moșie aceasta, ca pe dreptul lucrul dumsale ce lau cumpărat cu bună credință dela mine, spre adevărire și întărire acestui zapis iscăbind am pus și pecetea me, poftind prin vechilul meu atât pe dumlui vărul Iordache Balș visternic cât și pe fratele meu visternic Grigoraș de au iscălit martori.

anul 1801 August 9

Scarlat Sturza adiverez 1 .p.

Iordachi Balș visternic martor

Grigoraș Sturza visternic martor

Ne având eu banii aceștie ca săi dau iam dat banii zăstriei *răposatei l'rohirițăi* și iau rămas moșăe acasta și târgul a copiilor ei Neculiță și Alexandru.

Neculai Rosăt logofăt

Iordachi Balș visternic martor

XXI. 1792 Martie 8 Iași. Sc. Sturza dă vechilime pentru regularea tuturor afacerilor sale din Moldova.

Copia cărții de vechilime ce am avut și avem lăstă dela dumlui visternic Scarlat Sturza și soțul dumsale mărie sa Sultana Moruz pentru vânzare lucrurilor mișcătoare și nemișcătoare ce au avut în Moldovva, care pe lângă zăpisul de vânzare a târgului Soroca sau alăturat și copie aceasta precum în gios urmează în Eși 1801 Avgust 12...

După legătura păcii ci sau așăzat între aceste doaa împărății de obște fiind slobozi fișticare la orice parte de loc a merge după aceea voe socotind mai de odihna noastră a ne tragi de supărările de aici și fiind și voe lui Dumnezău a ne așeza în țările ai împărăreștii mării Rădicândune acum cu toată familia noastră mergem la Roșăia, drept aceia pentru lucrurile noastre mișcătoare și nemișcătoare facem deplin vechili în locul nostru de dumnealui sulger *Ioniț Măcărescul* dumlui *ispravnic Dimitrache Cuza*, oameni ai casei noastre căroră prin cartea aceasta a noastră li se dă toată putere și voi asupra tuturor lucrurilor noastre a le vinde atât moșiile, viile, lucrurile din casă, după prețurile ce se vor pute învoi cu cumpărătorii și după puterea cărții aceștie a noastre, a da și zăpisile sale pânăne vor înștiința și se vor tremite din parte noastră scrisoare pe numele fișticăru cumpărătoriu. Iar pentru țigani ce avem aice lingurari, căsari, focșăneni și lăeși îi vor ridica de aice șii vor trece peste Nistru dei vor pune la cale șii vor așeza cu odihna lor la lucrurile noastre ce avem. Nimene din frații și neamurile noastre nau nici un amestic. Iar când despre cineva se va face vreo *embodisire* deplinilor noștri vechili vor face arătare la a ei împărăteștii mării ghineral consul din Moldavvie li sau dat scrisoarea aceasta iscălită și întărită și cu a noastre pecetei la anii 1792 Martie 8 zile în Eși

Iscăliți

L.P. Scarlat Sturza,

Sultana Muruz L.P.

Această copie fiind asemenea cu acea adevărată am adeverit și cu ale noastre iscălituri, Iordachi Balș visternic, Grigoraș Sturza visternic martori. 1801 Avgust 12

XXII. 1803 Aprilie 20. Scrisoare particularnică a Sultanei Moruz Sturza către N. Rosăt logofăt.

Tălmăciri de pe scrisoarea mării sali domniței Sultana Sturza Moruzi din 1803 Aprilie 20, către dumlui logofăt Neculaiu Rosăt Rozno vanul.

Cu frățască dragoste mă închin dumtale

Doaâ pre dorite scrisori a dumtale cu bucurie am priimit și am slăvit pre Dumnezău sfântul, pentru întregime sănătății dumtale. Am văzut și câtimi scrii dumta și fii

liniștit de istov pentru vânzarea acasta spre mai multă liniștire a dumtale cu bună samă ași fi făcut îndată și o scrisoare cu însăși slova me, spre încredințare și siguranțăi dumtale, dar fiind că soțul meu nu să află aici, ci la Petrezburg dus nu o pot face, îndată însă ci se va întoarce dela sate cu încredințare o vei avea dmta, cu toate acestea sânt în mirare pentruce atâta prepus pentru vârul dumtale. între dumvoastră nu numai rudenie era, ci încă și o temeinică frățască prietenii și ipolipsis a unul pentru altu, iar acum văzând că scrii către mine cărți să înțelegi că dumta te îndoiști pentru cinstea sa, lucru care supără foarte; în vechilimeoa ghineralului, ci Măcărescul însuș ave spre a vinde moșile și eu sânt iscălit, așa dar ce mai multă sigurită vrei dumta? Ori de ași fi sau de nu ași fi iscălită eu iscălitura dumsale au fost și va fi pentru mine și pentru fii mei sfânt lucru, și dumta să fie întru toate pentru dcapurare liniștit. Pentru galbenii sau tâmplat oareșcare dispoță între dumvoastră și îmi pare că nu era drept a ne păgubi, o las însă asupra inimei dumtale. de nii vei da bine, îi poftesc; iar de nu și fără acasta nu ne calicim, noi sântem tot aceiaș putere și nu socotică niam schimbat, dta ai fost și vei fi în numărul prietenilor și a rudeniilor, aceste și rămâiu

A Dumtale ca o soră

Sultana Sturza Moruzi

Sau tălmăcit de pe originalul grecesc de către dumlui *sarclur lacov Veisa*
la anul 1820 Septemvrie 21 Eși

Nistrul

În Soroca stând te îmbeți de privala apei Nistrului. O vezi de aproape, la marginea ei și-i sorbi mărișia cursului ei. Vine din depărtări, din sus, merge în depărtări, în jos, își merge mersul ei din începutul vremurilor și-l va merge spre sfârșitul vremurilor. Pe dunga apelor sale te pierzi cătând să legi trecutul îneguros cu îndepărtatul zilelor de după mine și cu cât tu ești trecător de o zi pe aceste maluri cu atât mai mult te pierzi în înodarea vremurilor.

De la hotel cu același poștalion străbăteam la întors aceeași alee de copaci, având acum în stânga apa Nistrului și în dreapta malul în terasă, plin de grădini, de vii, de roade. Dar ce plin îmi purtam acum sufletul la întors. Trăisem în cele 7 ceasuri o întreagă viață de moldovean și-mi lărgisem cercul cunoștințelor cu oameni și fapte, care pentru mine erau înviorare, o reînviere.

Ocolim podul și acum iată-ne pe râpa prăpăstioasă cu șoseaua în zigzaguri tot suind, într-un sfert de ceas eram în deal, în față stânca albă a malului prăpăstios cu gura de peșteră milenară. Întinderea ochiului merge hăt departe și în zarea răsăritului vederea se oprește de cercul îmbinat cu pământul. Tot suim în clină și grădina raiului Sorocăi ni se arată de departe și mai dumnezeiască și mai sfântă!

Ajungem la punctul cel mai înalt de unde vederea se împarte în 2: în sus și spre răsărit Nistrul, în jos și spre apus văile cu lanuri de grâu, ogoare de păpușoi și satele cu grădini.

Și iată Nistrul apare măreț în privala lui, din acest ungher văzut. Inima mi se înviorază la această vedere largă și deschisă, dar un alean mi se înoadă în gât,

când știam că într-o clipă îl voi pierde din vedere...

...Nici o apă de la noi din țară nu cuprinde mai multă viață veche românească ca Nistrul. Dunărea cât e de măreață nu ne spune multe, căci ea ne-a fost înstrăinată de turci veacuri întregi și n-a fost hotar politic ci numai administrativ intern. Oltul, Argeșul, Prahova, Ialomița, Buzăul, Siretul, Prutul nu ne spun decât hotară de moșii ori margini de ținuturi, nu însă și întinderi etnice. Valea Nistrului bate pe toate apele. Apă de hotară, el și azi trece în ochii celor din loc ca hotar de țară moldovenească...

Ghimpu Vlad

(Ghimpu, Vlad. O biserică rupestră cu valoare de unicat din sec. VIII – IX la Nistru - Peștera lui Bechir din Soroca (Probleme de datare, restaurare și conservare) /Dr. Vlad Ghimpu, director adjunct științific al Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău//Tyragetia. – Nr. VI – VII. – Ch., 1998.)

Peștera lui Bechir

Din exterior bisericuța de la Soroca se vede cu o ușă și o mică fereastră pătrată alături, săpată în roca de cretă, cu o structură planimetrică extrem de simplă, asemănătoare cu cele din perioada primilor creștini. Ea se compune dintr-o mică încăpere dreptunghiulară, plus altarul semicircular, în care se pătrunde printr-o singură intrare, arcuită în partea superioară. Ceea ce-i dă valoare, în contrast cu simplitatea planului, este exuberanța plastică decorativă, din interiorul bisericii. Această decorație sculptată s-a păstrat doar fragmentar, fiind în mare parte distrusă, iar edificiul în întregime este înnegrit de la focul care s-a făcut în interior printr-un procedeu nefericit, care continuă până în zilele noastre. Pentru a explica contextul istoric și religios al bisericiuței „Peștera lui Bechir” menționăm mai întâi unele asemănări cu ansamblul de la Basarabi - Murfatlar, ambele fiind realizate în rocă și rocă de cretă, iar la perețele din spate, de o parte și alta a ușii, are câte o banchetă cruciată în rocă. Perețele din partea laterală dreapta a avut bancheta pe toată lungimea sa, de la ușă până la altar, ulterior scurtată, potrivit informațiilor din anul 1918. Acest perete nu are decorație, iar deasupra banchetei, păstrate lângă ușă, a fost săpat un cotlon în care s-a făcut focul, scoțându-se un hogoag afară. Din acesta s-a păstrat o gaură în perete. Prezența acestor utilități relevă că încăperea în cauză a fost locuită, probabil, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. De atunci, se pare, i se păstrează și numele de „Peștera lui Bechir”.

În altarul, destul de neîncăpător, se pătrunde printr-o singură intrare. Are o groapă în centru, în care, fie că s-a aflat îngropată masa sfântă din lemn, fie că a

fost cruțată în cretă (la fel ca la Basarabi - Murfatlar), fiind apoi distrusă de căutători de comori. Altarul, mai îngust decât nava, parțial deteriorat în partea dreaptă, are în prezent o formă puțin asimetrică. La o primă comparație vizuală a planului cu cele ale bisericilor de la Basarabi - Murfatlar și de la Dumbrăveni, sec. X-XI, „Peștera lui Bechir” pare mai arhaică și ar fi deci, anterioară acestora.

Ceea ce s-a mai păstrat la ora actuală din decorația sculptată de pe cei trei pereți ai naosului, sub plafonul neted, sunt niște capiteli de forma unui trunchi de piramidă inversată, imposte, care se unesc între ele prin benzi în retragere. De o parte și de alta a altarului, ele aveau, probabil, colonete până jos, pe paviment, ce se sprijineau pe baze în trepte și, inclusiv, urmele unei a treia baze în trepte ce sprijinea de asemenea, o colonetă în dreapta naosului din care nu s-a păstrat capitelul. Aceasta se adosa unui dulăpior cu două polițe, servind de proscomidie, acum în mare parte distrus. Celelalte 12 capiteli amplasate pe perețele lateral și din spate aveau colonete scurte, până spre mijlocul peretelui, din care s-au păstrat numai fragmente destul de mici, numai în colțuri. Capitelurile de la acestea din urmă se deosebesc de cele din fața altarului care, deși se unesc cu celelalte prin benzi în retragere, forma lor pare mai elegantă, dată fiind amplasarea lor favorizată. Celelalte, mai multe, au, ca și benzile care le unesc, o structură în trepte din toate trei părți.

Biserița cu decorație sculptată de la Soroca are altarul amplasat spre nord și, după cum consideră unii cercetători, aceste tipuri de biserici s-au construit în perioada secolelor V-IX, perioadă când se stabilește orientarea altarelor spre est. În același timp, pentru „Peștera lui Bechir” noi avem posibilitatea de a restrânge limita de jos, pe baza prezenței icoanelor, cu chenare în altar, în ax și lateral stânga, inclusiv pe perețele de lângă altar și pe celălalt, între colonetele sculptate. Astfel, datarea cea mai apropiată a bisericii „Peștera lui Bechir”, implicit a mănăstirii căreia i-a servit, poate corespunde sec. VIII-IX d. H.

Valoarea istorică și artistică deosebită a primei biserici din sec. VIII-IX, descoperită la est de Carpați, ce se remarcă printr-o plastică decorativă interioară, reflecta paralele sincrone cu bisericile de lemn. Biserica rupestră „Peștera lui Bechir” din Soroca constituie o dovadă peremptorie, în plus, a existenței românilor pe malurile Nistrului cât și prezența în cadrul civilizației străvechi românești a unor remarcabile valori creștine și artistice. Situația sa de unicat - în plan istoric, religios și ca realizare artistică - impune înscrierea ei printre monumentele ocrotite de stat, parte a patrimoniului național și, posibil, cu valoare universală. Instituirea unor condiții sigure de protecție și o viitoare restaurare calificată, se impune în modul cel mai imperios necesar, altfel generațiile viitoare nu ne vor ierta niciodată distrugerea unui monument care continuă, fie din ignoranță, fie din nepăsare.

(Gombos, Gabi. Fericiri pe margini de prăpastie: în memoriam Dimitrie Iov/Gabi Gombos. – Botoșani: Editura AXA, 2010. – 250 p.)

La Soroca, pe urmele scriitorului și fostului om politic Iov

Localitate încărcată de istorie medievală, dar și contemporană, orașul Soroca, la care am ajuns, în aprilie 2010, după un drum întins de circa 110 kilometri, după ieșirea, pe la vama Stânca-Costești, din România, este amplasat într-un peisaj mirific, în partea de nord-est a Republicii Moldova, pe malul milenarului Nistru, sursa de inspirație a tuturor scriitorilor care i-au admirat unduirile, piatra simbolică de hotar așezată în calea cotropitorilor ce cutezau a privi către Țara Moldovei, îmbrăcat cu un solid zid de piatră înalt de circa 4 metri, stavilă serioasă în calea apelor dezlănțuite periodic de stihiiile naturii, malul stâng al râului privește fără ostentație spre malul drept, situat în Republica Ucraina, mai precis spre localitatea Tighina, de care sorocenii sunt despărțiți de numai 25-30 de metri de apă, și care oferă moldovenilor, după spusele localnicilor, cele mai frumoase fete din zonă, cu sânge de tătar.

În această zonă superbă, străjuiește, de peste jumătate de mileniu, simbolul orașului, cetatea Soroca, un munte de piatră așezat strategic la hotar de țară, spre veșnica neliniște a dușmanului. Greu de descris în cuvinte ordinare, fortăreața, fără a avea dimensiunile ample ale altor cetăți medievale din piatră, precum cea a Sucevei, de exemplu, posedă monumentalitate, forță și prestanță, poate și prin faptul, uimitor, că s-a păstrat aproape intactă de atâtea secole. Inclusă într-un vast sistem de apărare al Moldovei, cetatea Soroca a fost ridicată strategic exact în dreptul trecătorii peste Nistru, în unul din puținele locuri în care dușmanii se puteau lupta, de la egal la egal, cu apele învolburate. Oficial, a fost atestată documentar în 1499, dată la care, din porunca lui Ștefan cel Mare, a fost ridicată, pe actualul amplasament, o cetate pătrată din lemn și pământ. Apoi, între 1543 și 1546, în timpul domniei lui Petru Rareș, fortăreața a fost rezidită din temelie de piatră, ajungând la dimensiunea și forma în care se păstrează și astăzi: rotundă, cu diametrul exterior de 37,5 metri, cu ziduri masive, de șase metri grosime, prevăzută cu cinci bastioane...

...Situată în partea de est a orașului, în cartierul Bujărăuca (purtând numele satului omonim alipit în timp orașului Soroca), străduța, în care se intră din fosta stradă Kiev, prin spatele Liceului „Petru Rareș” și a Comisariatului Militar, este mărginită de câteva vile frumoase, moderne, locuite de cetățeni asociați deja ideilor reale despre democrație după primii ani de muncă petrecuți în occident. Poate

nu este întâmplător faptul că, în amplul proces de transformare prin care trece astăzi Basarabia, o cale rutieră „comunistă”, care, până nu demult, purta numele unui acerb revoluționar bolșevic, a fost rebotezată cu numele „democratic” al fostului prefect de Soroca, remarcabilul scriitor din Flămânzi care a iubit, deopotrivă, România și Basarabia, până la sacrificiul suprem. Sacrificiu care, ca o ironie a sorții, s-a întors până la urmă chiar împotriva rușilor - a celor care, prin executanții comuniști de la București, l-au umilit, torturat și ucis pe Dimitrie Iov - dându-i în final scriitorului, printr-o tardivă reparație a istoriei, un minuscul câștig de cauză...

Grama Steliana

(Grama, Steliana. La Țepilova Sorociei, la bunici/Steliana Grama; ed. îngrijită de dr. Claudia Slutu-Grama. – Ch.: Notograf Prim, 2012. – 114 p.)

Cetatea Sorociei

Mă uit la cetatea Sorociei și-mi pare
Că poartă doar triste-amintiri.
Fost-au pe-aici Cantemir, Petru cel Mare
În luptă cu-ai semilunii zbiri.

Cetatea Sorociei stă tristă în vale
De amintiri băntuită.
Voievozii Țării Moldovei
n-au vrut-o nicicând vlăguită.

Au trecut ani de-a rândul,
Cetatea Sorociei a-mbătrânit.
Au reconstruit-o repede, ca gândul –
Istoria-i de-netăgăduit!

2 iulie 1984, Țepilova

Și înserarea e cât o epocă la Soroca

Și înserarea e cât o epocă
De piatră sau de bronz încărunțit –
Te-ai rătăcit prin nuștiu care mit
Din umbrele cetății din Soroca

Și păsările-n ceruri se sufocă
De-atâta sânge-n evul asfințit,
Și disperarea e ca o epocă
De piatră sau de bronz încărunțit.

Nu știu în care aliaj sau rocă
Îți zace astăzi sufletul vrăjit,
De care vis în pasul tău grăbit,
Involuntar, aripa ți-ai rănit...

Și așteptarea e cât o epocă
De piatră sau de bronz încărunțit...

27 ianuarie 2003

Guțu – Bîrcă Vera

(Guțu – Bîrcă, Vera. Cetatea Soroca. -
Sursa nu e indicată)

Cetatea Soroca

Acolo se aud pereții cum respiră
Iar fiecare pietricică parcă geme
Și sângele pe ziduri, râuri se prelinge
Dar nimeni din oșteni de moarte nu se teme.

Oștenii n-au știut de frică niciodată
Ei toți au învățat cum trebuie să moară
În clipele acelea crâncene, fatale
Pentru pământ, copii, credință, pentru țară.

Cetatea mea, Cetatea noastră, a Sorocii
Pe mal de Nistru ni se-nfățișează tristă
Povara vremilor trecute o apasă
Dar uite că ea stă-n picioare și rezistă!

Ci înspre celălalt meleag tot curge Prutul
Și apa-i este tulbure la rădăcină
Cum curg străbunele balade înspre mare
Și-nvolburarea de țării le este plină.

Acuma, iată-ne pe toți la Adunarea
Speranțelor și viselor încâtușate
Strămoșii ne privesc de dincolo de ziduri
Și-atâta soare și lumină e-n Cetate!

(Haneș, Petre. V. Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi / P.V. Haneș // Preocupări literare: Revista Societății „Prietenii Istoriei Literare”. - anul 5. - nr. 12. - decembrie - ianuarie. - 1940 - 1941. - Editură București: Cartea Românească, 1940. - [52] p.; 24 cm.)

Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi

...De cum ai ieșit din oraș (Soroca), dai de cele două maluri uriașe între care curge Nistrul nostru cel bătrân. Drumul este săpat din partea noastră cam la jumătatea înălțimii malului. De te uiți în sus, vezi numai stânci aplecate, gata să te strivească, de s'ar prăbuși, iar jos se deschide o prăpastie amețitoare, în fundul căreia cl...oiește râul, hotar de neam: larg și măreț, adânc și verde, curat și limpede, de poți număra de sus și stâncile și pietricelele care îi îmbracă fundul! Prăpastie amețitoare și tu apă atât de adâncă și vijelioasă! De ce nu v'ăți păstrat aceleași înălțimi și aceleași adâncuri dela izvor și până la mare? Poate că Prutul nu v'ar fi luat atunci locul, hotărâmicind nu două neamuri, precum o faceți voi și astăzi, ci numai două state? Dar nu! Acest zid grozav de apărare, abia ține în jos până la Bender, lăsând din vreme drum larg deschis și oardelor tatara și oastelor năvălitoare; curgând Nistrul blajin până la mare, între două maluri nisipoase, iar în sus nu dăinuește zidul nici până dincolo de Hotin! De nu ne-ai putut apăra de vrăjmașii din partea ta deschisă, o! Nistrule, malurile tale stâncoase au fost Stavilă de nepătruns pentru oștile polone, mult mai puternice decât niște oarde de barbari; și astăzi stâncile tale lămuresc și luminează istoria. Și în adevăr: leșii n'au îndrăznit să pătrundă în țară decât prin Pocuția, iar Hotinul nu l-au stăpânit decât în scurte răstimpuri, prin surprinderi sau trădări! Și curge, curge, Nistrul Românilor prin acele locuri, întunecat sub soare de stâncile uriașe, de frunzișurile copacilor, înluminate abia pe alocurea de vreo spărtură de mal. Dar atunci! Ce sclipire în acea rază de soare căzând pe luciul apei! Pare lumina unui fulger închisă într-un smaragd uriaș! Apoi malul stâng (din partea leșească) dispăre deodată. Nistrul liber apare ca de foc, sub razele arzătoare de amiază și privirea-ți se întinde pe câmpiile cultivate ale Podoliei...

...Biserica era românească și prin înfățișarea ei, dar și prin sufletul ei, tixită, cum era, numai de moldoveni, dela preoți și până la cea de pe urmă babă, ducând în brațe vreun strănepot care sbiera ori dormia în fașe: bătrânii în antereu de cutnie vărgată albastru și roș (culorile Moldovei), barbatii în mintene de aceeași materie, flăcăii în lice albastre, cusute cu gaietane negre și înflorite cu câte o bentulița de postav roșu, ceva mai jos decât gulerul; fete în ca rințe și pestelci cu cozile aduse

pe cap în chip de cununa, împeștriate cu busuioc și crăițe, cu gâtul plin de mărgele; neveste îmbrobodite în tulpane sau marame fru noase, purtând salbe la gât; babe în catrințe și ștergare”

...În colo satul cu căsuțele lui învelite în stuf, cu prispă de lut, cu tindă, vatră și cele doua odăi în dreapta și în stânga tindei; apoi curtea împrejmuită cu gard de nuiele, coșarul pentru porumb, șopron pentru care; în dosul casei, grădină și livadă cu pomi roditori. Toate aceste în condițiuni mai bune sau mai rele, mai mici sau mai mari, după puterea omului. La preot, dascăli și câțiva fruntași găsiți și case acoperite cu șindrilă, cu stâlpi de lemn pe întreaga fațadă, cum am găsit și în Teleorman. Nimic n'arata ca ești în Rusia și te-ai crede de-a binele în fundul Moldovei...

...Nu cred să fie orașel basarabean, așezat pe un loc mai încântător și mai poetic ca bătrâna noastră Soroca, nici drum mai frumos, ca acel săpat de turci prin stâncile prăpăstioase de pe malul Nistrului și care duce dela Soroca la Cosăuți...

Hâjdău Alexandru

(Dvoicenco, Eufrosina. Alexandru Hasdeu și literatura română populară / E. Dvoicenco // Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe / ed. Iorga, Nicolae; red. Contributor Sacerdoțeanu, Virginia. —Vălenii de Munte (Prahova): Tipografia „Datina Românească”, 1936. - 100 p.; 24 cm. - anul XXII. - nr. 1-3. - ianuar – mart. - 1936.)

Legenda despre icoana Maicii Domnului din Soroca

(A. Hâjdău o povestește (sau, poate, o inventează) „după cronica mănăstirii din Suceava (Ms. anonymi)”, pe care, cred, în afară de el n'a văzut-o nimeni nici până în prezent. Iată textul acestei legende a lui A. Hâjdeu (Hasdeu))

„În timpuri grele, când Ismaeliții din Trapezunt(!) au început să prefacă sfințele Biserici ale Domnului Nostru Isus Hristos în geamii spurcate, i s'a arătat unui călugăr ortodox Maica Domnului, care-i poruncia să scoată din altarul Catedralei icoana ei, pictată pe aramă. Trei ani a purtat el odorul sfint la piept, călătorind prin diferite țeri și orașe creștine, unde a văzut călcarea în picioare a bisericilor, preoților și creștinilor și pustiirea multor lăcașuri sfinte. Calea li fusese

arătată de o stea mare, în forma unei cruci, care-l calăuzia de la Răsărit spre Nord. În vremea luminatului „Împărat” Ștefan-cel-Mare, călugărul a ajuns în Moldova, cu intenția să se ducă, prin Soroca și Podolia, la Împăratul Creștinilor, în Rusia, ca să așeze sfânta icoană într-o mănăstire vestită prin minuni și prin evlavia călugărilor ei. Pe atunci se zvonia în popor despre un războiu nou cu Polonia.

Și Dumnezeu n'a voit ca icoana să fie dusă din Soroca prin țara spurcaților papistași. Steaua s'a oprit de-asupra Sorocei, și călugărului din nou i s'a ivit în vis Maica Domnului, poruncindu-i să așeze icoana ei într-o biserică din Soroca.

Se vede că Dumnezeu iubește Moldova pentru pravoslavnicia ei? A doua zi, călugărul a dispărut, nu se știe unde. Bătrînii spun că s'ar fi făcut pustnic și că înaintea morții ar fi fost hirotonisit în tagma îngerilor de către însuși Arhanghelul Gavriil. Această icoană fusese dusă pe urmă în Polonia de către Ioan al III-lea, pe care cronică din Suceava îl numește „cînele turbat”...

(Hâjdău, Alexandru. Clipe de inspirație/Alexandru Hâjdeu; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. Gr. Col. și cop. Vladimir Zmeev. – București – Ch.: Litera Internațional, 2004 (Comb. Poligr.). – 248 p. – (Biblioteca școlară))

Soroca

Cine se vede pe cetate sus, scrutând de zor
Zări depărtate, iar cu el viteji străini?
Se uită-n telescop; și-acolo pe-nălțimi,
Desface hărți, vorbind convingător:

„Nu numărul de oști, ci numai duhul lor
Războaie pierde sau câștigă!”
Cum sunt plini Sorii de foc, i-s ochii în lumini.
E Piotr I, amicul nostru, sosit în ajutor.

Cine se-aude-n temnicioară suspinând,
De strajă grea păzit, pentru păcat?
Blestemă tot ce-i pe pământ mai sfânt:

Țara, sloboda ei... E chipul lui șiret,
De astă dată, ca și vorba - nveninat'
A trădătorului boier, Lupu Roset.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu

(Hasdeu, Bogdan Petriceicu. Ion-Vodă cel cumplit: Aventurile, domnia, războaiele, moartea lui, rolul său în istoria universală și în viața poporului român: (1572-1574)/ Bogdan Petriceicu Hasdeu. – Editură București: Imprimeria Ministeriului de Resbel, 1865. - 282 p.: 1 f.portr., il. ; 24 cm.)

Ion-Vodă cel cumplit

...Popolațiunea acestui districtu, uă ammes-tecătura de Românî cu Tătarii-Pecenegi din secolul XIII și cu uă colonia de Genovezi din secolul XIV, se distingea prin spiritul său bellicosu.

Așezați la hotarul țerei, ei scieau totu d'a una a-lu spera cu peptulu lor, cându contra Polonilor, cându contra Tătarilor: abia se areta inamicul pe sacru lă țermu allu Nistrului, în clipa Sorocenii se stîrgeau grămada, illu respingeau, și lu goniau adesea chiar de ncolo-de fluviu.

Inși Cozacii o pățiseră nu uă dată, și o pățiseră forte reu, cu Hunsarii, — așa se numia brava miliția districtuală, commendată de purcalabulu Sorocei.

Prin urmare, să fi fostu inbiru seu, cellu puțin, să fi fostu respectatu Petru cellu Schiopu, Potcovă cu uă miia de aventurieri cu greu străbăttea prin resbelnicele malluri alle Nistrului.

Dar Sorocenii, ca și totă țerra, urîndu și desprețuindu pe necapabilulu lor domnu, Cezacii fură priimiți ca nesce amici, Potcovă — ca unu mîntuitoru ...

„Acollo mulți i s'au închinatu”; dice cronicarul Urechia...
pire...”

Iorga Nicolae

(Iorga, Nicolae. Neamul românesc în Basarabia/Nicolae Iorga. – București: Editura Librăriei Socescu & Co, Calea Victoriei 21, 1905. – 231 p.)

„Vom fi vre-odată laolaltă, toți noi aceștia, noi proștii și bunii și blânzii și supușii, de la Hustul Maramureșului până la această Sorocă a Nistrului?” (N. Iorga, 1905)

...E un Ținut curat românesc, păstrat neatins din vechea Moldovă. La Rădulenii, la Dubna, la

Vădeni, Părcani și Volova sînt tot casele după datina noastră, așternute pe cîte o costișă de lut. Copereminte mai mult de stof, ochi mărunți de fereastră, doi de-o parte, doi de alta a ușii, cerdac pe stîlpi, streșini, garduri de nuiele, mai rare ori de pietre clădite ca un zid. Căruțele cu un cal — un cal bun în părțile acestea —, cu jugul înalt de-asupra capului, ca prin Botoșani, aleargă în toate părțile, în această zi de Duminecă. Cei din căruță sînt oameni a căror față singură îi destăinuiește ca Moldoveni, acea față bună, cu ochii luminoși. Bătrînii au chipuri de boieri, de Voievozi din vremurile care s'au îngropat aici în fundul pămîntului de unde nu mai pot să iasă. Cutare e însuși Gheorghe Ștefan-Voda, care pe la 1650 a fost și Domnul acestor Ținuturi.

Acești oameni sînt mai mult decît țăranii obișnuiți. Din cele mai depărtate vremuri ei au avut acest mal de Nistru. Coborîtori de adevărați boieri, mazili cu sînge bun în vinele lor, ei se simt acasă, cu neputință de clintit, plugari și domni ai țărilor, stăpîni ai cirezilor și turmelor. În trecut ei erau grănicerii viteji ai marginii de apă, sigurii păzitori ai vadurilor, pe unde putea pătrunde dușmanul, Tatarul sau Cazacul. Înțelegeți cu pîrcălabii din Hotin, din Soroca și Orhei, din Bender, ei pîndiau neprecurmat și erau gata oricînd să frîngă cu pieptul lor voinic valul de cotropire. Pe aceste costișe au venit așa de dese ori pâlcurile păgînilor galbeni cu capul ras și ochii mici, gonindu-și caii mărunți, sau mustăcioșii războinici de la Nistru, cu sabia lungă și flinta pe umeri. De atîtea ori s'a strigat de pe aceste culmi vestea de Domnie nouă pentru vre-un tînăr fiu de Vodă care vină Scaunul părintesc al Moldovei. Și, tot de atîtea ori, Sorocenii, Orheienii, mai jos Lăpușnenii de către Prut, au apărut vale de vale, trecătoare după trecătoare, dînd răgaz oștilor domnești să se adune în dosul Prutului.

Credința lor față de țară era însă mai mare decît aceea față de Voevodul ei. Ca ostași, ei știau să prețuiască ostașul. Cine venia cu vitejie și dreptate, putea să capete și sprijinul lor, și năvălitorul venia atunci cu grănicerii după dînsul. De bicicnici li era scîrbă, iar pe apăsători nu-i suferiau. Aici s'a ridicat steagul de răscoală al lui Durac și Hîncul asupra lui Duca-Vodă în 1671 și biruința a fost o bucată de vreme a răzvrătiților. „Vodă vrea, ci Hîncul ba”, spunea țara strîngătorilor de biruri, și vorba aceasta, veche de peste două sute de ani, răsună și pînă astăzi între Moldoveni. De aici în stîrșit, s'a ridicat, trecînd prin Cîmpu lungul bucovinean, acel neam de oameni buni și de cinste, Calmășii, Calimahii, cari au dat patru Domni Moldovei: Ioan, Grigore, Alexandru, Scarlat —, dreptți Orheieni după strămoși.

Portul nu mai este aici cel de pe la Hotin, portul țăranesc, nici cel împrumutat de la Ruși, ci portul tîrgoveților și „neamurilor” de odinioară, portul mazilesc de baștină. Căciula înaltă, dreaptă, fără țuguu, — căciulă de boieri —, surtuc strîmt și pantaloni largi, din acel postav suptîre, cenușiu, cafeniu, în care li place a se îmbrăca și mazelilor din Moldova. Cizme mari pînă peste genunchiu. N'au plete, își lasă mustățile groase, dîrze, sfădalnic asupra gurii, care știe răspunde și citi, și adesea ori poartă barbă scurtă, rotundă. Femeile au port de tîrg, cu barez, polcuță și fustă, de lînă sau de cit; colorile ce aleg sînt cele întunecate, pe cînd Ruștele

caută de obicei ceia ce este mai tărcat și mai înflorit de podoabe.

Volova în deosebi lasă întipărirea unei văi de fericire, de patriarhală bogăție în roadele pământului. Aici vremea a stat în loc. Schimbarea de stăpânire se simte doar în stilul bisericii, în vre-o firmă rusească, două, în acel biet tânăr cu piciorul de lemn și șapcă, în care văd un rănit ce s'a întors acasă cu cât i-a mai rămas din trupul ciuntit. Niște femei stau la umbră. Le întreb cât mai este până la Soroca. Îmi răspund frumos moldovenește:

— Ei, a mai ci pân'acolo.

— N'a plouat pe-aici de mult? zic altora.

— De mult, de mult, încă din postul mare.

Și pare că se miră și ele, vorbind, de acești „domni” cari n'au șapcă de cinovnici și întreabă în graiu românesc. Dar, vor fi zicînd ele în gîndurilor, vremile astea de azi sînt așa de ciudate...

Un băiețuș, cu șapcă acesta, și în strai de acelea fără culoare lămurită, strai de praf și de muncă, mîna o turmă de oi. Ce-o fi muscălașul acela?

— A'cui sînt oile, băiețele?

— A'cui să cie? A' mele!?

...Mai încapе vorbă? Dar ale cui să fie oile pe care le mîna feciorul de mazel, urmașul boierilor celor mari ai Moldovei răsăritene? Firește că ale lui! Să i le ție Dumnezeu !

Și este acum la capătul satului o pădurice destul de mare, care va fi a locuitorilor, pe cînd celelalte mal vechi, din urmă, au trecut de la mănăstiri la Stat, care a secularizat și aice, și sînt „cazoni”. Trecem printre înalții copaci suptîri, și la capătul lor se mai ridică un deal, tras drept înaintea drumului, ca un zid. De parte se năzăresc case în lumina de amiază, și se înțelege bine că pe acolo e o mare surprătură a pămîntului pietros.

Birjarul rus întinde spre Răsărit varga de care e legat biciul, și zice „Soroca”, apoi o pleacă, în jos și spune „Nistrul”.

Soroca, cuibul vultanilor neamului meu, Nistru, apă sfințită cu atîta sînge care e întocmai ca acel ce mă însuflețește acuma, — Soroca și Nistru, am trăit să vă văd...

Pămîntul e aici în două cu piatră: pare că ar fi el însuși un zid, o cetate. În față se scot lespezi albe, și stîncă tăiată strălucește la razele soarelui, în fețe mari luminoase, prin care se sapă gropi, cîte o înfundătură ca de uși și ferești. De-asupra, însă, la dreapta, la stînga, pe alte costișe și culmi, e verdeața triumfătoare a lui Maiu. Pîlcuri-pîlcuri merg pădurile spre vîrfuri. Iar, de unde sîntem noi pînă la Soroca, vișini, cireși, zarzări, sînt numai un ornat de floare. Și cu atîta albastru deasupra, cu atîta pajiște din toate părțile, pare că ești în grădină, în grădina frumoasă și plină de primejdie, unde cresc merele de aur pentru Făt-Frumosul care va ști să le fure.

Se va naște cîndva în neamul nostru acel Făt-Frumos? Se vor înlătura vre-odată acele „șapte hotare” care ni spîrcuie carnea sîngerată? Vom fi vreodată laolaltă, toți noi aceștia, noi proștii și bunii și blînzii și supușii, de la Hustul Maramureșului

până la această Sorocă a Nistrului? Doamne, Doamne!

Soroca se înfățișează întâiu cu mult mai bine decît tot ce am văzut până acum din Basarabia. Cînd ai ajuns supt dealul care o srijină, cînd ți-ai săturat ochii de priveliștea vîlului de argint care se mișcă și tremură de bucuria soarelui, cînd ai răzbătut cu vederea până la dealurile, tot așa de verzi, ale Podoliei din față, — ești pe o cale bine pietruită, între case destul de mari și foarte plăcute. Ajută de sigur dealul din față, unde se găsesc atîtea case de țară, făcînd un sat întins până departe, și apa măreață, care lunecă jos. Dar și fără aceasta e alb și curat.

Dar iată că sîntem acumă într'o piață unde e o mare încurcătură de căruțe, de oameni în portul răzașesc, de Evrei săraci și gălăgioși, de vite ce se frămîntă printre frînturile de pănuși. E zi de tîrg, și oamenii din împrejurimi au venit în Soroca Muscalilor de la 1905 întocmai ca în Soroca Moldovenilor de la 1405. Toată lumea vorbește „moldovenește”, hotărît moldovenește, cu „cie” în loc de „fie”, dar fără moleșitura rîspîngătoare care se observă în graiul celor de la orașe din Moldova de astăzi.

Ne-am coborît la alt otel Londra (aici mai este unul Paris, ceia ce eu tîlmăcesc: „puriț”...), îl ține Wierzbowski, Evreu polon, cu șapcă și barbă, care vorbește foarte bine moldovenește, are mai degrabă înfățișarea și omenia, bunătatea îndatoritoare a mazelilor noștri. E nu numai hangiu, ci și negustor de grîne, și unul din fruntașii tîrgului, căruia vin creștinii și-i întind mîna; are o avere destul de mare pentru a se gîndi la cumpărături în preț de 100.000 de lei, dar trăiește, după datina strîngătoare a Evreului, în subsolul casei care găzduiește pe oaspeți. De otel se îngrijesc un Șimen al treilea, brun, iar nu roșcat ca ceilalți doi, decît cari e mult mai prost, și un băiețandru, care se declară cu mîndrie „Jidan” (așa-și zic toți), dar vorbește mai bucuros rusește, iar românește abia dacă poate să îndruge cîte ceva. Șimen al treilea se chiamă Strul, și botezăm Strul cel mic pe ajutorul său, băietanul

cel gras cu mutră de Rus.

Iarăși odaie bunișoară, împodobită cu un cromo rusesc, care dă chipul unei copile cu capul cît jumătate din trup. O altă podoabă apare întâiu pe haina mea și apoi pe perina unde doarme d. Flondor: e specia lungăreață a ploșnițelor, o specie rară.

Un isvodic cu perciuni și calul răpănos pleacă cu noi spre cetate. Întâiu străbatem și aici Jidovimea, — nu se poate mai ticăloasă. Un vuiet, un plinset, un strigăt, o putoare ieșind din dărîmătură ca niște peșteri de fiare. Cum se pot hrăni toți acești nenorociți din negoțul de lemne ce trece pe Nistru, din ciștigul sărac de la mazilii ce vin la tîrg Dumineca și în sărbători? Văd o clădire mare, în care supt pajure se spune ceva rusește despre Evrei, dar școală pentru ei sau pentru alții n'am văzut, de și trebuie să fie undeva vre-o șură de acelea, umedă și înfundată în pămînt, în care se dă aici, în Basarabia, lumina sufletului. Și oamenii sînt deci așa de înnapoiați, așa de încilciți la minte, încît te sperie une ori.

Pe ulicioarele în care înnoți în praf — noroc că este Nistrul care-l mal înghite, dar de sigur n'a fost lăsat să curgă pentru aceasta! — zac lîngă copil în zdrențe, capre, dobitocul preferat al Evreilor, lăptos și ieften, vaci slabe, cîte un porc ce grohăiește plictisit de lipsa lăturilor trebuitoare. Maidane mari se întind fără capăt. Mari biserici bine ținute, două la număr, se încunjura de un zid jos. Vechi sau nouă, ele nu mai cuprind astăzi nimic deosebit și nimic care să-ți trezească amintiri: cîrpeala, adăugeala, spoiala și vopseala muscălească au trecut asupra lor. Evlavia gospodărească a stăpînilor celor noi n'a cruțat astfel nimic din aceste monumente de artă ale Moldovenilor. Și în această privință totula trebuit să înceapă de la 1812.

Poate ar fi dat jos și cetățile românești cînd ele nu mai puteau sluji în războaiele cele nouă, dar ele apăsau prea greu asupra pămîntului ca să fie spulberate ca urmele celelalte din trecutul nostru. Cetatea Sorocei se vede de odată în rătăcirile acestea colboase ale birjarului evreu. Uimitor de limpede, răsar ca din pămînt, drept pe malul apei, zidurile negre, rotunde, străjuite la colțuri de patru turnuri.

Soroca e mult mai nouă decît Hotinul și nici pe departe nu se poate asemui cu acesta, nici în cuprins, nici în meșteșugul zidirii. Ea a fost numai o strajă în calea Tatarilor, făcută pe vremea lui Ștefan-cel-Mare, puternic, dar în pripă, din bolovani greoi, culeși prin aceste rîpi înalte. Lucrătorii sau luat după Hotin, dar ei nu erau chemați să facă altceva decît un adăpost de pîndari, pentru cîțiva arcași și pentru pîrcălabii cari mai târziu, după 1500, supt Rareș, au stat în fruntea lor. Se văd încă sus, unde n'a căzut creasta turnurilor, fereștile înguste, dese, din care se privia pînă departe, pe coasta din sus și pe cea din jos, pînă adînc în văile podolene, pe unde obișnuiau să vie călăreții stepelor pustii. Încă de pe la 1550 însă, roșul Sorocei s'a încheiat. Turcii n'au luat-o, fiindcă n'avea însemnătate militară, dar Tarii și-au cerut-o odată pentru locuință, după 1713, cînd s'a cotropit Hotinul.

Rușii au luat-o totdeauna fără luptă. De aceia, cruțate de bătăile tunurilor, au

rămas întregi toate fețele cetății și ar fi rămas și podoabele ei, dacă ar fi fost podoabe. Astăzi, dincolo de o nespusă murdărie de latrină publică pentru Jidani, o poartă de lemn lăcătuită stă în locul vechilor porți de stejar ferecate. Printre scînduri se văd încăperi de apărare, dărăpănate, și tăpșane de iarbă sălbatecă deasupra maldărului înalt al pietrelor căzute. Cheia nu se știe la cine este, de și birjarul meu e gata s'o caute, cu acea grabă de a întreba, de a cerceta, pe care o arată Evreul, cînd e vorba chiar de lucrul cel mai cu neputință.

Plecăm de lîngă ziduri urmăriți de spurcata duhoare și de nourii de praf murdar cari aleargă pe toate cărările. La un podeț, care e făcut de asupra drumului, ca să mergi prin rîpă dedesupt, un mazăl trece și-l întrebăm înadins ca să-i auzim graiul. Simțim parcă nevoia de a ni auzi limba în vecinătatea acestui loc de lupte ale înaintașilor noștri.

— Sînt vechi bisericile, moșule?

Omul nu se miră, ci, cu acea cuviință sigură care deosebește oriunde pe ai noștri, cu acea înțelepciune apăsată, care e la dîșii datina, el spune așa:

— E veche cea de colo. A făcut-o un ghinărar rus.

— Va să zică nu e de tot veche, de cînd ... de cînd erau Voevozii Moldovenilor pe aici?

— Nu, nu, tot rusească, de cînd s'a așezat Basarabia.

Așa zice învățătura Statului: Basarabia, ca și Moldova cealaltă, erau tulburate, neorînduite, supuse la tot felul de jafuri și năpăstuiiri, pînă ce a venit stăpînirea „creștină” și toate s'au „așezat”, ca să nu se mai cîltimească și tulbure în veci!

O veste bună pentru noi: Nistrul pe care gîndiam să ne coborîm în lotcă încă de la Hotin, e navigabil. Rușii au îndeplinit un vechiu plan al Domnilor noștri și i-au îndreptat cursul larg pînă în jos, la limanul Mării, la Maiac și la alte ziduri negre, mai tari decît chiar ale Hotinului, ziduri italiene, genoveșe de pe la 1300, ziduri moldovenești de la Alexandru-cel-Bun și Ștefan-cel-Mare, ziduri turcești de după anul de cucerire 1484, zidurile Cetății-Albe, care asigura și îmbogăția Moldova cea mai veche. Vapoare merg pînă la Bender; unul trece la 11 de noapte, altul la 8. Ploșnițele, gîndul de a vedea cît mai mult ne hotăresc să alegem pe cel d'întăiu pentru frumoasa călătorie.

Pînă atunci mergem la „biblioteca” Sorocei. E o dugheniță ținută de un creștin pletos și slăbănog, Rus care vorbește și ceva românește. Are în rafturile lui cărți rusești de școală, nouă și vechi, și cărți ilustrate, de cele mai porcoase. Între trururile dezgolate pe care le cumpără tinerii cinovnici cînd au de scris cîte ceva la iubitele lor dolofane, culegem cîteva vederi de pe Nistru și chipuri de scriitori ruși: Dostoievski, Cehov, pe care le trimetem pe acasă împodobite cu frumoasa mărcuță roșie, de 4 copeici.

Prînz bun cu borș neacru, în care buruiene de tot felul au fiert în smîntînă, cu costițe de porc și bere bună, rusească. Ploșnițele, sfioase în cursul zilei, ni îngăduie cîteva ceasuri de odihnă, pe care le dormim în vederea priveliștilor ce ni păstrează noaptea.

E noapte,— frumoasă, destul de caldă. „Parohodul” — așa i se zice vaporului

— n'a sosit la ceasul obișnuit. Așteptăm în stradă, căci Agenție și stație nu se pomeniște nicăieri în călătoria pe Nistru. Luminează numai stelele, căci abia ici și colo se vede câte un felinar chior, în care zace o urmă de gaz. O cofetărie, o bărbierie sînt deschise. Trec din cînd în cînd primblîndu-se pe „bulevard” lucrători cu șăpci, ducîndu-și iubitele sau nevestele, cocoane foșnind din mătăsuri, în această provincie rusească cu mult mai nebunește și prostește luxoașă și petrecătoare decît provincia noastră. Vorba e tot în rusește. Evreii au de lucru totdeauna; ei nu se primblă decît Sîmbăta; harhătul jargonului lor nemțesc, amestecat cu cuvinte rusești, tace. „Moldovenește” vorbește numai Wierzbowski și un marinăr bețiv care-mi povestește cum a fost la Galați, care e „oraș mare, nu ca aici calicie”, cum își așteaptă rîndul să plece cu „dobrovolni flota” (flota voluntară) și cum . . . n'are parale, pe cînd eu se chiamă că am, și de aceia Rusul nu mă mai slăbește cu o dragoste miloagă, de care mă furișez și fug.

Pe la 10 se aude mugetul „parohodului”, care a sosit. Printr'o ulicioară ajungem la mal. În apa neagră sînt împlîntate două corăbii, un vaporăș „cazonî”, care scînteie din toate ferestruiele lui, și „parohodul nostru” mai mare, care fumegă.

Coborîrea și intrarea se face printr'o scîndură zvîrlită pe mal în întunec; singura piedecă ce se pune căderii e o funie întinsă alături. În același timp, unul vine în sus și altul în jos, amîndoi cu bagaje. Femeile calcă fricoase, ba câte una ține și copilul în brațe. E o mirare cum nu cade nimeni în apă.

Vaporul vine de la Mohilău și e plin pentru oricine decît pentru stăpînii săi, cari vor îndesa necontenit la „pasageri” de „treti clas” (clasa a treia), cari se chiamă că n'au voie să se suie nici pe copertă, ci-și duhlesc unul altuia pe băncile de lemn soios pe care se întind cu hainele lor pline de sîln, cu cizmele lor încleiate de glod, nouă zecimi de Jidani, cîțiva muncitori și soldați în ferfenițe. În clasa a doua, abia dacă este cineva, iar în cea d'întăiu d. Flondor, eu și un Muscal pașnic, care doarme ca acasă la dînsul.

Sînt patru-cinci oameni de echipaj, supt comanda unui căpitan sărăcăcios, cu barbișon lung, blond și șapca veche foarte aurită. Este însă cineva și mai mare decît dînsul, cineva care are dreptul să-l strige simplu pe nume: e „domnul Ușer”, un tînăr palid, cu fața prelungă, ochii mari, pălăria moale, caftan lung și cizme. Adecă „domnul Ușer” — personagiu cușer, — e frate cu antreprenorul „parohodului”, așa încît acesta nu e proprietatea nici-unei companii, ci a unui „Jidan”. Wierzbowski ar fi dat bucuros 30 000 de carboave ca să cumpere această mare vechitură răpănoasă, care e mînată înnainte de o mașină veche de treizeci și cinci de ani și în care pînă și roatele sînt cîrpite cu lemn de frasin. Wierzbowski, care e și mare negustor de grîne, are într'adevăr și șleपुरi pe Nistru. Dar fratele lui User i-a luat înnainte. Deci el ne recomandă acestuia și prin învoială cu dînsul plătim câte 5— 6 ruble pentru drumul pînă la capăt, la «Vadul-lui-Vodă» — ce veche ispravă domnească se pomeniște în acest nume, din care Rușii au făcut în hartă „Vadu-Livadi”? — și pentru traiectul cu birja la Chișinău.

Iov Dumitru

(Iov, Dumitru. Au înflorit castanii la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informații și îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27)

Au înflorit castanii la Soroca

Au înflorit castanii la Soroca,
Pe strada mea au înflorit castanii
Și-n linistea ce plânge din podgorii,
Sub umbra lor se plimbă azi dușmanii.

Cum stau la rând, pe ulița pustie,
Îmi par răzăși, chemați la adunare
Și-n freamătul cu fire de poveste,
Trezește parcă din adânc chemare.

Bătrânul Nistru, pribegit în vremuri,
Urzește cânt pe stative de stânc?
Și doina tristă din castanii o fură,
Să ducă-n sate jaluire adancă...

Au înflorit castanii la Soroca
În primăvara plină de 'ntristare;
Parcă-s policandre verzi în care ard

Mii lumânări svârlite din altare.
Nu se deschid ferești ca să-i sărute
Ca-n alte dăți, din fiecare casă,
În ușile unde șoptiau în noapte,
Pragul, nu-i prag, e piatră care-apasă.

De-aici, din depărtările pe unde
Durerea-și poartă-n amintire pașii,
Sub volbura de lacrimi ce duc ochii,
Aud pe strada mea cum trec vrăjmașii.

Au înflorit castanii la Soroca
Au înflorii ș-acuma ca'n toți anii;
Pe ulița pustie și straină,
Azi, pentru cine-au înflorit castanii?

Dă Doamne, toamna care va veni,
Să pângăriască suflet de pahont,
Să fie-o palmă fiecare ram
Și fiecare fruct, să fie-un glont.

(Iov, Dumitru. Cerdacul meu de la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informații și îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27)

Cerdacul meu de la Soroca

Cerdacul meu de la Soroca, drag cerdac
În care tinerețea mea s-a stors,
La tine, astăzi, iarăși m-am întors,
Dar cât ești de bătrân și de sărac!...

Treizeci și trei de pași ți-era lungimea
Și unsprezece latul! Cât o țară!...
Frumosul meu cerdac de la Soroca,
Unde-i veșmântul tău de-odineoară?

De-aicea Goga a privit departe,
Peste câmpiile transnitriene
Și-a zămăslit atunci o nouă carte,
Chezașă veacurilor ce s-așterne...

La tine filosoful Petrovici
A poposit odată și-a rămas,
S-asculțe liniștea cea fără glas,
Să puie gânduri mari în pagini mici...

Din tot ce-ai fost, din tot ce ești,
Bătrân cerdac din tine-atât rămâne:
O amintire pentru noi povești
Și-o cruce pentru ziua mea de mâine!...

(Iov, Dumitru. Un oraș de graniță: Soroca /Dumitru Iov//Viața Basarabiei: rev. lunară editată de Asociația culturală „Cuvânt moldovenesc”. - Anul I. - iunie. - 1932. - Nr. 6. - p. 29 - 34.)

Un oraș de graniță: Soroca

În istoria neamului, orașul Soroca a fost punctul de sprijin al diferiților voievozi. Nu numai poziția geografică, ci și acei vestiți „arcași” făcut-au ca ținutul Sorocei să-și creeze faima peste veacuri. La asediul Sorocei, la 1692, Dimitrie Cantemir a luat parte sub conducerea tatălui său, Constantin Cantemir Boemi Petriceicu, un strămoș după mamă de a lui Hajdău, a prins și vârat în închisoare la Soroca pe bărbatul Dafnei, Duca Vodă Arnăuț, ginerile lui Dabija Vodă, iar Ștefan Voevod mult a ostenit pe meleagurile acestea și de multe ori a urcat scările spre paraclisul din Cetate ca să se închine la sfinții a căror urme nu s-au pierdut nici până astăzi.

Până la anul 1848 orașul Soroca a fost proprietatea colonelului Alexandru Cerchez și a soției sale Ana, născută Benclemișeva. La 8 Iunie 1848 orașul a fost răscumpărat, cu 100.000 ruble, de către comună, luând ființă ca oraș reședință de județ iar la 1874 s'a pus în aplicare legea rusă a comunelor urbane și de atunci orașul a devenit de sine stătător, având ocârmuirea sa proprie.

Orașul Soroca se bucură de o minunată poziție geografică.

Poate fi asemănat cu Sinaia sau cu Piatra Neamț. O parte din oraș este așezat pe munte, pe uriașele stânci de piatră; vatra orașului este în vale, pe malul Nistrului care, la răsărit, de la podul „Bechirului” face, pe sub pădure, un fermecător cot, ocolind stâncile împădurite până la satul Trifăuți.

Minunatul scoborâș pe la Bechir înfățișază o priveliște ce nu se poate uita. În dreapta vii, în stânga, deasupra stâncilor, dintre livezi și podgorii, răsar casele satului Zastânca, mahalaua de gospodari orașeni. Într'un uriaș perete de piatră se vede ușa unei chilii unde a vețuit până la război un schivnic. Chilia este la o mare înălțime de la pământ și puscicul urca și cobora pe-o frânghie. Chilia cuprinde 2 încăperi: una mai mare, unde-și făcea rugăciunile și unde se găseau, săpate în piatră, trei icoane: a Sf. Neculai, a Maicei Domnului și-a Mântuitorului, încăperea mică servia de loc de odihnă. Pe la mijlocul muntelui Soroca, a existat, pe vremuri, o mănăstire care s'a ruinat pe la începutul veacului al XIX-lea. Locul unde a fost mănăstirea, este însemnat printr'o măreață cruce ridicată prin strădania preotului Alexandru Proțencu.

Venind din spre Bălți, pe șoseaua Oituzului, o panoramă minunată se deschide ochilor. De sus, orașul se vede ca'n palmă, cu piața din mijloc străjuită de statuia Generalului Poetaș, — cu Cetatea lui Ștefan Voevod, cu Nistrul care-l încinge ca un brâu de argint. În stânga, făcând una cu orașul, într'o oază de verdeață, satul Bujărăucă pe deasupra căruia se vede, în limpezimi de zări, la 12 km. orașul Iampoli, în Ucraina. Iar peste Nistru, satul Țichinovca după care se întinde șesul ucrainian. Deasupra acestei așezări potolite, în zilele de vară plutește o maramă de

soare care s'agață pe creștete verzi de copaci, îmbrobodindu-le. E o vrajă care cuprinde pe călătorul ce coboară în oraș prin ulița „boerească”, adică țigănească. În fața caselor frumoase se zăresc puradeii sub supravegherea omului mărunț și cu barba înșurită, Arsenie Stoian, primarul țăganilor. Nu e glumă să fii primar peste acești nomazi ai verei. Arsenie Stoian este primar peste țăgani din 3 județe. El știe rostul și așezarea fiecăruia și oridecâteori poliția, judecata sau armata are nevoie de lămuriri, numai el le poate da.

Soroca este orașul cel mai bogat în școli, desigur pentru că, în anii din urmă ai împărăției rusești ministru de instrucție a fost soroceanul Casso de la Ciutulești. La cele 14.000 de locuitori sunt de ajuns: un liceu de băieți, unul de fete, un liceu tehnic-agricol, o școală normală, un liceu evreesc, o școală profesională, o școală de meserii, o școală de împletituri... Cu toate acestea Soroca nu poate fi socotită drept un oraș intelectual căci în afară de un cinematograf care rulează de două ori pe săptămână și conferințele duminicale ținute sub grija unui „Ateneu Popular”, altă mișcare nu este. Dacă cercetezi cele două librării, la „Biblion” și „Jasnaia Poliana” îți poți face idee de intensitatea culturală a orașului. Din cărțile noi care apar în țară, ajung la Soroca 5 exemplare, din cari unul îl cumpără D-rul Vasile Ursu, unul același notar din județ, al treilea cel ce afirmă acestea, iar 2 exemplare se întorc de unde au fost trimise.

Ca în orice oraș de graniță, viața se scurge lent, ca o apă de șes. Aceiași oameni, zilnic, aceleași preocupări. Monoton, între cofetăria Tumanov și Piața Unirei, — între „Capsa și Palat” cum se spune la Soroca, — orașenii își fac primblarea între 12 zi și sara, după 6. Cel mai important eveniment al zilei la Soroca este sosirea ziarelor. Când răsună clopotul birjăresc, lumea știe că sosit poșta. O frământare deosebită se îndreaptă spre Meller, depozitarul. Apoi, în stăpânirea știrilor, cititorii se întorc spre „fabrica de minciuni” la cafenea, sau, vara, spre grădina publică, — grădina văduvă de flori și vârstată de cărări, căci soroceanul simte ca o datorie parcă să meargă deadreptul, peste iarbă și nu pe alee.

Deși moldovenii nu formează majoritatea orașului, județul însă este aproape în întregime moldovenesc.

Astfel să explică de ce, sub stăpânirea rusă, veneau din Iași trupe de teatru care jucau operete și „canțonete”. Trupa Bobescu făcea stagiuni întregi și a contribuit mult la ținerea trează a simțământului național. Și trupa condusă de artistul ieșan Pekea Alexandrescu ajungea până la Soroca.

Când în 1918 am auzit pe Dumitru Tinică, un reprezentant al unei vechi familii basarabene, cântând :

„Știi tu când te țineam pe brațe”, cu mirare l'am întrebat:

De unde știi cântecul acesta?

— De la trupa Bobescu.

Soroca a dat pe scriitorul Teodor Vârnăv care și-a avut casele bătrânești unde s'o fi adăpostit pe vremuri rudele, după mamă, a lui Kostake Chiriș. De pe urma lui viețuiește un descendent în persoana avocatului Constantin Vârnăv.

Din punct de vedere comercial, Soroca este un oraș mort. Negustorii mai înstăriți s'au mutat, cu vremea, la Iași și la Galați, lăsând în urmă sărăcia care a prins rădăcini adânci. Lipsit de cale ferată, orașul fatal, lăncezește. Deverul stagnează. Mărfurile sunt mai scumpe ca oriunde din pricina greutății transportului și din această cauză nu se vând. Soroceanul așteaptă prilejul de a se duce la Bălți sau Iași pentru a-și face târgurile.

Până la 1919, când Ucraina era republică independentă sub hatmanul Scoropadșchi, circulau vapoare pe Nistru. „Parahoadele” urcau dela Cetatea-Albă până la Otaci, în N. județului, în dreptul orașului Moghilău. Din Carpații Bucovinei coborau plute cu transporturi de lemne sau goale pentru încărcat recolta și transportarea ei spre porturile din sud. Soroca atunci trăia o altă viață. Bunurile circulau cu ușurință și eftin iar „rublile” de aur umpleau pungile unui Andrei Chiroșcă, Nicolai Calarașu, Ștefan Romașcanu și alți gospodari din marginile orașului.

Astăzi orașul se mândrește cu ruina unui trecut glorios și cu ce l'a înzestrat natura. Stațiune climaterică, vara casele dintre vii și livezi se umplu de vizitatori. Orașul înconjurat din trei părți cu dealuri uriașe, este lipsit de curenți, având un aer moale și plăcut. Pentru locuitorii dintre vii, vara este o sursă de venituri.

Cine vrea să cunoscă Soroca sub un farmec fără păreche, să poftască în Mai. Nu cunosc ținut care să adăpostească mai multe privighetori ca Soroca. Dacă urci pe deal la vila lui Zaharia Ilieș, sau mai jos la Mihail Cozlovski, într'o după amiază de primăvară, orașul răsare împodobit în flori roze de măr, în flori de cireș, de vișini, de zarzări... Mirezme amarii de liliac se'mpletesc cu aroma livezilor. Bujerouca este o mare de spumă.

Peste Nistru, satul Țichinovca pare înhorbotat și'mbrăcat în strae albe de mireasă. Dintre pomii înfloriți răsare un turn verde, de biserică, iar Cetatea își aurește creștetul ca o coroană voivodală.

Spre Bechir împânzește zarea un verde viu al pădurii. Deasupra Nistrului, vișători printre cotișuri, scânteiază argintiri orbitoare.

Pe malul înverzit tinereța orașului își primbla primăvăratecele tresăriri.

Printre vii, pe drumul ce urcă la Zastânca, adolescența își poartă nostalgia. După un popas la banca dela poarta lui Jovmir, în urcuș leneș, tinerii ridică dealul prin aromirile podgoriilor înflorite.

Privind orașul de jos, Soroca își atârnă casele mărginașe, în amfiteatru. Sus, deasupra stâncilor sau în pieptul lor, căsuțe curate se pierd între falduri de pomi înfloriți. Te miri cum se acatără spre ele locuitorii acestor cuiburi clădite în lumină, parfum și șopot de izvoare.

Deodată, în amurgirea de Mai, dintr'o livadă, se destramă șiragul fermecat din gușulița unei privighetori. Trebuie să fie aici, aproape în vie la Jivov, în părul aprins cu miș de lumânări de muguri, sau dincoace, în livadă la Dupolini, în zarzărul clăbucit și luminos. De undeva răspunde o alta. Sunt numai două la'nceput, două care, pe semne, în preajma nopții, au îndatorirea să fie premergătoarele concertului. După trei strigări, în șuer sfârâmat, din toate părțile răsar cântări vrăjite. Din vii, din livezi, dintre tufele de liliac, de pe stânci, din oraș, dela Nistru, de pretutindeni,

privighetorile înalță chemările lor de dragoste. Iar sorocenii, sub tainele cernite ale nopței, până târziu ascultă, mândri de orașul în care primăvara adună cântăreții cei mai aleși...

Îțcovici Saul Naumovici (Alexandr Naumovici Korolițkii)

(Îțcovici, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Îțcovici. – Ch.: Tim-pul, 1981. – 72 p.)

Izvorul albastru. (Fântâna Ulitei)

Din acest izvor, care se află în curtea cetății Soroca, au băut apă Bogdan Hmelnițchii și fiul său Timoșa – ginerele domnitorului moldovan Vasile Lupu. Tot aici și-au potolit setea Dimitrie Cantemir, Petru cel Mare, Alexandru Suvorov și mulți oameni de seamă, care au fost oaspeții cetății de pe malul Nistrului.

Izvorul își are istoria sa, conform căreia este mai bătrân decât cetatea construită pe la mijlocul secolului al XVI-lea, - îmi povestea candidatul în științe istorice G. Cebotarenco, care a făcut cândva săpături în aceste locuri.

Multe istorii interesante am auzit de la Grigore Povar, renumit meșter pietrar, unul dintre locuitorii cetății, strămoșii căruia au înălțat această perlă, instalație de fortificație a meșterilor moldoveni...

...Marele medelnicer a adus sfeșnicul și l-a așezat în fața domnitorului. Musafirii – mitropolitul și boierii, care nu o dată au ridicat cupe de vin la masa lui Petru, în sănătatea voievodului, s-au ridicat și au început să se închine lui Rareș. Când domnitorul a pus șervetul pe masă, postelnicul a lovit cu toiagul în pământ și musafirii, luându-și rămas bun, s-au împrăștiat.

Vinul băut nu i-a adus lui Rareș nici liniște, nici veselie – gânduri triste îl amărau. De atâtea ani el nu poate îndeplini făgăduința dată tatălui său, Ștefan cel Mare: să înalțe o fortăreață de piatră la Soroca. De câte ori incendiile au distrus proptelele de stejar al turnurilor, buruienile au împânzit valurile de pământ, iar el nici de cum nu se poate duce acolo, ca să vadă singur și să hotărască, unde să construiască cetatea – pe locul unde stă de veacuri turnul de pază sau în alt loc?

Rareș a sărit în picioare, și-a strigat oamenii și le-a poruncit să se pregătească de drum lung.

Părcălabul Sorocii a înlemnit pe loc, când Petru – voievod, înconjurând din toate părțile turnul de pază, s-a uitat cu mânie spre dânsul.

- Nu vom mai tăia stejari ca să înnoim acest turn. Vom construi o fortăreață după moda italiană din piatră. Vom găsi și vom tăia piatră... S-ar putea s-o luăm de acolo, de lângă pârau. Am văzut acolo piatră bună, dar poate s-a găsi și mai bună.

...Mult a stat pe gânduri Rareș, când, de odată, a auzit cum alături cineva taie piatră. S-a apropiat și a văzut că un meșter sfarmă bolovani mari. Văzându-l pe domnitor, meșterul și-a scos cușma.

- E tare piatra aceasta, bătrâne?

- N-ai să găsești alta mai tare, domnule! Noi facem case din ea, dar dacă vom construi o cetate, va rezista veacuri de-a rândul. Nu o vor putea cucerii nici leșii, nici tătarii, nici trimișii sultanului.

- Așa să fie. Să fie tăiată stânca, iar piatra să fie pusă pe plută și adusă lângă colina, unde se află turnul de pază de la Soroca!

...Îmi place să vin în musafirie la moș Grigore. De fiecare dată el mă încântă cu istorisiri despre noile descoperiri făcute în cetate.

Întinzându-mi o cană cu apă, moș Grigore a spus:

- Nemaipomenită apă, vedeți cum sar stropii din ea, e minerală. Nu degeaba în vechime i se spunea apă albastră, miraculoasă. Toate aceste se datoresc sărurilor minerale din ea. După primul război izvorul a rămas părăsit, a fost astupat cu pământ și piatră fărâmată. Câtă trudă am depus până am reușit să scot de aici o căldare de apă curată.

Da, moș Grigore și ajutorul lui au curățit fântânița, i-au pus un capac, i-au dres corlatele. și acum, apă curată, de culoare albastruie, este o cinste de mare preț pentru musafirii cetății. Iar aici vin mulți musafiri. Izvorul are și un nume al său, se numește izvorul Ulitei. De ce? Despre aceasta vorbește legenda. Iată cum mi-a povestit-o bătrânul străjer al cetății.

Demult, foarte demult, strămoșii noștri înălțau zidurile cetății. Au venit aici foarte mulți meșteri. Erau meșteri și de la Bistrița, dar erau mulți și de aici, moldoveni din Cosăuți. fiecare meșter era cunoscut prin ceva. Însă cel mai vestit era meșterul Ulii. Meșterul acesta avea o fică Ulita. În fiecare duminică Ulita se ducea la izvorul din pădurea Malociunului și le aducea meșterilor două burliue cu apă albastră, care curgea din pământ printre rădăcinile unui stejar uriaș.

În vechime se zicea, cine va bea un gât de apă albastră, acela va avea o putere neobișnuită. Meșterilor le plăcea nespun de mult apa albastră și de aceea au înălțat ei atât de repede și atât de temeinic fortăreața. mulți ani în șir au dus aici piatră de pe stânca Lebedei, iar turnurile au fost înălțate în trei ani. Apa albastră le-a dat putere meșterilor și aveau de ce s-o bee – cetatea trebuia să apere pământul de liftele turcești.

Într-o dimineață Ulita s-a dus după apă albastră. Când s-a pornit, soarele încă nu se ridicase de asupra Nistrului, iar când s-a întors, luna întinsese peste râu o cărărușă aurie. A reținut-o un haiduc, care din zori până-n noapte i-a cântat cântece de dragoste. În ziua aceea meșterii au lucrat rău, nu le ajungea putere pentru această muncă grea.

Când, în sfârșit, Ulita s-a întors, meșterul Ulii, cuprins de furie, a spart burliuele cu apă albastră. Apa din pădurea Malociunului a intrat în pământ, chiar în mijlocul cetății.

Iar Ulita a dispărut și n-a mai venit.

Meșterii se întrebau, cine se va duce acum la izvor. Atunci, a ieșit în față Iacob, cel mai de seamă meșter, și a spus:

- Vom trimite-o la izvorul albastru pe fiica mea cea mai mică. Fiica lui Iacob s-a dus, însă s-a întors cu burluiele goale.

- A secat izvorul. – zise ea.

Meșterii s-au întristat, nu mai știau cum să ducă la bun sfârșit cetatea, fără apa albastră. Șapte zile și șapte nopți au stat ei amărâți, iar în a opta dimineață meșterul Ului a auzit un geamăt. Geamătul venea din mijlocul cetății.

Ulii s-a apropiat urechea de pământ și a auzit în locul acela glasul Ulitei: „Vai, greu îmi este, n-au unde să-mi cadă lacrimile albastre”. Meșterul, a luat o cazma, și a început să sape pământul. I-au venit în ajutor și ceilalți meșteri. Șapte zile și șapte nopți au săpat ei până au dat de lacrimile Ulitei. S-au adunat meșterii lângă izvor, lângă apa albastră, și-au potolit setea și au simțit că le-au venit din nou puterile, pe care le avuseră în trecut. Și au înțeles că nici odată Ulita nu se va mai întoarce la lumina zilei, dar va trăi veșnic în apa albastră, care le dă forțe miraculoase. Și au numit acest izvor „Izvorul Ulitei”.

Într-un colț al cetății am observat încă o fântână, care, spre deosebire de izvorul Ulitei, avea patru colțuri.

- Când a fost săpată? – m-am interesat eu.

- În 1692. Da, da, în una mie nouă sute nouăzeci și doi. Și n-a fost săpată de noi, de moldoveni, ci de polonezi, care ocupaseră pe atunci cetatea. Ei au adus de peste Nistru piatră poloneză și au captușit pereții, iar când s-au retras au astupat-o cu pământ. Am săpat în ea zece metri de pământ și încă trei metri de piatră sfărâmată până când am dat de izvor. N-a fost apă în ea 276 de ani, dar acum o săp-tămână a apărut. Vrei să te servesc?

(Ițcovici, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Ițcovici. – Ch.: Tim-pul, 1981. – 72 p.)

Izvorul haiducilor (Bachir)

Vaporul „Pavel Tcacenco” s-a apropiat de mal în raionul pădurii de lângă Tri-făuți. marinarul de serviciu a pus scara și un grup de turiști au coborât pe mal. Era o zi cu arșiță, soarele frigea fără milă și, înainte de a se scălda în lacul din pădure, turiștii s-au îndreptat spre izvorul, care fîșnea dintr-o stîncă. Îndată au fost umplute toate sticlele, cîmile și pîharele, pe care le aveau la îndemînă. Apa rece, cu un iz de ianuarie, le-a plăcut celor sosiți. un siberian, cu capul tuns, răcorindu-și fața, a spus cu un glas profund:

- Vai, ce apă minunată! Cum se numește acest izvor?

Tânărul ghid nu se aștepta la o asemenea întrebare și a strâns doar din umeri:

- Nu vă pot răspunde. Aici pe malul Nistrului sunt atâtea izvoare, că este imposibil să știți cum se numesc toate...

Un bătrân cu pălărie de paie, cu desagii plini de cumpărături de la oraș, care tocmai atunci se odihnea lângă izvor, a tușit scurt:

- Izvorul acesta are nume. Se numește Izvorul haiducilor. Izvorul lui Bachir...

- Și de ce se numește așa? – s-au interesat turiștii.

- Vă voi povesti ce am auzit și eu de la străbuni...

... Atamanul haiducilor Bachir a oprit careta deschizând ușa cu un gest brusc, a ordonat:

- Ieșiți!

Un boier cărunt, stăpânindu-și cu mâna sabia încovoiată, a pășit de pe scară pe pământ și a întrebat fără să se uite la Bachir:

- Câți galbeni dorești, ca să-mi păstrezi viața.

Haiducul a râs:

- Eu nu dau pentru viața ta nici o para chioară, boierule!

Haiducii au schimbat priviri vesele.

Bachir a îndreptat spre gâtul boierului un cuțit turcesc.

- Da iată, țăranii tăi sânt pentru mine de mare preț, pe mulți i-ai prădat, pe mulți i-ai vândut în robia otomană, multora le-ai luat viața. e timpul să ne achitam...

Boierul a făcut o grimasă răutăcioasă.

- N-ai pornit într-un ceas bun, haiducule. Eu sunt trimis peste Nistru de însăși domnitorul, ca să cer de la ruși ajutor, să-i alungăm pe turci de pe pământurile noastre.

Bachir s-a uitat cu neîncredere la boier.

- Și nu minți? – iar apoi a adăugat binevoitor:

- Cum de nu văd să ai o gramotă de plocon către țarul Moscovei?

Boierul a râs cu dispreț:

- Da ce crezi că am s-o arăt fiecărui moșic?

În ochii lui Bachir a licărit o privire aspră:

- Ia seama ce vorbești, că de nu... - sprâncenele haiducului s-au încruntat.

Boierul și-a scos sabia din teacă. În aceeași clipă și Bachir și-a scos sabia sa, dar îndată a observat că sabia boierului este înfășurată în gramotă.

- De data aceasta îți dau drumul, boierule, pentru că acum slujești unei cauze drepte, ești pentru libertate. Iar când te întorci de la Moscova poartă-te frumos cu slugile tale, că de nu...

Urcând în caretă, boierul l-a rugat pe haiduc:

- Însoțește-mă până la Nistru, Bachir. Am auzit că-și mai fac de cap prin aceste păduri și alții.

Bachir și-a aruncat privirea la fețele prietenilor săi. A văzut în ochii lor dezaprobare. Tuturor le părea rău, că scapă cu viața un asemenea zbir și încă Bachir îi dă drumul fără plată.

- Nu, boierule, vei ajunge și singur...

Și el s-a așezat obosit pe o piatră de lângă izvorul din pădure. Din ziua, când fostul călugăr, a devenit atamanul haiducilor – Bachir, apa din izvorul acesta era cea mai plăcută băutură pentru el. Și pe frig, și pe arșiță acest izvorăș, care năvălea de sub stânci spre malul abrupt acoperit cu păduri al Nistrului, îl atrăgea pe Bachir. El îi amintea de copilăria sa grea, de adolescența vitregă, de prima dragoste și îi deschidea în față viața liberă de haiduc.

Din primăvară și până toamna târziu Bachir trăia pe aceste locuri, iar când se lăsau frigurile, împreună cu frații săi se retrăgea într-o peșteră, pe care o făcu-se în pereții de piatră încă pe timpul, când era călugăr. Era acolo o vatră, care îi încălzea în zilele friguroase. Haiducul a îndreptat spre peșteră și o șuviță subțire de izvor, care mai înainte alerga voioasă de pe deal în jos, printre stânci... Pentru străjeri n-a fost un lucru simplu să găsească peștera lui Bachir. Peștera de multe ori îl adăpostea pe ataman în timpurile grele. Iar când venea primăvara și se des-cătușau apele, el își aducea haiducii spre izvorul știut. Tot în aceste locuri l-a întâlnit și pe boierul cu gramota.

Cum numai careta boierului a dispărut după copaci, din diferite părți s-au aruncat spre dânsa ienicerii-călăi. Haiducii s-au aruncat pe cai ca să fugă în pădure, însă Bachir și-a ridicat sabia:

- Câinele de boier nu este frate, însă cauza căreia îi slujește el acum este cauza noastră, cauza pământului și oamenilor noștri. Nu vom lăsa că ienicerii să-l prindă. Înainte, haiducii!

Și pădurea a răsunat de chiotele falnice ale haiducilor. Încăierarea a fost crâncenă. Boierul, călare a trecut Nistrul prin vad, haiducii au căzut cu toții, însă i-au zdrobit pe ieniceri. În această luptă Bachir a fost rănit de moarte și a venit să închidă ochii lângă izvorul său. El s-a aplecat, și-a apropiat buzele de apa dătătoare de viață, ca să-și potolească setea pentru ultima dată. Și așa a murit, cu mâinile făcute căuș pentru a lua apă...

Multă vreme s-a scurs de atunci, însă și acum izvorul haiducilor potolește setea tuturor călătorilor, le dă puteri noi celor obosiți, - și-a terminat povestirea bătrânul cu pălărie de paie.

- Dar, cine îngrijește acum izvorul? – au întrebat turiștii.

Moșul a zâmbit.

- Urmașii lui Bachir.

- Dar, parcă ei pot fi în viață? – s-a mirat sirianul.

- Desigur, eu sunt unul din ei. Printre ei sunt și copiii mei, nepoții și stră-nepoții mei și toți oamenii de pe pământul Moldovei...

În această clipă părea că izvorul îi zâmbește înțeleptului bătrân cu zâmbetul vesel al lui Bachir. Soarele strălucea în undele lui năvalnice, care se grăbeau spre lacul din pădure, ce s-a așternut la poalele stâncilor, din care țâșnea acest izvor al haiducilor, martorul luptei poporului pentru libertatea pământului moldovenesc.

(Ițcovic, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Ițcovic. – Ch.: Tim-pul, 1981. – 72 p.)

Taina polcovnicului Rap

Pe teritoriul cetății Soroca mai există o fântână, așa-numita fântână poloneză. Are și ea istoria sa. Polcovnicul Rap, terminând rondul de noapte, s-a întors în turnul comandantului. Poruncind să aprindă focul în șemineu, se lăsă în jilț. Ultima noapte în cetate. Măine dimineața, conform tratatului, garnizoana poloneză va părăsi acest castel, care șase ani a servit drept un avanpost al Reței Pospolitaia pe pământul moldav. În timpul cât a fost comandantul cetății, polcovnicul a izbutit să facă multe lucruri, ca să transforme cetatea luată de la moldoveni în 1692 într-o citadelă inexpugnabilă. Sfătuit de fortificatorul regelui, el a împlut cu pământ catul de jos al turnurilor de luptă circulare. Temându-se ca nu cumva haiducii moldoveni să îndrepte apele Nistrului în cetate, a acoperit incinta cu pământ, iar de-a lungul pereților a construit cazemate în care păstra pulbere, ghiulele și provizii.

În ultimii trei ani fântâna făcută de moldoveni nu mai avea apă de ajuns. Din Iampol a fost chemat un meșter, care a săpat o nouă fântână în preajma turnului comandantului.

Lemnele din cămin trăsneau încetișor și-i aminteau polcovnicului de șuierul gloanțelor și ghiulelor din bătăliile pe care garnizoana cetății a trebuit să le dea în anii cât s-a aflat în această minunată operă a constructorilor moldoveni. De câte ori oștirea moldavă a încercat să-și înapoieze cetatea!

Polcovnicul îl chemă pe un subofițer și-l întreabă:

- Ce fac moldovenii?

- Și-au întins tabăra lângă cetate, luminate pan.

- Dați ordin să se astupe fântâna. Fântâna noastră... Conform tratatului nu avem voie să facem cetății nici o stricăciune. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să le lăsăm fântâna noastră. Mulțumească-se cu apa dintr-a lor. Fântâna să fie astupată cu pământ și piatră. Să fie făcută una cu pământul... Dacă va fi să punem mâna din nou pe cetate, ne va servi din nou...

- Dar nici polcovnicului Rap, nici ulanilor săi nu le-a fost dat să se întoarcă în cetate.

Iar fântâna poloneză a fost descoperită de expediția arheologică condusă de candidatul în științe istorice G. Cebotarenco. Până i-au dat de fund, muncitorii au scos un strat de pământ gros de zece metri și încă unul de piatră spartă de câțiva metri grosime. 276 de ani a stat încuiată apa într-însa. Dar de curând izvoarele au început să curgă din nou. Apa din ea e gustoasă. Dar, nu e mai gustoasă decât cea din fântâna Ulitei.

Astfel a luat sfârșit taina polcovnicului Rap. Fântâna din cetate este din nou în serviciul oamenilor.

Jalea, Ion.

(Jalea, Ion. Basarabia: Descrierea, istoria, unirea/Ion Jalea. - Craiova: Editura Steinberg, 1918. - 35 p.: 1 h.)

Soroca

...Spre miază-noapte ținuturi muntoase, băzdate de ape dulci, acoperite cu ro-duri bogate, îmbrăcate în podoabe dragi de păduri; spre miază zi câmpii cât vezi cu ochii... Pela Orhei, pela Hotin rămâi fermecat de frumusețile peisagiului; nici împrejurimile Rinului parcă nu sunt mai pitorești ca ținutul dela Soroca de pe Nis-tru. Maluri înalte, sfârticate, ici gemând sub povara pădurilor seculare, colo ară-tându-și piepturile goale și stâncoase. Mai încolo codrii mari înflorează cu maies-tatea lor tăcută, spintecați de văi înguste, piezișe, pietroase. În care se zbuciumă pâraele și râulețele ce se grăbesc sgomotoase spre Nistru. În sfârșit bătrânul Nistru însuși cu apele-i vajnice, mâncându-și albia printre stânci și dealuri, domolindu-se pe urmă încetul cu încetul și alunecând falnic în Marea Neagră cea posomorită și furioasă... Și peste toate cerul albastru senin, văzduhul saturat de parfumul flo-rilor și al fânețelor... Și sus, sus de tot, ca niște apărători providențiali, vulturii Basarabiei se leagănă lin, fără să clipească măcar din ochi sau din aripi...

Legende

(Legende populare românești. – București – Ch.: Litera Internațional, 2002. – 353 p. – (Biblioteca școlară))

Cetatea sorocii

Odată domnitorul Moldovei Petru Rareș mer-gea călare pe malul împădurit al Nistrului. Și mergând el așa, numai iaca ce vede sus, pe cer, cum un uliu s-a luat după două lebede. Atunci Petru Rareș a scos din tolă o săgeată, a ochit în uliu și a întins coarda arcului. Dar tocmai în c lipa aceea calul voievodului s-a speriat de ceva, a ne-chezat puternic și s-a ridicat în două picioare. A tremurat mâna voievodului, și săgeata slobozită a zburat nu spre uliu, ci spre una dintre lebede. Fără suflare, biata pasăre a căzut în apa râului. Domnitorul a mai tras o dată și a căzut uliul.

Multă vreme s-a rotit lebăda singură în nalturi tot chemîndu-și tovarășa de viață, dar. văzând că nu mai apare, s-a înălțat sus de tot, a strâns aripile și s-a aruncat pe o stâncă ascuțită, ce se afla lângă satul Căsuța.

Apropiindu-se de stâncă, a văzut mult sânge voievodul și nu-și afla locul de mahnă. Iar nu departe de stâncă un meșter cioplea în piatră.

— E tare piatra.

— Alta mai tare nu găsești, domnitorule. De vrei cetate să-ți durezi, să știi că va ține o veșnicie.

— Așa să fie! Să se ridice o cetate din piatra acestei stânci.

De atunci stanca se numește a Lebedei, iar din piatra adusă de lângă satul Căsuța, azi Cosăuți, a fost construită vestita cetate a Sorocii.

Matcovschi Dumitru

(Matcovschi, Dumitru. Astă vară la Soroca.

Disponibil: <http://www.poeziile.com/autori/Dumitru-Matcovschi/asta-vara-la-soroca93.php>)

Astă vară la Soroca

Astă vară la Soroca,
unde cântecul te-mbată,
o copilă cu ghiocul
m-a vrăjit, ah, prima dată.
Și-am aflat atunci o veste,
una nemaipomenită:
Făt-Frumos cel din poveste
în poveste mă invită.
Astă vară la Soroca,
unde nici un tren nu vine,
un baiat cu ochi ca focul
s-a îndrăgostit de mine.
M-a purtat pe străzi de mână
ca un bade cumsecade,
mi-a cântat o săptămână,
aoleu, ce serenade.
Astă vară la Soroca,
unde plouă stele albe,
eu mi-am încercat norocul
și-am făcut din ele salbe.
Cu margele-mpodobită
și cu dor la inimioară,
am fost cea mai fericită
la Soroca astă vară

Mircu, Marius.

carea în U.R.S.S.

Edith Kertzman e dintre acei copii care, deportați împreună cu părinții lor, în Transnistria, s'au întors în țară orfani, și au fost luați sub ocrotirea statului sovietic și repatriați în Uniune.

„Era o zi frumoasă, cu cer senin, albastru și păsărelele ciripeau. Noi, copiii, ne jucam afară în stradă. Mi-amintesc foarte bine aceasta zi frumoasă de vară, era joi 3 Iulie 1941. Deodată a început o ploaie de gloanțe și de schije, nu știam încotro s'o apucăm, mamele alergau înnebunit pe străzi, strigându-și copiii: strigăte, gemete, blesteme și șueratul gloanțelor umpleau aerul”.

„Am fugit înnebuniți pe dealuri, pe drumuri, și pe 'nserat ne-am ascuns la marginea unui lac, în stufăriș, înfricoșați de sgomotul pe care-l făceau casele care se dărâmau în flăcări. Vedeam tot orașul cum arde și case care săreau în aer — îngroziți de pocniturile puștilor, de gloanțele care sburau deasupra capului nostru, de gemetele răniților care strigau după ajutor. În fiecare clipă așteptam să fim omorâți”.

Orașul ardea acum ca o lumânare mare; se ridicase și un vânt foarte puternic și exploziile aruncau mereu pietre, bucăți de tablă și altele până la noi. Fugeam mereu: gloanțele șueau pe lângă noi și mereu cădeau morți în dreapta și în stânga. Am alergat așa, în neștire, până când, am căzut ruși de oboseală, într'o groapă. Neam acoperit cu iarbă ca să nu ne descopere soldații și pentru că noaptea era rece. Auzeam din ce în ce mai tare strigătele nenorociților cari rămăseseră în oraș și acum ardeau de vii și a celor cari erau cădeau pe pământ: nu avea nimeni voie să se atingă de ei. Era vară, cadavrele intrau în putrefacție — turma umană se împuțina văzând cu ochii”.

„După 5 zile au venit niște ofițeri, ne-au numărat, ne-au așezat în rânduri și ne-au spus să mergem. Am pornit... Unde ? Încotro? Nimeni nu știa. Oameni de toate

(Mircu, Marius. Pogromurile din Basarabia și alte câteva întâmplări: contribuții la istoria încercării de exterminare a evreilor/Marius Mircu. — Editură București: Editura Glob, 1947. - 84 p.; 21 cm.)

O fetiță de 14 ani despre ororile din Transnistria

Cele ce urmează sunt extrase dintr'un mănunchiu de vreo 25 pagini mari, liniate stângaci cu creionul și scrise citeț — un scris de copil silitor.

E caetul Editheii Kertzman, azi în vârsta de 14 ani, originara din Zgurița, jud. Soroca. Caetul e din vremea când, adăpostită într'un cămin sovietic, aștepta, împreună cu alți 1600 copii, plecarea în U.R.S.S.

vârstele, bătrâni și copii mici cari nu puteau încă să meargă, au pornit pe drumuri. Noaptea dormeau pe câmp, în ploaie și noroi. Mulți dintre noi au murit în primele zile și cei ce nu mureau se rugau să moară. Dar nu moare cine vrea. Și astfel a început drumul nostru fără sfârșit pe câmpiile Basarabiei”.

O lună coloana a rătăcit din loc în loc, până a ajuns la Nistru pe care l-a trecut la Iampol, apoi după câteva zile a fost trimisă înapoi, au trecut iar Nistrul și li s'a spus că se vor întoarce în orașul lor. Cu toate că știau că totul este ruinat, gândul că vin acasă le-a dat puteri noi. Dar 3 zile dela întoarcere au fost porniți iar și după alte zile au ajuns la o pădure lângă satul Rubleniți, județul Soroca, unde au stat șase săptămâni.

Oamenii mâncau rădăcini și beau apă din mocirle — dela fântâni erau alungați fără milă. Mureau zilnic cu sutele, de boală, de foame, de sete. Coloana rătăcește mai departe: Vartujeni, Edineț — drum însemnat de leșuri. Seară de seară violurile se repetau, împușcăturile, groaza morții îi apasă pe toți.

„Când a venit toamna, am fost trimiși în Transnistria! Eram acum 10 000, din 25 000 cât plecasem. În fiecare zi plecau două transporturi a câte 2000 oameni, unul spre Tighina și Tiraspol, altul spre Balta. Pe cei din Tiraspol îi împușeau pe drum, iar pe noi, care mergeam spre Balta, ne chinuiau fără sfârșit, ziceau că e păcat de un glonte pentru un evreu, că vom muri singuri, mâncați de boale și de foame”.

„Într'o noapte am poposit într'o pădure lângă satul Cosăuți, judeului Soroca, și cum am ajuns, oamenii tineri au fost puși să-și sape singuri gropi. Când am intrat în pădure am crezut că visez, că sunt în iad. Copacii erau goi, desbrăcați de frunze și lăsau să treacă o ploaie rece mărunță, care ne uda până la oase. De copaci erau spânzurați oameni câte doi sau mai mulți. Când m'am uitat pe jos am văzut că pe frunzele uscate, galbene, era un covor: zeci de bărbați, femei, copii și bătrâni omorâți. Pe fața lor se vedea câte chinuri au îndurat până să-și dea sufletul. Îmi amintesc că mama mă trăgea mereu în altă parte, să nu văd chinurile spânzuraților: dar oriunde te uitai, vedeai același lucru”.

„Către seară am ajuns iar la Nistru și neam prăbușit pe jos în clipa în care ne-au dat ordin să ne oprim. Stăteam ca o turmă obosită, liniștită vorbeam în șoapte și rareori se auzea un pocnet de pușcă sau un geamăt prelung de oameni cari își dădeau sufletul”.

„Dimineața când m'am sculat, tatăl meu nu mai era lângă noi, fusese și el ridicat „pentru muncă”, cu un grup de 200 bărbați și nu l-am mai văzut niciodată”.

„Nici nu mi-am luat rămas bun delă el — și a rămas mama cu noi, două surori, fără nici un sprijin. Am plâns cu hohote și am vrut să murim și noi acolo. Dar cu biciul ne-au ridicat și am pornit iar la drum”.

„Am trecut Nistrul la Iampol. Am dus pretutindeni aceiași viață nenorocită, mureau de foame și cei ce căutau să se strecoare în sat să caute ceva de mâncare, erau bătuți până la moarte, împușcați sau îngropați de vii”.

„Am trecut pe lângă colhozuri, unde oamenii au fost încuiați în case și arși de vii. Am văzut gropi adânci în care erau sute de oameni îngropați de vii și acoperiți

cu pământ și pământul tremura zile dearându-l din pricina oamenilor cari se mai sbăteau înăuntru”.

„După șase săptămâni am ajuns la Berșad, în jud. Balta, acolo ne-am oprit. Am pierdut acolo și pe mult iubita mea mamă. A murit de suferință și griji și de durere că nu știa unde e tata”.

„Trei zile a stat moartă și trei zile am dormit împreună cu ea, până a venit la rând să fie îngropată. În fiecare zi trecea o căruță cu zeci de morți, unul peste altul, bărbați și femei, morți de săptămâni”.

„Am stat la Derșad doi ani. Am învățat atunci ce înseamnă să fii fără mamă și fără tată și am suferit și mai crâncen de foame și mizerie. Neam chinuit, sora mea mai mică și cu mine, cărând apă, spălând podele la cei mai înstăriți din orașe și deabia căpătăm o coajă de mămăligă”.

„Și într-o zi a venit un ordin că toți orfanii până la 15 ani pleacă în România. Eram goi, desculți, erau geruri grozave”...

Monumentul - Capelă „Badea Mior” „Lumânarea Recunoștinței”

(Monumentul – Capelă „Badea Mior” „Lumânarea Recunoștinței”//Monitorul Oficial al RM. – nr. 069. – 23 octombrie. – 1997.)

Republica Moldova

GUVERNUL

HOTĂRÎRE Nr. 740

din 07.08.1997

Cu privire la monumentul "Badea Mior"

Publicat : 23.10.1997 în Monitorul Oficial Nr. 069 art. Nr.: 702

Guvernul Republicii Moldova HOTĂRĂȘTE:

1. Se acceptă propunerea scriitorului poporului Ion DRUȚĂ de a înălța în or. Soroca monumentul "Badea Mior".
2. Se desemnează primăria orașului Soroca în calitate de beneficiar al monumentului nominalizat.
3. Se stabilește că lucrările de înălțare a monumentului vor fi încheiate pînă la 25 octombrie 1997.

PRIM-MINISTRU

AL REPUBLICII MOLDOVA Ion CIUBUC

Chișinău, 7 august 1997.

Nr. 740.

(Monumentul – Capelă „Badea Mior” „Lumânarea Recunoștinței”. – Sursa nu e indicată)

Monumentul este amplasat în partea de sud a orașului Soroca, la marginea unei înălțimi (94 m), lângă cotul râului Nistru.

Ideea a fost propusă de scriitorul Ion Druță, în memoria poetului anonim - autorul baladei populare „Miorița”.

Autor al proiectului este arhitectul - monumentalist Ion Pascal.

Monumentul - capela prezintă o turlă în forma de lumânare conică cu înălțimea de 25 m și diametrul la bază de 5 m, cu încăpere interioară pentru capelă, cu ușă și ferestre. Construcția nu se încălzește.

Turla se prevede din plăci de piatră - gresie de Cosauți, cu carcasă și diafragme de beton armat monolit.

Deasupra turlei se înalță simbolul flăcării lumânării, cu înălțimea de 5 m, executat din metal.

Lumânarea prezintă o construcție rotundă în plan din zidărie de piatră cu schelet cu diametrele interioare în partea inferioară, de 4,0 m, superioară - de 2,0 m și înălțimea de 25,0 m. La volumul de bază al construcției sunt alăturați 4 pilaștri în care sunt amplasate nișe cu diametrul interior de 1,0 m.

Încăperea capelei este amplasată în partea inferioară a construcției și e acoperită cu o cupolă la cota 6,000. Mai sus de cupolă, în corpul construcției este amplasată o scară verticală pentru deservirea ei. Împrejurul construcției este amplasată platforma de vizitare, cu 8 margini în plan.

Fundația, precum și placa platformei de vizitare, sunt din beton armat monolit. Trunchiul Monumentului prezintă o construcție complexă, zidăria fiind din piatră plată de carieră M300-400 pe mortar M150 și stâlpi monoliți de beton armat.

Zidăria servește ca cofraj pentru betonarea stâlpilor. Stâlpii de beton armat sunt legați cu zidăria prin mustiți de armatură. Corpul monumentului e divizat în 5 etaje prin diafragme orizontale monolite de beton armat, legate monolit cu stâlpi verticali de beton armat.

Pentru instalarea construcției „flăcării” în diafragma de la cota 22,4 m se prevede o bucsă din țeava. Stabilitatea monumentului se asigură prin cumularea funcției zidăriei din piatră și a scheletului monolit din beton armat, constituit din stâlpi și diafragme orizontale, cu contravintuirea monolită a stâlpilor cu fundație prin mustiți de armături, prin cumularea funcției fundației monolite de beton armat și baza din stânci.

Iluminatul interior al Monumentului-Capelă se realizează cu corpuri de iluminat, cu lămpi de incandescență, deoarece lipsește încălzirea încăperii. Pentru iluminatul electric al încăperilor de la parter se utilizează brațe cu 2 lămpi, instalate pe pereți la înălțimea 3-3,5 m de la pardosea și la înălțimea 1,5-2 m se instalează brațe - sfeșnice, pentru iluminatul icoanelor, încăperile amplasate mai sus de 6 m

servesc pentru întreținere tehnică și iluminatul lor se realizează cu lămpi de incandescentă. În plus pentru iluminatul arhitectural al monumentului se prevăd proiectoare cu lămpi metalice cu halogen, care se instalează pe teren la cota 23 m (pentru a fi iluminat simbolul flăcării Lumânării); pe 4 suporturi speciale cu înălțimea până la 4 m, instalate în - îngrădirea terenului la cota 0,00 - pentru a fi iluminat monumentul; pe îngrădirea terenului - pentru a fi iluminat soclul monumentului.

Pentru protecția de loviturile directe ale fulgerului în calitate de receptor al fulgerului se utilizează construcția metalică a simbolului flăcării.

În complexul monumentului, inițial intra: o estradă descoperită de vară, pentru 200 locuri; un teren pentru parcare mijloacelor de transport auto în fața monumentului și jos, lângă șoseaua spre Soroca; cărarea cu lungimea de 330 m (657 trepte) pe panta versantului, din talpa dinspre râul Nistru până la monument.

Aria interioară a Capelei -16,1 m².

Aria construită generală a monumentului — 5360 m².

Aria platformei de vizitare -133,1 m².

Aria terenului selectat pentru monument - 4,0 ha.

Costul estimativ inițial al construcției - 3372,112 mii lei.

Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad

(Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad. Analiza potențialului turistic existent în zona transfrontalieră Vaslui-Soroca/coord. Mircea Marmalaucă, director Muzeul „Vasile Pârvan”, Bârlad. — Bârlad: Muzeul „Vasile Pârvan”, 2009. — 90 p.)

Arcul Geodezic Struve

Arcul geodezic Struve este unul din cele mai lungi arcuri de meridian și se întinde de la Oceanul Înghețat de Nord până la Marea Neagră. Acesta a fost măsurat la mijlocul secolului XIX de o echipă de geodezi sub conducerea și cu participarea nemijlocită a astronomului și geodezului Struve. Punctele Arcului sunt situate în zece țări - Norvegia, Suedia, Finlanda, Federația Rusă, Estonia, Lituania, Letonia, Belarus, Ucraina și Moldova.

Potrivit specialiștilor în domeniu, pe teritoriul Republicii Moldova sunt amplasate 27 de puncte ale Arcului Geodezic Struve.

Primul punct al Arcului Geodezic Struve se afla în vecinătatea localității Rudi din Raionul

Soroca.

El este unicul monument de pe teritoriul republicii protejat de UNESCO.

Biserica din piatră „Sf. Dumitru”

Datând de la 1814 (1826?) biserica din piatră „Sf. Dumitru” îmbină particularitățile arhitecturii naționale și a neoclasicismului

Descriere succintă

A fost construită pe panta dealului care coboară spre Nistru, pe teritoriul fostului sat Bujerovca. Edificiul, cu abrisul celor trei cupole, este una dintre dominantele orașului. În planificarea și repartizarea spațial-volumetrică biserica îmbină particularitățile arhitecturii naționale și a neoclasicismului. Naosul - un dreptunghi cu colțurile rotunjite, este încununat cu o cupolă semisferică pe tambur înalt. Deasupra pronaosului se înalță patruleterul clopotniței străpunsă de arce, cupola sa amintind de forma clopotului, caracteristică pentru secolele XVIII-XIX. Încă o cupolă pe tambur octogonal se ridică deasupra altarului. Intrările de la sud și nord sunt marcate de porticuri cu frontoane, sprijinite pe perechi de coloane. În decor sunt utilizați pilaștri, nișele, cornișa cu elemente ale ordinilor ionic și corintic.

Tehnici de construcție: Zidărie

Stare de conservare: Satisfăcătoare

Date privitoare la restaurare: A fost restaurată în anii 70-80 ai sec. XX.

Inscripții: Inscripțiile vechi nu s-au păstrat

Biserica din piatră „Sf. Teodor Stratilat”

Inginerul S. Bolișov s-a ocupat în anul 1914 de ridicarea bisericii din piatră „Sf. Teodor Stratilat” ce are o compoziție originală, fiind decorată cu turnulețe din piatră, iar blocurile de cotileț - calcar, au fost utilizate doar la ridicarea bolților

Descriere succintă

Edificiul, amplasat pe terasa nordică a orașului Soroca, având o compoziție originală domină ambianța urbană a cartierului. Biserica este decorată cu turnulețe și arce decorative pe întreg perimetrul pereților construiți din piatră. Blocurile de cotileț-calcar au fost utilizate doar la ridicarea bolților. Clopotnița înaltă de formă prismatică, în 4 caturi, și tamburul

cu acoperiș piramidal de deasupra naosului domină compoziția arhitecturală, completată de 4 turnulețe amplasate în jurul cupolei centrale. Elementele constructive și decorative ale edificiului sunt caracteristice pentru influențele "stilului 1900".

Tehnici de construcție: Zidărie

Stare de conservare: Satis făcătoare

Biserica „Sf. Treime” a Mănăstirii Rudi

Biserica Sf. Treime a mănăstirii Rudi a fost construită în 1777, pe moșia fraților Andronache și Teodor Rudi, cu mijloacele lor și ale negustorului Donciul din Movilau (Podolia). Ea a fost finisată la 1828. Apariția bisericii și mănăstirii Rudi este legată de legenda existenței în localitate a unui izvor, cu apă —făcătoare de minuni. În anul 1846, printr-o decizie a autorităților eparhiale, mănăstirea (pe atunci —schitul)

Rudi a fost închisă.

Activitatea mănăstirii a fost reluată peste 75 de ani, la 24 octombrie 1921 la insistența lui Visarion Puîu. Afară de bisericile de vară și de iarnă existente deja, în această perioadă se construiseră 8 chilii pentru frați, o bucătărie, depozite, un bloc de piatră cu trei balcoane, o școală pentru dascăli, care în 1940 a fost transferată la Bălți.

Arhitectura bisericii —Sf. Treime a Mănăstirii Rudi are un caracter moldovenesc bine pronunțat, ce o înrudește cu bisericile Moldovei medievale din sec. XVI-XVII. Planul bisericii este treflat, având grosimea pereților de aproape un metru. Dimensiunile generale ale bisericii sunt destul de mari: 17,70 m în lungime și 12,30 m. în lățime (inclusiv absidele laterale). Înălțimea pereților din afară este de aproximativ 9 m. Tinda se află în partea sudică a bisericii, în dreptul pronaosului. În interior, pronaosul este despărțit de naos printr-un perete susținut de doi stâlpi puternici, de formă rotundă în secțiune. Turla bisericii este susținută prin sistemul de arcuri semicirculare suprapuse, numit uneori —bolta moldovenească. Din exterior, absida altarului, absidele laterale și pereții sunt ornamentați cu arcaturi în formă de nișe oarbe, dispuse la două niveluri. Ușile și ferestrele nu au ancadrame și nu poartă urme de profilare gotică, ca în cazul altor biserici de acest stil.

A fost restaurată în 1925. După închiderea mănăstirii în 1948 și distrugerile ce au urmat acestui eveniment, biserica a început a fi din nou restaurată în 1994.

Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”

Este ctitoria lui Costache Cerchez, construită după proiectul elaborat în 1832 de către Antuan Weismann. Este situată în centrul localității. Catedrala este în stilul neoclasicist cu plan cruciform, încununat cu o cupolă semisferică ridicată pe

un tambur larg, decorat cu pilaștri îngemănați ai ordinului ionic. Frontoane în segment de arc decorează toate fațadele. În 1878 în fața intrării a fost alipită clopotnița cu trei niveluri.

Aflată în centrul civic al orașului, biserica a fost înălțată în secolul al XVII-lea, pe temeliele unei biserici mai vechi, din a doua jumătate a secolului al XV-lea, ctitorită probabil de Ștefan cel Mare.

Biserica Domnească sau „Gospod” a avut de suferit în urma prădăciunilor din 1675 și 1711, dar mai ales în urma cutremurelor din 1802, 1832, 1940 și 1977. În 1802, biserica a fost doborâtă și s-a zidit o nouă biserică (1806-1807), din inițiativa Mitropolitului Moldovei – Veniamin Costache, cu sprijinul domnitorului Alexandru Moruzi.

Sub aspect arhitectural, biserica a fost construită pe un soclu din blocuri din piatră, pereții din dale de piatră, întrerupte de cărămizi așezate vertical. Planul bisericii este sub formă de navă dreptunghiulară, cu absida altarului semicirculară. S-a păstrat un clopot cu o greutate de 2000 de kilograme, din 1776.

Catedrala Adormirea Maicii Domnului din Soroca este unicul lăcaș sfânt din Basarabia pictat de marele maestru, pictorul român, Petre Achițenie.

Cinematograful Dacia

Cinematograful a fost construit în anul 1962, arhitect fiind V.Voițehovschi
Descriere succintă

Amplasarea reușită a edificiului pe panta malului înalt a fost posibilă datorită utilizării reliefului într-un spirit specific pentru construcțiile urbane din Soroca - în axa unei străzi orientate spre Nistru. Cinematograful este rectangular în plan, ridicat pe un stilobot cu scări monumentale, cu două săli, cu o capacitate totală de circa 800 de spectatori. Holul cu casele pentru bilete și foaiерului sunt amplasate la diferite niveluri, urmându-se cotele de nivel ale căderii reliefului. Fațada orientată spre oraș are decorați cu pilaștri de ordin compozit, în capitелurile cărora sunt incluse simbolurile statale.

Tehnici de construcție

Zidărie aparentă din piatră fețuită. Stilobatul monumental și scările laterale sunt căptușite cu piatră de Cosăuți prelucrată rustic

Mănăstirea Cosăuți

Unul dintre primele trasee turistice prin Moldova a fost organizat prin anii '60 în satul pietrarilor – Cosăuți, ce se găsește la 7 km nord de Soroca (circa 160 km nord de Chișinău).

Localitatea este menționată documentar la 3 ianuarie 1509.

Nu departe de această stațiune paleolitică, într-un defileu adânc, se adăpostește

o veche mănăstire medievală (mănăstirea este deschisă zilnic), rezidită din temelie în ultimii ani.

Mănăstirea Cosăuți, fondată în secolul al XVII-lea, și reconstruită recent, în anii '90, este o parte a patrimoniului național, dar și a vieții oamenilor. Izvorul sfânt sau fântâna-șipot cu apă curativă, este cufundată în tradiții religioase naționale, fiind o inspirație pentru populație.

Stațiunea paleolitică Cosăuți, o descoperire senzațională a vestitului arheolog I. Borzic, elucidează o cultură a omului din trecut și este una din cele mai remarcabile construcții logice ale omului din paleoliticul superior. Stâncile pădurii ascund urme ale geto-dacilor, rămășițe ale unei fortificații amplasate deasupra Nistrului, unde pot fi văzute câteva valuri concentrice de pământ de 2-3 m înălțime cu urme de palisade.

Monumente ale naturii

Geologice și paleontologice

- Râpa lui Bechir
- Aflorimentul de nisipuri și gresii basarabene de la Radi Ceresnovat
- Pragurile Nistrului de la Cosăuți
- Aflorimentul de granit și gresii Cosăuți
- Colina „Casca” de la Cremenciug
- Aflorimentul proterozoicului superior de lângă Cerlina
- Movilele recifale de lângă s. Visoca

Hidrologice

- Izvoarele din satul Varancău

Botanice:

- Sectorul de vegetație silvică Rudi-Gavan
- Arbor secular: stejar pedunculat, ocolul silvic Soroca, pădurea Cosăuți

Rezervația naturală:

Pădurea Baxani

Rezervații peisagistice:

- Rudi-Arionești
- Cosăuți
- Holoșnița

Monument de arhitectură peisagistică:

- Parcul din satul Iarova

Muzeul de Istorie și Etnografie Soroca

La începutul sec. XX în orașul Soroca existau o mulțime de societăți, organizații și instituții obștești printre care și Societatea Cercetătorilor Văii Nistrului.

La 13 mai 1907 la Soroca a avut loc adunarea constituantă a societății Cercetătorilor Văii Nistrului, la adunare au asistat peste 20 de persoane: V.S. Daschevici, A.E. Daschevici, In. Grabovschi, F.N. Nerucev, ș.a.

Programul de cercetare a societății cuprindea mai multe compartimente: „Istorie și Arheologie”, „Geografie” și „Etnografie”, „Industria, comerț și căile de comunicație”. Un rol deosebit se acorda studierii istoriei ținutului Soroca, în legătură cu aceasta programul de activitate prevedea colectarea, pe teritoriul Sorociei, a diferitor documente, cărți, hărți, fotografii, obiecte de cult, lucrări ale diferitor societăți istorico-arheologice. În afară de aceasta se prevedea colectarea diferitor obiecte: arme, unelte, monumente de artă, resturi de animale, piese etnografice, datini, legende.

În decursul anului 1912 Consiliul de Administrație a avut 9 adunări la care s-au discutat o mulțime de probleme legate de activitatea Societății, printre care și procurarea mobilei pentru muzeu.

La 2 Ianuarie 1913 muzeul societății avea în posesie 1141 de piese muzeistice. Aproape toate au fost dăruite de locuitorii jud. Soroca în decursul anului 1912. Biblioteca Societății s-a completat cu 124 de volume.

De la 1 Ianuarie 1913, conform propunerii lui Iulv Grabovschi Societatea deschide o carte specială, „Cronica Văii Nistrului” unde urmau să fie înregistrate toate evenimentele importante, care aveau să aibă loc în orașul și județul Soroca.

Muzeul de Istorie și Studiere a Ținutului Natal din Soroca a fost organizat în luna noiembrie 1959, pentru un timp neavând propriul local.

În mai 1960, Muzeului i se transmite fosta clădire a secției raionale de învățământ cu trei camere și un coridor cu o suprafață totală de 60 mp.

În anul 1962, Muzeul avea suprafață de 60 m², dintre care numai 42 m² suprafață expozițională. De fapt, aceasta era numai un început de activitate muzeistică. La 1 ianuarie 1963 muzeul deținea 1.134 piese muzeistice dintre care 706 erau prezentate prin expoziție publicului larg.

Expoziția ce prezenta istoria raionului Soroca avea următoarea structură tehnică: evenimentele de la 1917, biruința Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, Răscoala de la Hotin-Otaci din 1918, crearea RASS Moldovenești, eliberarea Basarabiei și crearea RSSM, Marele Război pentru Apărarea Patriei și participarea truzitorilor din regiune în acest război.

În martie 1965, muzeul din Soroca este reorganizat din filială în instituție cultural-științifică aparte, cu titlul de Muzeul de Istorie și Studiere a Ținutului Natal Soroca.

La 27.02.1998 Primăria or. Soroca în scopul păstrării clădirii de pe str. Independentei, Nr. 66 o transferă la balanța Muzeului de Istorie și Etnografie. Clădirea are o suprafață de 226,8 m² fapt ce a dat posibilitatea de a începe un lucru de reînnoire și lărgire a expozițiilor.

În prezent Muzeul își continuă activitatea în cele 3 direcții principale: cercetare, colectare și culturalizare. La sfârșitul anului 2003 muzeul poseda 26.236 piese muzeistice.

În decursul anului 2003 la Muzeu și Cetatea Soroca s-au organizat 570 excursii. Numărul total de vizitatori a fost de 15.000.

La 13 mai 2007 Muzeul a sărbătorit 100 de ani de la înființarea sa prin Asociația Cercetătorilor Văii Nistrului.

În decurs de zeci de ani, mulți specialiști - muzeografi, pictori, personal tehnic au făcut și continuă să facă un lucru enorm pentru salvarea, păstrarea și promovarea Patrimoniului istorico-cultural, zestre a unui neam cu o istorie milenară – Români.

Pădurea Mălăciuni

O pădure amplasată în Cimpia Sorociei, la nord de orașul Soroca în direcția satului Cosăuți. Pădurea reprezintă un loc important pentru existența a numeroase specii rare de plante și animale. Recent a fost ridicat un monument în comemorarea a 6000 de evrei uciși în acest loc în timpul celui de-al doilea Război Mondial.

Palatul Culturii

Autor/Ctitor

Comanditar: Consiliul orașenesc

Dată: Anii 80-90, sec. XX

Descriere succintă

Palatul este amplasat în apropierea cetății medievale, în vecinătatea grădinii publice "Petru Rareș", pe malul râului Nistru. Pentru palat a fost folosit un plan-model, care include trei niveluri de încăperi, grupate de-a lungul unor culoare cu orientare spre fațada posterioară. Latura de vest este ocupată de sala de concert cu o capacitate mare. La primul nivel se află holul, foaiatul și vestiarul. Fațadele au fost soluționate cu folosirea sticlei și a materialelor plastice. Arhitectura clădirii se înscrie printre realizările performante ale arhitecților din Moldova a anilor 70 ale sec. XX. Fațada principală este orientată spre scuarul cu deschidere spre râul Nistru.

Tehnici de construcție: Zidărie din piatră, beton. Este utilizată sticla ca element decorativ.

Stare de conservare: Bună

Restaurant Soroca

Date: Sf. sec. XIX - încep. sec. XX

Descriere succintă

Edificiul este construit în partea nouă a Sorociei, amplasat de-a lungul străzii paralele râului Nistru, formând colțul ei de răsărit. După tradiția locală clădirea era considerată a fi inițial un restaurant, planul căruia a fost amenajat mai târziu pentru locuințe. Caracterul de clădire publică este subliniat de porticul intrării, alcătuit din două perechi de piloni, care susțin un fronton triunghiular, puternic avansat spre stradă. Fațada este executată în spiritul eclecticii cu elemente clasicizante. Rezalitele laterale sunt încununate cu frontoane triunghiulare. Partea centrală a edificiului este scoasă în evidență de un atic cu partea centrală curbilinie, prin care străbate un orificiu circular pentru iluminarea podului.

Tehnici de construcție: Zidărie din piatră

Stare de conservare

Troița din piatră (Răstignirea), Soroca

Date: Începutul sec. XX

Descriere succintă

Răstignirea de la cimitirul orașului Soroca este realizată în tehnica reliefului applatizat (meplat) și-l prezintă pe Iisus cu un nimb în formă de raze. Capul lui Iisus este plecat spre dreapta, la picioarele Mântuitorului este prezentat craniul lui Adam, iar deasupra capului figurează Porumbelul, ce simbolizează Sf. Duh. În dreptul mâinilor Mântuitorului cu palmele străpunse de cuie sunt reprezentați doi heruvimi. Răstignirea ține de filonul artei populare rurale din Basarabia.

Tehnici de construcție: Calcar cioplit în tehnica meplat

Stare de conservare: Satisfăcătoare

Nagacevchi Viorica

(Nagacevski, Viorica. Imnul Raionului Soroca. Disponibil: www.soroca.org.md/de_cizii/2004/ProcesNr9.doc)

Imnul Raionului Soroca

Muzica : Valeriu Ceban

I

Un pământ sfințit de veacuri
Ne- au lăsat din neam strămoșii,
O istorie cu flamuri,
O frumoasă zi!

Pe colinele Sorocii,
Între cele două maluri
Cosăuții cântă-n voce
Doina inimii!

Refren:

Un meleag trecut prin lupte
Sunt colinele Sorocii
Să păstrămoricând în suflet
Lacrima lăsată de strămoși!

II

Va rămâne veșnic vie
Azi Cetatea din Soroca ,
In simbol de vitejie
Pentru Viitor.
I-ar se lasă-o primăvară
Peste plaiul din balade,
Vatra neamului e-n floare,
Dor nemuritor!

Refren:

III

Bate clopotul pe Nistru
Doina lacrima o șterge
Să păstrăm tot ce-i al nostru
Cât noi vom trăi!
Un pământ sfințit de veacuri
Ne- au lăsat din neam strămoșii,
O istorie cu flamuri,
O frumoasă zi!

Negru Nina

(Negru, Nina. Bibliotecile Basarabiei și conștiința de comunitate (1918-1940); Bibliotecile căminelor culturale între 1923-1939 / Nina Negru // Biblioteca, 1999, 10, nr. 7, p.214-216 ; nr. 8, p. 247-248; nr. 9, p. 277-280; 2000, 11, nr. 1, p. 21-22; nr. 2, p. 55.)

Bibliotecile basarabiei și conștiința de comunitate

...Nu cunoaștemdeocamdată numărul bibliotecilor comunale din Basarabia în perioada interbelică.

În anii treizeci s-a ajuns la o formulă optimă în ceea ce privește centralizarea bibliotecilor din sate. Bibliotecile parohiale și școlare au rămas pe lângă instituțiile și comunitățile respective. Celelalte au fost comasate într-o singură bibliotecă a comunei, în cadrul căminului cultural, însă nu putem deduce numărul lor după numărul căminelor culturale. Dintre cele 70 de cămine culturale ale județului Soroca, de exemplu (care în 1938 a luat premiul I pe țară pentru activitatea cu totul remarcabilă), doar 51 aveau biblioteci. Câmpul muncii culturale fiind mai larg decât în concepția veche, se pare că farmaciile și cursurile țărănești erau mai importante decât numărul volumelor din bibliotecile căminelor culturale. Cu atât mai bine că această preocupare nu a lipsit totuși, deși tendința generală era de a cumpăra în primul rând aparate de radio. Din „Cronica culturală” și „Spiciurile...” din rapoartele de activitate ale căminelor, publicate în revista „Căminul cultural”, aflăm că cel din Cotuijenii-Mari, județul Soroca, premiat în 1937 și 1938, avea 1 102 cărți în bibliotecă, dar cititori numai 50.

Panaïtescu Scarlat General

(Panaïtescu, Scarlat. Orașul și Cetatea Soroca/ Scarlat Panaïtescu//Natura: Revistă științifică de popularizare, 13, nr. 04, aprilie 1924/Contr. Țițeica, Gheorghe (1873-1939); Longinescu, George G. (1869-1939); Onicescu, Octav (1892-1983). - București: Editura Cultura Națională, 1924. - 56 p.; 23 cm.)

Orașul și Cetatea Soroca

Orașul Soroca este așezat într-o veche albie a Nistrului cu fund convex și cu 2 talveguri. Partea convexă a albiei, pe care este așezat orașul, pare o insulă, dacă ținem socoteală de vechiul talveg, din spre țărmul românesc, astăzi astupat, căci apa Nistrului se scurge numai prin talvegul ucrainian, singurul cu mult adâncit astăzi.

Țărmul românesc este aproape prăpăstios și domină cu mult pe cel ucrainian, ușor înclinat.

Vechiul talveg românesc se umple și azi, aproape în întregime cu apa revarsată din Nistru, când vin apele mari, și cu cea adunată din ploie de pe țărmul românesc, constituind aproape de jur împrejurul orașului un colan de apă, care îl transformă în insulă. Modernii nu sau învrednicit să facă nici o lucrare de îndiguire pentru a feri acest colț de inundații, din fericire destul de rare.

Țărmul răpos românesc din dreptul orașului este acoperit cu grădini și vile, așezate în amfiteatru. Ele servesc de vilegiatură pentru populația locală, expusă vara la călduri nesuferite, orașul fiind așezat în fundul unui ceaun, destul de adânc, cu un orizont cu totul limitat de jur împrejur, așa că un observator puțin obișnuit

al locului nu înțelege pe unde intră și iese Nistrul din acest ceaun.

Numai pe țărnul râpos, destul de înalt și deschis curenților de aer, populația își găsește scăparea de căldură. Acest aspect armonios dă o înfățișare fermecătoare orașului, când vii mai cu seamă pe drumul din spre apă.

Orașul are formă lenticulară și are încă puțința a se prelungi și mări în josul apei. Astăzi el este acoperit cu o rețea de străzi paralele și perpendiculare pe apa Nistrului; dar ceea ce este curios, este faptul că malul Nistrului în loc de a fi un cheu, stradă sau loc public, este astăzi fărâmițat prin proprietăți, toate întoarse cu dosul la apă și cu fațadele spre stradă.

Soroca este citată ca schelă comercială din timpurile cele mai vechi; și astăzi ruina cetății, vechea fabrică genoveză, stă cu o semeție de invidiat, mărturia rolului important economic jucat de această localitate.

D-l I. Nistor (i) spune că Cetatea Soroca este construită în epoca lui Ștefan cel Mare. Nu vreau în acest moment și cu această ocaziune să stabilesc reputația militară a marelui domn moldovean, asupra căruia generațiunea mea militară pare a fi întins, până la vinovăție, vâlul uitării.

Revenind asupra Cetății Soroca, primul fapt ce m-a izbit a fost poarta de intrare în cetate, punctul slab al oricărei fortificații, care se găsește cu fața spre inamic în spre Nistru în loc de a fi întoarsă în locul cel mai prielnic pentru a face legătura cu interiorul țării, cu rezervele și aprovizionările de tot felul. Acest fapt mai este accentuat încă prin șanțul plin cu apă, odinioară, ce nconjoară cetatea, lăsând liberă numai limba de pământ care duce de la poartă la fluviu. Cu bună credință, această cetate nu poate fi opera lui Ștefan cel Mare.

Soroca este cea mai mică cetate, judecată după ruinele ce se vad, față de celelalte trei cetăți de pe Nistru — Hotin, Tighina și Cetatea Albă.

Factoria Soroca are formă circulară. În dreptul vârfului pentagonului fictiv circumscripțur cetății sunt construite turnurile circulare goale de aproape 8 metri diametru, afară de turnul din spre Nistru, care este dreptunghiular și în care se găsește deschisă poarta de intrare în Cetate. Curtinele circulare dintre turnurile de flancare au aproape 20 metri. Turnurile au 2 etaje. Solul etajului întâiu e înălțat cu 4 metri deasupra nivelului curții interioare. Zidăria dinspre șanț este înaltă de aproape 15—20 metri.

Apărarea frontală se făcea pe la partea superioară a zidăriei, prin canaluri, iar apărarea curtinelor destul de slabă prin turnuri.

În interiorul fabricii, sub solul circular, la 6—8 metri dedesubt sunt cazematele zidite și boltite pentru depozitarea produselor.

Aceste magazii dau caracterizarea de grânar a acestei cetăți.

Partole Claudia

(Partole, Claudia. Cred în memoria din oglinda timpului. – Sursa nu e indicată)

Cred în memoria din oglinda timpului

Cred în memoria din oglinda Timpului. Soroca, fiind marele oraș care mi-a fascinat copilăria, sper să fi rămas fixat acolo, departe (dar nu atât de demult, raportat la imensitate!), chipul meu de copil curios și domic de a „gusta” din toate. Visam să învăț și să locuiesc la Soroca. Mă fascina peisajul cu Nistrul șerpuitor, colinele care străjuiesc orașul și, desigur, cetatea, care pe atunci era vandaliza-tă și profanată... Ca să ajung la Soroca trebuia să mă pun bine pe lângă părinți o lună întreagă. Apoi, mai exista și un aspect mistic: țiganii! Dacă erai un pic mai negruț, ți se spunea că vei fi fiind de la cântură de la Soroca, iar dacă nu te purtai frumos, erai amenințat că vei fi dat țiganilor de la aceeași cotitură. Țiganii, avându-și casele cocoțate pe dealul orașului, parcă ar fi vrut să sfideze... Mai târziu am auzit din povestirile mamei, care făcuse școală la români și de la bunicu Gheorghe, care avea câțiva ani de liceu la Soroca, precum că pe acolo a trecut domnul Ștefan cel Mare. Studiind istoria satului, am descoperit că prin Soroca a trecut și Cantemir...

Un oraș-legendă, care-și reflectă istoria și chipul în apele curgătoare ale Nistrului, dar și ale Timpului. Azi, de când îmi zic scriitoare am fost la multe întâlniri cu sorocenii. M-am bucurat enorm când o stradă, paralelă cu Nistrul, a fost botezată cu numele unuia din călăuzele mele în ale scrisului. Alexandru Cosmescu - Cosmeca, precum i se zicea... Mă leagă de Soroca un fel de dragoste greu de mărturisit, de aceea, să nu se supere drochienii mei, dar mi-a plăcut întotdeauna să spun că sunt din fostul județ Soroca. Astfel mă simt mai în brațele istoriei și ale neamului care mă are...

Dacă e să mă gândesc în sens atemporal, transcendental, aș spune că, depărtându-ne de locurile care ne marchează copilăria, acestea capătă o aură sacră, intangibilă. E ceva la care ți-e și teamă să revii, ca nu cumva la o atingere cu pasul și privirea din azi să se știrbească ceva din acel mirific... De obicei, fiind în Țară, mă laud că sunt din părțile Sorociei. Astfel, odată, la o sărbătoare la Mircești, când am fost întrebată de unde sunt, l-am descoperit pe Costel Ostap și el din județul Soroca, de cândva, care nici mai mult, nici mai puțin, era din satul Cotova și învățase într-o clasă cu părintele meu. Tatăl lui Costel Ostap era pe atunci preot în satul nostru. La plecare (plecare forțată!) casa preotului Ostap a fost transformată în casă de nașteri. În acea casă am venit pe lume eu, ca peste ani să-l aduc acasă pe Costel și pe sora lui - Lenuța Ostap. Nu voi uita niciodată revenirea lor, după ani și ani! Sărutau pragul casei, îmbrățișau nukul pe-care l-au plantat ei... Ne zicem frați. Și tot Soroca ne-a întâlnit! I-am rostit numele și s-a întâmplat minunea... Apropo de imaginea care se proiectează la distanță și în timp, pentru Costel Ostap Soroca este leagănul în care își alină amintirile cele mai frumoase...

Popa Petre

(Cetatea/selecț. Ianoș Țurcanu; prez. Graf. Iulian Filip; lector Vasile Romanciuc. – Ch.: Museum, 1995. – 39 p.)

(Imnul or. Soroca. Muzică: Valeriu Ceban)

„Cetatea Soroca”

Hulubii adorm în cetatea Soroca
Stă piatra la cuiburi de veghe,
Stau turle spre cer ațintite cu ochiul
La steaua ce încă ne vede.

În apa fântânilor luna
Adapă speranța luminii
Și glasuri în noapte răsună
Urcate-n pereții zidirii

„Sireaca”, „Soroc”, dar Soroca
E numele – ajuns la botez
Chiar Ștefan aleseră locul
Nu vreun oștean genovez

Sireaca – Cetate(a) Soroca
Cazaci, tătari, polonezi...
Câți te-ncearcă cu focul
Urme pe trup mai păstrezi

Hulubii în cuiburi – Cetatea Soroca
Cu visul lui Rareș de veghe
Ce seacă așa precum seacă norocul
Când țara cetățile pierde.

Soroca – Cetatea Soroca
E numele tău de botez
În Nistrul ce pururi invocă
Toți zeii – să nu-ngenunchezi.

(Sufletul pietrei: Tabăra Internațională de Slucptură/Secția Cultură și Turism Soroca. – Soroca, 2004)

... Cu vechi mănăstiri, cetate și peșteri,
Pământul acesta cu alese comori,
E locul sortit vestițiilor meșteri,
Născuți să preschimbe și piatra în flori...

Railean Eugenia

(Railean, Eugenia. Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu”. Disponibil: http://bibsadoveanusoroca.wordpress.com/2010/12/21/moment-solemn-la-biblioteca-publica-„mihail-sadoveanu”?preview=tr ue&preview_id=74&preview_nonce=be8e92a4f6&post_format=standard)

Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu”.

La 17 decembrie 2010 publicul sorocean a participat la un eveniment pe cât de solemn, pe atât de important din viața bibliotecii – titularea filialei pentru copii a Bibliotecii Publice „M. Sadoveanu” cu numele Stelianeî Grama. Ideea momentului s-a conturat în anul 2009, când biblioteca a organizat o acțiune de comemorare a 35 de ani de la nașterea poetei, scriitoareî și publicisteî Stelianeî Grama. Acțiunea s-a desfășurat cu prezența părinților Stelianeî, doamna Claudia Slutu – Grama și domnul Dumitru Grama. Către acel moment făcând cunoștință integral cu viața autoarei și scrierile sale, ne-am gândit că viața Stelianeî Grama e un model demn de urmat, demn de admirație, iar creația ei, în deosebi cea pentru copii, merită să fie cunoscută mai îndeaproape de soroceni. Faptul, că doamna Claudia e de baștină din Soroca, Țepilova, unde Stelianeî și-a petrecut o bună parte a copilăriei la bunici ne-a oprit definitiv la acest nume. Și șeful Secției Cultură și Turism Soroca domnul Grigore Bucataru și Consiliul Raional Soroca ne-a susținut ideea și prin decizia Nr. 27/21 din 26 august 2010, filialei pentru copii i se conferă numele Stelianeî Grama.

Dar botezul biblioteca la primit abia azi, la 16 decembrie curent. La eveniment și de data aceasta au fost invitați doamna Claudia și domnul Dumitru Grama, care nu au venit cu mâinile goale, ci cu o donație de carte, inclusiv și un titlu proaspăt apărut „Dramaturgia autohtonă din anii 60 – 70 pe scena teatrelor din Moldova”. Și nu au venit singuri, dar împreună cu poetul Tudor Paladi, un apropiat al familiei Grama, care a îngrijit și a pregătit spre editare poeziile Stelianeî. Din teritoriu au susținut evenimentul atât reprezentanți ai autorităților publice locale, cât și admiratori ai talentului Stelianeî Grama: domnul Vladimir Nicuță – vicepreședinte al Consiliului Raional, domnul Ion Spataru – secretar al Consiliului Raional, Gr. Bucataru – șef Secția Cultură și Turism, doamna Bicec Raisa - specialist principal /biblotecei, Secția Cultură și Turism, reprezentanți ai MASS-MEDIA, profesori, liceeni, studenți, colaboratori ai bibliotecii.

Programul a început cu dezvelirea plăcii comemorative „Stelianeî Grama. Poetă. Prozatoare. Publicistă. 1974 – 2006”. Și-au expus atitudinea vis-a-vis de moment domniî V. Nicuță, C. Slutu-Grama, I. Spataru. În continuare programul a derulat în incinta bibliotecii, frumos amenajată de colaboratoarea bibliotecii

doamna Maria Purice: o expoziție cu publicații, diplome, fotografii de-ale Stelianeinei atrăgea atenția invitaților, iar o altă expoziție de desene „Poeziile Stelianeinei Grama văzute de elevii Școlii de Artă Plastică Soroca” (director Victor Lozan), a trezit admirația tuturor prin frumusețea sa.

Au urmat mai multe luări de cuvânt. Și mămica și tăticul Stelianeinei și-au amintit evenimente mai vesele și mai triste din viața fiicei. Domnul Nicolae Bulat, directorul Muzeului de Etnografie Soroca, a uimit asistența cu recursul său în istorie: la începutul sec. XX, în localul de azi a bibliotecii pentru copii funcționa hotelul „Europa”. Pe timpuri, venind cu vizite la Soroca, în acest hotel, de rând cu alte mari nume s-a oprit, la vremea sa, Constantin Stere, Mihail Sadoveanu; faptul că acum s-a oprit aici Steliana Grama nu e o coincidență întâmplătoare.

Valeriu Eftodi, băștinaș din Ocolina, și un apropiat al familiei Grama, a vorbit cum a știut-o el pe Steliana: a luptat cu îndârjire pentru fiecare zi din viața sa, a luptat prin muncă, prin poezie, prin cântec. Iar cuvintele dumisale că „Steluța a întâmpinat moartea în picioare, cu capul sus și înu cu mâinile lăsate în jos”, a produs emoții de nedescris.

Cu un program literar, selectat din cele mai frumoase poezii ale Stelianeinei, au venit elevii Liceului Teoretic „Petru Rareș”. Doamna Tamara Coșciug – Boboc, conducătoarea ansamblului „Colinda”, acompaniată de domnul Anatol Tacu, profesor de muzică, Colegiul Pedagogic „M. Eminescu”, Soroca au completat cele spuse de copii cu cântece pe versurile Stelianeinei Grama.

La sfârșit cu toții au colindat, urându-și ani buni și bunăstare. S-au făcut multe poze. Nici nu s-a observat că afară întuneacă și că s-a stămit o ninsoare cum numai în povești poate fi și că a venit timpul să ne despărțim.

Domnii Grama și-au luat rămas bun de la zâmbetul vesel de pe placa deja dezvelită și au plecat prin ninsoare la Chișinău. Noi ceilalți ne-am pornit pe la casele noastre, discutând cum o să ajungă pe așa vifoniță invitații noștri la Chișinău. Ne-am pornit cu sufletele împăcate, că poate Steluța, acolo sus de asemenea s-a bucurat de rând cu noi și va străluci mai vesel.

Răuțu Meletie.

(Răuțu, Meletie Iconom Stavrofor Protopop Satu-Mare. „Cetatea” cu „Monografia orașului” Soroca: Patru biserici cu diverse inscripțiuni și 49 documente vechi – răzășești basarabene. – Oradea: Tipografia Diecezană, 1932.)

Orașul „Soroca”

Orașul Soroca cu suburbia Zastânca situată în partea nord-estică a Basarabiei, pe malul drept al Nistrului, care se varsă în Marea Neagră

sub 48 de grade latitudine și 46 grade longitudine, se învecinează la răsărit cu apa Nistrului, care o desparte de Gubernia Podolică (Ucraina de sus), având în stânga Nistrului satul Țicănauca s-au Țichinovca, fost altădată târg ținutal.

La miazănoapte se învecinește cu satul Bujărăuca sau Bujorovca, fosta proprietate a familiilor colonelului Cerchez, iar acum a urmașilor lui Panin despărțite prin râșorul Racovăț.

La miazăzi se învecinește cu râșorul Volovița, ce trece prin lungul satului Zastânca, iar la Apus se învecinește cu proprietatea numită Rublenița.

Orașul, propriu zis, Soroca, la Apus și Miază zi este înconjurat de dealul pietros, a cărui înălțime, de la nivelul apei Nistrului, este de 217 fulovi, adică cam 76 metri.

Întreg dealul înconjurat de dinspre miază zi și apus, cu tot versantul dinspre răsărit, și cu tot platoul dinspre apus, pe o suprafață de mai multe sute de desit ine (10 920 metri pătrați desetină) adică a mai multe sute, sau poate câteva mii, de hectare, este acoperit cu: vii, parte indigene, parte străine altoite, cu pomi roditori de toate speciile, cu locuinți. În majoritate stăpânite de moldoveni, după care vin: rușii, polonii și evreii. Acești din urmă având vii și proprietăți, locuiesc în oraș.

Pe calea poștelor vechi departe de Chișinău 175,1/4 de vârste, cam 177 km, iar de la orașul post Odesa de la Marea Neagră este depărtare de 339,3/4 de vârste, cam de două ori ca de la Chișinău.

Suburbia Zastânca este situată cam la 2 ½ vârste de oraș cu care însă se leagă prin plaiurile viilor și pometurilor.

Orașul Soroca este unul din cele mai vechi orașe ale Basarabiei. După datele istorice, încă prin veacul al cincilea înainte de Hristos, aici a fost o colonie grecească numită „Alhionica”.

La jumătatea secolului înainte de Hristos pe când dacii stăpâneau în Basarabia, orașul acesta purta numele de „Serghidava” sau „Serius”; mai apoi s-a numit „Crachitani”.

Prin al XII-lea și al XIII-lea secol după Hristos, în această localitate se afla o colonie a obenuieților cari au construit cetatea chiar pe malul drept al Nistrului spre a le servi ca depozit pentru mărfuri și merinde, aduse spre desfacere, atât în Basarabia precum și peste Nistru în Podolia. Această cetate, care aproape în întregime se păstrează până astăzi, fiind loc de siguranță, atât pentru mărfuri cât și pentru oameni, era cel mai însemnat centru comercial din acele vremuri.

Aceasta ne-o dovedește și interiorul cetății, numită de ruși Crapaste cu cele 12 zămnice, (pivnițe) sau beciuri, care deși cu totul deteriorate, subzistă și până în timpul de față.

Într-al XV-lea secol Voievodul Moldovei Ștefan al IV-lea, ca să-și apere moștenirea (țara) sa de polonezi și de tătarii precum și de unguri, a zidit acolo cetatea sau poate a rezidit-o pe cea clădită de genovezi – și orașul a primit numele de Soroca, de la cuvântul moldovenesc sărac, sau nevoieaș pentru că locuitorii din această latură a Nistrului trăiau în mare sărăcie și din cauza deselor incursiuni din toate părțile, erau siliți să se ascundă prin peșteri săpate în coastele dealului pietros,

de frica turcilor, etc.

Una din aceste ascunzători se vede și până astăzi în perețele dealului pietros din satul Zastânca.

Data exactă a zidirii acestei cetăți cu adevărat nu se știe.

Se știe numai că, după cum se pomenește în studiul istoric al lui Andrei Meer tipărit în anul 1794, că genovezii, la începutul secolului al XIV-lea, după ce a fost răpit de la dâșii orașul Belgradul, astăzi numit de turci Acherman, iar de români Cetatea Albă, s-au depărtat în sus pe Nistru. În orașul Soroca, pentru că și locuința lor în Soroca se vădește din o scrisoare latină de pe vârful cetății. Înălțimea cetății este de 11 stângeni, iar în împrejur are 160 stângeni.

Într-un perete al cetății era placă de piatră pe care era semnat anul zidirii în latinește, pe care cu 40 – 50 ani înapoi, un fost guvernator al Basarabiei, trecând în ospeție pe aleea, a ridicat placa cu inscripția și a dus-o nu se știe unde.

În anul 1447 cetatea Soroca a fost luată de turci de la Ștefan cel Mare, Domnul Moldovei, și apoi a trecut în mâinile polonilor.

Pe urmă la anul 1652 cetatea cu orașul, iar au stăpânit-o turcii.

În anul 1654 Hmelnițchi, bătând pe turci, a stăpânit iarăși cetatea.

În anul 1692 Soroca este stăpânită iarăși de către poloni, cari au apărât-o vitejește contra turcilor comandați de Mustafa Pașa, care îl înconjurase.

La 1711 Petru cel Mare, în pahodul (expediția) ce-l de peste Prut, a trecut cu numeroasele lui oști prin Soroca în Basarabia.

Împăratul Petru însoțit de împărăteasa Ecaterina, cu oști recrutate, în mare parte, de prin Podolia, trecând Nistrul prin Soroca, a lăsat în cetate cel mai mare depozit de munițiuni și de provianturi pentru marea sa armată de expediție.

În anul 1738 orașul Soroca a fost ocupat și prădat de oștile rusești. În anul 1812, după tratatul de la București, Basarabia, inclusiv Soroca, a trecut în stăpânirea Rusiei.

În anul 1833 Soroca a fost declarată oficial de oraș ținutul sau capitala ținutului cu același nume.

Sunt date care constată că orașul Soroca încă prin veacul al XIII-lea era capitala județului cu același nume, numită împreună cu toată Basarabia „Moldova de peste Prut”.

Între urmele vechilor așezăminte se numără și rămășițele unui vechiuu schit moldovenesc, a cărui biserică poartă numele hramului „Sfântului Nicolae”, din care au mai rămas numai temelile coplesite de pământ și buruieni, precum și câteva pietre mormântale dintre care una are data 1848, cu inscripție acoperită de mușchi, care însă curățindu-se se va putea descifra.

Alte 3 – 4 pietre mormântale se mai văd peste drum în viaa domnului Sârbu (actualul șef de birou la actuala Prefectură română).

Temelia bisericii s-ar părea a fi în viaa domnului Cazacu.

Tot pe aici se afla o fântână cu apă bună și înbelșugată numită până astăzi „Fântâna Mănăstirii”.

După cum povestesc bătrânii norodelul mănăstirea a fost desființată; unii spun

prin ordinul guvernului, alții spun prin dușmănia unui fost profesor (arendaș) al moșiei familiei Cerchez. Călugării fostului schit, unii s-au răspândit pe la diferite alte mănăstiri și schituri; iar câțiva și-au făcut un alt schit cu biserică în pădirea satului Cosăuți, la 8 vârste de Soroca, pe malul Nistrului. Dar și de aici au fost izgoniți de către proprietarul moșiei Mihalovschi, care după afirmările unora ar fi fost omorât de bolșevici prin luna noiembrie 1918. Călugării alungați și de la Cosăuți sau Căsăuți, s-au restras la schitul numit Călărășeuca situat în partea extrem nord-vestică a ținutului Soroca.

Urmele fostului schit de la Cosăuți se văd destul de lămurit. Pe locul fostului altar al bisericii s-a clădit o capeluță în miniatură, la care în ziua hramului fostei biserici, se face slujbă cu procesiune a întregului sat, ai cărui locuitori, împreună cu alții de prinprejur, întind mese chiar pe pietrele mormintelor părăsite și la umbra pădurei, se dădeau la petreceri care nu se termina decât seara târziu.

Revenind la veciul schit din Soroca, se lămurește că era situat cam 6 – 800 pași de centrul orașului, pe coasta dealului Apusean, între vii și pomețuri sau sub coasta muntelui pietros cum îl numesc unii dintre locuitorii băștinași. În partea sudică a orașului, cam la 2 vârste de centru, plecând în unghiul drept spre apus de la podul numit a lui „Bichir”, pe stânga râului Volovița – care desparte în două mahalaua numită Zastânca, se ridică un părete de stâncă cretoasă, în care se vede deslușit, din șoceaua ce duce spre Bălți, o ușă și două ferestre neegale – săpate în piatră. Aici se află o peșteră artificială, în care, după ce te urci pe niște trepte scobite în perețele vertical al stâncii, cam la (cinci metri înălțime) cu oarecare anevoință, poți intra în interiorul peșterii, în care se pot distinge următoarele:

Întâi – anticamera, având cam trei metri și lățime și lungime și înălțime, care a servit – cine știe când – unui pustnic, drept casă de rugăciune, căci pe peretele dinspre răsărit, se mai văd urmele unor icoane; Domnul Hristos, Maica Domnului și sf. Nicolae, foarte sălbatic stricate, - prin miile de iscălituri ale celor rău crescuți, cari vor să se veșnicească prin a pângări ce e mai vrednic de cinstit și de păstrat.

A doua încăpere a peșterii – despărțită printr-o ușă, este o cameră de locuit și de proviziuni cu bănci, paturi de șezut ziua și de dormit noaptea. Încăperea a doua este aproape egală în formă și mărime cu prima încăpere, amândouă având câte o fereastră.

Moșia orașului Soroca, cu mahalalei Zastânca, au aparținut din cele mai vechi vremuri, vechii familii moldovenești numită Cerchez, despre care se va scrie într-un studiu special.

Această moșie numită mai sus, a fost cumpărată de către polcovnicul Alexandru Nicolae Cerchez și Ana Vasilievna Beclemieva de la dvoreanul (boier de neam) Costache Cerchez, după cum dovedesc două acte de cumpărătură întărite de către Tribunalul Oblastiei Basarabene; primul act cu nr. 204 din 4 noiembrie 1839 și al doilea act cu nr. 18 din 23 ianuarie 1842.

Pentru cumpărarea făcută cu actul 1 s-a plătit 25 650 ruble, iar pentru cumpăratura făcută cu al doilea act s-a plătit 35 000 ruble.

În puterea unui Ucaz împărătesc administrația orașului Soroca a cumpărat,

amândouă proprietățile, adică a orașului și a mahalalei Zastânca, de la boerii Cercez, cu suma de 100.000 ruble.

Actul a fost întărit de către Tribunalul civil al Oblastiei Basarabene. Plata s'a făcut din haznaua statului. Cumpărătura pare a se fi făcut prin anul 1864, iar la 1874 orașul a intrat în deplină stăpânire a moșiilor cumpărate.

În primul an al cumpărării moșiile au fost date în seama și privityherea Ratușului (a cârmuirii) orășanesc. A treia parte din bani a rămas fără restituire, iar 66 666 ruble au trebuit să fie achitate de către Ratușa (s tăpânirea) orașului, care în curgere de 10 ani s'a plătit din venitul crâșmelor.

Intrarea în deplină stăpânire s'a făcut din Decembrie 1874.

Stema sau marca orașului Soroca este figura externă a cetății.

Planul orașului Soroca prin înalt Ordin a fost întărit la 1846.

Pământ lucrativ și de imaș, Soroca posedă 1196 de desetine și 860 stânjeni pătrați

Pământ bisericesc 491/2 desetine.

Orașul propriu zis Soroca, împreună cu mahalaua Zastânca sunt situate pe o suprafață de 208 desetine și 2100 stânjeni pătrați, iar viile și livezile de pomi roditori ocupă o suprafață totală de 276 desetine și 800 stânjeni pătrați.

Petomna (pepiniera) de pomi roditori arendată pe un termen de ... ani unei asociații jidovești „Eco“ ocupă 20 desetine.

„Bulivarul“ grădina publică centrală, are o desetină și 1284 stânjeni pătrați.

Bisericile din oraș și Zastânca ocupă o suprafață cam de 640 stânjeni pătrați, iar cele 6 cimitire, vechi și noi, creștinești și evreești, ocupă o suprafață de 12 desetine și 744 stânjeni pătrați.

Cetatea ocupă 150 stânjeni pătrați. Ostrovul (închisoarea) 11/2 desetine.

Cădăncile... ? pietrăria și locurile virane ocupa 74 desetine și 1300 stânjeni pătrați.

Sub jumătățile râurilor: Nistru, Racovăț și Volovița sunt cam 38 desetine.

Peste tot ar fi cam 2051 desetine, 1688 stânjeni pătrați.

După hotărârea primăriei din 24 Septembrie 1909, s'a destinat pentru Școala Tehnică 2 desetine, 1575 stânjeni pătrați, iar Ferma Comunei ocupa 30 desetine.

Distanțele între Soroca și alte localități, cu câteva izvoare de venituri, uliți, etc.

De la gara Florești până la Soroca, 35 vârst.

Pe lângă Soroca trec, pe Nistru, vapoare (vapoare mici, zise parahoad) șleपुरи cu produse și plute cu lemnării din Galiția și Bucovina spre Odesa.

Soroca, stațiune climaterică, cu băi de Nistru vara și, cură de struguri fructe, etc. toamna. Altădată veneau vara în Soroca familii din multe părți ale Rusiei, până chiar și din Petrograd. Acum vin numai de prin Bălți și Orhei.

Sunt 29 uliți, în lungime totală de 8600 stânjeni, din cari petruite sunt cam 3493 stânjeni, cu trotuare făcute pe spesele fiecărui orășean, în dreptul proprietății lui.

Suprafața totală a trotuarelor este de 2343 stânjeni pătrați.

Sunt două piețe cu o suprafață totală de 7200 stânjeni patrați, din cari numai 3600 stânjeni patrați pietruite.

Clădiri.

Case de piatră și cărămidă sunt 91, de lemn și vâlci (un fel de cărămidă ne arsă, cam de 40 cm. lungime și 20 cm. lățime și grosime) amestecate 75, în total 1475. Acoperite cu tablă de fier 124, și cu șindilă 1339, cu olane 3.

Iluminatul se făcea altădată cu petrolu lampant, acum întunericul domnește și în centru, în toată vremea.

Singură Zemstva ținută având uzină electrică, are câteva lampioane, pe la Uprava, la câteva școli, la spitalul ținut și pe la câțiva particulari.

Pe tuburi s'a adus din dealuri apa la vre-o 40 fântâni primitive.

La Boina (căsăpia) orașului s'a taie anual cam 600 cornute, 200 viței, 300 oi, peste 1000 miei și peste 1000 porci.

Pompieria are 2 pompe cu câte 2 cai, una cu un cal, 7 sacale, 7 servitori ziși și pojmarnici și 7 cai.

Autorități locale și localuri de judecăți.

Primăria orașului, Uprava, Zemstva, Poliția orașului altădată cu atribuțiuni în tot ținutul, Administrația Financiară, înainte Cazanicea ținută, Un tribunal județean, o judecătorie de ocol, o secție de notariat pentru autentificări de acte (un notarius), poliția frontierei și un serviciu de siguranță.

A r m a t a.

Un Comandament, având șeful un General, sediul a două regimente de infanterie, a unui regiment de cavalerie și cancelaria Brigadei III-a de Roșiori, un Cerc de Recrutare.

Instituții financiare particulare

Două bănci: „Banca Obștiei Tovărășia“ și „Banca Creditului mărunț“.

Fabrica de băuturi alcoolice, numită a Monopolului de Stat, cu frumoase instalațiuni, acum nu mai funcționează.

Populația

Peste tot 21.036 suflete dintre cari: 10724, bărbați, 10312 femei.

Creștini ortodoxi 5400, catolici 650, luterani 20, armeni 50, restul evrei.

După naționalități: 3387 ruși, 650 polonezi, 20 germani, 50 armeni, 10 bulgari, 3 greci, 2000 moldoveni, restul evrei.

Spitalul județean cu 40 paturi, evreesc cu 10 paturi.

Farmacii 2: una a Zamstvei; alta particulară și patru Drogerii.

Fabrici și mori.

Două fabrici de bere (Zăvoduri de pivă) funcționează numai una.

Trei mori sistematice cu valțuri.

Trei fabrici de olei cu instalațiuni primitive și cu presă hidraulică, fabrică oleiuri din sămânță de cânepă și floarea soarelui.

Comerțul în general foarte slab.

Târgul de săptămână Miercurea.

Vitele comute de proastă rasă și foarte prost îngrijite.

Caii, în genere cam ca și cei din Moldova.

Porcii, de multe specii comune ca în Moldova.

Oile toate de specii comune ca în Moldova.

Păsările idem.

Administrația comunală.

Comuna (Goroscoaea Uprava) se administrează de către un consiliu compus din 43 membrii, aleși și întăriți de bolșevici; dintre cari: 10 creștini și 33 jidani. Primarul (Holovaiul), moldovan curat prin naștere, rădăcat din popor, dar cu totul, absolut cu totul jidovit și scalav judanilor. Urăște de moarte pe români și cultivă și slujăște cu trup și cu suflet exclusiv jidanilor, cu care este tovarăș la toate negustoriile, cinstite, dar mai ales necinstite.

Toate gheșefurile le învârtește pe spinarea creștinilor, pe cari nu-i poate suferi și la adăpostul comunei, pe care o stoarce deavalma cu toți jidanii pe care i-a înbo-gătit.

Starea igienică.

Starea de necurătenie și de absolută neîngrijire este atât de revoltătoare, încât numai cu orașelul Ukrainian Ianpoli să mai poate asemana. La mijlocul lunii Iunie, în târgul Ianpol, la 8 vârste de Soroca, au văzut mocirle profunde, cu un strat de apă înverzită, din care, prin miile de bulbuci, ce eșeau și pomeau la suprafață se degaja cea mai infectă putoare ce se poate imagina și unde?

Absolut în centrul comercial al târgului jidovesc.

În Soroca latrinele servesc numai pentru adăpost în timpul zilei; iar noaptea întreg orașul este o closetă generală.

Sistemul de măturat vara, căci iarna nu se mai îngrijește nimeni, este următorul: Un bărbat mătură și face grămezi pe lângă trotuare; iar femeia măturătorului, târăe un sac de la grămadă la grămadă și când se umple, îl descarcă peste gardul celui mai apropiat proprietar, care nu numai că n'are dreptul să protesteze, ci încă îi și mai plătește câteva ruble pe lună după lungimea fațadei.

Acelaș sistem l-am observat și în târgul Bălți.

Vara în (Bulivare) grădina publică, de foarte multe ori majoritatea publicului o formează golani și cerșetorii, de răul cărora — foarte rar găsești o bancă liberă.

Ovrecile în deosebi, cu câte doi, trei copii alăptează și cerșesc, cu niște mutre și cu niște soiuri de îmbrăcăminte, care îți tae toată pofta de mâncare și dacă vrei să mănânci cu poftă trebuie să ocolești grădina publică (bulevarul) cum îi zic ei.

Dumnezeu a înzestrat orașul cu cele mai frumoase daruri naturale, iar oamenii,

ignoranți, speculanți și lipsiți de cel mai elementar pic de bun simț, i-au luat și-i bat joc de tot ce-i mai de preț în lume: frumosul și igiena publică.

Dimensiunile Cetății Soroca

- a) Înălțimea cetății este de 15 metri.
- b) Diametru intern este de 37 metri în
- c) Înprejur are 165 metri.
- d) Are patru cornuri fortărețe (ambrazure ?).
- e) Fiecare corn are câte trei orificii de câte 30 c. m. pentru pocnit cu armele în timp de asediu.
- f) În interior are unsprezece nișe construite din piatră a câte 4—5 metri lățime, iar înălțimea 21/2 metri.
- g) Deasupra de intrare a fost o capelă (bisericuță).

(Toate aceste note și dimensiuni mi le-a procurat Prea cucernicia Sa Părintele Daniil Ciolan Protoereu al județului Soroca).

* * *

Cu următorul ordin al Corpului 4 de armată Nr. 25934 din 28,8 1931, s'a obținut permisiunea de a se fotografia „Cetatea”.

Biuroul 2.

Către Parohia ortodoxă Protopopiatul Satu-Mare.

Cu onoare Vă aducem la cunoștință următoarele: La cererea D-voastră Nr. 82 din 17 August 1931, atât Marele Stat Major cât Corpul 4 Armată, aprobă cererea D-voastră. În consecință puteți lua fotografiile cerute, prezintându-vă Comandantului Batalionului II Regimentul 39 Infanterie Soroca, care are ordin în acest sens. Se anexează Permisul cu care vă veți prezenta la Comandantul Batalionului II Regimentul 39 Infanterie.

Din ord. Șeful de Stat Major:

Șeful Biur. 2 Informațiuni:

G. STOLIAN.

Maior, PANCU C. IOAN.

(L. S.)

Numirile

Câteva sate cu nume curat românești, aflătoare câteva și în Moldova.

...În satul Cosăuți, lângă Nistru, viza vis de târgul Ukrainian Iampoli, la 7 km. N de Soroca, într-o înfundătură dosnică, se vorbea exclusiv numai Moldovenește; iar în Biserica satului, plină de cărți, numai românești se sluzea numai românește, cu toată strășnicia poruncilor de la Chișinău, de unde, episcopii ruși, trimiteau porunci muscălești ca să se ardă toate cărțile ne rusești și mai ales cele scrise cu litere latine catolicești?

În biserica din Cosăuți, cercetând cărțile din ritual folosite permanent, și în altar și la strana cântăreților, sau aflat cărți numai românești, cu litere cirilice tipărite în: Chișinău, în Monastirea Neamțului, în Buzeu, în București și în Râmnicu Vâlcei. Ba am aflat un Triod tipărit în Buda. Câteva prin Brașov și Sibiu. Cea mai

veche mi-sa părut Psaltirea cea din Iași de pe la 1600, din timpul Mitropolitului Iacob. Și încă multe se vor fi mai găsind prin podurile bisericilor basarabene.

Familii.

Gafencu. Din această familie veche, cunoscută și în Iași și în Soroca, se trage distinsa boeroaică căsătorită cu răposatul N. Oleinikov, fost prezident al noblimii din Basarabia, cu care n'a dus viață bună, el fiind, până la bătrânețe, un mare crai, trăind mai mult prin Odesa, Chiev, Moscova și Petrograd, mereu dezordonat.

Acest **Oleinikov**, cel mai mare proprietar din Soroca, a făcut cea mai bogată și cea mai frumoasă biserică la cimitirul orașului pe terenul donat de dânsul, pe care personal l-a înprejmuit, pe o suprafață de mai multe zeci de desetine, (cam un hectar desetina) peste tot cu piatră și fațada cu grilaj de fier. Tot Oleinikov, peste drum de bogata capelă a cimitirului, a clădit casa destinată pentru preot, cu atenanse și cu mult loc înprejmuitor.

Sub capelă a făcut cripta betonată cu multe nișe, pentru familie.

Doamna Oleinikov, care poate trăește și acum, după spusa Sorocenilor, a fost cea mai frumoasă Moldovancă brunetă, cea mai cinstită cucoană și cea mai cultă din vremea ei. La bătrânețe înaintate, tot frumoasă și tot distinsă, citea romane în limbile franceză și germană, limbi pe care le și vorbea fluent în deosebi limba ei părintească, limba moldovenească, cea mai dulce dintre toate dialectele românești, o vorbea atât de frumos ca nimeni altul

Atât de distinsă și atât de superioară, atât a disprețuit moravurile ușoare încât în ziua când soțul ei Oleinikov, mort în Chiev, și adus la Soroca în 1918, trebuia să treacă pe șoseaua ce ducea spre cimitir, chiar pela poarta casei lui, Doamna Oleinikov născută Gafencu, educată într'o familie nobilă de cei mai cinstiți Moldoveni, s'a închis într-o cameră separată, departe de stradă și în tot timpul cât s'a strecurat convoiul ceremoniei — din care ca preot de armată făceam și eu parte — a cântat neîntrerupt la piano, ca să nu audă, nici să vadă

Spuneau bătrânii Soroceni că Doamna Oleinikov, credincioasa sfințelor ei tradițiuni, de neîntrecută viață superioară morală, s'a legătuit că nici moartă nu va suferi să fie depusă în cripta capelei lui Oleinikov, la a cărei sfințire de biserică nu a voit să ia parte.

În timp când în 1918-1919 trupele militare de: cavalerie, infanterie și artilerie erau în garnizoana Soroca, fiind inspectate de către un Domn General Sinescu, a fost găzduit la cea mai cinstită casă Doamnei Oleinikov. Primele saluturi cu amfitrioana casei s'au făcut în limbele germană și franceză. Care nu-i fu surpriza generalului când, la masă, Doamna Oleinikov, a început să-i vorbească în cea mai frumoasă limbă Moldovenească. Dar culmea surprizei a fost și mai mare, atunci când Doamna Oleinikov, i-a spus că-i născută Gafencu și din amintirile ambilor convorbitori a rezultat că Generalul Sinescu era nepot Doamnei Oleinikov, de și amândoi nu auzise unul despre altul nici odată.

(Remenco, Gheorghe. Comoara noastră – monumentele/Gheorghe Remenco. – Ch.: Literatura Artistică, 1979. – 91 p.)

Graiul cetății

... Acum câțiva ani venise la Soroca cunoscutul arhitect moldovean, de fapt originar chiar din Soroca, V. A. Voițehovskii, specialist în istoria cetăților din Moldova. Își pusese ca scop să cerceteze mai amănunțit felul, cum erau consolidate blocurile mari de piatră din partea de sus a zidurilor. Deoarece pe atunci lucrările de restaurare nu începuseră și cetatea nu era încă îmbrăcată în schele, ca să vadă mai bine blocurile, luate cu dânsul un binoclu puternic. Aici îl aștepta o surpriză.

Cercetând amănunțit piatră după piatră, la un moment dat V. A. Voițehovskii a observat pe unul din blocuri un semn cioplit. L-a schițat în grabă într-un carnet și iar a luat în mâini binoclu, ca să-l mai vadă odată. Dar... semnul dispăruse. În schimb, pe un alt bloc a dat de un nou semn, care și el peste câteva clipe s-a făcut nevăzut. Apoi a mai apărut încă unul, pentru ca îndată să dispară.

Dezlegarea acestui joc a fost găsită chiar pe loc. Deoarece semnele erau prea puțin adânci, ele erau vizibile numai atunci, când razele soarelui cădeau asupra lor sub un anumit unghi. La un moment dat apăreau, ca peste puțin timp să dispară până a doua zi la aceeași oră. Mai în scurt, în cursul unei săptămâni arhitectul și-a notat în carnet câteva sute de semne.

La prima vedere s-ar părea, că arhitectul a avut noroc, descoperind ceva întămplător. Și totuși... descoperirea aceasta era inevitabilă. Nu se putea să nu le observe un savant, ce dedicase orașului Soroca atâția ani de intense cercetări științifice, un om ce venea încoace sistematic pentru a-i smulge cetății toate tainele, pe care ea nu vrea să le dezvăluie unui obișnuit turist neexperimentat.

Care era menirea acestor semne?

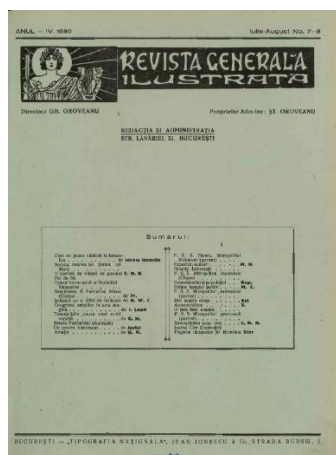
Se vede, că la construcția cetății lucrau mai multe grupe de pietrari. Pentru a ține în evidență volumul lucrărilor, membrii acestor grupe marcau cu emblema lor fiecare bloc de piatră. Un semn se deosebea de semnele celorlalte grupe. Anume, cu ajutorul lor, comparându-le cu semnele aflate în alte construcții vechi, s-a putut afla de unde au fost aduși meșterii. Așa s-a stabilit că erau veniți din Transilvania, din sudul Ucrainei și de la alte șantiere din Moldova. Iar planul cetății, identic cu cel al câtorva din nordul Italiei, a fost adus de un inginer, venit din Budapesta.

Meșterii au notat pe blocuri nu numai emblemele grupurilor, din care făceau

parte. Pe zidurile cetății întâlnim scrise numele lor, găsim planul locului, desene tehnice ale unor constructori de corăbii (se vede că în golful râului se construiau și nave mici), diferite semne magice, menite să ferească cetatea de primejdii.

Dacă vi se va întâmpla să veniți la Soroca, numaidecât să căutați semnele de pe ziduri. Dar să nu uitați că pentru a le vedea, e nevoie de multă răbdare.

Revista Generală Ilustrată

(Revista Generală Ilustrată: Politică, literară, artistică, științifică, agricolă, comercială, industrială, financiară, mondenă, sportivă/Contributor Oroveanu, Gh.; Contributor Oroveanu, Ștefan. — anul IV. - nr. 07-08. - iulie-august 1930. — Editură București: Tipografia "Națională" Jean Ionescu & Co, 1930. - 16 p. : il.; 31 cm.)

Soroca, cetatea lui Ștefan cel Mare

Pilde frumoase

D-nii primari și consilieri, cari au gospodărit, în ultimii ani orașul Soroca, lăsând în părăsire, plină de murdării și batjocură cetatea lui Ștefan cel Mare din acel oraș,—d-l general Prodan, comandantul corpului IV A., a dat poruncă batalio-

nului de soldați ce sa află în acel oraș să aibă grije și de această veche straje a moldovenismului la Nistru.

Porunca d-lui general a fost împlinită de ostași. Toate încăperile, precum și locul din jurul cetății au fost curățite de murdării și împrejmuite.

Cu prilejul unei inspecții făcută zilele trecute de d-l general Prodan garnizoanei locale, vizitând această cetate a mai luat următoarele măsuri:

Să facă straturi de flori în jurul cetății, să planteze copaci, iar santinele să vegheze la menținerea curățeniei.

Paraclisul, care se află deasupra porții de intrare și pe ale cărui ziduri se văd încă urme de zugrăveală, va fi învelit și înăuntru se va așeza la locul de cinste chipul lui Ștefan Vodă, în fața căruia va arde neconținut o candelă.

De asemenea d-l general Prodan a poruncit ca în toți anii de ziua Sf. Ștefan, armata să se adune în cetate; ofițerii să arate soldaților faptele săvârșite de marele Domn, iar trupele să defileze în fața zidurilor, pentru a sădi în sufletele ostașilor dragostea și mândria de faptele și trecutul glorios al strămoșilor noștri.

(Roitman, Alexandr. Unele aspecte ale dezvoltării comunității israelite din orașul Soroca după documente inedite (1918-1940) / Alexandr Roitman; Col. red.: Red.-șef Dr. Sergiu Musteață, ANTIM Mem.: Dr. hab. Eugen Sava, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, Dr. Octavian Muntean, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Dr. Emil Dragnev, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Valentin Tomuleț, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Igor Șarov, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Anatol Petrencu, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Octavian Țicu, Universitatea Liberă Internațională din Moldova // Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova: Revistă de istorie. - 10. – București-Chișinău, 2012.)

Unele aspecte ale dezvoltării comunității israelite din orașul Soroca după documente inedite (1918-1940)

Un stat care nu are grijă de politica proprie față de minorități își subminează existența.

(N. Titulescu)

Evoluția populației evreiești în spațiul pruto-nistrean cunoaște câteva etape: prima este cea antică, care este și cel mai puțin cunoscută, având demonstrații pe surse arheologice și epigrafice; cea de-a doua perioadă este perioada medievală, unde înregistrăm deja documente narative care atestă denominarea iudaică în cuprinsul Moldovei istorice; cea de-a treia perioadă – care cuprinde secolele XVII-XIX (pentru Basarabia am putea include și o subetapă 1812-1918); perioada interbelică, care reprezintă treapta cea mai înaltă a evoluției reprezentanților cultului mozaic pe acest teritoriu, este etapa încă „vie” din punct de vedere a memoriei (deși traumatică, dar totuși a memoriei); urmează evenimentele anului 1940 și 1941, în care se petrece spolierea imaginii și structurii comunităților de altădată, evacuarea evreilor din Basarabia, încheind practic existența comunitară evreiască până în anii '90, căci în perioada sovietică autocefalia și identificarea pe comunități și pe culte au fost interzise. În această ordine de idei, se profilează și se manifestă aceste nuanțe șarmante ale perioadei interbelice, păstrate în memoria colectivă a evreilor, restabilite într-o măsură foarte mică de istoricii occidentali, care au încercat să demonstreze, în cazul studiilor dedicate catastrofei evreilor pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, lumea antebelică, distrusă totalmente de evenimentele tragice ale conflagrației mondiale. De aici și interesul nostru pentru

această temă – o încercare de a reconstrui „welt”-ul evreiesc din Basarabia în perioada interbelică pe exemplul comunității evreilor soroceni.

Unul dintre primii cercetători care a încercat să studieze multilateral istoria evreilor a fost I. Pilat, care a realizat studii complexe, insistând asupra tuturor sferelor activității evreiești (economică, socială, politică, spirituală, educațională, etc.), acordând o atenție sporită fiecărei perioade istorice, celei interbelice în special. Aspecte ale vieții spirituale a evreilor din Basarabia sunt evocate în lucrarea sa de I. Korn, de la acesta aflăm și unele informații importante despre premisele apariției evreilor în Basarabia.

De studierea istoriei denominării israelite, fiind patriarhul studiului „perioadei interbelice evreiești”, s-a ocupat I. Kopanskij, acesta este bine cunoscut pentru lucrările sale care vizează importante etape în existența acestui popor pe meleagurile Basarabiei.

Vom face acest studiu, analizând activitatea Comunității Israelite din Soroca interbelică, dar nu înainte de a prezenta câteva momente din istoria apariției popoului evreu în spațiul românesc.

În urma cercetărilor științifice au apărut câteva ipoteze despre momentul istoric al apariției evreilor în spațiul istoric românesc:

- conform investigațiilor arheologice, unele prezențe iudaice sunt observate încă din perioada Daciei romane (sec. I. e.n.), se presupune că evreii au venit aici odată cu legionarii romani;
- o altă abordare istoriografică certifică apariția evreilor încă în perioada domniei regelui Roman I (1393-1394);
- unii autori se exprimă pentru anul 1492, anul izgonirii evreilor din Spania, aceștia emigrând în Imperiul Otoman și, de acolo, în spațiul românesc;
- cea mai deplasată dată este secolul XVII, autorii menționând pentru acest secol o prezență mai masivă.

Evreii, pe meleagurile Basarabiei, se ocupau preponderent cu comerțul și meșteșugurile. Anume aceste îndeletniciri au contribuit la venirea în masă a reprezentanților acestei etnii, teritoriul Basarabiei aflându-se la intersecția căilor comerciale și în spațiul coeziunii dintre Orient și Occident.

Nu vom recurge aici la o descriere a situației evreilor în secolele XVIII-XIX, căci acest aspect ține de investigațiile ulterioare. Ne vom concentra asupra perioadei interbelice și a unor aspecte ale dilemei conviețuirii compacte a populației creștine cu cea de sorginte iudaică.

Conform Constituției României din 1923, evreii au început să beneficieze de drepturi cetățenești depline. Din datele recensământului general al României se constată că evreii, în Basarabia, reprezentau un număr de 204858 persoane (7,2% din numărul total al populației). Decretul-lege din 22 aprilie 1928 presupunea crearea în fiecare comună (oraș) a unei Societăți sau Comunități în componența căreia trebuiau să intre toți evreii care locuiau în regiune, astfel a apărut și Comunitatea Israelită din Soroca.

Deși crearea comunității ca instituție a fost prevăzută de cadrul legal doar în

1928, acest organism a fost omniprezent deja de la 1918, fiind doar transpus pe realitățile românești, dovadă servind faptul că evreii aveau autocefalie încă din perioada medievală, când erau conduși de un Haham-Bașa, instituție de autoconducere transferată pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea în Kagal și, deja după 1844, atribuită conducerii comunității de către Direcțiune. Instituția de comunitate, în sens juridic, nefiind nouă, ci, mai bine spus, reformată și ajustată la legislația românească existentă.

A existat un dialog constructiv între oficialitățile române și comunitățile israelite, dovadă fiind documentele de arhivă, care determină verticala sigură a puterii și adiacența acesteia și a comunităților evreiești, acest fapt este observabil la o analiză minuțioasă a corespondenței dintre autoritățile administrative naționale și comunitățile evreiești locale. Interes prezintă și corespondența oficială a Comunității din Soroca, vom analiza inițial instrucțiunile Ministerului Cultelor referitor la oficierea sărbătorilor de stat și răspunsurile la aceste apeluri, precum și cazuri similare de apel etatic către comunități.

Primul document pe care l-am putut identifica pentru perioada interbelică, ce se referă la Comunitate, a fost „Registrul inventar a casei de rugăciuni Beis Gamidrash Croitorilor”. Acest document din 4 ianuarie 1926 ne oferă un larg spectru de informații, începând cu nominalizarea membrilor direcțiunii casei de rugăciuni la acel moment și terminând cu enumerarea inventarului sinagogii, cantitatea de bunuri și prețul lor, aici găsim și facsimilul ștampilei casei de rugăciuni. În posesia noastră se află și o fotografie făcută aproximativ în această perioadă, din care putem vedea frontispiciul casei de rugăciuni, presupunem că cele patru persoane de pe fotografie sunt membrii direcțiunii din acea perioadă.

Pentru anul 1928, aflăm componența numerică a salariaților spitalului evreiesc și sumele salariilor pentru cele 12 luni ale anului respectiv, precum și impozitele percepute de la aceștia. În perioada interbelică, evreii aveau spitalele lor, instituții care funcționau în regim de binefacere, astfel de spitale existau în Chișinău, Bălți, Bender, Călărași, Soroca, Rezina, Telenești, Briceni, Hotin, Akkerman, Orhei, Lipcani, Securenii. Din statutele acestor spitale și din documentele despre activitatea lor aflăm că aici se lecuiau și creștinii – „persoane de alte religii” – fără plată, cum era stipulat în statut.

La 7 mai 1937, Prefectura județului Soroca îl informează pe președintele Comunității Israelite despre desfășurarea sărbătorii de „10 Maiu” (sărbătoarea Regatului România), invitând comunitatea să ia parte la tedeum (scurt serviciu religios, oficiat la ceremonii solemne). Alăturat este programul acestei ceremonii festive. Conform acestui program (pct.1): „La ora 10 dim. se va oficia un Te-Deum la Capela liceului de fete «Domnița Ruxandra» în asistența populației, autorităților civile și militare.

Tot la aceiași oră se va oficia serviciul religios și la Sinagoga Mare, în asistența delegaților Prefecturii, Garnizoanei, Primăriei și Poliției”.

La data de 6 iulie 1937, printre documentele de intrare ale comunității se observă o invitație pentru participarea la „Aniversarea Suirei pe Tron a Majestații

Sale Regelui Carol al II-lea” și o invitație la „Ziua Tineretului” pentru 8 iunie. Pentru 10 iunie – „Ziua Eroilor Neamului”, președintele Comunității și reprezentanții ei sunt invitați să ia parte la ceremonii, activitatea fiind planificată astfel: „Serviciul religios se va oficia la Catedrala din localitate și la Templul Israelit, apoi se va forma un cortegiu spre a merge la cimitir, se va oficia la cimitir un serviciu religios comun”. Din păcate, nu putem cunoaște care a fost procedura în cadrul rugăciunii comune, căci documentele nu ilustrează acest moment. „Ziua numelui Majestății Sale Regina Maria”, la fel, este celebrată de întreaga comunitate civilă, administrativă și militară, fără distincție de religie și statut, pe data de 22 iulie, procedurile de rigoare rămânând aceleași, cu o stipulare suplimentară că „înuta trebuie să fie: Frac, Cravată, Mănuși albe, Decorațiuni”. La „Ziua de naștere a Majestății Sale Carol [al] II-lea pe 15 octombrie și la „Ziua de naștere a Majestății Sale Reginei Maria”, ce avea loc pe 29 octombrie, la fel erau invitați toți reprezentanții comunității. Pentru 8 noiembrie era planificată sărbătorirea „Zilei numelui Majestății Sale Mihai, Mare Voevod de Alba Iulia”.

Pentru data de 1 decembrie 1937 a fost preconizată ceremonia cu genericul „Aniversarea unirii tuturor Românilor”, și reprezentanții comunității au fost invitați să ia parte la sărbătoare; la invitație este alăturat programul, care stipulează următoarele: „1. La ora 10 dimineața, se va oficia un Te-Deum în Capela liceului de fete «Domnița Ruxandra», în asistența populației, reprezentanților autorităților civile, școlare și militare și tuturor organizațiilor, sportive și muncitorești și 2. Concomitent cu aceasta, se va oficia serviciu religios și la Templu[ul] Izraelit, în asistența delegaților Prefecturii, Primăriei, Garnizoanei și Poliției”.

Analiza acestor documente ne oferă posibilitatea să concluzionăm că toate sărbătorile de stat care erau oficiate la nivel județean includeau în ceremonii toate componentele societății – un bun exemplu al toleranței și respectului. Ceea ce am putut să aflăm de la informatori este că „pe toate clădirile erau arborate drapelele naționale, iar în fereastră se punea portretul Regelui”.

Au existat și alte contacte, diverse inițiative de stat de ajutorare a unor categorii sociale nevoiașe. Exemplar este cazul moșilor, documentul ce prezintă un apel „către toți bunii români” are o importanță foarte mare pentru cercetarea noastră. Conform documentului, „se organizează un spectacol de gală la Teatrul Național din București, în folosul și pentru ajutorarea Moșilor”, documentul fiind semnat de patriarhul României, Miron Cristea, de șeful Cultului Mozaic, Iacob Nemirower, președintele Partidului Național Liberal, I. Brătianu, președintele Partidului Național Democrat, Nicolae Iorga, președintele Partidului Național Creștin, Octavian Goga, președintele Consiliului de Miniștri, Ion Inculeț. Faptul că acest document a fost semnat de niște oameni cu o poziție foarte înaltă semnifică un mare respect din partea statului, iar documentul a fost transmis de la București tocmai la Soroca către președintele Comunității Israelite. Ca dovadă a participării la acea acțiune de binefacere există documentul care atestă un transfer de bani spre „Comitetul Sprijinirii Moșilor”, precum și biletul achiziționat. Acesta însă este doar unul dintre exemplele cunoscute.

Un alt document atestă o acțiune la nivel local: Serviciul Sanitar Soroca roagă Comunitatea Israelită să ajute la deschiderea unei cantine de binefacere pentru copiii săraci și orfani de la școlile din localitate, comunitatea a acordat ajutorul cerut. La apelul lansat de către „Uniunea Generală a Marinarilor din România” pentru a construi un cămin de odihnă pentru adăpostirea militarilor ce suferă de pe urma războiului, Comunitatea a reacționat cu o donație, la fel s-a făcut o donație pentru „Asociațiunea Doamnelor Române”, care s-a ciocnit de o criză materială.

Cât privește starea lucrurilor în sfera de existență economică a comunității, au fost înregistrate diverse momente de ascensiune și de descreștere, de ajutor material, în unele cazuri, primit, în altele, acordat. În acest sens, ne-ar captiva unele date ce dezvăluie problema abordată. Astfel, „cu prilejul sărbătorii Sfințelor Paști” (conform extrasului din procesul-verbal nr. 95 al ședinței din 27 noiembrie 1938, la care au luat parte domnii M. Rabei, N. Șatan, B. Baxanschi, M. Șteinberg și Z. Vexler) președintele Rabei a declarat că va fi nevoie de a procura 24 000 kg de făină pentru azima de paște, domnul Șatan a propus ca în acest scop să se organizeze o licitație publică, a cărei desfășurare s-a preconizat pentru 14 decembrie 1938.

În comisia licitației au fost incluși M. Rabei, N. Șatan, Z. Fridman. Comisiei i s-a oferit un scont de 20 000 de lei din casele Comunității, banii fiind împrumutați cu condiția de a fi restituiți la vânzarea azimei.

O altă licitație este organizată de aceeași comisie după ce este împuternicită să procure 20000 kg de lemn uscat pentru producerea azimelor, această licitație fiind fixată pentru data de 30 decembrie 1938.

La 14 februarie 1938, președintele Comunității Israelite, M. Rabei, și secretarul general A. Ghelman elaborează publicațiunea nr. 7588 cu titlul „Desfășurarea licitației pentru procurarea [a] 20.000 kg lemn uscat din 30 decembrie 1938”, documentul este adus la cunoștința președintelui Camerei de Comerț Soroca, prefectului județului Soroca, chiar și primarului orașului, unor agenți economici ca Șmil Zaiman, David Voloh și Meer Baron. La licitație au ofertat David Voloh și Leizer Fihman, și în unanimitate este aleasă oferta lui David Voloh, care a redus prețul oferit până la 0,94 lei pentru 1 kg de lemn.

În primele zile ale lunii aprilie 1938, Comunitatea primește un ajutor material excepțional în sumă de 18000 lei în legătură cu criza economică prin care trecea raionul Soroca. Ajutorul a fost oferit de organizația de binefacere „Joint” din Chișinău, condusă la acel moment de către Milstein și Ussoschin. Un alt ajutor, în sumă de 3 938 lei 12 bani, a sosit pe 11 aprilie al aceluiași an deja din partea „Jewish Burial Association”, acest lucru fiind adus la cunoștința Consulatului american de la București de către președintele comunității.

Un alt moment din viața comunității, care vorbește despre evoluția acesteia, este cererea președintelui Comunității Israelite din orașul Soroca, înaintată către dirigenții „Societății Telefoanelor” din Soroca, în care se solicită instalarea unui aparat telefonic în sediul comunității, ce se află în Piața Unirii nr. 183, cerere semnată pe 9 mai 1938.

Comunitatea deținea în proprietate și o baie, reconstruită la un moment dat, ale cărei venituri îi aparțineau; la rugămintea de a permite ca unii soldați să poată frecventa baia de două ori pe săptămână fără plată, Comunitatea a răspuns că „baia evreiască va servi întregii populațiuni a orașului fără deosebiri de naționalitate. În cazul când evreii apela la ajutorul autorităților locale, acestea mereu erau coo-perante, de exemplu când erau sărbători evreiești, la rugămintea președintelui comunității soldații și paramilitarii primeau permisiune de câteva zile. Sau aprobarea dată pentru oficierea unei rugăciuni pe malul Nistrului, sau alte probleme de acest gen— toate erau întâlnite cu înțelegere și rezolvate de bun acord.

Acestea fiind spuse, concluzionăm: comunitatea izraelită din orașul Soroca a avut o evoluție stabilă în perioada interbelică, crearea unui cadru legislativ privind activitatea comunităților la nivel de județe a permis o descentralizare economică și o centralizare administrativă. Bucurându-se de drepturi depline, evreii din România au putut să ia parte atât la viața de stat, cât și să-și realizeze năzuințele proprii, lucru imposibil anterior sub administrația țaristă. Ca rezultat al activității sale, comunitatea din Soroca a primit subsidii solide și, totodată, a realizat o activitate prodigioasă de binefacere, ajutând familiile nevoiașe atât de evrei, cât și de neevrei și reacționând la inițiativele de caritate demarate de statul român. În ce privește activitatea economică, în afară de cea filantropică, putem spune că în cadrul comunității aveau loc deseori licitații, care lansau în circuitul economic al județului sume considerabile, reprezentative fiind cazurile de achiziție a celor necesare pentru pregătirea azimei de Paști, procurarea lemnelor, a făinii. Un loc aparte ocupau în comunitate spitalul evreiesc, școlile evreiești, gimnaziul „Tarbut”, casa de bătrâni, mesele pentru săraci, toate acestea constituind, cu siguranță, o temă aparte pentru studiile ulterioare.

Comunitatea avea sub auspiciile sale toate sinagogile din oraș, cele mai reprezentative fiind Sinagoga Mare, Sinagoga Croitorilor, Sinagoga Meseriașilor și Sinagoga Alb(ă), Sinagoga Nemțească.

Sunt admirabile acțiunile de comun acord dintre administrația orașului Soroca și administrația comunității israelite. Acestea au reușit să găsească căile de bună înțelegere și cu forțe conjugate au contribuit în permanență și la rezolvarea problemelor orașului, și la soluționarea unor chestiuni din cadrul comunității evreiești, când era nevoie de intervenții administrative.

Studiul Comunităților Israelite din Basarabia va ajuta la reconstituirea istoriei evreilor de pe aceste meleaguri, istorie care a devenit „o țară necunoscută” din cauza războiului.

Roșca Andrei

(Roșca, Andrei. Cetatea Sorocii. – Sursa nu e indicată)

Cetatea Sorocii

De la Volovița-n vale
Mergi pe drumul șerpuit,
Treci pe lângă stânca mare
Peste pod Bechir numit.

Iute curge Nistru-n dreapta
Și curând mi te oprești
La Cetatea cea din piatră,
Zidită din vrei domnești.

O minunăție mare
Din istorie venită
Cu arhitectura-i care
Fu de meșteri plăsmuită.

Înăuntru când pătrunzi
Te uimește fortăreața
Și nu poți ca să-ți ascunzi
Satisfacția de viață.

Parcă-auzi sunet de corn,
Semn că mai e încă-n viață
Ștefan al Moldovei Domn
Și veghează fortăreața.

Fără un Ștefan cel Mare
Și un Alexandru Bun
Ar fi fost Soroca oare
La Nistru oraș străbun?

Plai de răzeși

Ținutul Sorocii e plai de răzeși,
Din cei pe sprânceană de Ștefan aleși.
Sunt oameni de treabă, de stat demnitari.
Ei sunt pricepuți și buni gospodari.

Ștefan moșii le-a-mpărțit, ca să stea
La marginea țării spre-a o apăra,
S-o scape prin lupte de orice lichea
Ce hulpav comorile ei jinduia.

Neclintit să se afle aici la hotare
Ștefan în hrisovul domnesc le scria.
Păzind-o cu grijă de hoarde hoinare,
Să-și apere Țara cu zel le cerea.

S-o cruce ca ochii din cap porunca,
La alte popoare nîcîcînd să n-o dea.
Ferind-o eroic de turci și de leși –
Efort ce putea fi atins doar de-a leși.

Sunt oamenii gleei și veșnic vor fi
Bravi descendenți ai oștirii domnești.
Necunten cu ei în izbânzi vom păși,
Căci sunt luptători ne-nfricați și onești.

„Arcașii lui Ștefan” sunt mărturia
Că ei s-au bătut îndărjit cuurgia,
Cînd urbea Soroca era dirijată
De-acei venetici care au „liberat-o”.

Aici, la Soroca, e colțul de Țară
De Ștefan mereu străjuit cu ardoare.
De-aceea-n Soroca și piatra vorbește
Că Ștefan e viu și Ștefan trăiește.

Soroca lui Ștefan cel Sfînt și Puternic
E partea Moldovei ce mult o iubea,
E inima lui, de Om preacucernic.
Pe care cu drag veșnic o va veghea.

Roșca Valentin

(Roșca, Valentin. Elementul meu: Versuri noi/Valentin Roșca. – Ch.: Lumina, 2005 (Tipografia „Reclama”). – 200 p.)

O zi de toamnă la Soroca

O zi de toamnă la Soroca,
Albind pe deal de funigei,
O zi cînd s-a rostit epoca
Prin însuși, nobil, duhul ei.

O zi cu soarele, preasfîntul,
Mai mîngăios decît oricînd,
O zi de taină cu Pămîntul
Spre un solstițiu nou urcînd.

O zi de muncă și de pace,
Cu multe cântece în rest,
Spre-a-și crește dură carapace
Al demintății Everest.

O zi când iar trimis-ai mumei
Un braț de flori și-un cer de-atlas
Și-a fost o facere a lumii
Nu-n șase zile, ci-ntr-un ceas.

O zi cu un torent de muguri
Pe meterez în loc de tun,
Să curgă-apoi un râu de struguri
Pe-un satelit al lui Neptun.

O zi când simți mărinimia
Zvâcnind în pieptu-ți – metronom,
Și când se-nvârte veșnicia
În jurul fiecărui om.

O zi cu fremătând stejarii
În preajma ta de ce te-ai spus,
Cu dragostea-nfruntând fruntarii
De ger la limita de sus.

O zi când trec – gru – gru! – cocorii
Prin sufletul însingurat,
Iar printre galbene podgorii
Coboară turma la iernat.

O zi cu aurori la proră
Și cu zugravi pe schete, blânzi,
O zi când fiecare oră
E o cunună de izbânzi.

O zi. O zicere. Un reazem
În zorul toamnelor târzii...
Măicuță, binecuvântează-mi
Și viața și această zi!

(Rusu, Dinu. Perla spirituală din inima Sorocii/februarie 2013. Disponibil: <http://turism.moldova.org/news/perla-spirituala-din-inima-sorocii-foto-235255-ro.m.html>)

Perla spirituală din inima Sorocii Catedrale „Adormirea Maicii Domnului”

Anul 2012 este unul jubiliar pentru Catedrala “Adormirea Maicii Domnului”.

Potrivit spuselor părintelui Nicolae, acum 180 de ani a fost luată decizia de a construi această biserică, pe locul uneia mai vechi, din lemn, care purta Hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil.

Peste un deceniu, sfântul lăcaș din piatră a fost târnosit.

Acum, la o distanță de 170 de ani de la deschidere, părintele Nicolae Robu își dorește să editeze o carte despre istoria bisericii “Adormirea Maicii Domnului” de la Soroca.

Din puținele documente care au mai rămas, or, foarte multe au fost distruse de ateii, aflăm că biserica a fost zidită la 1842, în formă de cruce, cu susținerea boierului Costache Cerchez și a guvernatorului Basarabiei Pavel Fiodorov.

Perioada sovietică nu a fost una prielnică nici pentru acest sfânt lăcaș.

Părintele Nicolae spune: “Ateismul barbar a trecut cu buldozerul peste toate valorile noastre. Catedrala era amplasată în centru, nu departe de cetate și, sigur, supăra regimul de atunci. Autoritățile și-au „motivată” decizia prin faptul că oamenii din cauza dangatelor de clopot nu pot dormi, iar de Paște, Crăciun și Bobotează vine prea multă lume și astfel tineretul „nu o ia pe calea potrivită””.

Astfel, la 1971, Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” a fost condamnată la tăcere. Totuși, pentru a nu ațâța spiritele au redeschis biserica „Sfântul Teodor Stratilat”, aflată mai departe de ochii satrapilor.

Din 1971 și până în 1990, la catedrală a fost un depozit al Asociației orașenești de comerț. Astfel, în biserică era multă marfă, în special băuturi alcoolice.

Crucile de pe biserică au fost date jos, iar icoanele și multe podoabe sfinte au fost distruse.

Mai târziu, autoritățile și-au propus să deschidă o Galerie de artă. Au făcut și reparație, doar că nu și-au dus planul la bun sfârșit.

În primăvara lui 90, părintele Nicolae Robu este numit preot paroh al Catedralei „Adormirea Maicii Domnului”. Venit la Soroca, a găsit sfântul lăcaș într-o stare

jalnică.

„Atunci îmi spuneam că sunt între cer și pământ. În biserică era pământ gol în loc de podea, iar cerul era în loc de acoperiș”, spune părintele.

Datorită bunului Dumnezeu și creștinilor, Catedrala a început să arate ca pe timpuri – frumoasă și impunătoare.

Anatol Chișner, pe atunci primar de Soroca, la fel a contribuit la reparația sfântului lăcaș.

Printre ctitorii de bază ai Catedralei au fost frații Mircea și Valentin Cerari, oameni de afaceri.

Catedrala de astăzi are aspectul pe care îl avea la 1842. Chiar dacă au fost făcute multe reparații, s-a ținut cont de tradiția creștină. Până și acoperișul de culoare verde este exact ca acel de acum 170 de ani.

Cu greu au fost recuperate o parte din podoaabe. Astfel, iconostasul este original, de la 1842. De la dechiderea de acum 170 de ani mai sunt policandru și câteva sfeșnice.

Părintele susține că e o mare bucurie că la Catedrală sunt adevărate bijuterii creștine la care ține cu mare sfințenie. Și astăzi, la Marile Sărbători, fețele bisericești citesc din Evanghelia de la 1697, tipărită la Snagov.

Totodată, la Catedrală mai sunt Evangheliile din 1740, 1742, 1806, 1840 și 1911.

Părintele Nicolae spune că în sfântul lăcaș sunt bijuterii ortodoxe de o profundă încărcătură duhovnicească. Aici, creștinii se închină la icoane la care au îngenuncheat generații la rând.

Astfel, la Catedrală se află ușile diaconești ale unei vechi biserici de lemn de la 1750. De atunci, acestea nu au fost restaurate. Totodată, catapeteasma este cea de la deschiderea bisericii și a fost păstrată la Biserica „Sfântul Teodor Stratilat” de la Soroca.

Icoana Adormirea Maicii Domnului la fel este veche și este printre puținele rămase de la 1842. Aceasta a fost păstrată în mare taină de creștini. La redeschiderea bisericii, icoana a fost adusă de soția preotului Dumitru Panceoaha, ultimul paroh al Catedralei, până la 1971.

De 170 de ani este și Icoana „Sfinții Foca și Anastasia”. Picturile murale sunt noi, or, cele vechi au fost distruse fără milă de ateii.

Acum, la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” vine foarte multă lume. Vine pentru a se ruga, pentru a asculta Sfânta Liturghie, cântările corului, dar și predicile fețelor bisericești.

Într-un fel aparte, la Soroca este sărbătorită Nașterea Domnului. Enoriașii țin cu sfințenie și la Hramul Catedralei „Adormirea Maicii Domnului”, care este și Hramul orașului Soroca.

Corul Catedralei este unul profesionist, având Marile Sărbători cu o cântare deosebită. Cântă Liturghia pe note de Muzicescu și Berezovschi, aduse de la Mănăstirea Putna, susține părintele Nicolae Robu.

Parohul este bucuros că enoriașii țin la valori, la credința neamului. „Creștinii

mă întreabă despre rânduiala bisericească, despre tainele bisericești, despre ierurgii, catihizare”, susține părintele.

Părintele Nicolae Robu este doctor pentru sufletele creștinilor de la Soroca și nu numai. Mai ales în perioada posturilor le vorbește cum trebuie să fie omul în această rânduială sfântă.

„Le spun că principale sunt inima și sufletul, ci nu mâncarea. Perioada postului este dată pentru a ne împăca cu Dumnezeu, cu aproapele și cu tine însuși, pentru a ierta, pentru a căpăta iertare, pentru a birui vreo meteahnă pe care-o avem, pentru a ne mărturisii și a ne împărtăși, ușurându-ne inima, sufletul și conștiința de mulțimea păcatelor pe care o acumulăm pe parcursul anului.

Abținerea de la mâncare este doar o cale care ne ajută să facem mai ușor ceea ce ne-am propus.

Se știe doar că un om care a mâncat și a băut bine numai nu la fapte bune nu se gândește. Se gândește la altceva – dansuri, joacă, somn, să mai bea. Și de asta este rânduit de Sfânta Biserică să postim ca să fim mai puternici, pentru a crește duhovnicește”, spune preotul Nicolae Robu.

Parohul afirma că una din valorile sale e apartenența la neamul românesc. Părintele, care e și cetățean român, a fost întrebat de mai multe ori de ce nu aderă la Mitropolia Basarabiei.

„E mult mai ușor să fii român în Mitropolia Basarabiei – e o lege, iar la Mitropolia Moldovei – o excepție”, răspunde părintele.

Preotul Nicolae Robu este una din personalitățile care la 27 august 1991 a semnat Declarația de Independență a Republicii Moldova, fiind deputat al primului Parlament.

Pe lângă faptul că a semnat un act istoric, a ridicat practic din ruine o catedrală, părintele Nicolae Robu a făcut și multă carte. După ce a absolvit Școala din satul natal – Chiperчені, Orhei, și-a continuat studiile la Școala medicală din Orhei. A mai studiat la Universitatea Tehnică din Moldova; Seminarul Teologic din Zagorsk, Rusia; Academia de Teologie Ortodoxă de la Chișinău, Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova.

Părintele Nicolae Robu mai este și magistrul în relații internaționale. Însă, susține că în ceea ce privește studiile, nu se oprește aici, or, mai vrea să susțină și doctoratul. Ce-i drept, deocamdată, nu s-a decis în ce domeniu.

„Omul trebuie să învețe toată viața. Cel care știe mai mult este conștient că știe puțin, conștientizează și tot vrea să mai cunoască, iar celuia care știe puțin sau nimic îi pare că știe totul. Poate e mai fericit într-un fel, pentru că ăstlalt tot e în zbucium, tot își pune întrebări, caută răspunsuri”, cugetă preotul Nicolae Robu.

După ce am stat de vorbă, părintele mi-a dăruit o icoană cu Sfântul Nicolae și m-a îndemnat să mai trec pe la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”.

Voi reveni, cu certitudine, dar voi trece și pe la celelalte două vechi biserici – „Sfântul Teodor Stratilat” și „Sfântul Dumitru”, pentru a afla mai multe și a vă spune și dvs. despre aceste bijuterii ortodoxe.

(Sadoveanu, Mihail. Drumuri Basarabene/Mihail Sadoveanu. – București: Știința, 1992. – 82 p.)

Actori pribegi

Soroca mă surprinde și mă încântă deodată: E o așezare pe coasta răpede a unei coline stîlcoase, la malul Nistrului. Pămîntul descopere pretutindeni blocuri uriașe de piatră alburie. Cum intrăm, pe drumul Solonețului, coborînd șerpuitor printre vii și livezi, tovarășul meu, mazîlul, îmi arată în stînga, în păretele drept și nalt al muntelui, intrarea și fereștrucia unei chilii de pustnic, scobită în piatră de mîna stăruitoare a unui singuratic, demult, cînd erau pe aici codri merei. Drumul duce apoi pe lîngă măreața și curată apă a Nistrului: pe amîndouă malurile starea de război ține singurătate și tristețe. Cîteva mori plutitoare stau mohorîte și tăcute pe valuri... Pe treptele colinei

ripoase, orașul se înalță brusc spre cer, cu case albe, livezi și vii curate. Parcă un capriciu al naturii a făcut să alunece aici, la malul Nistrului, în marginea cîmpiei Podoliei, o frîntură din Carpați... Nistrul face aici o cotitură adînc tăiată. Colina de stînci închide ca o potcoavă apele fluviului. Adăpostită de vînturile din stepe, ogîndindu-se în apa liniștită ca într-un lac, cu livezile și viile ei, cu vilele și căsuțele ei cochete, Soroca era o stație climaterică cercetată de depărtații moscoviți. Vapoare treceau în josul și în susul Nistrului, împrăștiind în aer flori de fum. Acest poetic mijloc de transport era aproape singurul întrebunțat de locuitori, pentru că drumul de fier n-ajunge pîn-aici.

Pe acest țarm, sînt cincisprezece ori douăzeci de ani de atunci, a străbătut o trupă românească de operetă, sub conducerea unui vechi rătăcitor, A. Bobescu. Cinovnicii orașului cea mai mare parte erau ruși; rămășițele boierimii băștinașe se rusificau deplin bătînd metanii țarului; mahalaua era încă moldovenească... Podgorenii și oamenii din livezi grăiau limba veacului trecut. Cei dinții au alergat la reprezentațiile trupei ca să audă muzică, cei din urmă ca să asculte vorbă moldovenească.

— Eu pe atunci eram copil, îmi spune tovarășul meu; eram elev al liceului tehnic. Împreună cu mine umblau la această școală mulți s-oroceni din ținut, feciori de răzeși și mazili. Stăteam în gazdă la Cudalbă ori la moș Ștefan Romașcanu, plătind pentru toată îngrijirea cinci ruble pe lună... Eram vremuri îmbelșugate și fericite. Și vinul de Soroca era minunat și se vindea cu oala pe bani mărunți...

Venirea actorilor pribegi ne-a tulburat, ne-a răscolit sufletul. Aveam cunoștință că sînt moldoveni dincolo de Prut, dar despre trecut, despre vechile legături, știam

numai ce-mi povestiseră bătrânele, care-și mai aduceau aminte de „vremea turcilor” și de năvălirile tătarilor, când erau carele cu două proțapuri... Ne adunam pîlcuri, ne socoteam capeicile și ne duceam să ascultăm Baba Hîrca.

Într-o după-amiază, subț copacii umbroși de la grădina publică, nu știu cum s-a făcut că ne-am trezit în jurul lui Bobescu. El vorbea, noi ascultam. Era un om nalt, frumos, cu mustața neagră cu vocea vibrantă...

Ne spunea despre Moldova de dincolo de Prut și despre 1812; despre eroica istorie a strămoșilor noștri, despre veacurile de tristețe; despre nefericirea neamului rupt în patru vînturi, subț stăpîniri străine. Ne vorbea despre scriitori și poeți, și despre nădejtile viitorului. Acest rătăcitor actor de provincie a fost cel mai ascultat profesor de istorie al nostru, într-o după amiază de vară, în umbra înstelată de lumină, pe cînd șepcile rusești ale cinovnicilor foiau în toate părțile pe alei.

Niciodată nu-l voi uita. Atunci întăia oară am simțit că-mi bate cu grăbire inima pentru ceva scump și tainic. După plecarea lui ne-am alcătuit în societate ș-am început a căuta cărți de dincolo de Prut, pe care le citeam cu nesațiu în ore fericite...

Păsările călătoare au plecat către Moldova. În jurul citadelei cu creneluri, vechea cetățuie de la Ștefan Vodă, care se oglindește și azi mîndră în unda Nistrului, ei însă au scuturat semințe, care au încolțit, au înflorit ș-au rodit... Privind cuibul vechi al războinicilor de odinioară, ne simțeam mazli, răzeși, moldoveni, nedespărțiți de cei de peste blăstămata apă a Prutului. În sufletul nostru de atunci a început un cîntec nou, care nu s-a mai stîns...

Boieri vechi

Într-o sară, în Soroca, intrăm în mijlocul unei familii de burjuii. La o masă lungă stau ai casei și musafirii, subț lumina lămpilor, în aburii stacanelor de ceai. În farfurii lungi, felurite gustări reci, de la măsline și salată, pînă la fripturi și prăjituri. Nu lipsește nici strașnica vodcă a moscoviților, nici vinul cel bun al Basarabiei. Se vorbește cu însuflețire și mult rusește. Intrarea noastră tulbură puțin intimitatea și voia bună a acestui colț pașnic al tîrgului.

Se fac prezintări. Toată lumea pare bucuroasă. Nu putem însă vorbi moldovenește decît cu doi bărbați: cu stăpînul casei, care se trage din vechi neam de băștinași, și c-un unchi, care are nume polonez. Cel dintîi rostește lat și dialectal-graiul țaranilor. Unchiul cu nume polonez însă mă surprinde prin întorsăturile literare pe care le aruncă în conversație.

Sîntem, deci, într-o familie burgheză în curs de înstrăinare. Numai cel mai în vîrstă — unchiul — vorbește corect limba părinților noștri. Neamul, armata, veștile de peste Prut stînesc în sufletul și-n vorba lui elanuri. Pentru el, neam de boier, ordinea adusă de trupele noastre este suprema fericire. Dacă are de făcut aspre observații cu privire la regimul nou — apoi toate le îndreaptă împotriva necunoscuților ieșiți din revoluție care au pus mîna pe putere și fac astăzi în Basarabia orînduire democratică, orînduire anarhică după părerea domniei sale. Dărima-

rea vechii așezări, clădită pe noblețe, avere și cultură, i se pare o nenorocire. Svo-boda aduce, de bună samă, sărăcirea tuturor, a țăranilor în primul rînd, ticăloșia fără leac, un haos în care nimeni nu va mai putea porunci și nimeni nu va mai asculta!

Bătrînul unchi cu fața lui severă rasă cu îngrijire, în haina-i neagră pe care strălucește un lanț gros de aur din vechile vremuri, argumentează strîns și viu: e un campion intransigent al reacționarismului.

Stăpînul casei îl urmează, cu pilde și prognosticuri sigure, pe care le colorează cu vorbe rusești și expresii șovaielnice. El a păstrat de la vechii lui lucrători vorbele curente, însă pentru ideile și noțiunile mai abstracte caută sprijin străin. Ne-contentit pare a cere în juru-i cuvîntul care-i lipsește și repetă cu eforturi de memorie acea delicată și prea des auzită întrebare rusească, care în limba noastră e o cacofonie. Limba părinților lui morți e pentru el acuma turbure. Căsătorit cu o străină și intrat între neamuri străine, — a pierdut încet-încet această sfințită moștenire. Cuvintele vechi din auria tinerețe se trezesc mirate; și triste parcă pe buzele lui. Copiii lui, din jurul mesei cu ceai, friptura și plăcinte, ascultă vocabulele noastre moldovenești ca pe ceva ciudat și străin, de dincolo de ocean...

Hotărît, și unchiul și nepotul sînt împotriva valului democratic care se întinde și cucerește totul. Țăranii nu știu să cultive pămîntul. Cu atît mai puțin știu ce-i politica. Țăranii sînt un element de speculă în mîni străine. Vor pierde ce au cîștigat, după ce se va fi risipit tot ce era gospodărie bună și minunat orînduit a foștilor proprietari... Încălzit, stăpînul casei își aduce cu duioșie aminte de timpurile cele vechi și bune, cînd boierimea era în floare.

- Ce vremuri, ce vremuri erau acelea!... și unchiul îl ascultă c-o umbră melancolică în priviri...

Ce boieri vrednici — și ce gospodării frumoase! Aveau curți și parcuri — și grajduri pline de cai... Vara era vremea muncii pe lanuri. După ce se umpleau hambarele de grîne și venea iarna, începeau petrecerile nesfîrșite... Porneau săniile pe omăt, înhămate cu cai năpraznici în „troică” și se înșirau ca niște flori fugare spre tîrgurile de reședință. Acolo, în saloane parchetate, tineretul se lăsa dus de accentele unei muzici alese care cînta mazurca și valsul, iar oamenii serioși se trăgeau spre bufete bogate și nspre mesele de joc... După bal, cîrd de sânni porneau spre o curte boierească. Rîzînd și cîntînd, boieri și cucoane năvăleau prin ietacuri și odăi. Cucoana de gazdă fugea cu volanele filfîind la bucătărie; și un taraf de lăutari ieșea din pămînt ca printr-o vrajă... Și de la curtea asta porneau la alta... Și așa țineau petrecerile lanț...

Uneori, aici, în Soroca, urma gazda în graiu-i amestecat, pe o zi frumoasă de iarnă, cînd sclipește omătul de ger, porneau în cîrd săniile la plimbare, pe uliți și prin împrejurimi, în lungul Nistrului... Într-o sanie erau lăutari, care ziceau cîntece din vechime. În alta panere cu „zacusca”, rachiu și șampanie. Se opreau undeva; samavarul fierbea, lăutarii cîntau... Boierii mînceau și beau pe omăt, învăliți în blă-nile lor grele, de modă rusească... Acum s-au dus acele vremuri! Așa, cu lăutari, jocuri și petreceri, s-a scurs toată averea boierilor vechi, — și armenii și străinii

vechili au cumpărat moșiile și s-au așezat ei în curțile părinților noștri...

- Da-da... zice unchiul, privind-ne cu fața severă și tristă. Eu zîmbeam ascultînd aceste romantice evocări, care toate erau niște teribile argumente împotriva credințelor politice ale gazdei noastre și a unchiului său.

Da-da, bătrînii petreceau după moda stăpînilor vremelnici, cu blăni, samavar și troică. Copiii regretă aceste vremuri într-o limbă gîngavă. Iar nepoții sînt niște străini, cu glasuri nevinovate și subțirele.

- Oastea țării a venit la vreme... zise bătrînul vorbind despre stările de anarhie de-acum doi ani.

- Într-adevăr, a venit la vreme, răspunse tovarășul meu mazîl, gîndindu-se la altceva...

Mahalagiu din Soroca

În sfîrșit vedem în tîrgul Sorocei un adevărat „moldovan ruginit”, cum ar fi zis Alecu Russo. Tovarășul meu mazîl mă duce pe o uliță mărginașă: de-o parte se ridică un rînd de căsuțe curate; de partea cealaltă, subț mal oblu curge Nistrul.

E un amurg lînștit de vară și apa fluviului trece cu fioruri de vîrtej prin albia-i stîncioasă. De dincolo, de la „dușman”, din Tîchinăuca, cîteva gospodine au ieșit la malul apei și spală și bat cu maiul pe lespezi rufe colorate. Gîze cu zbor răpede parcă întind niște fire subțiri peste unde. Ici-colo, în lungul apei, dormitează fără măcinîș morile negre plutitoare.

Gospodarul pe care-l cercetăm e bătrîn și alb. Ca să ne primească, se dă jos pe-o scară de pe acoperișul scund, unde bătea cîteva dranițe.

- Mai dregem căciula casei... zice el rîzînd.

E cu ochii lucitori și cu obrazul rumen. Îl cheamă moș Ștefan. Nu mai are nici adaos de modă rusească la numele lui de botez: moș Ștefan Romașcanu. Ușa ne-o deschide, ca să intrăm în chilioară, mătușa Zamfira, o gospodină sprintenă încă și vioaie.

- Poftiți! La noi nu-i tocmai așezat, nu-i tocmai rînduit, dar ne-ți ierta!

Intrăm într-o încăpere mică, albă și curată. O canapeluță, cîteva scaune, o masă. Horbote și scorțuri...

Bătrînii au dedemult căsuța asta la malul Nistrului. Uneori, la douăzeci de ani o dată, vine potop și se revarsă peste maluri... Atuncia unde stăm noi ticniți, la sfat, curge apa și bat din coadă peștii. Dar pe urmă vine iar rînduirea veche și cuminte și Nestru se coboară la drumul lui cel vechi...

Pe culmea dealului au și vie, care, după cît înțeleg, dă un vin foarte bun și tare. Moș Ștefan arată o deosebită părere de rău că nu ne poate cînsti cu acest minunat dar al lui Dumnezeu.

- Seceta de anul trecut a stricat mlăzile... zice el. N-am avut roadă nici an, n-avem roadă nici anul ista... Poate s-armai fi găsit în cotlonul nostru un polobocel mai vechi, — dar pe-aici noi am avut a înfrunta tulburări mari... Au venit în multe rînduri bolșevicii și-au cerut băutura... Au aflat ei că la noi se mai găsește un strop. Și pînă ce n-au cotrobăit și n-au luat tot, nu s-au lăsat!

- Bucuroși c-am scăpat cu viață, îngînă bătrîna oftînd, și se așează pe-un scaun lîngă ușă cu mîinile încrucișate subț piept.

Vorbim prietenește de vremurile noi și despre cele mai vechi...

- Noi am fost și dincolo, peste Prut... zice moș Ștefan.

- De atuncea-i cam mulțișor, adăugă bătrîna. Sînt cincizeci de ani fără cinci... Am avut noi o afacere c-o moștenire. A murit un neam de-al meu după mamă, tocmai la Giurgiu. Un negustor rătăcit așa prin lume... Și ne-am dus. Am mers noi prin Odesa și cu vaporul ne-am suit pe Dunăre pînă la Galați și pîn-acolo unde murise ruda noastră. Și pentru moștenirea asta am așteptat noi acolo unsprezece luni; c-am umblat și pe la București, pe la consulul rusesc. Și-n sfîrșit după ce am isprăvit toate, ne-am întors cu trenul pe la Iași.

- Așa este... își amintește, zîmbind, bătrînul. Am făcut un drum lung... Și la Iași am avut o întîmplare... Stam la gară cu niște cunoscuți, și așteptînd să purceadă trenul, am cerut o oacă de vin... Bun vin!

Așa vin nu-mi mai aduc eu aminte să fi băut, ș-am făcut eu guleaiuri destule în zilele mele! Zicea negustorul că-i dintr-o podgorie care se cheamă Cotnari... Așa era de limpede și de frumos... Mă uitam la lumina lui în zare: parcă era chilimbar. Și-l cercam numai cîte o picătură pe vîrfurile limbii...

Bătrîna surîdea la această veche amintire. Moș Ștefan avea o lucire de tinerețe în ochi și-și freca melancolic vîrfurile nasului.

- Cînd să beau, iaca se aude clopotul... A cîtea oară bate? A doua oară! Atuncea nu mai avem vreme... Trebuie să fugim, să ne rînduim buclucurile în vagon... Hai răpede, Zamfîră! Și mă uit eu cu părere de rău la oca de vin și chem pe negustorsă-i plătesc. „Cît costă?” „Douăzeci de bani!”... Am plătit, am lăsat vinul și ne-am dus... Iaca acuma-s ani cinci peste patruzeci, da eu oca ceea de vin tot n-am uitat-o... Ș-acuma-mi pare rău că n-am putut s-o beau și s-o simt eu în tihnă.

Mătușa Zamfira rîdea. Rîdea și moș Ștefan în doi dinți negri, dar rîdea cu tristețe, ca la o veche și amară amintire.

În sfîrșit își scutură fruntea și se întoarse la vremurile de față. Îl întrebai despre regimul nou al Basarabiei. Moș Ștefan răspunse puțintel cam cotit:

- Ce să spun? era destul de bine și pe vremea rușilor. Era belșug și nimene nu ne-avea grija... Acu vremurile-s mai grele — da tot parcă ni se îmblînzește sufletul cînd auzim pe soldat și pe slujbaș grăind limba noastră... Că noi pe muscali și pe cinovnici nici nu-i înțelegem!

Intervine mătușa Zamfira:

- Cînd te gîndești ce era acu doi ani, jaf și ticăloșie faci cruce la Maica Domnului și mulțamești pentru rînduiala pe care au adus-o soldații de peste, Prut.

- Da, acu-i mai bine, lămurește și bătrînul. Acu ne-am liniștit. Românii iștia is cam iuți și năpraznici, dar țin bună strajă pe Nestru și nu mai avem de dincolo nici o supărare... Da' pentru vinul cela pe care nu l-am băut la Iaș, urmează el c-un zîmbet șiret, iaca nici acuma nu mă pot mîngîia!

Și începem iară sfaturi despre trecut, în lumina viorie a amurgului...

Paiața

La originala și eleganta locandă de la madame Panina, în umbra draperiilor de viță sălbatică, își face apariția un personaj simpatice și foarte cunoscut încă de pe vremea rușilor.

- A! Iată și Harki! Bună ziua, Ernest Ernestovici. Salut.
- Bonjour, meine Herren! răspunde, salutînd cu eleganță, noul oaspete.

E un om tînăr încă, un blond cu ochii albaștri, îmbrăcat cochet cu haine de vară, cu guler strălucitor, cu cravată străpunsă de un bold de aur. Se recomandă ceremonios, înclinîndu-se adînc și întinde o mînă albă cu degete fine. Îi pare bine de toate cunoștințele noi și zîmbește prietinos. În fața ofițerului care ne e tovarăș, om cu vechime de doi ani în tîrg, cunoștință veche a sa, Ernest Ernestovici își ia poziție militărească împietrită — și, încruntîndu-și cu energie fața proaspăt rasă, execută salutul militar.

- Trăiți, mon commandant!
- Bine, băiete, șezi jos... îi răspunde grav maiorul.

Ernest Ernestovici Harki vrea întîi să se lase jos, pe carelajul de bazalt artificial, pe urmă se răzgîndește și se așează cu un aer de umilință și sfială pe scaun.

Oaspeții din juru-ne rîd cu poftă. D. Harki deși e un inginer cu reputație e iubit de prietini mai ales pentru nebuniile și chefurile lui. Cu fața strîmbată într-o mască de tragic respect, Ernest Ernestovici raportează domnului maior că nu a putut să se culce decît în ziua, că n-a putut să doarmă decît pînă la amiază, că-i gata să se dreagă cu cîteva pîhărele de vodca tare...

- Foarte bine, băiete, îi răspunde maiorul, impasibil și grav.

A! și domnul maior e un tip iubit și cunoscut aici. E un om de inimă și de petrecere. E și un om corect în serviciul lui, lucru rar și cu atît mai prețuit. E un om care „vorbește puțin și bea dimpotrivă", cum spun unii. Și totdeauna cu aceeași mască flegmatică, ușor încruntată, care aduce puțin cu masca marelui Corsican.

- Hier, wir haben notre Napoleon... ne încredințează Ernest Ernestovici, privind cu dragoste la maior. Batiuşca! adaugă el cu patos, tu la noi Napoleon. Este Napoleon de Soroca!... sfîrșește el cu un gest teatral.

- Foarte bine, stai frumos, și pune mîna pe pahar! îi răspunde cu admirabilă flegmă ofițerul.

Ernest Ernestovici, în jargonul lui fantastic, alcătuit din vreo patru-cinci limbi, urmează cu volubilitate un fel de discurs difirambic la adresa bunului său amic le commandant...

Pe cînd vorbește, gustă ușurel din zacusca și se drege din cînd în cînd cu cîte un pîhărel din rachiul în care plutesc fire lungi de coajă de portocală, ceea ce se cheamă reparation. Fața lui mobilă are toată gama mimice clasice a clovnilor: surpriză, bucurie, teroare, deznădejde, iarăși surpriză și bucurie... Toate înfățișările acestea de altfel se succed și pentru plăcerea celor de față și pentru plăcerea personală a lui Ernest Ernestovici...

De la zacusca, trecem la mîncare și vin. Și repertoriul variat al lui Ernest Ernestovici, în bucuria asistenței, continuă și după masă, pe cînd sticlele deșerte se

grămădesc într-un colț în ordine strânsă și-n formație profundă...

Într-un răstimp de răgaz, găsec prilej să adresez două cuvinte acestui personaj străniu. Cine e? De unde e?

A, cine e... de unde e... Tînărul nostru blond și elegant cade deodată parcă la pămînt de pe sîrma pe care jongla,—și mărturisește, c-un zîmbet care-mi strînge inima, că-n privința asta informațiile pe care le poate da sînt foarte sărace.

Ernest Ernestovici — îmi spune el în jargonu-i pestriț — e coborîtor dintr-un neam de oameni cam vag, poate ruși, poate nemți, poate poloni... în orice caz el nu știe cărei naționalități aparține, și la urma urmei, nu-l interesează asta. Cîndva, înaintea grozavei furtuni în care s-a prăbușit un mare imperiu, vorbea rusește și-l înțelegea toată lumea... Acum e nevoit să coase alături, ca pe niște petici, toate amintirile din feluritele gramatici pe care le-a răsfoit odată în liceu. Reprezentant fără limbă și nație al cosmosului vulcanic de peste Nistru, e cu atît mai trist în fond cu cît încearcă să dea mai variate contorsiuni măștii pe care și-a pus-o pe față.

Ernest Ernestovici e poate un sentimental, îngrozit de ce s-a petrecut în juru-i, jucînd nehotărît în fața lumii noi care-l înconjoară. Masca și rîsul lui sînt o armă, ori cel puțin o pavăză.

După grele și încîlcite încercări de lămurire, rămîne oftînd cu mîna pe pahar.

- Pagliaccio... pagliaccio... murmură el privindu-mă cu amărăciune. Și în-dată, ca un fulger, schițează o mutră grotească cătră bunul său amic cu obraz napoleonian.

Apoi se ridică și se așează sprinten la piano.

- Harki, cîntă ceva să rîdem! ordonă cu gravitate le commandant.

Și Ernest Ernestovici începe ceva lin și dulce, ceva suav și trist; o melopee a stepei și a nemărginirii. Madame Panina, copiii, cîteva capete necunoscute încă ale familiei, se arată în pragul ușii în cadrul unei ferestre, ascultînd cu atenție. Ernest Ernestovici ridică gene în lacrimi spre noi, cu fața-într-o veselă și tragică grimasă...

Tîrgoveți moldoveni

Gospodarul la care intrăm e un vechi moldovan din tîrgul Sorocei. C-o muncă îndîrjită și neîncetată, în ani și ani de zile, s-a ridicat și a dobîndit o stare de care e mîndru în chip modest. Numele lui e dintre cele de baștină, frumos și colorat. Gospodina lui, cu ghiocei în păr și cu ochii melancolici, are în blînda ei vioiciune toată înfățișarea pămîntencelor noastre. E o păreche blajină de moldoveni, grăiesc nestrîcat limba bătrînilor, deși pe dînsul cunoscuții îl numesc Vasile Gheorghievici și ei îi zic Ecaterina Andreievna...

În casa lor curată, mobilă de pluș și mahon, cromolitografii și oglinzi, ca și-n căsuțele tîrgurilor noastre. Moldovenești sînt numai covoarele cu izvoade vechi.

Într-un colț un piano subț buchete uscate de flori, și evantaiuri de cărți poșta le ilustrate. Tovarășul meu mazil e un prietin de demult al casei. A cunoscut familia aceasta acum cincisprezece ani, și înțelege al cui trebuie să fie acest ungher cochecet.

- Aci e locul fetei... confirmă c-o ușoară mîndrie Ecaterina Andreievna.

- A, da, — Liuba dumneavoastră pe atunci era mititică...
- Acuma e „domnișoară” cum se zice peste Prut, mare și frumoasă...
- Nu mă îndoiesc... De când petreceam eu pe-aici a curs apă pe Nistru...
- A, da! oftează Ecaterina Andreievna. Ai s-o vezi pe Liuba. E dusă la grădină. La ceasulista se plimbă. Dar trebuie să vie îndată. Mai stai puținel. Am pus samavarul. Beți ceaiul cu noi.

Trebuie să mai stăm, fără îndoială, pînă ce vine domnișoara Liuba. Gospodina iese ca să rânduiască cele de cuviință. Stăpînul casei, zîmbitor și prietinos, așîțat de tovarășul meu, începe a-și aduce aminte de trecut.

Domnul Vasile e un om cu vorba potolită și așezată. Ehe! de cînd își aduce dumnealui aminte! Își aduce aminte de vremea cînd norodul din Basarabia umbla în străie moldovenești albe, cu bundă și căciulă... Acuma au lăsat oamenii străiele acestea și poartă ciubote mari și blană rusească.

- Ce să-i faci? Vremea aduce schimbări.

Își mai aduce aminte de anul cînd muscalii au luat întâi la oaste tineretul din Basarabia...

- Atunci-m-au luat și pe mine, zice Vasile Gheorghievici. Au luat mulți din ținutul Sorocei, — peste patru sute... Și dintre toți flăcăii aceștia, limba și slova rusească o cunoșteam numai doi: eu și un fecior de preot.

Ne-au luat pe toți și ne-au dus ca pe-o turmă, departe cine știe unde, tocmai în Polonia... Ș-acolo au ieșit moldovenii la marginea unui tîrg mare, așa cum erau îmbrăcați de-acasă, cu sumane, cu pălării și cu ițari. Ș-a venit polcovnicul să ne vadă...

S-a uitat el cu mare mirare și-a întrebat:

- Rusește știți?

Nu răspunde nimeni.

- Nu poate nimeni dintre atîta norod să grăiască cu mine?

Atuncea am ieșit eu și cu feciorul popei.

- Înălțimea voastră, știm noi.

- Așa? slavă Domnului. Dacă puteți voi să vorbiți rusește, ia să-mi spuneți din ce parte de împărăție vin băieții aceștia și ce neam de oameni sînt...

I-am spus eu că noi toți sîntem moldoveni din Basarabia, dincolo de apa Nistrului.

- Așa? și ce fel de țară-i aceea? ce pămînt are? cum trăiesc oamenii?... cum i-i văzduhul?

I-am spus așa:

- Înălțimea voastră, la noi oamenii se îndeletnicesc cu plugăria... Avem și vii și livezi... Avem și vite de toate soiurile din belșug... Ne-a blagoslovit Dumnezeu cu de toate... La noi e pămînt bogat...

- Și nu știu oamenii rusește?...

- Nu știu, înălțimea voastră!

Atunci foarte s-a minunat polcovnicul acela și s-a uitat lung la noi, după care

a rînduit cum să se facă întâi învățătura noastră a celor doi, ca după aceea să putem învăța noi și pe ceilalți mulți.

Ș-așa s-a întîmplat cu cei dintâi muscali de la noi...

Pe alții s-auzea că i-a dus tocmai la Cavcaz. Și-ncă o corabie din cele care-i duceau a fost prăvălită de furtună și s-a înecat în Marea cu mii de suflete...

Pe noi ne-a ferit Dumnezeu de așa ceva.

Polcovnicul acela era om bun. Venea adesea între noi să vadă cum învățăm muștrul... Și iar ne întreba despre țara noastră... Ș-apoi îi spuneam noi despre viața și obiceiurile de la noi... Ș-așa-i plăcea lui cu noi mai mult decît cu moscoviții lui...

De la aceste amintiri, gazda noastră trece la altele. Se întunecase. Ecaterina Andreievna intră cu lampa aprinsă și ne poștește la ceai.

Îndată după aceea, rîzînd și vorbind vesel, sosește domnișoara Liuba, în tovărășia unui tînăr ofițer din administrație.

Tînărul ne salută cu gravitate. Domnișoara Liuba rămase puținel mirată de oaspeți—apoi cu o dulce volubilitate începu să ne spuie în rusește că-i pare foarte rău că nu poate vorbi moldovenește...

Acum era rîndul meu să fiu grozav de mirat, ca și polcovnicul cel de demult.

- Nu știe, zise Ecaterina Andreievna; noi am dat-o la școala rusească, cum se cuvenea, că alta nu era. Și ca să-i fie ușor vorbeam ș-acasă cu dînsa rusește. Așa c-a uitat și ce știa de mititică...

- Ce rău îmi pare, domnișoară Liuba! vorbi, cu mîhnire tovarășul meu mazîl.

- Și mie pare reu... ciripi fata, uitîndu-se șiret la ofițer.

- Învăță ușor și răpede... se crezu dator să ne informeze tovarășul fetei.

Și Vasile Gheorghievici, și Ecaterina Andreievna, cu oarecare stîinjenire, cercu să ne lămurească de ce singurul lor copil, Liubocica lor, e o străină... Era ambiția micilor burjui de a înnobila pe această cale o odraslă, de a face din odorul lor o barișnia desăvîrșită... Ș-am înțeles pe ce se sprijineau blajinii ruși ca să întemeieze într-un tîrg ca Soroca trei licee de fete... Am înțeles de ce aud pretutindeni, pe uliți, tineretul vorbind această dulce limbă... Stăpînirea întreprinsese cu viclenie rusificarea mamelor.

În odaie se întinsese deodată stîinjenire și tristețe. Stăpîna casei încercă totuși s-aducă o rază de căldură între noi, îndemnînd pe barișnia Liuba să treacă la piano, să ne cînte romanțele noi de peste Prut...

Într-adevăr, la pianul ei, Liuba fredona într-o limbă încă îndoielnică o romanța de amor, și mărturisesc că și eu, și mazilul, ca și tînărul ofițer, ne-am declarat satisfăcuți, — ceea ce aduse lacrimi de bucurie în ochii Ecaterinei Andreievna.

Un prînz

Locul unde mergem să prînzim nu e propriu-zis un restoran cum sînt multe în această frumoasă așezare pe Nistru. E o casă particulară. Se cheamă la madame Panina. Sub umbră de viță acățătoare, pe un fel de larg cerdac, sînt pregătite cîteva mese cu fețe de un alb strălucitor și cu servicii scînteietoare. Desigur, nu sîntem la un birt. Totul e curat, prietinos, discret.

Servește, cu un aer de oarecare condescendență, un tânăr oacheș cu țigara în gură. Dă mâna cu clienții, schimbă cu ei vorbe amicale. E un absolvent al studiilor juridice universitare. Deocamdată se găsește în ipostaza unui Brillat-Savarin profesionist. El explică unora din oaspeții lista de bucate și dă sfaturi asupra băuturilor, cu expresii delicate, cu entuziasm reținut.

Stăpina căsuței cochete și a grădinii îngrijite e o doamnă care, din când în când, rar, își face apariția. A atins, cred, patruzeci de ani. E înaltă, frumoasă încă, cu niște ochi extraordinari, migdalați, mari și lunguroși. E o doamnă din societatea de ieri. A cunoscut belșugul și viața de noi senzații a celor care pot răspîndi aur în juru-le. Își vedea moșia în gabrioleță elegantă, trăia într-un palat, își împărțea viața între sezonul de băi și petrecerile de iarnă... Revoluția a ruinat-o. A rămas văduvă, cu copii de educat, cu greutăți chinuitoare, în vremurile acestea de scumpete sălbatică, de tulburări, de nesiguranță.

Nu a stat la îndoială. Îndată ce oastea românilor a statornicit pînă la Nistru liniștea, și-a pus șorț alb de gospodină și a ieșit în piață să cumpere carne și zarzavaturi, ca să gătească o masă bună pentru cîțiva cunoscuți.

În ziua în care mă aflu și eu în balconul umbros, la madame Panina, pot observa în voie pe toți oaspeții, care intră cu un aer de cunoscuți ai familiei, de prietini ai casei. O clipă ochii migdalați ai stăpînei se arată în cadrul ușei: toți o salută cu un fel de respect mîndru.

Stau la mese și mesuțe cîteva din personagiile zilei, frunțași ai zemstvei comunale și județene, un ofițer care și-a făcut stagiul în garnizoană, și cîteva măriri decăzute ale Imperiului.

Aceștia din urmă păstrează încă un aer de nedumerire și de tristețe. Rămăși în aer de la cumplita furtună a anului 1917, neputînd trece dincolo, unde s-ar găsi pe un țărm al morții, străini de români și de limba lor dincoace, — îi vezi la grădina publică stînd ceasuri după ceasuri ținuiți pe scaune, cu un pahar de bere dinainte, vorbind, comentînd, făcînd conjecturi, și-nsfîrșit încercînd a grăi în limba băștinașilor... Unul a fost ispravnic, altul președinte de zemstvă. Nu le-a mai rămas nimic din aureola fireturilor și a pajurilor imperiale: sînt niște bieți naufragiați; se zbat ca niște umbre chineze între două întunericiuri, în ultimele răsfrîngeri ale unui incendiu.

În pașnica umbră de la madame Panina, oameni de azi, oameni de ieri stau liniștiți în după-amiaza înăbușitoare, și absolventul jurist trece printre toți, cu țigara în colțul gurii, împărțind bunătățile pregătite sub ochii cei mari și melancolici ai stăpînei.

Pentru cine nu știe, e necesar să spun că o masă, după moda rusească, la nobila noastră amfitrionă, cuprinde două părți: zacusca și masa propriu-zisă. Zacusca e o gustare, un aperitiv. Domnul jurist așează delicat dinainte-ți unt, brînzeturi, mezeluri, măsline, sardine și batog și-o sticlă de rachiu în care plutesc fire lungi și încălcite de coajă de portocală... Guști din toate aceste felurite bunătăți și bei nu numai un păhărel de rachiu foarte tare, — ci un număr de păhărele, care mie mi s-a părut cam arbitrar. Interesant este că toți din juru-mi, de fiecare dată, au aerul că

beau primul păhărel, așa privesc licoarea c-un fel de mirare și se firitesc unul pe altul cu gravitate...

După o lungă și copioasă zăcuscă, — domnul cu țigara în colțul gurii aduce sticle de vin alb și negru, vase cu gheață, alte tacâmuri de argint, farfurii de porțelan, și anunță meniul c-o voce mișcată. E tot ce face mai bun și mai delicat madame Panina... În adevăr, de la supa cu pateuri fine pînă la înghețată, întregul prânz pare o protestare împotriva lipsei și o revanșă împotriva bucătăriei democratice, în mare cinste după anii teribili.

Toată lumea e mulțămită; toate privirile se întorc cu recunoștință spre sanctuarul nobilei reprezentante a zilelor de ieri. O cucoană: bătrână deschide o pianină și cîntă, întovărășită de vioara unui tînăr profesionist, cîteva bucăți din timpurile burgheziei. Recunosc, între altele, un vals de Ivanovici...

Intr-o pauză, intră în cerdac și doi copii ai gazdei: Mișa gimnazist tinerel, cu botforași lustruiți și tunica strînsă-n centură, — ș-o mărunțică barișnia, pușor de femeie blondă, albă, vapoasă și zîmbitoare... Amîndoi trec pe la piano — și cîntă cîteva dulci și pătrunzătoare melodii din vremurile fericite. Subt degetele lor notele au un accent de adevăr și de tragic. Oaspeții privesc adînc mișcați și tăcuți pe acești copii ai dezastrului, pe cînd madame Panina — o gîcesc — își șterge lacrimile alături, în umbra unei odăi...

Vești de peste Nistru

Nistrul are o apă măreață, care curge lîmpe de în albie stîncioasă. În cotu-i adînc tăiat, Soroca se înalță în etaje de vile și vii. Călătorului care vine din depărtările Podoliei, vechea așezare îi apare ca o surprinzătoare viziune învăluită în abur de vis. La malul apei cetățuia medievală a vechilor străji sorocene, care păzeau hotarul moldovenesc, doarme într-o netulburată și adîncă melancolie. Pe maluri, între holdele pîrguite de soarele de iulie dincolo, ori între șiragurile de copaci dincoace, aproape nu se zărește mișcare. Peisagiul parcă dormitează. Cu toate acestea sîntem pe un front de război. Dincolo e haosul de anarhie al Ucrainei; dincoace, de pe înălțimi, stăpînesc tunurile noastre.

Chiar în fața Sorocei, satul malorus Țichinăuca —, unde au fost odată curți ale Ducăi-Vodă celui bătrîn, domn moldovan și hatman al Ucrainei turcești, — se pare că nu trăiește și nu se bucură de ogoarele-i semănate, decît pentru că se află sub traiectoria proiectilelor de dincoace. Starostele de-acolo bucuros urmează poruncile de pe țărmul drept — numai să poată scuti sărmanele așezări ale gospodarilor lui de fierul și focul care cutreieră în ținuturile învecinate.

În noaptea de 24 spre 25 iulie, în liniștitul somn al Sorocei s-au auzit bătăile surde ale tunurilor. Nimeni nu s-a emoționat. Cunoscuții noștri ne-au încredințat că trebuie să fie ceva dincolo. Atît.

În adevăr, dimineața primim știri.

Tunul a bătut la Iampol, dincolo de Nistru, la 7 kilometri. Străjile noastre știau că această nenorocită capitală de ținut suferea de cîtva timp într-una încălcările tuturor bandelor și tuturor aventurierilor Ucrainei. Știau că trupele lui Petliura nu

de multă vreme au pus stăpînire pe oraș alungînd pe bolșevici, au aruncat bir de război asupra locuitorilor și au executat sumar un lung șirag de suspecți și trădători... Ca o urmare logică, stăpînitorii vremelnici au căutat aur în toate saltarele, lăzile și ascunzătorile caselor și au luat în stăpînire ultimele rezerve de grîu de prin cîmări. Banul nu lipsește în Ucraina. Ba se pare că e chiar prea îmbelșugat. Do-vadă că fntul de pîne se plătește pînă la 60 de ruble. Dar nemernicii oameni pre-feră un pumn de grîu grămezilor de ruble în hîrtie. Cu capetele plecate evreii și haholii de la Iampol au suferit și această furtună după multe altele, așteptînd zile mai bune. Mai cu samă evreii au avut a plăti și de astă dată din nou oalele sparte, căci se pare că simpla politică a pogromurilor e în foarte mare cinste în cenușiile întinderi de peste Nistru.

Dar iată că în noaptea de vineri spre sîmbătă a bubuit tunul bolșevicilor. Și dimineața, pe o vreme ploioasă, străjile de pe malul drept au putut vedea Iampol în învălmășeală și lupte. Stăpînitorii de ieri erau scoși din bîrloguri, alungați pe uliți, împușcați și tăiați. Petliuriștii, inferiori în număr, au părăsit repede cîmpul de luptă. Bolșevicii au pus stăpînire pe oraș — și au tras cu boii undeva, la adăpost subț un șopron, cele patru tunuri care le sprijiniseră acțiunea...

Îndată a început, firește, a se face o nouă rînduială. O listă de trădători și sus-pecți a ieșit la iveală — cu execuțiile de rigoare. Perchezițiile și confiscările au pornit din nou...

Toate aceste lucruri se petreceau la o zvîrlitură de băț peste Nistru. Moldovenii de dincoace aveau din nou un spectacol, care, de doi ani de zile, se repetă necon-tenit. Iampolul e o mică icoană a stărilor de lucruri din întreaga Ucraină. Nu e de mirare cînd se aud vești despre convoiuri de nenorociți care vin la malul Nistrului, de dincolo, întinzînd brațele și cerșind cu plîngeri ajutor, — ca să se poată întoarce liniștea la bîntuitul lor cămin...

Sorocenii treceau dimineața la treburile lor, se opreau și vorbeau liniștiți despre zgomotele nopții.

— A bătut tunul la Iampol...

Era o întîmplare neînsemnată. Dar în cîte locuri, pe marile întinderi ale Podo-liei și Hersonului pînă la Kiev și dincolo, bate tunul și curge sîngele! În cîte colțuri se sugrumă frați pe frați, în cîte tîrguri ulițele „jidovimii” sînt înecate în sînge și zăgăzuite cu mii de cadavre... O nebunie roșie bîntuie fără stavilă în țara stepelor, și parcă bate dintr-acolo un vînt de nenorocire și de nemărginită tristețe. Fără îndoială, în om trăiește o fiară. Vai de el cînd grațiile au fost rupte și bestia adulmecă sînge!

Tunul bate la Iampol și mai departe. Nistrul curge însă liniștit și limpede, în albie de stîncă, și dincoace grînele se coc, cu luciri de aur, subț un cer de pace, care îmi apare ca supremul bine, între marile și micile năcazuri ce ne bîntuie.

(Sadoveanu, Mihail. Nistrul/Mihail Sadoveanu// Revista Fundațiilor Regale: revistă lunară de literatură, artă și cultură generală. – anul VII. - nr. 6. - 1 iunie 1940. – p. 503 – 510)

Nistrul

Nistrul l-am văzut întâia oară îndată după războiul cel mare, când s'a făcut unirea.

Venind dinspre apus, am răzbit printr'o poarta a stâncilor care domina Soroca. Atunci mi-a apărut dintr'odată ocolind orașul care, dela țărmul lui, se înalță în trepte de vile și vii. Calatorului ce vine din cealaltă parte, din depărtările Podoliei, acea așezare îi nălucește ca o viziune romantică.

La malul fluviului, izolata de târg, dormită într'o melancolie neturbată cetătuia medievală a vechilor străji sorocene, care păzeau odinioară către pustia răsăriteană.

Mai încolo, pe luciul apei, se închideau în singurătate, fără măciniș, mori negre plutitoare.

Holde pârguindu-se în soare, dincolo, pe malul ucrainian.

Dincoace șiraguri de arbori pe praguri stâncoase. Peisajele păreau abandonate de oameni. Cu toate acestea ne aflam într'o zonă dramatică; de ceea parte era încă haos anarhic; dincoace, de pe înălțime, stăpâneau nevăzute tunurile noastre.

Imagina aceasta primă de apă frumoasă s'a păstrat în mine și mai pe urmă, de câte ori am revăzut Nistrul, în alte părți ale hotarului, fie la Hotin, fie la Tighina, fie la Liman. Dincolo de înfățișarea lui, îndărătul oamenilor de azi care sălășluiesc spre fostul olat al Tătarilor, neconținut s'au amestecat icoanele trecutului.

Nistrul e un hotar al neamului românesc. În unele părți e un hotar aproximativ, căci așezări destul de importante și compacte de Moldoveni l-au depășit până în apa Bugului. De asemeni, în vremi prielnice, păstorii din munte și-au dus turmele la pășuni grase până la Crâm. Moldova întreagă s'a consolidat altădată prin forța de expansiune a neamului românesc înspre locurile goale, cum glăsuiesc uricele dela Ștefan-Vodă și dela alți Domni. Cutare moșii au fost date cutărui oștean ori boier, pentru credință și vrednicie, ca să le fie ocină în veci lor și urmașilor. Cel dintâi drum al meu prin ținuturile Bălți, Orhei, și Soroca, spre Nistru, l-am făcut străbătând așezări de răzeși. S'a întâmplat ca în Basarabia supusă țarilor ruși, spre deosebire de unificările rurale dela noi, mazilii și răzeșii moldoveni să păstreze unele rânduieli și privilegii. I-am găsit deplin conștienți de deosebirea dintre ei și țărani: partea de sat locuită de „neamuri” desfăcută de cealaltă a țărănilor; fiecare parte cu biserica ei. Nu era vorba numai de un rang social (caci mazilii și răzeșii din vechi erau oameni liberi, pe când țăranii fuseseră șerbi); ci despărțirea era și de sânge: mazilii și răzeșii erau vechi neamuri pământene, pe când cele mai multe așezări de țărani se alcătuiau din „vecini”, coloniști din boliștea tătarască ori din crăiia Leșilor.

Hotarul vechii Moldove a fost ținut de voievozii întemeietori cu sabia. Călăriile răzeșilor făceau slujba Domniei, ca să ție rânduială pe drumul cel mare de comerț continental dela Liov la Cetatea-Albă, unde se aflau antrepozitele genoveze pentru Orient. Cel mai important venit al vistieriei Moldovei lui Ștefan-cel-Mare îl dădeau vămile acestea de tranzit, a drumurilor Cetății-Albe și Chilie. Asta a și îngăduit acestui voievod să organizeze una din cele mai bune armate a timpului, cu care a putut opri un răstimp enorma presiune a forței turcești.

De aceea, în călătoriile mele în Moldova de dincolo de Prut până la Nistru, am fost cu deosebire impresionat de această putere încă în ființă a așezărilor de odinioară. Și încă nici nu trebuia s'o descopăr eu; se descoperea și se vădea ea singură. Numai mazili și răzeși în toate părțile! Care de care mai dârzi și mai aprigi.

În așezările din vechime statornice ale națiilor apusene, unde oamenii nu s'au mișcat din cuibarele lor, căutând ocrotirea seniorului ori a regelui, s'a dezvoltat în așa măsură particularismul, încât multă vreme, în Italia de pildă, s'a războit o cetate cu alta și s'a prigonit sat cu sat. Vrăjmășia de interese a oamenilor de același neam i-a dus 'până la deosebiri de limbă, până la circumscrieri dialectale.

Psihologia bătrânilor noștri a fost alta. Ei s'au extins pe teritoriul lor firesc în roiri necontenite, păstrând amintirea și dorul locurilor de baștină. Îndelunga îndeletnicire păstorească a ținut și mai vie legătura asta, prin limbă. Călărețul dela Nistru, care priveghea de pe dealuri în pustia căpcăunilor, avea din neam în neam nostalgia codrului verde și a apelor limpezi din locurile înalte, unde se născuseră uncheșii lui. Multe sate dela Nistru au păstrat povestea asta: că bătrânii lor au venit de undeva, dela munte. De aceea am încetat degrabă de a mă mira că răzeșii mei de cătră Soroca făceau atâta haz de „Amintirile” din copilărie ale lui Ion Creangă, ori de „Capra cu trei iezi”, pe care obișnuiam a le citi în șezători improvizate. Intr'un loc am auzit vorbe care m'au străpuns până în fundul sufletului. Dumnealu i mazilul se încălzea mai anevoie la un pahar de vin ori la o vorba frățească; pe când mazița frângea o pâine albă închinând-o oaspetelui cu dragoste și cu cele de cuviință lângă poculul de vin. „Caci - zicea dumneaei – totdeauna am avut noi dor de frații noștri ca brazii și de surorile noastre ca florile...”

Precum toată lumea cunoaște, în domnia binecredinciosului nostru voievod Ștefan bătrânul, în anul dela Hristos 1469, au năboit asupra ținuturilor creștine Tătarii Hoardei-de-Aur sub căpitenia lui Mamac-Han. Trecând Niprul, s'au cumpănit în pragul lumii, rupând-se în trei trâmbe; două au pălit în Lehia, iar a treia a trecut Nistrul. De aceasta primejdie Ștefan Voievod, ca și Craiul, fusese vestit de Hanul de Crâm, dușman celui dela Kipciac. Craiul nu luase măsuri, de aceea Lehia a fost prădată și sângerată până în mare adâncime. Însă Ștefan-Vodă trimisese răspuns răzeșilor săi și-i tocmise și curtenii. Cu strămoșii acestor răzeși pe care-i cercetam eu în Orhei și Soroca, domnia sa Radu Gangur a făcut hăitaș mării-sale, încât Domnia, încercuind dumbrăvile dela Lipinti, a zdrobit ceamburile hoardei. Au căzut nu numai mârzacii și prădalnici de rând; ci a fost prins fratele Hanului Mamac și fiul Hanului. Iar răzeșii au întrebuițat la județul domnesc sabia până ce

au ostenit. Atunci Mamac-Han, la Movilău unde se afla așteptând dobânda, a primit veste rea dela Moldova și s'a încrâncenat smulgându-și barba, bătându-se cu pumnii la tâmpile și amenințând să desfacă cerul și pământul și să puie Moldova sub fier și pârjol, dacă nu i se sloboade fiul și fratele, și ostenii, și prăzile. Îndată au cunoscut răzeșii dela Nistru puterea lor, căci mărirea sa i-a pus să taie în fața celor o sută de soli ai lui Mamac pe sultan-zade; după aceea a pus sub sabie pentru trufia lor și a hanului lor pe nouăzeci și nouă de soli, și numai pe unul l-a eliberat, cu urechile ciumpăvite și nasul scurtat, ca să ducă lui Mamac-Han răspuns. În toată domnia mării-sale Ștefan-Vodă, olatul Nistrului a avut pace dinspre pustie. Cetățile Nistrului s'au întărit și așezările răzeșilor au înflorit.

Am cunoscut atunci, la Alcedari, pe unul din urmașii acestor osteni dela Lipinti. Era o figură prea bine cunoscută într'un ținut întreg: căpitanul Grigore Fotescu.

Cine nu știa și cine nu văzuse în ținutul Sorocei și în hotarele ținutului Sorocei pe domnia-sa Grigore Fotescu! Cine nu auzise de caii lui, a căror sămânță o adusesese din tabunuri dela Caucaz! Cine nu vorbea de prisaca, de via, de ogoarele lui!

În saraiurile lui forfoteau argații. Hazeaica lui avea femei la tors și la țesut. Într'una din camere, pe o laiță largă, la anumită vreme a anului, totdeauna sta cucuiat un Jidov meșter, cosând șieac și potrivind blăniți de miel și „hulpe”. Iar gospodarul, când se întoceia dela „deal” și descăleca în mijlocul ogrăzii, îi punea în sold mâna care ținea harapnicul și se uita posomorit în jur.

Căpitan Grigore știa să-și administreze nu numai averea, ci și oaspeții care binevoiau să-l cerceteze la sărbătorile de iarnă ori sfintele Paști. Mesele erau mese: una se ridica și alta se întindea. Cântau lăutarii răzimați de ușorii ușilor. Vinul cel bun din fundul pivniței sfârâia în pocături. Iar la grajd stăteau străji cu porunca tare, precum că nimeni n'are voie să înhame și să plece. Întâi și întâi să-l doboare pe dumnealui căpitan, Grigore, și pe urmă, peste trupul dumnisale, sănt slobozi să treacă!

Când se întâmpla căpitanului Grigore să intre, de pildă, în târg la Vadu-Rașcu-lui, apoi se umpleau de capete bărboase ușile ferestrele dughenilor. Dela un prag la altul negustorii aruncau știrea cea mare: A venit căpitan Grigore!"

În jur i se strâneau felurii lui oameni cunoscuți, negustori și mecleri.

- Ce mai faci domnia-ta, căpitane Grigore?

- Cum ai binevoit a călători, căpitane Grigore?

- „Sudarinia” domniei-tale, căpitane, află-se în bună-stare cu sănătatea?

- Dar copiii cum o duc? Cresc și se fac voinici și frumoși?

- Îndrăznim a întreba ce-am putea cumpăra dela domnia-ta, căpitane Grigore?

Mazilul se simțea mai tare și mai semeț decât toți. Cu cât cei din juru-i se ploveau mai umiliți, cu atât căpitanul Grigore se simțea mai tare și mai semeț. Își mângâia mustața căruntă, apoi își punea stânga în sold, strigând scurt și răstit (așa i era năravul):

- Hăt! țâst! din partea noastră toate-s bune. Da voi cum o duceți, năcăjiților?

Vai de capu nostru, căpitane; batem război cu sărăcia. Poate „câștigăm ceva” delă domnia-ta.

- Hăt! țâst! Voi, bre, sânteți niște șmecheri.

- Ba, căpitane Grigore, nu sântem șmecheri, sântem niște sârmani, precum binevoești a spune. Ne bucurăm că ai venit sănătos în târgul nostru, la prietinii domnieitale.

- Cum?

- Ne bucurăm ca ai venit sănătos la prietinii și slujitorii domnieitale, căpitane Grigore.

- Asa? Bine! Atunci să intrăm colea, să stăm puțintel de vorbă. Mai! Care-i mai mare în crâșma asta? Ia sa vie care-i mai mare aici, s'asculte poruncile mele.

- Sa vie numaidecât! adaogă glasuri îngrijorate negustorii.

- Sa vie s'asculte poruncile căpitanului. S'aducă ulcele nouă, cum, îi place căpitanului Grigore.

- Aicea sânt, răspunde crâșmarul închinându-se; toate-or fi după pofta domnieitale, căpitane Grigore.

- Asa? Prea-bine. Eu vreau, bre, să cinstesc o țără de vin cu cunoștii mele și să stăm de vorbă. Ai auzit? te-ai dus? Ai venit? ai adus?

- Are dreptate căpitanul, își șoptesc unul altuia negustorii și misitii; vinul îl bem în sănătatea și intru cinstea căpitanului și facem cu domnia-sa afaceri bune și cu dreptate. Nu-i așa, căpitane? Domnia-ta ești om cuminte și mai ales cu dreptate.

- Cum? Bine; fie și așa. Am și de vândut și de cumpărat, năcăjiților.

Cum începe vorba de cumpărări, vânzări și prețuri, sub mândria și fala căpitanului Grigore Fotescu deodată răzbate viclenia cu ochi ascuțita mazilului. Și pentru această veghere statomică a minții și strajă, a intereselor lui, târgoveții mărturisesc și mai mare admirație căpitanului Grigore.

- „Nistru, apă românească...” suspina, acum opt decenii, Hasdeu, într'un vestit pe atunci poem dramatic.

În aceeași epocă trăia dincolo de Prut, în țara supusă silnic împărăției moscovite, o doamnă de neam cantacuzinesc. Văduva singuratică, ajunsă la vârsta întristării ultime, își clădise la moșia sa un foișor, în care se suia din când în când, în amurguri limpezi, ca să privească spre aburul depărtării acolo, peste hotarul nou, era Iași; acolo erau amintirile romantice ale tinereții.

Și eroii poemei lui Hasdeu, și Iliana Cantacuzin, și căpitanul de mazili Grigore Fotescu dovedeau ori că au caracter, ori că sunt supuși unei blăstămate slăbiciuni sentimentale, boală a Moldovenilor. Numai trupurile noastre fiind trecătoare, - o privire, un zâmbet, o melodie de glas au replică și ecou în oamenii altui veac. De aceea cunoșteam în zâmbetul și ochii căpitanului dela Vadu-Rașcului ascuțimile de săbii ale răzeșilor care au statut lângă mărița Ștefan-Vodă, când mărița-sa a judecat pe varvari la Nistru, în marginea lumii.

Spre aceste locuri moldovenești și spre acest hotar bătrân a pășit mărița-sa Regele mai dedemult, pe când era „fecior împărătesc”, cum îi spuneau mazilii. Atunci

I-au împresurat ei cu bucurie la Chișinău, dând glas mare, încurându-și harmăsarii și scuturând cușmele. Și I-au văzut și acum de curând, în preajma sărbătorilor din iarna trecută, când s'a întors acolo cu gândurile și grijiile care-i sânt partea zilelor și nopților de câțeva vreme.

Cum spun stihurile sfinte:

Doamne-Dumnezeule, cutremurat-ai pământul.

Tămăduiește-i stricăciunile, căci se clatină.

Regele a stat acolo cu sprânceana nouroasă, ca și voievodul cel vechi. De pe malul de stancă al „Nistrului” s'a uitat în Răsărit; iar împrejurul mării sale a avut pe urmașii răzeșilor și mazililor de odinioară.

Sălcuțan Mihai

(Sălcuțan, Mihai. Zodia balanței. Publicis-tică./Mihai Sălcuțan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Cetatea de carte „Basarabia” din Soroca

Din anul 1993, ziua de 1 iulie are pentru noi semnificația unei frumoase împliniri: semnarea Protocolului de înființare a unei biblioteci cu carte în grafie latină, prima, la acea dată, în teritoriul Republicii Moldova, ca filială a Bibliotecii „V. Voiculescu” din Buzău. Ca semnatar al documentului, am bucuria să constat că actualul director al Bibliotecii județene „Vasile Voiculescu”, tânărul și energicul Sorin Burlacu, este un continuator convins și hotărât al celui alt buzoian, semnatar al actului încheiat în anul 1993, distinsul său predecesor, Alex. Oproescu, retras la pensie. Acel act a reprezentat punctul de pornire a unei colaborări între județele Buzău și Soroca, ce s-a dezvoltat de la an la an, ajungând la semnarea, în anul 1999, a unui Protocol de colaborare multidisciplinară, respectat de ambele administrații.

Celor peste 16.000 de volume, cât numără astăzi Biblioteca „Basarabia” din Soroca, s-au mai adăugat câteva zeci, cu titluri de ultimă oră, donate de biblioteca buzoiană și transmise de directorul acesteia cu prilejul vizitei noastre. Mie mi-a revenit plăcuta misie de a înmâna o nouă donație de carte din partea P.S. Episcop Epifanie al Buzăului și Vrancei, cuprinzând aparițiile tipografice ale centrului eparhial din ultimii doi ani.

În dimineața zilei de 1 iulie 2004, biblioteca soroceană a marcat aniversarea semnării actului său de naștere prin organizarea unei manifestări omagiale închinată domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, la care au participat cititori, profesori,

oameni de cultură. Printre ei s-au aflat și inimoșii patrioți ce au contribuit la înființarea și dezvoltarea bibliotecii: Ana Bejan, Raisa Bicec, Lucia Crețu. O interesantă expoziție de carte la temă a fost organizată de priceputele bibliotecare ce slujesc filiala, Ludmila Ungureanu și Aurelia Iavorschi. Aici au fost așezate și exemplare ale numărului din iunie 2004 al revistei eparhiei noastre, „Glasul Adevărului”, dedicat, după cum se cunoaște, în întregime Binecredinciosului Voievod. Un grup de elevi de liceu, cititori fideli și pasionați, au prezentat în intervenții bine pregătite și frumos expuse faptele Domnitorului, au recitat poezii și ode, au interpretat cu talent cântece închinare acestuia.

La manifestare, delegația buzoiană a fost întărită prin prezența artiștilor plastici Mihai Hlihor și Dan Drăghiciu, prezenți la Soroca ca participanți la prima ediție a Taberei internaționale de sculptură.

Domnul director Sorin Burlacu a prezentat o interesantă expunere asupra felului în care personalitatea lui Ștefan cel Mare și Sfânt a fost percepută de cronicarii vremii, de personalitățile europene contemporane cu acesta, de cercetătorii ce s-au plecat asupra epocii, de poeți și oameni de cultură. S-a referit, de asemenea, la proiectele viitoare privitoare la filială, la dorința ca aceasta să devină o și mai puternică cetate a cărții și spiritualității românești, care să fie dorită și frecventată de tot mai mulți locuitori ai Sorocii.

Intervenția mea a recompus Moldova lui Ștefan, așa cum a fost, dragostea domnitorului pentru țară și poporul ei, dar mai ales credința și faptele atât de bine plăcute lui Dumnezeu, dimensiunea acestora pentru istoria creștină a românilor, în ton cu manifestarea, am recitat, în final, cunoscuta poezie a lui Șt. O. Iosif „Când a fost să moară Ștefan”.

A fost o festivitate deosebit de frumoasă, sentimentele au fost expuse simplu și firesc, trăirile au fost adevărate, fără false conveniențe. Interesul și aprecierile presei față de bibliotecă și manifestare au fost pozitive, percepute de noi în mod direct la jurnalele de seară care le-au redat cu fidelitate.

(Sălcuțan, Mihai. Zodia balanței. Publicistică./Mihai Sălcuțan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Cetatea Soroca la 450 de ani

La 26 septembrie 1993, orașul Soroca din Moldova situată între Prut și Nistru, a sărbătorit împlinirea a 450 de ani de la ridicarea cunoscutei sale cetăți, simbol al istoriei românilor, pavază neînfricată la hotarul de răsărit al țării.

Alături de localnici, au participat oaspeți ce au reprezentat Ministerul Culturii și Cultelor, instituții ale Republicii Moldova, Ambasada României de la Chișinău, Ministerul Culturii și instituții din România, orașele Zalău, Iași, Bacău, Vaslui, Buzău.

Cu o zi înainte s-a desfășurat o amplă sesiune de comunicări științifice, care s-a bucurat de participarea unor distinși specialiști veniți de pe întregul spațiu românesc.

La „Târgul Soroca”, organizat în jurul cetății, meșterii populari și pictorii și-au expus creațiile, iar întreprinderile industriale și agricole, produsele.

În acordurile Imnului Național „Deșteaptă-te române”, a fost dezvelită stema Moldovei din perioada edificării cetății, sculptată în piatră și încastrată în zid, deasupra porții de intrare. Alocuțiunile rostite de localnici și invitați au dovedit încă o dată unitatea de simțire și de cuget a românilor „de la Nistru pân'la Tisa”, prețuirea faptelor înaintașilor și dorința de a apăra și înflori moștenirea lăsată de aceștia, întru gloria și veșnicia neamului. După slujba de sfințire a cetății, a urmat spectacolul literar-folcloric „La Soroca în cetate - inima lui Ștefan bate”.

Celor care nu au vizitat încă cetatea Soroca le prezentăm un scurt istoric și o descriere a acesteia.

Miron Costin arăta, în „Cronica Poloneză”, că cetatea de piatră a Sorocii a fost construită de Petru Rareș în a doua sa domnie, mai precis în anul 1543.

La fel ca în cazul cetăților de la Hotin și Tighina, cetatea de la Soroca a fost așezată în dreptul unui vad de trecere peste Nistru. La construcția sa s-au folosit gresie și calcar de Cosăuți, piatră moale, așa cum cerea arta fortificațiilor medievale. Diametrul cetății este de 30,5 m, iar înălțimea zidurilor, de 25 m. Are patru turnuri rotunde cu diametrul de 4,75 m și un turn dreptunghiular spre vadul de trecere peste Nistru. Acest ultim turn are trei niveluri. La primul se află tunelul de intrare, care era blocat de 3 uși: 2 din ele erau executate din trunchiuri de stejar, călite în foc, îmbibate cu smoală și acoperite cu plăci de metal, iar a treia ușă, la intrare, era din fier și se ridica. La nivelul al doilea al tumului se afla un paraclis unde se oficiau slujbe pentru ostașii garnizoanei. La nivelul al treilea se afla terasa de supraveghere, unde se stătea de strajă 24 de ore din 24. În caz de pericol, se aprindeau vreascuri și lemne care formau ziua o lungă coloană de fum, iar noaptea, o puternică lumină observată până la mari distanțe, de unde vestea pericolului era transmisă în același mod până în capitala Moldovei.

Fiecare dintre cele 4 turnuri rotunde avea 7 etaje: primele 4 de jos serveau drept beciuri, celelalte - pentru locuit și pentru păstrarea muniției. De-a lungul pereților interiori existau două terase din lemn care asigurau comunicarea între turnuri. În mijlocul cetății se află o fântână rotundă.

Între anii 1692-1699, în singura perioadă cât s-a aflat sub ocupație străină, respectiv poloneză, cetatea a suferit schimbări considerabile. De-a lungul peretelui rotund, în interior, au fost construite 13 cazemate din piatră pentru păstrarea munițiilor și proviziilor, 3 păstrându-se până astăzi, iar celelalte fiind refăcute. În partea nordică a fost construită o a doua fântână, de formă pătrată. În jurul cetății a fost săpat un șanț adânc, umplut cu apă, pe partea exterioară fiind îngropate două rânduri de băme ascuțite la vârf. Pământul rezultat a fost turnat în cetate, ridicând cu 2 m nivelul curții interioare.

La a 450-a aniversare, cetatea Soroca întâmpină oaspetele român cu steagul tricolor arborat pe tumul de la intrare, îl fascinează cu frumusețea și trăinicia sa, dar, totodată, îl face să simtă și mai mult durerea rănilor ce mai sângerează încă.

(Sălcuțan, Mihai. Zodia balanței. Publicis - tică./Mihai Sălcuțan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Inaugurarea Filialei din Soroca a Bibliotecii "Vasile Voiculescu" din Buzău

„Toate în lume au o clipă hotărâtoare și capodopera bunei conduceri este să o afli, să o cunoști și să alegi această clipă de acțiune.”

Cardinal de Retz

Marți, 16 noiembrie 1993, la Soroca, în Republica Moldova, a avut loc festivitatea inaugurării filialei Bibliotecii județene "V. Voiculescu" din Buzău. Aceasta a marcat îndeplinirea prevederilor cuprinse în protocolul încheiat în vara acestui an între bibliotecile celor două orașe, în prezența reprezentanților administrației locale sorocene, Prefecturii Buzău, Ministerului Culturii și Bibliotecii Naționale din Chișinău.

Ambele părți și-au respectat cu scrupulozitate obligațiile asumate, inclusiv termenul inaugurării, stabilit în programul manifestărilor organizate cu prilejul sărbătoririi centenarului Bibliotecii publice a Buzăului.

Deși confruntată cu o foarte grea situație financiară, administrația Sorociei a reușit să identifice resurse bănești importante pentru amenajarea spațiului de 200 m.p. pus la dispoziție în chiar centrul orașului. Filiala a fost dotată cu mobilier nou, adecvat, cu covoare și cele necesare creării unui ambient plăcut și civilizat, decorată cu tablouri ale marilor scriitori români și, surpriză, cu imagini realizate în ipsos ale Palatului comunal și clădirii bibliotecii din orașul nostru.

Partea buzoiană a asigurat un fond de carte însumând 6.000 de volume, cu care filiala pornește la drum și care urmează a fi sporit pe măsura procurării de noi fonduri și primirii de donații din partea persoanelor fizice și juridice.

Aproximativ 200 de persoane - oficialități locale, lucrători în cultură și culte, profesori, elevi, cetățeni, reprezentanți ai Bibliotecii Naționale din Chișinău, ai presei și ai postului național de radio - au umplut frumosul spațiu al filialei, marcați de eveniment și emoție, lesne de observat și de înțeles, dar greu de descris în cuvinte. Buzăul a fost reprezentat de dl. Alexandru Oproescu, directorul Bibliotecii "V. Voiculescu", și de semnatarii acestor rânduri, din partea Prefecturii județului,

Numeroși participanți au ținut să-și exprime gândurile, subliniind necesitatea și oportunitatea înființării filialei, considerată o prefigurare a mult doritei și legitimei uniri a românilor. Redăm câteva din ideile exprimate.

Dna Lucia Crețu, vicepreședinte al Comitetului executiv raional: „Până nu demult, participam la festivități prilejuite de inaugurarea de fabrici, de șantiere. Astăzi trăim bucuria unei adevărate festivități de cuget și simțire, aceea a reîntoarcerii culturii străbune în Soroca”. Dl Simion Celac, viceprimar al orașului: „Mulțumim Prefecturii și bibliotecii buzoiene pentru înțelegerea frățească a nevoilor noastre

care sunt, înainte de toate, de natură culturală și spirituală". Dl Petre Popa, scriitor sorocean: „O bibliotecă similară a mai fost deschisă la Soroca după revoluția bolșevică din 1917 și iată, după o nouă revoluție, situația se repetă. Doresc să se înfăptuiască acea revoluție care să stabilească poporul român, cultura și spiritualitatea sa, în granițe definitive, pentru vecii vecilor". Dna Tatiana Costiuc, director la Biblioteca Națională din Chișinău: „Soroca are vocația cetăților trănice. Fie ca cetatea de cultură română ridicată astăzi să rămână neclintită, pentru totdeauna". Dna Raisa Bicec, directoarea bibliotecii din Soroca: „Am credința că am înfăptuit împreună cu frații noștri din Buzău o lucrare istorică, spre mulțumirea noastră și bucuria locuitorilor orașului".

A urmat o slujbă de sfințire a localului filialei și un emoționant moment de evocare a limbii române prin versuri și cântece, susținut de elevi ai Liceului „Constantin Stere".

Am părăsit Soroca convinși de adevărul spuselor lui Nicolae Iorga: „Fără steag de cultură un popor e o gloată, nu o oaste".

(Sălcuțan, Mihai. Zodia balanței. Publicistică./Mihai Sălcuțan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Itinerar de suflet în Moldova dintre Prut și Nistru

Moto: Avem sortite patimi grele Și multe răni, ce ne-au durut, Și iată una dintre ele: Această graniță la Prut!

Mihai Sălcuțan
(din vol. „Viața ca o epigramă", 1999)

...De la ultima noastră vizită, Soroca s-a îmbogățit cu un monument de importanță republicană „Lumânarea recunoștinței", inaugurat la 27 martie 2004 în prezența președintelui, primului ministru, conducătorilor statului moldovean, deputați, invitați. Acesta este amplasat pe culmea dealului, la intrarea în localitate venind dinspre Florești. Pentru a ajunge la el cu piciorul trebuie să urci un număr de 654 de trepte, iar cu mașina se ajunge pe un drum ocolitor. Creație a arhitectului și sculptorului Ion Pascal, monumentul are o formă rotundă, de lumânare, cu o înălțime de 29 m, din care ultimii 5 m reprezintă flacăra. Se încearcă, se pare, o reluare a unui vechi motiv egiptean de reprezentare a razei soarelui, a legăturii dintre celest și teluric. Construcția este realizată din piatră zidită, netencuită, iar flacăra este din inox. La bază, în interior, se află o mică capelă, la data vizitei noastre fiind închisă. Cunoscut și sub denumirea „Badea Mior", monumentul reprezintă o inițiativă a scriitorului Ion Druță, originar din raionul Soroca.

(Sălcuțan, Mihai. Zodia balanței. Publicis - tică./Mihai Sălcuțan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Mănăstirea Rudi

Ospitalierele gazde, cunoscându-ne bine înclinațiile sufletești, ne-au pregătit în după amiaza zilei o plăcută surpriză: vizitarea mănăstirii „Rudi” (sau „Rughi”). Distanța de 50 de km, pe șoseaua Soroca-Otaci, a fost parcursă relativ repede, privirile fiind desfătate de frumoasa priveliște oferită de dealurile și colinele pline de livezi și culturi de tot felul, de lacurile și iazurile aflate la fiecare bază a acestora. Satul Rudi l-am descoperit risipit prin mulțimea de livezi ce ne ademeneau, la acea vreme, cu roadă bogată a vișinilor coapte.

Localitatea Rudi este atestată documentar din anul 1495. Cercetătorii i-au stabilit origini mult mai îndepărtate. Nu departe de sat, pe malul drept al Nistrului, sunt urmele unei așezări preistorice, astăzi năpădită de vegetație. Fortificațiile acesteia cuprind o suprafață de aproape 10 ha și au o formă triunghiulară. În stânga se termină pe malul povârnit și împădurit al Nistrului, în dreapta sunt apărate de o râpă adâncă, plină de izvoare. În față, din câmp deschis, te întâmpină un val de pământ pe care cele două milenii nu l-au distrus încă și pe care și azi îl urci cu greutate. În centrul întăriturii se aflau pe vremuri un turn de strajă și o mare poartă de stejar. După primul val de pământ, de înălțimea unui stat de cal, mai urmau încă două. Cercetătorii au identificat două straturi de cultură. Unul inferior, cu o așezare din sec. VII-V î.e.n., aparținând culturii Halstadt, celălalt, superior, din secolul IV-III î.e.n. Populația se îndeletnicea cu agricultura, creșterea animalelor, pescuitul, vânatul și chiar cu unele meșteșuguri, descoperirea cuptoarelor rotunde folosite la topirea metalului demonstrând aceasta.

La ieșirea din sat, aproape de pădure, ne-a apărut, în stânga drumului, biserica și cimitirul, ambele cu aspect îngrijit, făcându-ne o bună impresie asupra gospodărilor și a păstorului lor. Intrați în pădurea deasă de foioase, atenția a fost concentrată asupra drumeagului foarte îngust și întortocheat ce a coborât aproape continuu, în unele locuri cu pante accentuate. Un pod de piatră ne-a trecut pârâul Bulboana care se varsă în Nistru. Copacii seculari ne-au transpus fără voie într-un tărâm de poveste, încărcat parcă de miracole. Cîrpitul păsărilor, amplificat de liniștea adâncă și de ecou, ne-a rupt definitiv de lumea din care veneam, fascinându-ne. Tunelul lung și verde ne-a scos pe neașteptate într-o pajiște luminoasă, cu brazi semeți și clădirile de o rară frumusețe arhitecturală ale complexului monastic. Locul este înconjurat de pereți de piatră, ce continuă până la malul Nistrului i ce curge nu departe.

Biserica a fost construită de Duca Vodă în anul 1777 pe moșia fraților Andronache și Teodor Rudi, cu mijloacele lor financiare și cu sprijinul negustorului Donciul din Movilău (Podolia), data fondării fiind inscripționată pe zidul acesteia. Finisarea a fost terminată în timpul domniei lui Grigore Alexandru Ghica. Și pentru

că pe acest loc se află un izvor a cărui apă face minuni, a fost ridicată mănăstirea populată, la început, cu călugări. În anul 1828 monahii au fost mutați la mănăstirea Călărășeuca, aflată la 12 km depărtare, în locul lor venind maici. Din păcate schitul a fost închis în anul 1846 printr-o decizie a autorităților eparhiale și biserica a fost subordonată parohiei din satul Rudi de Jos. Hotărârea a fost luată urmare a faptelor noului proprietar al locului, Mihail Boguș, care a acaparat proprietățile familiei Rudi și a ruinat mănăstirea, luându-i forțat livada, via, pășunile, prisaca. Protestele călugărilor, ale răzeșilor din sat, ale credincioșilor din satele învecinate nu au avut succes. Mihail Roșea, o rudă apropiată a noului proprietar a devenit stăpânul prisăcii și a găsit de cuviință să folosească însăși biserica, transformând-o în locuință pentru servitori. Istoria consemnează că la puțină vreme Anastasia, fiica lui Boguș, a murit subit, iar peste un an și fiica acesteia, Ana. La 62 de ani a murit și Boguș, întreaga familie fiind înmormântată pe teritoriul schitului, la acea dată părăsit.

Activitatea mănăstirii a fost reluată după 75 de ani, la 24 octombrie 1921. Au fost construite 8 chilii pentru frați, o bucătărie, depozite, o pivniță, un bloc de piatră cu trei balcoane, toate acoperite cu șindrilă.

Între anii 1930-1935 renumitul arhitect și profesor universitar Valentin Voitehovich, originar din Soroca, cu studii făcute la Iași, a ridicat o școală pentru dascăli, lucrători fiind iscusiți meșteri din Vălcineț. Construcția reprezintă lucrarea sa de diplomă, are două etaje, este construită din piatră neprelucrată și are un turn în formă poliedrică. Edificiul se înscrie reușit în ansamblul general al mănăstirii, fiind proiectată în stil vechi moldovenesc cu influențe romantice. Cu biserica centrală formează o unitate stilistică fericită, subordonându-se compozițional siluetei mănăstirii. Țigla roșie a acoperișului contrastează puternic cu pereții albi de piatră și cu verdele intens al peisajului înconjurător. Școala de dascăli a funcționat până în anul 1940, când a fost transferată la Bălți. În prezent clădirea nu este funcțională, fiind abandonată datorită stricăciunilor produse în timp și care necesită importante reparații.

În anul 1948 mănăstirea a fost din nou închisă, în incinta ei instalându-se un orfelinat. De la 1 septembrie 1963 și până în vara anului 1991 aici a funcționat un sanatoriu pentru copii, iar în anul 1992 a fost redeschisă ca mănăstire de maici.

Cele două biserici de pe teritoriul mănăstirii și-au reluat și ele activitatea. Biserica de iarnă este mică și este executată în stil rural autohton.

Biserica de vară „Sf. Treime” constituie centrul compozițional al mănăstirii, are o lungime de 18 m, lățimea de 12 m, iar înălțimea turlei, împreună cu crucea, 20 m. Edificiul este încununat cu un turn poliedric, în forma frunzelor de trifoi, și reprezintă unul dintre cele mai interesante monumente basarabene, care continuă tradițiile vechii arhitecturi moldovenești. Clădirea bisericii, asemenea unei flori sculptate, are abside în formă de petale rotunjite, iar turla, bine reliefată, are forma unui pistil. Absidele semicilindrice se transformă în trei turnuri impunătoare, ce se unesc parcă pentru a ridica pe umerii lor tamburul cu acoperiș în formă de șatră. Ferestrele sunt plasate la distanțe mari una de alta, pereții cuprinzând suprafețe

impunătoare. Severitatea exterioară este atenuată de un șir de nișe plate arcuite, elemente arhitecturale întâlnite în arhitectura de cult a sec. XV-XVI în Basarabia, așa cum putem vedea la bisericile mănăstirilor „Căpriană” și „Hârbovăț”.

Pereții sunt ornamentați cu arcuri situate în două, iar uneori și în trei registre. Ritmul arcurilor este vii și variabil. Ele fie că se distanțează, lăsând loc pentru ferestre, fie că se apropie. Uneori arcurile vecine se unesc într-o nișă cu configurații complicate. La trecerea într-un nivel superior, dimensiunea lor se micșorează, iar perspectiva inversă ce se creează alungește vizual pereții pe verticală. Picturile și frescele interioare sunt renumite, amplasate în nișe și executate, se pare, de meșteri italieni.

Nu departe de mănăstire se află „Farfuria turcului”, un val de pământ de 200 metri în perimetru și 4-6 m înălțime. Istoria acesteia este legată de anul 1470, când hoardele tătarăști conduse de fratele și de fiul hanului Mamak, venind pe trei drumuri din câmpia Podoliei, au cotit spre Movilău și au trecut Nistrul în Moldova pe la pragurile din dreptul localității Naslavcea. Sion Sidi Mamak, fratele hanului, și Eminek Șidi Mamak, fiul hanului, au ordonat incendiarea satelor și prinderea fetelor cu arcanul pentru a fi duse în haremurile mahomedane. Ștefan cel Mare, venit în întâmpinarea cötropitorilor, i-a atras în pădurea de tei de lângă Lipnița și, la 20 august 1470, s-a răfuit crunt cu aceștia, puțini fiind aceia care au reușit să treacă Nistrul înapoi. Printre cei căzuți ostatici s-au aflat și cele două căpetenii. Hanul Mamak a trimis un alai de 100 de soli pentru a cere eliberarea celor doi prizonieri. Ștefan Vodă și-a luat hotărârea în raport de urgență la care au fost supuse satele arse și distruse și locuitorii acestora: 99 de soli să fie trași în țeapă, iar unuia să i se taie nasul și urechile și să fie întors hanului pentru a putea povesti.

În timp ce se petreceau toate acestea, veni vestea că turcii jefuiau păstori și satele în stepa Sorocii, iar într-un sat de lângă Arișionești au ucis prunci și au dat foc bisericii de lemn. Domnitorul a dat poruncă să fie prinși și cele câteva mii de turci și de tătari au fost puși să care cu poala pământ și prundiș pentru a ridica o cetate de ocrotire a credinței și a neamului. Așa a apărut „Farfuria turcului” la poalele povârnișului împădurit, unde râul Bulboana se varsă în Nistru, mărturie peste veacuri a felului în care Ștefan a înțeles să apere țara și credința poporului său.

Văzând aceste locuri fermecătoare, încărcate de istorie și frumusețe, am înțeles de ce celebrul film „Lăutarii” a fost turnat aici, la peștera sonoră și la cascadă, de ce poeții, pictorii, artiștii, operatorii de cinema, fotoreporterii sunt atât de atrași de aceste locuri și de ce vorbesc atât de des despre ele.

Slutu Soroceanu Nina

(Soroceanu, Nina. Am venit la voi, copii...: (Poezii pentru copii de toate vârstele)/Nina Soroceanu. – Ch.: S.n., 2014 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”). – 84 p.)

Altar de cetate

Soroca!

Altar de cetate –
Ghid de libertate
Din ereditate
Spre eternitate

Pentru-ncurajare,
Pentru întrupare,
Pentru săvârșire
De sfântă Unire
Întru dăinuire.

Legământ și jurământ
Între cer și-ntre pământ.

Mit și glorie,
Legendă – istorie
De învățăminte
Spre luare-aminte
La vorbele sfinte
Pentru înainte!

(Soroceanu, Nina. 101 poeme/Nina Soroceanu. – București: Biodova, 2010. – 134 p.)

Hai cu mine la Soroca!

Hai cu mine la Soroca!
Ți-oi fi ghid de-ndrăgostire
Și de oameni, și de locuri
Ce păstrează amintire

Despre vremuri de demult apuse,
Dar pline de măreție,
Când ne-au apărat strămoșii
De dușmani a noastră glie.

De pe stânca neclintină
Vom privi Nistrul pe vale,
Cum își duce, liniștită,
Vălurând, apa la vale.

Vom citi, cu pietate
File vii, de vechi istorii
Între ziduri de cetate –
Ecou viu, ecou de glorii.

Pe la noi, pe la Soroca...

Pe la noi, pe la Soroca,
Nu se joacă tropa-tropa,
Ci se joacă hopa-hop –
S-adunăm mai mult noroc;
Și se joacă uite-așa:
Nu te da, nu te lăsa!

Poate că pe la Cahul
Jocu-oleacă-i mai fudul...

Și poate ca pe la Bălți
Jocu-i mai mult hostroopăț...
La noi jocu-i legănat –
Tocmai bun de alintat...

La noi jocu-i hora mare –
Fără vamă și hotare;
La noi jocu-i mărunțel –
Să nu obosești defel,
Să nu te săruți cu el.

Stâncile Sorocii

Ce mai faceți, stâncilor?
Tot tăcute...
Tot triste...

Ah, păsări
Încearcă să vă aline
Cu cântecul lor disperat;

Ploi
Încearcă să vă șteargă
Lacrima voastră de veacuri;

Vânt
Încearcă să risipească
Bocetul vostru
Neauzit...

Și voi,
Nu dați nici un semn
Că e timpul
Să mă mut
În imensitatea liniștii voastre!

Stoika Cesar

(Stoika, Cesar. Soroca în trecut și prezent. Cultura poporului/ Cesar Stoica. - 31 ianuarie. – 1926. - Tiparul Tipografiei „Viața”, Cluj, Strada Regina Maria 36.)

Soroca în trecut și prezent

Orașul Soroca e așezat lângă Nistru, într-o vale adâncă care face parte propriu zis, din malul drept al acestui râu. Venind pe șoseaua dintre Bălți și Soroca de-a lungul văii Râutului, întâlnești pe amândouă părțile ale drumului, un pământ productiv, negru, numit cernoziom de către geografi.

Aproape de Soroca, peisagiile pitorești amintesc valea Rinului sau a Elbei; malurile Nistrului se înalță trufașe, îmbrăcate cu păduri și stânci uriașe de granit.

În tăcerea măstoasă nu se aude decât șoșotul pâraelor, Racovățul și Valovița. Orașul Soroca are a climă dulce. Partea veche a orașului e locuită de evrei și are o înfățișare orientală.

În orașul nou urci pe o stradă cu pantă mare; iar din orașul vechi urcând o cărare, călătorul ajunge printre stânci uriașe la niște peșteri săpate în piatra calcaroasă a păreților muntoși. Aceste peșteri au păstrat până azi înfățișarea mistică a unor temple antice.

În sec. V-lea, înainte de Hristos, era așezată prin aceste locuri colonia grecească „Olhinia” după părerile lui Weltman, Stamati și Cantemir. Cu patru secole mai târziu a fost zidită de Daci o cetate numită Serghidava sau Sargus și apoi a luat numele de Crachita.

În jurul cetății, stâncile au niște subterane cu ganguri, în cari ca și în catacombele Romei se ascundeau creștinii de urgia lumei păgâne.

Lângă satul Grădiște s'au păstrat, chiar și rămășițele unei biserici antice. Dacă s'ar face săpături, socot că s'ar găsi un însemnat material arheologic.

Sub domnia Genovezilor pe Marea Neagră, orașula fost o emporie. Aci aveau ei întreprinderile lor de mărfă, aci se adunau bucatele, lâna, pieile, ș. a., ce ei aduceau din Podolia. Olhionia pe aceste vremuri era deci o stațiune întărită pe drumul dintre Monastro și Suceava.

După cucerirea Constantinopolului de către Mahomed al II-lea, nimicindu-se coloniile italiene pe Marea Neagră, a dispărut și Olhionia. Pe la jumătatea sec. al III-lea după Hristos orașul apare cu numele de Soroca.

În sec. al XV., Ștefan cel Mare, a reconstruit, toate vechile întărituri genoveze.

În alte vremuri locuitorii săraci prigonți de tătari se ascundeau prin codrii și stâncile malului Nistrului. Aci s'au format apoi niște schituri și vechile ruine genoveze serveau de adăpost. Locuitorii le ziceau fugarilor săraci, de aci și seliștea a fost numită Săraca (C. Chamatsmy).

Soroca, ca punctul cel mai expus spre răsărit, în trecutul său istoric a fost pururea arena celor mai groaznice invazii. Aci, la picioarele zidurilor sale, s'au desfășurau războaiele cele crunte dintre polonezi și turci, tătari, moldoveni și cazaci. Solul Basarabiei e îmbibat de sânge maldovenesc.

În toate aceste lupte mazălii și răzeșii moldoveni au avut roluri mari, după cum reiese din următorul hrisov, tradus din limba slavonă: „Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Ștefan-Voevod, Hospodar Țării Moldove, dăm de știre prin această carte, a Domniei-Mele, cui va vedea-o și citind va auzi, că am binevoit noi, cu binevoința noastră și inima luminată a dăruii mazălelor noștri pentru credincioasa lor slujbă, cari ne-au servit drept credincios în contra dușmanilor țării și noi văzând a lor dreaptă și credincioasă slujbă le-am miluit cu mila Domniei-Mele și am dat și am întărit în pământul nostru al Moldovei un loc deșert pe râul Nistru, ca să se așeze un sat.” Alături de iscălitura Domnitorului Țării Moldovei, se mai găsesc iscăliți după mărturiile lor și boerii țării: Bodi, vornicul; Sbierea, Inca, Bleca, pârcălabul; Arbore, pârcălabul din Neamț; Hangúra, din Orhei; Dajbog, paharnic și Tonea, stolnic.

La Cosăuți, împrăștiie lumină.

Se genește de zi, primele raze ale soarelui răsărind de peste Nistru sărută crucile, apoi se reflectă în luciul cupolelor bisericii și, în sfârșit, potopesc defileul cu pîrîiașul Iorjnița gîlgîind printre bolovani, căzînd cu zgomot de pe un prag pe altul al cascadei făurite de mîna omului, mai exact a călugărilor, trecîndu-și apa prin iazul făcut tot de ei, pe oglinda căruia plutesc încă somnoroase, sute de gîște mîndre, aidoma lebedelor albe; cu pădurile de stejar și pin, ocupînd fiecare panta sa, și cu un aer îmbălsămat de ierburile ce nu voiesc să se usuce. Cobori treptele spre pîrîu, treci punțiaruncate de om de pe un mal pe altul, urmezi cărarea printre stejarii „picurînd” cu frunze, și... o, Doamne! În fața ochilor, îți apare, ca din pămînt, pe un fundal auriu-arămiu-ruginiu, o uimitoare perlă a meșterilor pietrari și tinichigii din localitate - izvorul cu apă tămăduitoare de ochi. De demult, tare de demult, țîșnește această vîină de apă de sub talpa dealului stîncos. Aici își potoleau setea încă primii călugări acum vreo trei veacuri și ceva. Chiar și după 1821, cînd mănăstirea fusese închisă, apoi distrusă, și în anii de ateism militant, credincioșii veneau la acest izvor ca să se închine la icoanele aduse și instalate tot de ei. Apoi mergeau să aprindă cîte o lumîinare la paraclisul cioplit într-o piatră și așezat tot de ei, pe locul unde fusese altarul bisericii mănăstirii „Nașterea Maicii Domnului”. Acum și spre acel loc poți urca pe scări de beton, făcute de călugări... Și peste toată această împrăștiie de cucernică lumină plutește, făcînd să-ți vibreze coardele inimii, glasul clopotului:

- Da-a-a-n-n...

Și te gîndești că Dumnezeu însuși a ales locul pentru mănăstirea Cosăuți, construită din nou, pe malul drept al pîrîului. Și tot El i-a înzestrat cu har pe arhimandritul Ieronim și pe toți monahii, îndreptîndu-le cugetul și energia brațelor la edificarea unei opere irepetabile, deocamdată, pe meleagurile noastre. Și nu e întîmplător faptul că la poarta mănăstirii stau zeci de automobile din toate colțurile țării - vin oamenii să-și purifice sufletul, să-și recapete ori să-și întărească liniștea și încrederea în ziua de mîine.

(Trofăilă, Vasile. Portița memoriei./Vasile
Trofăilă//Realitatea. – nr. 6. – 3 februarie. –
2012. – p. 6.)

Pietre de hotar

Se coace spicul.
Miez de vară.
Pășesc desculț pe drum de vară.
Miros de colb prăjit la soare...
Un iaz lucește-n depărtare...
Văzduh curat, înfierbîntat,
Ca o maramă peste sat.
În amorțeala-i din amiază,
Pădurea pare că visează.
Cu chipuri șterse și știrbite,
Ba ici, ba dincolo răsar
Bătrîne pietre de hotar.
Boieri veliți pe aici le-au pus
În timpuri care au apus.
Au cine în prezent mai știe
Că fost-au paznici de moșie?
Doar în hrisoavele domnești
De ele poți să mai citești...

(Trofăilă, Vasile. Portița memoriei./Vasile
Trofăilă//Realitatea. – nr. 6. – 3 februarie. –
2012. – p. 6.)

Plai sorocean

În pădurea din colină
Vîntul cîntă în surdină,
Pe poteci și prin poiene —
Feți Frumoși și Cosînzene,
Pe la revărsat de zori
Coruri de priveghetori,
Iar pe-o prispă de pripor —
Casa lui Badea Mior
Răspîndește-n jur lumină.
Chiar și Nistrul i se-nchină
Și-i aduce din Carpați
Doina brazilor înalți,
Și îi poartă pîn la mare,
Chipul ei de luminare.
Ungă malul de granit.
Nistrul, val neostenit,

Deapănă pe ghemul vremii
Clipe, veacuri și milenii.
Tu oprește-te și-ascultă
Vocea vremilor trecute.
Pietre vechi în ziduri-nalte.
Ziduri groase de cetate —
Rînduri-gînduri dintr-o carte
De istorie-nțeleaptă.
De le-atingi cu vreun amnar,
Doar scînteii din ele sar,
Și la orice scînteiere,
Se desprinde din tăcere
Vocea neamului și-a țării,
Din prăpăstiile vremii
Se ridică moldovenii —
Ei, plugarii și oștenii,
Pîlcuri-pîlcuri, roată-roată,
Și se fac și ei cetate.
Și se-ncing în bătălie
Pentru țară, pentru glie.
Și se bat din fortăreață
Nu pe moarte, ci pe viață...
Apă dulce din fîntînă,
Rază caldă de lumină,
Brazdă lată și mănoasă
Pe ogorul țării trasă.
Bob de grîu răsunător,
Neamul meu nemuritor.
Grai mustos moldovenesc
Pe pămîntul strămoșesc,
Vraja visurilor mele.
Ce mă apără de rele —
Plaiul meu, plai sorocean.
Doina dulce de țaran,
Plai de cînt și suferință.
Imn de slavă și credință

Bătrînul Ștefan, falnic domnitor,
Icoana țării mele de demult,
Se-nalță sobru, pașnic, gînditor
Peste prezentul grabnic în tumult
Întruchipat în piatra cea din care
Feciorul său zidi aici cetate,

A revenit la margine de țară,
Să semene lumină și dreptate.
Spre opera lui Rareș e-ndreptată
Privirea-i obosită, dar semeață,
Un braț apasă-n teacă spada iată —
Semn că e domn de pace și de viață.

(Trofăilă, Vasile. Portița memoriei/Vasile
Trofăilă//Realitatea. — nr. 6. — 3 februarie. —
2012. — p. 6.)

Portița memoriei

Fiecare firicel de iarbă își are rădăcinile sale, darmită omul. Rădăcinile mele sunt la Visoca. Ele nu au putrezit, deși am plecat demult de acasă. Și ori pe unde m-ar fi purtat drumurile - prin Siberia, Bulgaria sau Țările Baltice, prin Caucaz, Crimeea, Carpați sau Balcani, pe la Moscova, Kiev, Washington ori Sanfrancisco - pretutindeni am avut în față icoana casei părintești. De acolo, din pragul ei, a pornit cărăruia care s-a transformat, s-a lărgit, s-a mificat în sutele de drumuri, ce mi s-au așternut în față, și toate drumurile lumii revin în satul meu, se înghesuiesc la portița de lângă fântâna, săpată de părinții mei, și se fac din nou cărare...

De fiecare dată, când vin acasă, cuprind cu privirea curtea din care am plecat și, pentru câteva clipe, ea îmi reappare în față așa cum am apucat-o pe atunci când m-am ridicat copăcel. Și, involuntar, încep a compune versuri:

Acasă soarele-i mai blînd,
Iar vîntul, din cîmpii venînd,
Parfumul florilor mi-aduce.
Și apa noastră e mai dulce.
Acasă cerul e mai 'nalt
Și noaptea e mai înstelat,
Iar orizontul e mai larg,
Și orice om îmi este drag.
Acasă spicul e mai plin
Și gîndul meu e mai senin,
Ici viață Dumnezeu mi-a dat,
De leagăn mama mi-a cîntat,
Înțelepciunea din bătrîni
Aici își are rădăcini,
Și-n suflet vine primăvara,
Căci de aici începe țara.

De ce înșir aceste aduceri aminte? Fiindcă suflul trecutului răzbate prin portița memoriei mele. Dar, gîndesc, el vine deseori și către mulți alți semeni. Intensitatea lui depinde, aș zice, de cît de larg deschidem această portiță. Iar dacă o vom ține mereu închisă, trecutul poate bate la ea, dar să rămînă acolo, departe de noi. „Ei și

ce?, mi-ar riposta cineva. Las'să rămîna acolo, că eu trăiesc în prezent, nu în trecut." Mă rog, fiecare are dreptul la opinie. Fiecare e liber să procedeze cum îl duce capul. Dar mă întreb: omul, care neglijează trecutul, nu ar putea rămînea singur-cuc în toată lumea? Doar atitudinea-i nihilistă față de ceea ce s-a perindat cîndva pe meleagul natal ar putea să li se transmită și copiilor săi, și, uitînd trecutul, ei, copiii, ar putea uita și de părinții lor. Deci, neglijînd trecutul, omul ratează și posibilitatea de a rămînea în memoria urmașilor. Își dorește cineva o asemenea perspectivă? Nu cred.

Trecutul a fost făurit de străbunii și părinții noștri, adică de cei care ne-au dat viață, ne-au transmis și înțelepciunea lor, acumulată veacuri în șir, și dragostea de acest pămînt. Suntem sînge din sîngele lor. Iar sîngele apă nu se face. Cunoașterea istoriei patriei, a satului natal poate întări legăturile noastre sufletești cu înaintașii, ne poate face mai înțelepți, mai puternici, mai rezistenți la intemperiiile politice, din care parte ar veni ele.

Timpu curge impetuos. Și tot înainte. Parcă mai dăunăzi trecuserăm pragul mileniului III și iată că s-a călătorit deja primul deceniu al secolului XXI. Se schimbă oamenii, se schimbă orînduirile și principiile sociale. Tot mai mult ne îndepărtăm de străbunii noștri. Dar nu ar fi bine să ne rupem cu totul de ei, de rădăcinile noastre. Căci fără munca de zi cu zi a predecesorilor, fără dragostea lor de țară, fără eroismul lor în numele vieții nu am fi existat nici noi, urmașii lor, și nici prezentul nostru. Căci fără trecut nu există nici prezent, nici viitor. Aceste trei timpuri ale verbului se află într-o legătură indisolubilă în viața omului. E o axiomă. Însă memoria omului are particularitatea de a uita cîte ceva. Și e lucru firesc. Ar fi însă păcat să uităm de unde ne tragem, cum a crescut arborele neamului nostru, ce furtuni s-au năpustit asupra lui, cine, cînd și cum i-a ajutat să supraviețuiască sau, din contra, cine și cînd i-a turnat uncrop la rădăcini, i-a tăiat ramurile cele mai puternice... Pentru a evita un asemenea pericol, memoria noastră necesită o permanentă împropătare, deschizîndu-și larg porțița, pentru ca trecutul să nu stea în fața ei ca un oaspete nepofit. Acestui scop îi poate servi o carte ce renaște file de istorie. Bucură faptul că asemenea cărți sunt tot mai solicitate în anii de la urmă. Deci, consîngenii noștri doresc să-și împropăteze memoria, să se atingă cu inima, cu sufletul și cugetul de viața generațiilor care ne-au precedat.

(Trofăilă, Vasile. Soroca. – Sursa nu e indicată)

Soroca

Dacă venim la Soroca pe calea apei, dinspre Otaci, putem face un popas în pădurea Stîncă, mai sus de Cosăuți. Arbori seculari pare că țin cu rădăcinile lor stîncile gata-gata să, se rostogolească de pe culmi. Aici, un pic mai sus de confluența râulețului Murafa, ce se grăbește spre Nistru prin șesurile Ucrainei, e locul de unde apa bătrînului fluviu pornește prin conducte să potolească setea Sorociei, Bălțului și altor localități basarabene...

Pe prispele unui canion pătrundem până la Prestol — lăcaș sub cerul liber, unde a luat naștere inochentismul. Aici, în zile anumite, se adună pentru a se închina urmașii ieromonahului mănăstirii din Balta Inochentie, care era nu altcineva decât Ion Levizor din Cosăuți. Oricând aș fi venit încoace — ziua sau noaptea, vara sau iarna, — într-un mic paraclis cioplit în piatră încontinuu ard candelile și luminări. Cine le aprinde? N-am aflat...

La vreo sută de pași mai la deal ne așteaptă apa tămăduitoare a unui izvor putermic. Localnicii afirmă că apa e un bun leac pentru tratarea bolilor de ochi. Nu am temeiuri de a-i contrazice.

Cosăuți e un sat vechi și vestit. I-au dus faima până peste hotare meșterii-pietrari. Cale de un kilometru mai la vale, vizavi de satul ucrainean Poroghi, de-a curmezișul râului apar, șlefuite de apă, pragurile de granit de pe Nistru. Oricât nu i-ar fascina peisajul, timonierii șalupelor, care se întâmplă să mai circule între Soroca și Otaci, ba chiar pescarii, turiștii pe bărci, deși cursul navigabil e marcat cu indicatoare, trebuie să dea dovadă de ochi ageri și sânge rece, de calcul și is-cușniță, pentru a evita ciocnirile vaselor cu vreun bolovan de granit.

...Valurile Nistrului îi aduc cetăți pocloane de la Carpații înzăpeziți. Ea stă măreț, taciturnă, păstrându-și tainele sub șapte lăcăți. Dar așa nu mai pare, căci ea știe a vorbi, a-și povesti istoria. Iată niște semne, dăltuite în piatră: un pătrat, în centrul lui — un cerc cu cruciuliță, mai sus, la dreapta — alt pătrățel, în stânga — silueta unei corăbioare. Cine ni le-a lăsat? ...Probabil, meșterii desenau corăbioarele ce pluteau pe Nistru, sau poate că chiar aici se construiau vase nu prea mari? E o enigmă a timpului. Deși s-au făcut săpături arheologice, cetatea mai păstrează multe taine. Să încercăm și noi a dezlega măcar una din ele, apoi să ne privim în oglinda fântinii, construită încă pe timpul lui Petru Rareș, să-i gustăm apa și să ieșim în orașul de azi.

Vom auzi grai românesc, rusesc, ucrainesc, țigănesc, evreiesc. Vom admira colinele ce înconjoară Soroca, ca' un brîu de smarald, din primăvară pînă în toamnă. Vom deschide ușile școlii pedagogice, celei de culturalizare, liceului tehnic-agricol, cîtorva școli profesionale și ne vom da seama, că Soroca e orașul tinereții, că nu este în republică vreo localitate, unde n-ar trudi învățători, bibliotecari, mecanici, electricieni, vînzători, culinari, educatori în grădinițele de copii, care de aici au pornit pe drumul vieții.

...Pretutindeni vom întîlni oameni frumoși, dar mult prea îngri-jorați pentru destinele lor de mîine...

Și dacă am ajuns aici, să vizităm și rezervația naturală cu Rîpa lui Bechir. Aici murmură un pîrăiaș, freamătă plopilor piramidali, sădiți vreo 30 de ani în urmă de colegii mei de la școala pedagogică. Un perete de piatră albă-albă, cam de vreo 50—80 metri înălțime. Pe la jumătate — o gură de peșteră. Legenda afirmă că ea a fost săpată în piatră de un călugăr sihastru. Să ne cățărăm cu mare precauțiune pe peretele vertical și să intrăm în chilia sihastrului: un pat de piatră, o măsuță de piatră, un altar la răsărit... Cîndva, demult, văzusem aici și niște troițe dăltuite în perete. Azi nu mai sînt. Le-au nimicit cei de-și lasă numele pe toate gardurile.

Dar ei n-au fost și nici nu vor fi în stare să nimicească legendele despre haiducul Bechir, despre călugărul sihastru. Pentru a le asculta cu inima face să te urci în peșteră. La fel și să cutreieri pădurea Trifăușilor, care începe aici, admirând mistreți și căprioare, vulpi și veverițe, vara ascultând zgomotul cascadelor de apă, adunând ciuperci sau flori, toamna culegând alune, coarne, nuci, mere sau porumbele, iarna descoperind sub zăpadă și admirând iarba zinelor veșnic verde ori făcând pîrtii cu schiorii... E într-adevăr un colțișor de rai...

Deci, să ne punem speranța în spiritul întreprinzător liber, care, cred eu, va contribui la renașterea Sorocii, făcînd-o să sclipască ca o piatră scumpă în salba Nistrului volnic.

Tudor (Melnic) Ștefan.

(Tudor (Melnic), Ștefan. Soroca: Versuri/Ștefan Tudor (Melnic)//Cugetul. – 1999. – Nr. 3. – p. 3.)

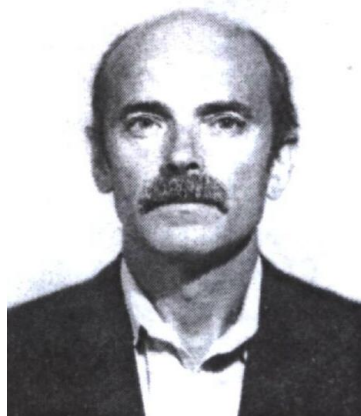
Soroca

Din vechi păstori, plugari și
bravi oșteni,
Cu Nistrul blând, cu falnica cetate,
Soroca ni-i lăsată peste vremi
Ca moștenire și identitate.
Leagănul prunciei – Soroca,
Floarea bărbăției – Soroca,
Vatră de glorie – Soroca.

Aici de peste secole dă glas
Ecoul bățăliilor trecute
Și urcă prin mirificul peisaj
Ca un fior divin peste redute.

Răzeșii și arcașii soroceni
De aici cuvântă în letopisețe.
De aici luăm credință și puteri,
Și cuget, și avânt de tinerețe.

Să dăinuie drapelul tricolor
La Nistru, la Soroca, la cetate –
Urmașilor în semn de viitor,
De moștenire și identitate.

Uricariu Doina.

(Uricariu, Doina. Scara leilor/Doina Uricariu. – Iași: Polirom, 2011.)

Scara leilor

...La cetatea Soroca am ajuns mânăta s-o văd cu ochii mei și poate având tot vârsta mamei, când se fotografiase acolo în uniformă, cu gulerul alb scrobit, în picioare, stând pe trepte sau pe iarba cu smocuri ce țâșnea dintre bolovani și creștea ca un covor des, nepăscut de vite, în interiorul acelor ziduri rotunde, de parcă acea fortăreață ar fi fost un turn circular sau zidurile unei fântâni, să bea apă din ea Dumnezeu. Mama era tare frumoasă și cuminte în acele fotografii cu turnul rectangular de la intrare, cu poarta cu boltă și gratii, cu drugii de fier groși și alveolele dreptunghiulare de deasupra. Un fel de podeț cu două șiruri de trepte, ca un plan înclinat, făcut să urce tunuri, ghiulele și mâncare, înainta către poartă, tivit pe laturi de iarbă și pir, de spice de coada-calului și o tuță de sunătoare prăfuită de secetă. Din petalele schimonosite puțin, înțelegeai că fusese prea cald și că nu plouase. Câțiva copaci cu trunchiurile strâmbe din soiurile iubitoare de apă și multe sălcii despletite cresc până aproape de râul în care se oglindesc deopotrivă cu zidurile și parapetul lung ce străjuie malul jos. Uneori poți să ai chiar senzația că Cetatea Soroca ar crește din Nistru. Orașul e scăldat în verdeață, așa că-ți schimbi și părerea și ești convins că zidurile cetății ar sta într-o livadă sau pădure. În fotografiile mamei nu văd decât cetatea și fetele în uniformă de școală. E secetă anul acesta, parcă și Nistrul are apa împuținată. Vreme bună pentru pepenării.

Fortificația moldovenească din secolul al XV-lea era bine păstrată, Ștefan cel Mare avea de ce să fie mândru văzându-i zidurile groase, bine înțepenite, dantelăria de creneluri, forma de monolit, cu patru turnuri adăugate pe lateral la acest colos sub formă de cilindru, la rândul-i apărat de cvadruplele turnuri ce se arătau din zidurile fortăreței ca cele patru brațe de cruce. Mă uitam cât de țeapănă stă în fața vadului de pe Nistru. Deasupra porții de intrare, încastrată în turnul rectangular, e pusă stema Moldovei sub ferăstruica-firidă, cu bourul ținând între coame hexagrama, steaua cu șase colțuri făcută din două triunghiuri suprapuse, unul cu vârful în sus, celălalt cu vârful în jos, înstelatul simbol universal care apare în civilizația multor popoare, indieni, creștini, musulmani, chinezi, căruia i se mai spune și Pecetea lui Solomon. Iar la ermetici, reprezintă sinteza dintre evoluție și involuție, la jungieni, hierogamia fundamentală, uniunea contrariilor, în fine, unirea sufletului cu Dumnezeu, cum subliniază Aniella Jaffe, citată de C.J. Jung în *L'homme et ses symboles*. În dreapta jos e sculptat cornul lunii sau semiluna, care, atunci când e împreună cu o stea, evocă imaginea paradisului. În fine, să nu uit de floarea cu cinci petale. Sub cornul stâng e sculptată floarea căruia Sfântul Ioan al

Crucii îi subsuma virtuțile sufletești, perfecțiunea spirituală, în vreme ce alte interpretări o asociază cu starea paradisiacă și universul copilăriei. Simbolismul legat de bour înseamnă forță și putere, bunătate și calm, puterea de a săpa brazdele pentru un nou seceriș, forță de muncă și sacrificiu, toate atribute ale eroului civilizator. Proorocirea sau viziunile lui Iezechiel din Apocalipsa Vechiului Testament dezvoltă acest spectru. Ce fericit a fost constructorul când a alăturat, în semn de Unire, stema Munteniei cu vulturul și crucea de stema Moldovei cu bourul pe balustrada Foișorului lui Dionisie de la Hurezi, copiat întocmai la Palatul de la Cotroceni, la dorința Casei Regale. Atunci a înflorit stilul neoromânesc, impus de arhitectul Grigore Cerchez și de alții, impulsionați de Regina Măria.

Am dat ocol cetății Soroca de mai multe ori. Mi s-a spus că este înălțată pe locul unei fortărețe genoveze, numite Alciona. Nu înțeleg de ce nu trăim într-o lume care știe și învață istorie. Trăirea de azi pe mâine sălbătește și prostește omul. Petru Rareș a reconstruit cetatea, căci era mare nevoie de ea. Bizantinii o numeau Polihronia, iar genovezii ce se îndeletniceau cu comerțul, Olihonina. Numele Soroca îl aflăm în documente începând cu 1499, precum acela care-l menționează pe starostele de Soroca, pan Coste. La Soroca, Ștefan cel Mare construiește o cetate pentru a păzi de tătari vadul. În forma actuală, rară în lume, va fi construită de arhitecți și meșteri aduși din Ardeal între anii 1543 și 1546, în vremea lui Petru Rareș. Construcția perfect rotundă, tubulară, cu un diametru de peste 37 de metri, și cele cinci turnuri, patru circulare-tubulare și unul rectangular, la intrare, transformă cetatea într-un loc inexpugnabil de apărare și protecție a locuitorilor în vremuri de invazie. Istoria pomeneste de un sfat domnesc de la curtea domnească din Hârlău în urma biruinței lui Ștefan cel Mare și a păcii semnate cu regele polon Ioan Albert, la care participă boierii Toader și Negrilă, starostii de Hotin, pârcălabii de la Cetatea Neamțului (Ieremia și Dragoș), portarul Sucevei (Luca Arbore), pârcălabul Sorocii (pan Coste), pârcălabii de Orhei (Ivanco și Alexa). Puține fortărețe în lume sau cetăți ori castele s-au păstrat atât de temeinice și impresionante, din Evul Mediu până azi, ținând seama de atâtea asedii. Păstrând forma de turn, care ne trimite la Turnul Babei sau poarta cerului, vrând-nevrând, cetatea de la Soroca are o arhitectură militară, căci turnurile simbolizează veghea și vigilența, trimițând în egală măsură la biserică, la simbolismul Fecioarei, la ascensiunea prin credință, la scara ce urcă la cer, la Dumnezeu, dovadă rosturile în plus acordate clopotniței, campaniei. Ceea ce m-a impresionat când am văzut cetatea ultima oară, în drumurile mele cu cartea în limba română dăruită școlilor românești din Moldova prin programul cultural guvernamental desfășurat în calitatea mea de consilier al prim-ministrului Călin Popescu-Tăriceanu, a fost să descopăr printre ipotezele toponimice susținute de lingviști mai multe sensuri, între care acela de margine, de cot de apă, de soroc și stagiul militar, de soare, cum l-ar fi chemat pe proprietarul moșiei de pe Nistru, de durată a serviciului militar, de nume al pășării ce se cheamă și coțofană. Nici o explicație sau etimologie nu mă mulțumește. Ele păcătuiesc prin marea similitudine ca să fie etimologii convingătoare... Există însă

o serie de interpreți și conducători spirituali care socot că „sărăcia înalță ziduri, iar tăcerea un turn spre a urca sufletul la Dumnezeu”.

Mama mi-a spus că Soroca, după ce a intrat în stăpânirea Imperiului Rus în 1812, ca și Basarabia de altfel, s-a umplut de mai multe etnii, de parcă s-ar fi refăcut Turnul Babei. Avea la școală colege, majoritatea românce, dar erau și rusoaice, ucrainence, evreice, nemțoaice... Privindu-i zidurile dinspre interior cu toate acele intrări boltite ce conduc spre tuneluri și beciuri de depozitare, cu scările de piatră ce urcă la niveluri superioare, am ajuns pe acea pasarelă cu balustradă metalică ce dă înconjurul zidurilor și care îmi produce o amețală insuportabilă. Jos, pe pământ, pe pavajul pietruit și împărțit de resturi de ziduri și borduri și iarbă ce crește oriunde se așază puțină țărână și praf pe piatră, sub un acoperiș ascuțit de șindrilă ori șipci, e o fântână care-și ține structura ce-o adăpostește de intemperii pe două cruci laterale din bârne groase de lemn. Mă uit la toate aceste firide adânci în zidurile groase cu decuparea de mică suprafață la exterior lărgindu-se pe măsură ce intră lumina în curtea interioară. Această folosire a arhitecturii pentru a primi și răspândi lumina e tipică Evului Mediu. Fereastra e mică, asemenea cristalinelui, în globul ocular... Ea se lărgeste precum trunchiul de con la interiorul clădirii, cu rosturi funcționale. Înțelegem un mesaj mai adânc, anume că lumina ce ne vine din afară trebuie sporită în interiorul nostru. Iată ce simplu ni se dezvăluie în arta zidirii viziunea celor din vechime despre arhitectura spiritului. Într-o scrisoare trimisă de domnitorul Bogdan al III-lea regelui polonez în 1512 e scris în latină: *castrum nostrum Sorocianum contra paganos tutelam habet, asta traducându-se prin „castelul nostru de Soroca, ce ne apără de păgâni” sau care „ne asigură controlul asupra lor”*.

Locurile sunt cu adevărat frumoase și vecinătatea apei le adaugă un soi de mister fără să vrei să-l cauți anume. Pe culme, în zare, se văd viile și, mai departe, venind pe drum, am dat peste lanuri de floarea-soarelui. Întorc ochii dinspre lanul de blocuri al orașului. Viile sunt pentru mine aproape, iar sub pământ, la adâncime, există un drum al vinului în Basarabia, unde sunt adăpostite columbare de sticle, pivnițe de depozitare și păstrare. Așa-mi explic cum s-a născut legenda ciorchinelui de strugure adus de barză, legendă legată de o luptă îndelungată și un asediu dur asupra cetății Soroca în care era refugiată armata lui Ștefan cel Mare. Rămăseseră fără provizii și părea să nu mai existe loc de speranță. Atunci a zburat deasupra cetății o barză care ținea un strugure în cioc. Ea le-a adus soldaților struguri din viile învecinate, ajutându-i să prindă putere.

Când și copiii mei, Alex și Andreea, au vizitat cetatea într-o vacanță în care erau cu bunicii în Basarabia, nu am fost cu ei să le spun legenda berzei cu strugurele - un simbol al Basarabiei, al puterii ei de a ieși din situații-limită, în care anumite decizii luate de români nu au fost, cum s-a exprimat Regele Mihai, expresia unei soluții morale. Stau câteva clipe sub turnul de intrare, boltit, din care răzbește o răcoare benefică. Tavanul arcuit adânc are o strălucire ce vine de la condensul produs de un puhoi de turiști ce dau iama în cetate. O să alunece cât de curând picătura de apă ce se adună din aburul respirației lor năvalnice, gălăgioase.

Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu” Soroca

... Un alt fapt cultural important, realizat de Comisia școlară, al cărei motor era V. Sacară și mai ales datorită stăruințelor dlui Onisifor Ghibu, a fost deschiderea bibliotecii la Soroca în ziua de 15 octombrie 1917. Cu acest prilej, toți cei de față au semnat un act comemorativ, al cărui conținut îl vom înfățișa cititorilor, spre a vedea câtă frumoasă și sinceră simțire românească se desprinde din sufletul acestor luptători:

„Astăzi, duminică, în 15 octombrie 1917, s-a deschis în fața celor mai jos iscăliți, biblioteca românească a Comisiunii școlare moldovenești de pe lângă Zemstva ținutală din Soroca.

Fie ca această bibliotecă, în care stau alături toțimarii scriitori ai neamului nostru, să fie un nesecat izvor de lumină națională pentru moldovenii din acest ținut; fie ca ea să trezească în toți dragostea de limbi de literatura și de istoria noastră; fie ca ea să facă din fiecare moldovean un fiu conștient al neamului nostru atât de greu încercat pînă acum.

Basarabia noastră a dormit vreme de peste o sută de ani un somn adînc. Prin cultura națională ea se renaște acum la o viață nouă. Țara care a dat neamului nostru scriitori ca Alecu Donici, Constantin Stamati, Alecu Russo, Ioan Sîrbu, B. P. Hasdeu, Dimitrie Moruzzi ș. a., putîndu-se adăpa de aici încolo din nou la izvorul sfînt al luminii naționale, nădăjduim că va ajunge un stîlp puternic al neamului și al omenirii întregi.

Binecuvîntat să fie ceasul, în care prin această Bibliotecă, se pune temelia nouă, națională, vieții noastre moldovenești. Binecuvîntați să fie toți aceia care se vor apropia cu evlavie de această bibliotecă, pentru a se îndulci de binefacerile ei”.

... Soroca n-a rămas nici ea nepăsătoare față de memoria unuia din cei mai mari fii ai săi. În cinstea lui Murafa s-a organizat o bibliotecă și s-a întemeiat, la liceul „A. D. Xenopol”...

Verejanu Renata

(Cetatea de cuvinte: Scriitori Soroceni. Antologie/Asoc. Obștească „Măiestria Strămoșească”; alcăt. Petre Popa, Valeriu Nazar. – Ch.: „Grafema Libris” SRL, 2011. – p. 647.)

La Cetatea Soroca

Mă adun în trei cuvinte
Iată-mă-s, sus pe cetate —
Și le-ngân un veac prelung:
Până-n zare veacuri curg,
Fuge șarpele de munte —
Eu termin această carte
Cândul trage greu în plug.
Două fire: dor și-amurg.
Clopotele bat în mine
Cinci decenii dau înlături
Semn că mult am să trăiesc:
Mă prezint, și te ascult:
Deschid ochii — zări senine
La Soroca vântul cade
Sufletul îmi răscolesc.
Limpede sub pas tăcut.

Zadnițu Petru

(Zadnițu, Petru. Versuri. – Ch.: Lumina, 1969. – 74 p.)

În dealul Sorocii

Plopi înalți, cu fruntea-n ceruri
Ca un semn de exclamare
Stau bătuți de ploi și geruri
Și nici nu știu cum nu-i doare

Ani de-a rândul spală ape
Rădăcina lor cea vie
Vântul bate ca pe clape-n
Frunza verde cenușie.

Ba pe-un deal, ba pe-o colină
Nu se perde-n zare urma
În coroana lor s-aniină
Nouri plumburii cu turma

Singuri își șoptesc secrete
În amurguri, pe-nserate
Când pe drum flăcăi și fete
Trec cu chiote spre sate.

Stau înalți, cu fruntea-n ceruri,
Vântu-n frunzele lor plânge,
Nici furtuni,
Nici ploi,
Nici geruri
Nu mi-i frânge,
Nu mi-i frânge.

Prăsadul

Pe drumul Sorociei, departe de sat,
Creștea mai dăunăzi stingher un stejar.

Să depăn, când nu mai puteam nici un pas,
Aici mă opream obosit la popas.

Făceam din desagă un ghem-căpătai,
s-astâmpăr durerea din tălpi și călcâi.

Să stau pe o rână, să stau să mă holb
La frunzele-i sure bătute de colb.

Adesea, când spre casă eu calea țineam,
Prăsadu-mi era mai dihai ca un neam.

Căci foamea-mi stingea din ochii căprui
Cu acre, mărunte podoabele lui.

Pe drumul Sorociei, departe de sat,
Creștea mai dăunăzi stingher un prăsad.

Prieten în cale voios îmi ieșea,
Prieten în urmă mahnit rămânea,

Să-ntâmpine singur amurguri și zori,
Să dea adăpost la alți călători.

Adesea cu-amintirea la el mă întorc,
Pe alte meleaguri când pașii mi-am tors.

Pe drumul Sorocii, departe de sat,
Creștea mai dăunăzi stingher un prăsad.

Acolo, la marginea ceea de drum
Mai este prăsadul, mai este și-acum.

E gârbov și poartă povara de veri
În coama lui aspră, ca ziua de ieri.

Vin toamne cu vânturi să-l scoată din loc,
Vin veri să mi-l ardă cu limbă de foc.

E gârbov prăsadul, căci anii i-s mulți,
E gârbov, dar cearcă un pic să-l ascuți

Ce doine în frunza lui verde s-aud,
Când vântul c-abate din nord și din sud.

Pe drumul Sorocii, departe de sat,
Creștea mai dăunăzi stingher un prăsad.

Mai este prăsadul, mai este și azi,
Și alță călători se opresc la popas.

Și-acum cu-amintirea, când trec pe la el,
Aș vrea ca și viața să-mi fie la fel,

Popas pentru alții și sprijin în drum.
E vremea să fie, e vremea de-acum!

Zagaevski Victor

(Zagaevski, Victor. Ruguri. – Sursa nu e indicată)

Rugă

Doamne, blagoslovește Soroca,
Mal de nistru cotit
Și întrărește-ne roca
Din care tu ne-ai zidit.

Doamne, potolește mânia
Adună-n trai cu nevoi,
Adă-ne-n piept bucuria
Împăcării cu tine și noi

Doamne, binecuvântează-ne neamul,
Răvășit de orgolii pustii
Fie faste ziua și anul
Dar lipsește-ne de prostii.

Doamne, blagoslovește Soroca
Pe a ei umili trăitori,
Fie cuminți strănepoții
Strămoșii nemuritori!

Doamne, luminează-le gândul
Pretinșilor conducători,
Aterizează avântul
Celor cu capuri în nori.

Doamne, binecuvântează Soroca
Clipa, anul, epoca,
Omul, Țara, Poporul,
Prezentul și Viitorul

Ruguri

Provinciali prin voia sorții
Basarabeni după destin
Menținem rug-n toiul nopții
Și ne rugăm de cer senin

Refren:
Mereu la margini de hotare,
Sunguri prin eternitate
Urmașii lui Ștefan cel Mare
Vă cheamă-acum lângă cetate

Profunde griji cotidiene
Nu vrem ca fruntea să-ncrețească.
Noi căutăm valori perene
Și armonie sufletească

Refren:

Mereu la margini de hotare,
Sunguri prin eternitate
Urmașii lui Ștefan cel Mare
Se-adună-acum lângă cetate

În ceața timpului, cândva,
Vor pieri gângăveli sihastru
Spre viitor va penetra
Căldura rugurilor noastre

Refren:

Mereu la margini de hotare,
Sunguri prin eternitate
Urmașii lui Ștefan cel Mare
Vă așteaptă-acum lângă cetate

Zencenco Anton

(Zencenco, Anton. Rondelul castanilor.
Disponibil: http://issuu.com/bibliotecahas-deu/docs/chisinau_din_inima_noastra_web1)

Rondelul castanilor

La Soroca se scutur-castanii,
Plânge toamna din cerul plumbat;
Vântul jalnic doinește litanii,
Hoinărind peste câmpul brumat.

Au trecut, au trecut în zbor anii –
Toamna tâmpile mi le-a brumat;
La Soroca se scutur – castanii,
Plânge toamna din cerul plumbat.

Supărată nu fii. Azi litanii
Nu-ți mai cânt, rătăcind prin alei:
Sunt bătrân, obositu-m-au anii,
Viața grea, neplăcerile ei –
La Soroca se scutur – castanii!

Бунин Иван

(Бунин, Иван Алексеевич. Полное собрание сочинений в 13 томах. Том 2. Стихотворения (1912 – 1952). Повести, рассказы (1902 – 1910)/ Иван Алексеевич Бунин. – Москва: Издатель Воскресенье, 2006. Доступно: <http://bunin.niv.ru/bunin/rasskaz/pesnya-o-goce.htm>)

Песня о Гоце

Течет река к морю, идет год за годом.
Каждый год зеленеет к весне серый лес над
Днестром и Реутом.

Сто лет назад весна было не хуже, но
правды на земле было еще меньше. Владели
Молдавией стамбульские турки, на престол
молдавский сажали господарями греков.
Господарь жил султаном, боер, помещик, -
господарем, а податной, сардарь - как
господарь и боер вместе. За народ и за Христову правду стояли одни гоцы.

Посмотри, говорят в народе, посмотри в темноту за реку, если доведется
тебе ехать по берегу ночью: ты увидишь скалы, черную пещеру в их обрыве,
а в пещере - груды тлеющего жара. Но то не жар, не угли, а червонные старые
деньги. Вход в пещеру узок, с каменным порогом. У стены палево -
каменный дымник, у стены направо - каменное ложе. А над ложем ниши: в
них когда-то стояли снятые иконы. И над каждой нишей вбит костыль из
железа: на тех костылях теплились перед иконами лампы. Золото
насыпано на полу посередине: не все успел раздать бедным гоц-войник, что
жил в этой древней келье, до него служившей приютом святому божьему
человеку. Верный конь гоца пасся на речном побережье. А самого гоца, -
пусть радуется господь, его грешную душу! - носили на отдых в пещеру орлы
на широких крыльях.

Был тот гоц не талгарь, не разбойник: конокрадам-фараонам ломал ноги,
грабил одних богатых, из добычи оставлял себе сотую долю, остальное
раздавал неимущим, убивал, только защищаясь, в среду и пятницу
постился. Знаешь, какой наряд носил он? А такой, что любой пастух носит:
ступни в свиной коже, шаровары и рубаха из холстины, за поясом нож,
пистолы, плоска, - по-господски, фляга, - на голове баранья шапка, на плечах
просторная манта из овечьей шерсти, за плечами - карабин короткий. А сам
он был статен, как тополь, и, как дуб, крепок, силен, как волк, скор, как
мысли, горяч, как любовь к милой, верен, как смерть, с бедным щедр и
ласков, с властным - беспощаден; высоки, покаты были его плечи, широка,
волосата грудь, тонка талия, усы русые, длинные, лицо - словно золото с

бронзой, глаза - огонь ясный.

На десятый год своих подвигов пошел гоц в святую ночь помолится в божьей церкви.

Он убил пятнадцать греков, - ты ведь их знаешь: положи в давящую десять турок, десять жидов некрещеных да десять собак паршивых, - потечет кровь грека; он ограбил тридцать сардарей, - они были богаче самого князя, снимали на подать крест и рубаху; он поймал в лесу и подковал конской подковой исправника-турка; он сложил сто двадцать песен, выпил вина сорок бочек, танцевал и в корчах и на свадьбах; у него был конь рыжий, быстрый, как ветер, умный, как лисица, никогда не хромавший, никогда не потевший, даром что малый и дробный. Девять лет не был гоц в церкви, хоть и думал о боге не меньше нас с тобою, на десятый год собрался - и дал себе крепкую клятву: что бы ни случилось, никого в эту ночь не обидеть, будь то хоть сам дьявол.

Он оставил коня в поле, кинул на луку поводья, а сам пошел по деревне. Шел он и видел огни в хатах, убранные столы к Пасхе, выбеленные печи. Но в одной, самой старой и убогой, окна были темны, - видно, там даже на огонь не хватало. И стало гоцу скучно, - ведь в такой же он сам вырос, - и с недобрим сердцем вошел он в церковь. Почуяло его сердце, что не даст ему земля покоя даже и в Христову полночь, - так оно, по божьему хотенью, и случилось. В церкви было людно, у всех в руках свечи, на всех лицах радость. Стал гоц, где потемнее, - выше всех был он ростом, - сотворил усердную молитву, оглянулся и видит: стоит рядом с ним ребенок, заморенный, в лохмотьях, держит руку матки, бледной и бедно одетой, а хорошей и с большими глазами. Гоц наклонился и спросил тихонько: «Женщина, кто ты такая, отчего ты бледна, равнодушна?» Женщина робко взглянула на гоца и, склонивши глаза, промолчала. И в другой раз спросил он, еще тише: «Не твоя ли это хата у балки, не в твоей ли это хате темно в окнах?» Но опять ничего не ответила matka, только поспешно отвернулась и закрестилась на иконы. И перестал гоц слушать, что пели и читали на амвоне. «Побей меня крест и божья мать! - подумал он с тоскою. - Крепкий дал я себе зарок никого в эту ночь не обидеть, да не терпит мое человеческое сердце!» И, не кончив молитвы, скорым шагом вышел вон из церкви. Далеко за балкой, за прудами, насквозь, фонарем, светился богатый дом в поместье. Как хозяин поднялся гоц на крыльцо того дома, разогнал собак плетью и как хозяин вступил в светлые господские покои, а что было дальше, ты и сам можешь догадаться.

В ту Христову полночь та бедная молдавка, что ни слова не сказала гоцу в церкви, долго не решалась войти в свою хату: возвращаясь к той хате, не раз проходила она мимо, думая, что не ее эта хата - так светло было от господских свечей в ее окнах, так богато стол был убран господской яствой. И сидел за тем столом высокий и могучий воин. В ту Христову полночь стала вдова-молдаванка возлюбленной гоца. И три года любила она гоца

горячо и верно. А на четвертый - подкупил ее вамиш, исправник, и предала она, иуда, гоца в его руки. Тут чауши, пандуры и армаши окружили ее хату, когда гоц отдыхал от далекой дороги, и хотели взять его живого. Он проснулся, схватился за пистолы, вышиб ногой дверь хаты, сказал свое тайное слово, напустил на врагов своих туману, свистнул коня Ройбу, вскочил в седло и помчался, стреляя назад из пистолей. Да враги от него не отставали. Вплывь переплыл конь реку, переплыл другую, переплыл и третью, и уже близки были леса, Кодри, где бы гоц укрылся. Да арнаут, сыщик, - чтобы его земля поглотила! - стал заряжать карабин не пулей, - не брала гоца пуля, - а серебряной монетой, и пробил гоцу спину, а коню его - ногу. Конь споткнулся, гоц упал на землю - тут его туго связали, каблукком проломили ему темя и в оковах повезли на телеге в Яссы... Добрые Христовы люди, было это тоже в светлый Христов праздник!

Вот тянут в гору телегу, обитую железом, волы голубые. На телеге лежит гоц с кровавою раной, рядом идет старая мать гоца, отирает кровь раны, молит волов круторогих: «Вы потише, волы, везите, прошу вас о том со слезами, - не трясите телегу, в ней мой сын умирает!» И, как вода, тихо-тихо качается телега, и говорит войник: «Уходи, родная, со своим счастьем, а меня оставь с моим огнем- раной!» - Да нет, это так поется в песне. Родная мать гоца тогда еще не слыхала, что везут ее сына в яскую темницу. И не знала она долго, как он томился, как его пытали. Суд людской не скорый, и опять прошло три года, и опять пришел праздник. Тут сказал гоц стражам: «Добрые Христовы люди, есть у меня в душе мука, взял я у господина большой кошель с деньгами и не видел, что в деньгах тех - медный образок на голубой ленте: это образок младенца, дайте мне вернуть его господину: укажу вам за услугу место великого клада и обещаюсь самым богом воротиться в темницу; снилось мне, что боер тот приехал в Яссы, торгует коней на базаре, - отдам ему образ и опять приду в оковы».

Ты думаешь, что гоц не вернулся, что свистнул он Ройбу, на свободе гулявшего в Кодрях? Нет, гоц не разбойник, слово его твердо. Он нашел на базаре господина, он отдал образок младенца в хозяйские руки. А когда сделал дело и вернулся в темницу, повели его на суд к князю. Во дворце было войско, много народу и начальников много. А сам князь, в чалме и кафтане, сел на золотом троне и спросил гоца: «Где те деньги, что ты накрал, награбил?» И ни слова ему гоц не ответил, молча стоял перед троном, величавый и грозный. Тогда князь понял, что спрашивал дерзко, и спросил иначе: «Где те деньги, что ты отнял у богатых?» И ответил гоц князю: «Господарь, ваше высочество, вот и всегда говори так с народом: умно и учтиво. А где деньги, что отнял я у богатых, про то знает только мой конь Ройбу. И не тебе и не твоим слугам я отдам их: вы все равно проиграете их в карты, на вине пропьете!» И ударил князь связанного гоца в щеку.

«Так и Христа-бога били на суде Пилата», - сказал гоц тихо от гнева. И князь грозно крикнул: «Молчать, талгарь, разбойник!» И сказал гоц князю:

«На кресте, ваше высочество, простил разбойника сын божий!» И ударил князь гоца еще злее и велел предать его казни.

Ты, зеленый лист дикой яблони, вы, весенние Кодри, и вы, быстрые реки! Ни сила, ни хитрость, ни талисманы, ни заговоры не спасли бы его от позора. Уж стучали топорами на площади в Яссах, уже вострил палач на белую шею гоца свою тяжкую секиру. Да дошла, долетела весть о близкой казни гоца до его родного дома. Встань, божий воин, слушай: вот заплакала старшая сестра твоя, с черной косой, но бессильны ее слезы; вот заплакала средняя твоя сестра, с рыжей косой ниже стана, - но и она помочь не в силах; вот заплакала твоя младшая сестра, ребенок, - расступаются от слез ее Кодри, разливаются реки, раскрываются ущелья. А теперь, гоц, крепче схватись за темничную решетку - чуешь, чей голос вступает?

Как заплакала мать гоца, задрожала его тесная темница, зашатались стены, затрещала ржавая оконная решетка.

Как заплакала мать гоца, в прах рассыпались его оковы, вышел он на вольное поле и ударил сильною ногою в землю:

- Гей, гей, добрые люди! Попомню я вам ваш Христов праздник!

Март. 1916

Бусуйок Аурелиу

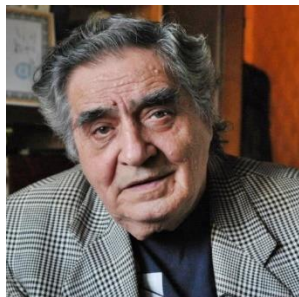
(Бусуйок, Аурелиу. Сороки.
Доступно: <http://www.soroki.com>)
(перевод на русский - Игоря
Иванова).

Волны Днестра шевельнул ветерок,
в них расплескалась бесшумно луна...
Парень и девушка вышли на «жок»
- только грустит Аурика одна.

Не тоскуй, не грусти, Аурика!
Мне в глаза посмотри, Аурика!
Для тебя я пою, слушай песню мою,
Аурика моя, Аурика!

Счастье упустишь - потом не вернёшь!
Знать тебе надо об этом всегда.
Как же ты песню мою не поймёшь?
Вместе должны мы пройти сквозь года!

Не тоскуй, не грусти, Аурика!
Мне в глаза посмотри, Аурика!
Для тебя я пою, слушай песню мою,
Аурика моя, Аурика!

Виноградова-Паниш Нина

(Виноградова-Паниш, Нина. Городок мой маленький! Доступно: <http://www.soroki.com>)

(живущая ныне в Санкт-Петербурге, рассказала в стихотворении, посвящённом Евтушенко, о том, как в ранней юности она восприняла его посещение города Сороки)

Городок мой маленький!

Городок мой маленький!
А я – подросток-паинька –
Жила, стихи читала,
О жизни узнавала.

А в городке волнуются
И подметают улицы.
Пониже и повыше
Развешаны афиши.

На стадионе будет
Товарищеский матч!
И «от футбола люди»
Вовсю гоняют мяч.

Покрашены скамейки.
В афишах кто-то – Женька!
Бежали все мы на стадион,
Толпа гадала: «Может – Он?»

Хоть городок малюсенький,
Но сплошь интеллигентный,
Пришли деды, бабусеньки,
Родители, студенты.

Надежда теплится: «Он сам!»
Обидно будет, коль обман!
Людей собралась тьма, и вот
Судья седой подал свисток.

На поле вышли футболисты,

Сейчас начнётся та игра.
Потом пусть судят моралисты,
Кто прав тогда был, кто неправ!

Тут вышел Женька Евтушенко,
И охнул город хорошенько,
Раздался визг, и крик, и стон,
Как будто в небо взмыл стадион!

Не бегала тогда милиция.
Мы все – культурная провинция!
Поэт! Сороки Вас узнали,
Для нас Вы были не в опале!

Я не запомнила футбол,
Не помню, был забит ли гол.
Не это было главное –
Общение с Вами славное!

Воспоминанья девочки –
Как сладкие конфеточки!
Не опоздали лавры:
Потом Вы стали Мавром!

В поэзии Вы – дока!
Вы написали столько!
Футбола была мало.
Толпа к себе Вас звала!

Напротив стадиона
Жила семья врача.
Прошли года, но помню
Весёлого, в очках!

И вряд ли была водка –
Евреи пьют вишнёвку!
Как Вы её хвалили!
Бальзам на душу лили!

Тот вкус вишнёвки сладкой
Спаял нас доброй хваткой.
Вы много говорили
О родине, о мире,

О нас, евреях, тоже,
На русских непохожих,
О Бабьем Яре, Братской ГЭС,
О тайнах ЦК КПСС.

Легко нам было с Вами,
Кормили Вас грибами.
Вы нам стихи читали,
А мы все Вас снимали.

Семейный наш архив
Те карточки хранит!
Водоворот стихии...
Не помню те стихи я...

Душой стала богаче,
И жизнь блеснула ярче.
Уехала учиться
На север я в столицу...

(Виноградова-Паниш, Нина. Я
родилась в Молдове, на Днестре.
Доступно: <http://www.soroki.com>)

Я родилась в Молдове, на Днестре

...Я родилась в Молдове, на Днестре,
В красивом южном городке Сороки.
Я появилась утром, на заре,
Мир спал ещё, творили только Боги.

Я в этот мир вошла, слегка краснея,
Слезой из маминых катилась тихо глаз,
Полвека я живу, чуть-чуть робея,
Так, будто только что на свет я родилась.

Уж много лет живу я на Неве,
В чудесном крае, северной столице,
И лишь недавно узналась самой себе:
Мне Днестр седой ночами часто снится.

В святых краях сегодня – старики,
И этой дали я безмерно рада.
Мы друг от друга ныне далеки...
Там лучше им. И это – им награда!

Я родилась в Сороках, на Днестре...
 На Невских берегах проходит моя зрелость.
 Порой мне кажется: я думаю во сне,
 Что жить в святых краях и мне б хотелось!»

(Герб г. Сорока. Доступно:
<http://www.hrono.info/heraldicum/russia/lost/towns/soroka.htm>)

Герб г. Сорока Проект герба

Проект герба уездного города Сороки по правилам, разработанным Б. Кене и утвержденным в 1856 году, был составлен в 1872 году: „В серебряном щите 4 черные сороки с червленными глазами и языками, 2 и 2. В вольной части щита герб Бессарабской губернии. Щит увенчан серебряной стенчатой короной и окружен золотыми колосьями, соединенными Александровской лентой". Проект не был утвержден.

Использованы материалы геральдического архива В. Маркова (Санкт-Петербург)

На марках земской почты Сорокского уезда (1878-1898) изображалась гербоподобная композиция: на жёлтом фоне над синей рекой крепость с башнями.

(Использованы иллюстрации Каталога земских марок России)

Герб города Сороки утвержден 18 марта 1914 года: в червленом поле над серебряной волнистой оконечностью золотая трехбашенная крепость с воротами, сопровождаемая в главе серебряным крестом. В вольной части щита - герб Бессарабской губернии. Щит увенчан стенчатой короной и окружен золотыми колосьями, соединенными Александровской лентой.

(Использованы материалы статей К. Богатова, г. Кишинев)

Делеану Ливиу

(Делеану, Ливиу. Была весна когда мы встретились с тобой. Доступно:

<http://www.soroki.com/node/cultura/mu-sic/shikoaranovinsoroki.html>)

(русский текст - Георгия Ходосова)

Была весна, когда мы встретились с тобой.
Цвела сирень в аллеях парка над рекой.
И с этой встречи я каждый вечер
- с тобой, любимая, как с первой весной...

Если любишь ты, если веришь ты,
то всегда для нас с тобою зацветут сады!
И для дружбы нашей нежной и зимою снежной
мы найдём, родная, цветы!

Если любишь ты, если веришь ты,
значит, сбудутся желанья и твои мечты!
И для дружбы нашей нежной и зимою снежной
мы найдём живые цветы!

Заяц Анатолий

(Заяц, Анатолий. Сороки. Доступно:
<http://www.soroki.com>)

(московский поэт Заяц Анатолий,
окончивший в 1960-х годах Сорокское
культпросветучилище)

...Дни проходят, сбываются сроки,
Без конца утекает вода.
Городок приднестровский Сороки
Позабить не смогу никогда...

Королицкий Александр Наумович

(Королицкий, Александр Н. Сороки –
город туристов/ А. Н. Королицкий. – К.:
Тимпул, 1984. – 192 стр.)

Пещера, извор и яр гайдука Бакира

...Речной теплоход «Павел Ткаченко»
причалил к берегу в районе лесного озера,

находившегося в Трифауцком лесу. На берег сошла очередная группа туристов. День жаркий, нещадно припекает солнце, и, прежде чем искупаться в лесном озере, туристы направляются к бьющему из-под скалы источнику. Водой наполняются бутылки, кружки, термосы, стаканы. Холодная, с привкусом январского морозца вода нравится всем. Бритоголовый сибиряк, освежив лицо, зарокотал густым басом: «Эх, хороша водица! Как этот фонтанчик называется?» Отдыхавший у источника старик в соломенной шляпе, с «десагами» (перемётными сумами), полными городских покупок, громко откашлялся и сказал: «Есть у извора имя. Гайдуцкий это извор. Бакировский...»

...Атаман Бакир остановил карету и, резко открыв дверцу, приказал: «Выходи!». Седой боярин, придерживая рукой кривую саблю, неуверенно ступил с подножки на землю. Не глядя на Бакира, спросил: «Сколько золотых за мою жизнь отдать?». Гайдук усмехнулся: «Я твою жизнь в медный грош не ставлю, боярин!». Гайдуки весело переглянулись. Бакир приставил к горлу боярина турецкий кинжал: «А вот холопы твои – в большой цене у меня. Многих ты обобрал, многих в рабство оттоманское отдал, многих жизни лишил. Пора и расчёт произвести...»

Боярин зло скривил губы: «Недобрый час избрал, гайдук! Послан я господарём за Днестр к москалям помощи просить, чтоб изгнать турок с нашей земли!».

Бакир насторожённо глянул боярину в глаза: «А не врёшь? Что-то не вижу у тебя поклонной грамоты к московскому царю!». Боярин высокомерно усмехнулся: «Что же, мне её под нос каждому холопу совать?». Глаза Бакира посуровели. «Говори, да не заговаривайся, боярин! Не то...» – гайдучьи брови сошлись над переносьем. Боярин вытащил из ножен саблю. Бакир рванул свою и только тогда заметил, что боярский клинок обмотан грамотой. «Отпущу тебя на сей раз, потому как нынешним днём праведному делу служишь. А вернёшься из Московии, с холопами своими по добру разочтись, а не то...»

Усаживаясь в карету, боярин попросил: «Проводи до Днестра, Бакир! Слышал я, и другие людишки в этих лесах балуют». Бакир оглянулся на хмурые лица гайдуков. У каждого в глазах – упрёк. Каждый досадует, что такого кровососа Бакир живым отпускает, да ещё и без выкупа. «Нет, боярин, сам доскачешь...» И он устало присел на камень у лесного извора...

С того дня, как монах-расстрига стал гайдуцким атаманом, серебряный родничок, бывший из-под скалы на крутом лесистом берегу Днестра, манил к себе Бакира. С весны до поздней осени жил Бакир в этих местах. А зимой уходил со своими лесными братьями в пещеру, которую выбил в меловых скалах в пору монашества. Там был сложен очаг. Провёл он в пещеру и тонкую струйку источника, что сбегал раньше по зелёному косогору на скалы. Непросто было стражникам подобраться к пещере Бакира. Не раз гайдук отсиживался в ней до лучших времён. А приходила весна, оживали

воды и уводил он гайдуков к заветному источнику. Вот и повстречался ему в этих местах у брода боярин с поклонной грамотой...

Только боярская карета скрылась за деревьями, как с разных сторон бросились на неё конные янычары. Гайдуки вскочили на коней, чтобы уйти в леса, но Бакир поднял саблю. «Не брат нам боярин, но дело, которому он сейчас служит, – кровное нам и земле нашей. Не дадим янычарам взять его в полон. Вперёд, гайдуки!».

Лес зашумел от лихого гайдуцкого посвиста. Жестокой была схватка. Много гайдуков погибло, но янычар задержали. Боярин ушёл за Днестр. В том бою был смертельно ранен Бакир. Умирать он пришёл к своему роднику. Припал к нему пересохшими губами и так умер, загребая воду руками...

«С тех пор прошло много времени, но и сегодня гайдуцкий извор утоляет жажду страждущего, бодрит уставшего...» – завершил свой рассказ...

Любарская Клара

(Любарская, Клара. Памятник из Бершади: Воспоминания о предвоенных, военных и послевоенных годах/Клара Любарская; изд. и ред. Давид Хахам. – Израиль, 2003. – Доступно: http://ram-zes1980.io.ua/album_50040)

Начало войны

Началась война, и нас, комсомольцев, определили дежурить - каждый раз на новое место. Когда впервые бомбили Бельцы, почти все его жители устремились в Сороки, к переправе через Днестр. Тогда жители Сорок не смогли попасть на паром, более того: в течение нескольких дней мы не имела возможности даже близко подойти к берегу.

В один из таких дней налетели самолёты и начали стрелять по парому. В результате бомбёжки трос у парома оказался перерезанным, и паром устремился вниз по течению. Возвратить его назад не было возможности. Тогда власти обратились к мастеровым людям города, просили изготовить новый паром. Нашлось много таких людей, в том числе - мой отец. У него были доски и столярные инструменты. Мы посчитали, что если отец будет работать на переправе, то его семью быстро пропустят на паром. Но случилось всё не так: сначала пропустили семьи с маленькими детьми, потом на нём оказались те, кто был понахальнее, а нам так и не удалось попасть на новый паром...

Прошла ещё парадней. Однажды мы услышали стрельбу. В сторону Сорок продвигались стремительно немцы и румыны. Тех, кого советская власть успела мобилизовать в армию, начали уходить из города, остальные остались наедине со своей бедой.

Несколько дней в городе было безвластие, продолжалась перестрелка, налетали самолёты, бомбили город, выходить на улицу было опасно и боязно: не знали, откуда может вылезти немец или румын. Так мы сидели по домам - без еды и воды. Воду тогда носили из колодца.

В один из дней мы услышали, что кто-то бьёт в барабан и вызывает всех выйти на улицу. Со страхом, но все выглядывали, чтобы узнать, что к чему. Барабанщик объявил всем, кто прятался по домам, что они должны собраться на площади. Это была не настоящая площадь, а большой двор внутри двухэтажного дома.

Когда мы пришли туда, то мужчин сразу отделили и повели куда-то на работу, а женщин, детей поставили в ряд, и каждый ребенок должен был стоять возле своей матери. Там были румыны, среди них - даже бывший начальник румынской полиции города. Он знал многих людей, а кого не знал, расспрашивал, кто они такие. Этот румын составил список всех женщин и детей (знаю, что до 1998-го года архив с этими списками находился в Канаде, а потом списки передали в Бруклин (США), и они попали в руки нашей землячки Тамары Вайнер (в девичестве - Шварцман), которая работает в международной организации «Клаймс конференс»; она нашла в этих списках нашу семью: маму и трёх девочек, а также мать и детей моих двоюродных сестёр; эти документы могут быть хорошим доказательством для тех, кто оказался под оккупацией или попал в гетто!).

Во дворе двухэтажного дома нас продержали до вечера. Еды не давали. Единственным нашим утешением был колодец во дворе, и воду пить можно было вдоволь. Вечером вернулись мужчины, и тогда всем велели расходиться по домам.

Нас собрали в субботу, а на следующий день, в воскресенье утром, мы узнали, что в большую городскую синагогу привели партию людей, которых задержали на границах и которые думали эвакуироваться. Они были задержанными, а мы считались свободными. Когда нас отпустили, мы ходили к ним, носили воду и другие продукты, которые могли найти дома.

Через два дня оккупанты собрали сорок мужчин, известных в городе людей: пожилых, средних лет и детей. Были среди них и мой знакомый парень - Идел Берехис, а с нашей улицы - Аврум Хан 14-ти лет. Яшан Сухер и его сын, юноша тоже 14-ти лет, а также наш сосед - молодой рэбэ Анчел Ашкенази. Присутствовали там и немцы. Отвели всех на Бекировский мост, велели выкопать яму и всех расстреляли. После этого они опять послали барабанщика известить, чтобы все евреи собрались с вещами возле синагоги, где уже находились задержанные. Погода была ужасная: лил

сильный дождь. Пришлось взять с собой боты, ботинки и зимнее пальто, хотя на дворе стоял июль. Возвратились мы домой только через три года...

По дороге в гетто

Нас присоединили к задержанным людям, отвели в Косоуцкий лес. Погода была плохая: шли дожди, земля была мокрая. В лесу мы пробыли три дня. Каждый день нас собирали вместе, требовали, чтобы мы отдали всё, что имели при себе: личные документы, ценные бумаги, документы на дом, деньги, вещи, драгоценности. На третий день нас привели к Днестру и через понтонный мост, который «советы» не успели разобрать, переправили на другой берег.

Когда мы пришли в городок Ямполь, нас разместили в пустых домах. Дом, в который мы попали, был маленький: две небольшие пустые комнаты, но людей в доме было так много, что там не на чем было лежать, и даже сидеть было тесно. Дверь не закрывалась, да и брать там было нечего.

Как только стемнело, в дверях появились пятеро солдат с фонариками: два румына и три немца. Они пришли искать девушек. Среди находившихся в доме были люди старшего, среднего возраста, а из молодых - только я и мои сестрички. Сестрички куда-то затолкались, спрятались так, что их не было видно, а я оказалась на виду - видимо, кому-то уступила место при этой тесноте. Один немец с пистолетом подошёл ко мне, второй стоял у дверей, а третий подошёл к моей маме, которая очень кричала и плакала. Я хоть и учила немного немецкий язык, но разобраться с ними не могла, а вот с румынами могла толковать. Румыны стояли в стороне, и я заговорила с ними по-румынски. Я сказала им, помню, следующее: «Вы - молодые ребята, может быть, женатые, а, может, и нет, так представьте себе, что ваша жена, или сестра, или верная подруга попали в такое положение, как бы они себя чувствовали и как бы вы на это посмотрели? Так что умоляю вас смилостивиться и увести их. Я с ними толковать не могу, а вы, надеюсь, войдёте в моё положение!»

Мир не без добрых людей: румыны что-то сказали немцам и увели их. Видимо, сказалось то обстоятельство, что моя семья плакала, и все, кто находился в домике, тоже плакали, никак не могли успокоиться от волнения. А я до сих пор вспоминаю этот эпизод и удивляюсь, как нашла в себе силы беседовать с солдатами...

После этого было решено, что я и мои сестрички больше не останутся в этом домике. Там был небольшой дворик, где росло немного кукурузы. Несмотря на то, что земля была мокрой от стольких дождей, мы там устроились и считали это место более надёжным. Потом слышали крики и рыдания в других домах. Наследующий день некоторые люди пошли по городку, нашли ещё несколько пустых домов. Они перешли туда, и в нашем домике стало свободнее: можно было хоть лечь на пол и выпрямить ноги.

Кушать было нечего, люди пошли искать еду. Где-то узнали, что за городом есть консервный завод. Те, кто первыми туда попали, ещё успели взять закрытые баночки, а те, кому достался полуфабрикат, сильно заболели. Наша семья не ходила на консервный завод - мы только в городке искали, что бы купить из еды или поменять на какие-то вещи.

В Ямполе мы пробыли неделю. Потом нас собрали и сказали, что отпускают домой, в Сороки. Но когда нас солдаты повели, мы их спросили, зачем они нас ведут в Сороки: уж туда мы сами попадём. Они ответили, что провожают для того, чтобы никто на нас не напал.

Когда пришли в Сороки, нас не отпустили по домам, а привели к тому месту, где находились синагоги. Там всех разделили: мужчин - в одну синагогу, женщин и детей - в другую. Мужчин повели на работу. Так как моя мама не хотела, чтобы её отец пошёл на работу, она взяла его с нами. Конечно, дедушка жил с нами тайно: когда случались проверки, его клали поперёк, чем-то накрывали и все ложились на него.

Дедушка оказался с нами вот каким образом. Он жил с бабушкой в городке Вадул-Рашков, имел там большой, хороший дом и магазин тканей на соседней улице. Когда пришли «советы», они сразу, несмотря на то, что в городке были люди побогаче, пришли к дедушке и конфисковали его магазин, состоявший из двух комнат, всю ткань, а в дом дедушки начальник вселил своего сына с женой и троих его детей.

От досады бабушка сильно заболела. Они с дедушкой оставили в своём доме сына Шмила, его жену Хону, троих внуков, а сами вдвоём приехали к нам в Сороки, чтобы бабушка вылечилась, но ей уже никто не мог помочь: 4-го сентября 1940-го года бабушка умерла и была похоронена на еврейском кладбище в Сороках. Так дедушка остался у нас.

Когда мы находились в синагоге, то выходить из неё никому не разрешали. Только женщины-молдаванки, которые узнали, что там находятся евреи, приносили в синагогу продукты, и те, кто имел какие-то деньги или вещи, обменивали их на продукты или покупали. Синагога была почти уничтожена, всё было разбросано, разорвано, свитки Торы «гоим» выбросили на улицу и расстелили на тротуаре в тех местах, где были лужи от дождя.

Через улицу от синагоги находился наш дом. Однажды мама и сестричка Минця тайком вышли на улицу и, пробравшись между домами, подошли к нему. В доме всё уже было разграблено, подушки разорваны. Мама и сестра взяли там несколько мелочей, фотографии были разбросаны, сестра собрала их в какую-то тряпку, и таким образом у нас сохранилась хоть какая-то память о прошлой жизни... А ещё они зашли в сарай и взяли там несколько кусков мыла. Затем также осторожно возвратились.

В синагоге мы находились дней десять. Затем в одну из суббот подъехало несколько телег, и нам велено было собираться. На телегах повезли больных и малых детей. Вся наша семья шла пешком и, как обычно, приходила к

месту отдыха или ночлега последней. В тот раз нас привели в лес близ села Александру чел Бун (село названо в честь молдавского господаря Александра Доброго!). То место в лесу, где мы находились, было отгорожено, и нас никуда не выпускали. Только у забора можно было что-то купить, когда местные крестьяне приносили продукты. В этом лесу многие евреи умерли, особенно старики и маленькие дети. Причины смерти были разные: от жары и перегрева, от жажды, голода, инфекционных заболеваний. Там, в лесу, среди евреев появились первые жертвы. Хотя кругом был лес, нас держали на открытом месте, где палило солнце. Мой отец взял нож, нарезал веток и кое-как сделал шалаш, но солдаты, охранявшие нас, сказали, что этого делать не разрешается. Нам пришлось уничтожить его...

По дороге в Бершад

После Судного дня нас тоже собрали с пожитками и вывели за город, пообещав, что отправят домой, в Сороки. По дороге у нас забрали всю посуду и повели через сёла. Если приходилось ночевать, то заходили в какой-нибудь двор, там мы ложились на землю и спали. Если кому-то удавалось выйти, что бывало очень редко, или к нам подходили сельчане, кто-нибудь продавал или обменивал вещи на продукты, а когда такого случая не было, то целый день ходили голодными.

В один из вечеров мы подошли к Сорокам, но в город не вошли, а поднялись на гору и направились в сторону Косоуц - села, расположенного севернее города на расстоянии восьми километров, тоже на берегу Днестра. Была поздняя ночь. На берегу реки мы переночевали. Утром нас подвели к понтонному мосту и переправили на противоположный берег Днестра. Там был, видимо, каменный карьер: высокая гора была прямая, как стена. На эту стену нужно было взобраться. Сделать это было очень тяжело, чуть поднимались и падали обратно, а о стариках и говорить нечего: они не могли преодолеть такое препятствие. Я стала свидетелем такой трагедии, которую описать невозможно: если у стариков и старух не было близких, так им помогали как могли чужие люди; если же у них были дети и внуки, они из-за стариков не могли подняться. Пришлось им тоже остаться внизу, а это, безусловно, привело к тому, что их либо расстреляли, либо живьём бросали в Днестр...

Ройтенберг-Калихман, Раиса

(Хахам, Давид. Дорогие вы, мои учителя! (Слово об учителях-евреях молдавского городка Сороки и Сорокского уезда)/Давид Хахамю – Израиль, 2005. – 95 стр.)

Сороки

Люблю я пенье соловья,
Бекировские рощи.,
Стоять в истоке у ручья,
Смотреть на звёзды ночью.
Люблю я первый майский дождь
И ветерок весенний...
Люблю, как пахнет в поле рожь,
И яблоней - цветенье...
Люблю я тополиный пух -
Его хаос полёта...
Люблю, как замирает дух
На карусели взлётной.
Люблю шагать в тиши ночной,
Мечтать о чём-то длинном,
Следить за мелкою волной
Днестровской, серо-синей.
Люблю смеяться и грустить,
Люблю веселье, пляски,
По лужам босиком ходить
И слушать на ночь сказки.
И на Днестре встречать восход,
Закаты золотые,
Смотреть, как трогается лёд
Бушующей стихией...
Люблю в горах ходить-бродить,
А у костра - петь песни...
Ещё люблю тебя любить
И быть с тобою вместе!

Трайста Иван

(Трайста, Иван. Если ты живёшь в
Сороках... Доступно:

<http://www.soroki.com>)

(композитор Борцов Владислав)

Если ты живёшь в Сороках...

С земли поднимается лёгкий дымок,
С утра просыпается наш городок,
И с песнями птиц новый день настаёт,
Он радость на крыльях несёт.

Ласкают прохладой воды Днестра
И шумом волны пробуждают дома.
Наш город студентов, наш город труда,
Его не забыть никогда!

Если ты живёшь в Сороках,
Сбудутся твои мечты,
Счастье ты найдёшь в Сороках,
Вечно будешь молод ты!
Смех и музыка – в Сороках,
Песни над Днестром плывут.
Это значит, что в Сороках
Юные сердца живут!»

Урусов С. Д. Князь

(Урусов, С. Д. Записки губернатора:
Кишинёв. 1903—1904 г. / Князь С. Д.
Урусов. — М.: Изд-во В. М. Саблина, 1907.
Доступно: http://www.belousenko.com/books/urusov/urusov_zapiski_gub.htm#11)

«Записки Губернатора»

.... Я не знаю в России уездного города,
который мог бы сравниться с Сороками по красоте
местоположения. Хорош Ржев на Волге, но ему не
достает южного солнца, разнообразия
световых оттенков и живописных изломов
постепенно возвышающегося речного берега.
Дома города Сорок, рассыпавшись в

беспорядке по склону горы, спускаются к самому берегу Днестра, и летом тонут в зелени садов и виноградников. Я остановился, по приглашению местного председателя земской управы Алейникова, в его доме, в верхней части города, и провел интересный вечер в кругу его семьи, состоящей из стариков – отца и матери Алейникова, несколько близких знакомых этого почтенного и симпатичного семейства не только не мешали, но, напротив, содействовали спокойному и приятному настроению, которое я испытал в тот вечер, получив возможность отдохнуть от официальных встреч и деловых разговоров.

Попросив местного исправника не являться ко мне на другой день утром ранее 10 часов и назначив прием местных служащих с 11-ти, я задумал доставить себе редкое удовольствие – пройтись пешком без провожатых и посетить пригородный плодово-виноградный питомник еврейского колонизационного общества, или «Еко», как он сокращенно назывался. Я встал с утра в 6 часов, стараясь не шуметь, и обманув бдительность стоявшего у ворот караульного городского, удачно вышел из дома, никем не замеченный. Дорогу в „Еко“ я узнал еще накануне, и потому без всяких затруднений дошел, в полчаса времени, до интересовавшего меня питомника.

„Еко“ заслуживает упоминания как образец хозяйства, в котором все работы производятся исключительно учениками евреями, без наемных работников. Во главе этого учреждения стоял ученый агроном Этингер, также еврей, под руководством которого велось дело распространения знаний и навыков по плодоводству как среди учеников, так и среди всех интересующихся фруктово-виноградной культурой, благодаря чему население уезда имело в еврейском питомнике как бы даровой опытный сад. Хотя все расходы по содержанию питомника оплачивались парижским центральным комитетом еврейского колонизационного общества, но как советы и указания, так и посадочный материал давались администрацией «Еко» всем без исключения садовладельцам, желавшим поднять культуру своих садов. Любой садовод, как крупный, так и мелкий, без различия национальности и общественного положения, мог обратиться к Этингеру, изложить ему свои желания и потребности и получить не только указания и материал, но даже непосредственное содействие, так как руководители питомника охотно выезжали, по первой просьбе, для осмотра вновь закладываемых садов, а затем по временам навещали их с целью проверить правильность ухода за новыми плантациями. Благотворное влияние этого питомника на развитие и улучшение местного садоводства, в особенности мелкого, подтверждали мне многие местные деятели, и я с любопытством подошел к воротам сада, который не трудно было узнать среди тянувшихся вдоль большой дороги других насаждений.

Сельскохозяйственная практика всегда относится к сельскохозяйственной теории с некоторым недоверием. Я с удовольствием, бывало,

читал, что какая-то корова, schwarze Jette, дала, где-то в Швейцарии, своему хозяину 400 ведер молока в год и что французский агроном добился урожая пшеницы в 400 пудов с десятины, но никогда не рассчитывал увидеть таких результатов в своем имении. Слышал я много о подчинении природы труду и искусству земледельца, об иностранных огородах и садах, но в моем хозяйстве всегда как-то так выходило, что не я управлял природой, а она мной, и потому скептицизм не только русского крестьянина, но и русского помещика по отношению к научной агрономии всегда казался мне извинительным и понятным. Казенные учреждения, министерские школы и опытные станции, которые мне приходилось видеть, не вселяли ни в ком из их соседей веры в грядущее торжество новых слов сельскохозяйственной науки. Но то, что я увидел в «Еко», заставило меня поверить в возможность применения научных данных к воспитанию растений, и я впервые отдал себе ясный отчет в том, что сельскохозяйственные книжки не только приятное для живого воображения чтение, но и реальная сила.

На тридцати десятинах разрыхленной черной земли питомника не было видно ни одной сорной травки. На грядках и куртинах, разделенных друг от друга узенькими дорожками, стояли, правильными рядами, прямые, как стрелы, крепкие, стройные деревца яблонь и груш, разного возраста и разных сортов; ни одного кривого, ни одного больного, ни одного задержанного в росте дерева я там не увидел; все росло по приказу и по рисунку. Виноградная лоза, предназначавшаяся для плодоношения, не смела расти вверх и прижималась к земле в виде тонкой ветви с небольшими листьями; но, по другой стороне дорожки, её сверстница, однолетняя лоза, предназначенная для черенков, была подвязана к столбам, немного меньше телеграфных, и, к концу деля, обвивала их совершенно, густо покрывая столбы своими широкими листьями. Плоды на взрослых деревьях были без пятен, гладкие, одинаковые по всему дереву и легко могли быть определены по сортам, помимо надписей на дощечках, благодаря совершенно точному сходству с рисунками, помещенными в плодовом атласе.

Образцовая сушильня для плодов и овощей, а также фабрика консервов, которые я застал в полном ходу, дали возможность видеть заготовление произведений питомника в прок и на месте убедиться в чистоте выработки и высоком качестве получаемых продуктов.

Очень интересное зрелище представляли собой евреи, большую частью подростки, трудами которых исключительно велись обработка земли, уход за растениями и выработка консервов. Здесь не было видно испуганных, худых лиц, тощих, болезненных форм и робких, неуверенных движений. Краснощекие, смуглые юноши с блестящими глазами, широкими плечами и мускулистыми руками, которых я увидел в „Еко“, напомнили мне еврейское сказание о сильных людях полей, которых библия противопоставляет кротким людям, живущим в шатрах.

К концу осмотра я уже был не один: из города примчалась полиция,

обеспокоенная исчезновением губернатора, и я был доставлен обратно в Сороки при подобающем антураже.

По окончании обычного приема должностных лиц разных ведомств, с которыми надо было поговорить с каждым отдельно, я вышел к просителям, принял и выслушал разные просьбы и жалобы, осмотрел бегло городские учреждения и затем, простившись с гостеприимной семьей Алейниковых, отправился по приглашению местного уездного предводителя дворянства Б. к нему в имение. Там я увидел процветающее хозяйство Б., который не походил на большинство бессарабских помещиков, ведущих обыкновенно праздную, городскую жизнь. В.И. Б. трудился, не покладая рук; все ему удавалось, и он быстро богател. Размах его хозяйственных планов и предприятий был очень широк. Мы осмотрели только что выстроенную им образцовую мельницу, замечательную свинарню на несколько сот свиней, прекрасный конный завод и конюшню с породистыми лошадьми, после чего я уехал в Кишинев. С делами и учреждениями Сорокского уезда я ознакомился очень поверхностно, но с местными деятелями завязал очень хорошие отношения. Б. и Алейниковых я считаю до сих пор в числе своих добрых знакомых...

Хахам Давид

(Хахам Давид. Сороки в зеркале литературы. Доступно: <http://soroki-navsegda.ucoz.ru/publ/>)

Основной текст создан в Израиле в 2005-м году

Моей внучке Саше, уроженке Сорок

Сороки в зеркале литературы

«Я жил во многих городах и странах,
Но что бы ни случилось там со мной,
Везде и всюду повторял я неустанно,
Что лучше всех – мой городок родной!

Здесь суждено когда-то было мне родиться,
Здесь пребывал родительский мой дом,
Здесь я встречал родные сердцу лица
И вспоминал здесь чаще о былом.

Спалось мне здесь всегда светло и чисто,
Преодолеть здесь мог беду, сомненья, страх,
И в сумерках легко было спуститься
На берега любимого Днестра.

И где б ни слышал тёплых, добрых слов,
Но лишь к тебе вновь возвращаюсь я домой
Через страдания лет и всплески горьких снов
Чудесный ты, мой городок родной!»

В 160 километрах к северо-востоку от Кишинёва, столицы республики Молдова, на правом берегу реки Днестр, в изумительно красивой ландшафтной зоне между излучинами реки и отрогами Карпатских гор расположился городок Сороки. Здесь я родился, окончил школу, до и после университета работал, преподавал, отсюда репатрировался в начале 1990-х годов. И хотя в моей жизни были другие большие города, в которых приходилось жить и работать: Донецк, Мурманск, Казань, Хайфа, — чудесный городок на берегу Днестра остался навсегда для меня самым дорогим и близким. Здесь живут многие из тех людей, которых я близко знаю; здесь родилась моя единственная внучка Александра, ей посвящена эта книга. До сих пор «городок с птичьим названием», как назвал его однажды писатель Борис Полевой, продолжает меня волновать. Я всегда старался и ныне стараюсь бывать в нём как можно чаще...

«Мой город Сороки, твой берег высокий,
Тенистые улицы, пух тополей
Мне снятся ночами, стоят пред глазами
В далёкой теперь загранице моей.

Я вижу знакомые лица прохожих,
Встречаю их среди цветочных аллей.
Они на друзей моих детских похожи...
Я помню многих из этих людей!
Пусть светятся радостью милые лица!
Пусть счастье в Сороках войдёт в каждый дом!
А мы, сорочане, живя за границей,
Храним облик города в сердце своём!»

...Сороки прославили многие известные люди. Хочу назвать лишь некоторых из них. В Сороках родились: еврейский поэт и прозаик ^ Давид Сельцер, живший в США с 1920-го года; художник и график Исаак Биленький; композитор и дирижёр Олег Мильштейн, живущий ныне в Германии; известный преподаватель математики Лев Лейзерман; знаменитый юрист Давид Флексор; психиатр, кандидат медицинских наук Михаил Маламуд; известный физик Израиль Чайковский; химики Иосиф Койфман и Аркадий Колкер (живут в Иваново); знаменитая русская женщина-режиссёр Кира Муратова; поэтесса и бард Лилия Хайлис, живущая ныне в Калифорнии (США); видный организатор строительного производства в Оренбургской области Евгений Шпицман, генеральный

директор открытого акционерного общества "Еманжелинский ремонтный завод" в Челябинской области Борис Швагер... В Израиле многие мои земляки работают в министерствах строительства и сельского хозяйства, Электрической компании, Управлении железной дорогой, других важных учреждениях и организациях. Назову лишь нескольких из них: Хаим Пинкис, Лев Кучук, Эмиль Койфман, Ефим Рабинович. Здесь проживают около 20-ти моих одноклассников, а также многие мои ученики. Два депутата городских советов – выходцы из Сорок, один из них – ныне заместитель мэра города Мигдаль а-Эмека, мой бывший ученик Сергей Окландер. Другой – депутат горсовета Реховота, бывший директор педучилища Михаил-Абрам Гринзайд.

Как уже было сказано, Сороки воспеты в стихах и песнях, прозе и кинопроизведениях. Целый ряд знаменитых молдавских фильмов 1960-х – 1970-х годов снимались в Сороках: «Атаман Кодр», «Путешествие в апрель», «Зарубки на память», «Лэутары». Сороки одно время даже называли молдавским «Голливудом». А в небольшой книжечке – «Белая коза с серебряным колокольчиком» – рано ушедшая из жизни Светлана Якир...

... Прекрасным было моё местечко Сороки. Кто не видел Сорок, тот не знает, что такое красота... Я помню каждую улицу, улочку, переулок, каждый забор, который я перепрыгивал, каждый двор, где играл, и каждый дом, дверь, в которую стучался, и где не раз мне давали краюху хлеба и глоток воды. Я вижу те картины, родные и любимые образы евреев и христиан, моих добрых знакомых, с которыми я бродил вдоль живописных берегов Днестра. Пусть же они продолжают жить во мне и на этой земле до тех пор, пока поэты не перестанут воспевать вчерашний закат, чтобы осветить завтрашний рассвет!...

Да-да-да! Нет-нет-нет!

(Песня о нашем родном городке)

Музыка Бориса Шлафмана

I

– Скажи нам, где твои находятся истоки? –
Хотят узнать об этом все, с кем знакомлюсь я.
– В Молдове есть прекрасный городок Сороки.
Там, в Приднестровье милом, – родина моя.

Почти что двадцать лет прошло, как мы расстались.
Такой большой, солидный и очень важный срок
Мы в мыслях столько раз туда уж собирались...
Но редко навещаем родной наш городок.

Припев:

Да-да-да! В Сороках этих я родился.

Да-да-да! Я долго жил там и учился.

Нет-нет-нет! Я не забуду милый облик твой!

Да-да-да! Там жило долго моё племя.

Да-да-да! Его покинул я на время...

Нет-нет-нет! Не навсегда! Ещё вернусь домой!

II

По улицам твоим уверенно шагаю,

В свою родную школу часто захожу,

Знакомых очень многих там всегда встречаю,

Улыбки, речи близких я в памяти держу.

И, несмотря на то, что вдаль уходят годы,

Тебя, любимый город, по-прежнему люблю!

Прекрасную всегда, цветущую природу

Для нас и для потомков я сохранить молю!

Припев...

III

Тут много разных мест, святых и близких сердцу,

Напоминают всё о днях моих былых.

Я в прошлое сейчас на миг открою дверцу –

И захлебнусь от счастья объятий их крутых!

Пока живу, Сороки будут в сердце, знаю!

И права не дано оттуда их изгнать.

Горжусь, что у меня есть родина такая,

Она близка мне так же, как дочь, отец и мать.

Припев...

Бужеровка

Давид Хахам О нашем городе
(из цикла «Вспоминаю город мой!»)

... Местность, а позднее - село Бужеровка, были первоначально частным владением. В одном из юридических документов, датированных 4 мая 1653 года, указывалось, что некто Врабие из села Парканы продал часть своего имения некоему Брахею из Ямполья при свидетелях из «Бажурока» (именно так, без буквы-звука «в»!). Но прошло ещё 100 лет - и село стало государственным владением. До наших дней дошёл документ,

датированный 8-м ноября 1756 года, в котором сказано, что господарь Молдовы Константин Раковицэ (правил дважды: в 1749-1753 и в 1756-1757) дарит село Божероука Хушскому епископату (Молдавское княжество в средние века было разделено на три епископата, расположенных в Романе, Радауцах и Хуше, ныне они все - на территории Румынии; в Романе правил архиепископ, а радауцкий и хушский иерархи носили сан епископов; все они были самостоятельны и не зависели друг от друга - Д.Х.), которому подчинялись все церкви Сорокского «цинута» (уезда, района). В благодарность господарю, видимо, за этот подарок ближайший приток Днестра, протекавший по соседнему рву чуть севернее, называли Раковэц (Раковицэ), как и село Раковэц, которое появилось примерно в то же время в 15 километрах юго-восточнее Сорок, на правом берегу Днестра. Судя по границам, указанным в документе господаря, имение Бужорзука являлось «частью местечка Сорока» и простиралось по территории между сёлами Рубленица, Косэуцы и рекой Днестр, то есть получается, что оно было даже больше, чем сам городок Сороки. На границе Сорок и Бужеровки стояла Сорокская крепость, а паромная переправа через Днестр тогда располагалась тоже в Бужеровке (как и сейчас!). Однако по каким-то причинам Хушскому епископату Бужеровка не понравилась, и спустя четыре года (1760-1761) его руководители обменяли Бужеровку вместе с паромом на другое село из «цинута» Фэлчиу (ныне тоже территория Румынии).

Владельцем Бужеровки стал логофет (напомню, что в Молдавском княжестве так называли главу канцелярии господаря и хранителя государственной печати; в отсутствие господаря логофет выполнял его функции; через логофета проходило оформление государственных бумаг; позже появились титулы «второй логофет» и «третий логофет» - их могли носить сразу несколько лиц; термин «логофет» проник в Молдавию из Византии через Болгарию) по имени Штефан Босие, который позже завещал это село своему родственнику. Проходит ещё полвека - и Бужеровка в 1814 году становится собственностью некоего «клучера» (боярский чин того времени) Николае Черкеза. В 1827 году именно он, Николай Черкез, возводит в центре села каменную церковь, освящённую в честь Святого Дмитрия (сегодня эта церковь расположена рядом с турбазой). При нём же на границе Сорок и Бужеровки, на самом высоком месте Божьего рва, в 1842 году была возведена Кафедральная православная церковь - одна из самых величественных и красивых на севере Молдавии. Проходит ещё 32 года - и владельцем села Бужеровка в 1859 году становится генерал Александр Черкез, сын Николая Черкеза. Дочь Александра, Любовь, вышла через двадцать лет замуж за русского предпринимателя Александра Панина, и Бужеровка становится собственностью семьи Паниных. Александр в 1880-х годах возводит на

северной окраине села небольшой спиртзавод, на котором числилось 20 наёмных работников. Были среди них и евреи...

Во второй половине XIX века в селе Бужеровка открылась начальная школа, где языком преподавания был русский язык. Русскоязычных граждан в Бужеровке становилось с каждым годом больше. После революции и гражданской войны здесь поселились многие беженцы с соседней Украины. К 1923 году в Бужеровке числилось 300 жилых домов, 1980 жителей. Здесь имелись паровая мельница, три водяных мельницы, смешанная начальная школа с молдавским и русским языками обучения, сельская почта, своя примэрия (сельсовет). В 1925 году село Бужеровка было включено в городскую коммуну Сорок. Оно стало одним из микрорайонов города наравне с Нагорной, Нижней и Центральной частями. В 1933 году здесь действовала городская начальная школа, в которой обучалось 159 учеников из 357 учеников села школьного возраста (5-16 лет). Их обучали Филипп Галисевич, Анна Лупашку, Ион Гуцулан, Георге Лупашку.

В послевоенные годы в селе действовал свой сельсовет, был создан колхоз. Обе церкви закрыли. На берегу Днестра в районе Бужеровки много лет работал городской пляж. 21 декабря 1960 года указом президиума Верховного совета Молдавской ССР село Бужеровка было объединено с городом Сороки в единый населённый пункт, село было исключено из регистра самостоятельных населённых пунктов республики. За последующие сорок лет здесь были построены важнейшие городские предприятия: завод «Электробытприбор» (позднее - завод технологического оборудования союзного значения), автопарк № 7, автобаза № 11, консервный завод, трикотажная фабрика, хлебоприёмное предприятие, хлебозавод, молокозавод, передвижная механизированная строительная колонна № 55, завод стройматериалов и другие. Здесь работала неполная средняя школа № 5, которая в начале 1970-х годов прекратила своё существование в связи с переходом сюда в новое современное здание молдавской средней школы № 1. Тогда же была возведена на берегу Днестра многоэтажная туристическая база «Виктория». Вокруг трикотажной фабрики и напротив неё был возведён жилой городок многоэтажных и многоквартирных домов. Севернее Бужеровки в 1960-х годах была поставлена сначала городская телевизионная антенна, а затем началось строительство микрорайона Новые Сороки, состоящего сегодня из тридцати с лишним многоэтажных и многоквартирных домов. В начале 1980-х годов здесь были также построены многоэтажное общежитие культпросветучилища и новая школа-гимназия. Сегодня микрорайон Бужеровка окружён со всех сторон многоэтажными домами, и многие его жители даже не догадываются, что

у этого жилого микрорайона - бывшего самостоятельного села - своя отдельная многовековая непростая история...

На Бужеровке, как мы традиционно называли этот микрорайон, в течение многих лет проживали евреи. Помню, что в мои школьные годы сразу после «Пельменной», напротив церкви, проживали семьи Берелехис, Шапиро, Богомолец, напротив «Сельмага» проживала семья Барг, напротив 1-й школы - семья Рабинович. На Бужеровке работали многие сорокские евреи: в Доме быта, на турбазе, в школах № 1 и № 5. И вообще - Бужеровка, как в целом и весь город Сороки, - нам, евреям, никогда не была безразлична. Впрочем, то же касается и Нагорной, Нижней, Центральной частей нашего городка, о которых я собираюсь рассказать в своих дальнейших статьях.

Центральная часть городка Сороки, или «Асфальт»

...У меня нет точных свидетельств, когда возникла эта часть города, но я предполагаю, что именно с него город наш и начинался, когда появился в середине XV века. Его периметр я ограничиваю примерно крепостью - на востоке, бывшей улицей Пушкина - на севере, улицами Красноармейская и Крупская - на западе, 25-го октября и Щорса - на юге. «Сердцем» города являлась нынешняя улица Эминеску, ранее - 28-го июня, а в народе, как известно, она много лет называлась «Асфальт», потому что была единственной асфальтированной улицей. В пору моей юности «Асфальт» почти не использовался как транспортная артерия, поэтому в городе он был своего рода «Бродвеем» - местом массового гуляния три раза в неделю: в субботу, воскресенье и среду. В эти же три дня на площадке рядом со старым Домом культуры проводились танцы, и мы, молодые люди, разумеется, не могли пропустить этого общегородского мероприятия. И хотя большинство прогуливавшихся людей на танцы не ходили, но здесь мы встречались, обменивались новостями и впечатлениями, знакомились друг с другом, а также с приезжими в наш город людьми. Здание Дома культуры, как, впрочем, и другие дома, расположенные «на Асфальте», имели оригинальные архитектурные особенности, напоминали дома в Европе (они были построены в конце XIX или начале XX веков, явно отличались от безликих архитектурных сооружений первых послевоенных лет). В самом начале «Асфальта» возвышалось здание бывшей земской управы - с широкой лестницей, резной дверью, высокими потолками, просторными помещениями. Здание было построено в конце XIX века, а после 2-й мировой войны здесь размещался сначала учительский институт, затем - главный корпус Сорокского педагогического училища. Справа от этого здания был разбит в начале XX века большой тенистый парк с фонтаном. Слева в течение многих послевоенных лет мы видели только фундамент, заложенный, видно, ещё до войны. Лишь в середине 1960-х годов на этом фундаменте была возведена городская поликлиника.

Привлекал наше внимание и двухэтажный дом из красного кирпича явно европейской (или даже американской) архитектуры, в котором после войны проживали семьи Колкер, Белинских, Уваровых и других. Таких домов в Сороках было несколько. После войны в центре города было построено и несколько двухэтажных многоквартирных домов: три по улице Котовского, два - по улице Ленина. В центре города в начале XX века были построены оригинальные жилые особняки и возведено несколько общественных зданий: старая почта и телеграф, пожарная команда, реальный (технический) колледж, женская гимназия, зимний кинотеатр, спортивный зал.

В послевоенные годы часть национализированных советской властью в 1940-м году зданий было тоже передано под общественные помещения: старый райком партии, парткабинет, ЗАГС, детские сады на улице Ленина и 28-го июня, школа имени Пушкина, культпросветучилище - все эти и многие другие общественные места в городе располагались первоначально в реквизируемых частных помещениях. После войны в центре города были построены новый почтамп, новые корпуса швейной фабрики, новое здание райкома партии. Они преобразили облик старинного городка, сделали его более похожим на город, чем на село. В городе начали возводить сначала пятиэтажные, а затем и девятиэтажные жилые дома, построили новые магазины, прекрасный двухзальный кинотеатр «Молдавия». Даже бывший театр Мансфельда, который румыны взорвали перед своим уходом из города в июне 1940 года, был восстановлен и превращён на годы в летний кинотеатр. На берегу Днестра был построен современный Дворец культуры, в парке Победы и сквере на берегу Днестра были возведены летние эстрадные площадки. Тут проходили ежегодные смотры художественной самодеятельности города и района.

Центр города отличался не только благоустройством. Вдоль улицы Котовского были высажены каштаны, которые украшали много лет эту улицу, придавали ей тень, позволяли сравнивать с Кишинёвом, Одессой и другими южными городами. Вдоль улицы Ленина высадили тополя, клёны, акацию. Городок поражал приезжих своими улицами, парками, скверами. В большом парке и парке Победы были свои оригинальные фонтаны.

Но вместе с тем в течение многих лет город не мог решить и свои большие проблемы. Огромные валуны, лежавшие на берегу Днестра ниже Сорок, создавали зимой ледовые заторы, что очень часто приводило к наводнениям. Дренажная система, созданная при румынах для спуска дождевой воды с Нагорной части в Днестр, была во многих местах забита и выведена из строя. В результате этого несколько раз город накрывали оползни и грязевые (селевые) потоки. После одного из таких оползней погибло оригинальное частное здание, построенное в 1930-х годах, в котором все послевоенные годы располагалась городская милиция...

...До войны в центре города было построено несколько двухэтажных домов из красного кирпича (американский проект). После войны на двух улицах - Котовского и Ленина - тоже построили четыре двухэтажных многоквартирных дома. Один из них, расположенный в начале улицы Котовского, в 1980-х годах разрушили (низкое качество строительства), остальные (на пересечении Котовского и 28-го июня, Ленина и 25-го октября) продолжают стоять и сегодня.

Со времён моих детских лет и до наших дней многое изменилось в Центральной части города. И всё же городок Сороки, прежде всего, - его центральная часть - всегда нравился приезжим из других городов, в том числе - из Москвы, Ленинграда, Киева, Кишинёва. Мне неоднократно приходилось в последние годы встречаться с людьми, которые полвека назад посещали Сороки один, два и более раз. Они навсегда сохранили в памяти прелесть нашего городка. Такое чувство любви я наблюдал и у большинства коренных сорочан, которые в силу разных обстоятельств разбросаны сегодня по всему земному шару.

Конечно, в этих небольших субъективных заметках что-то упущено, о чём-то я не вспомнил и что-то не рассказал. Каждая часть моего рассказа о микрорайонах родного городка может быть дополнена воспоминаниями и впечатлениями других людей. Буду очень рад и благодарен, если такие дополнения и впечатления не ограничатся одной фразой или едким замечанием о допущенной мною ошибке, а явятся тоже выражением любви и благодарности к городу нашего рождения, детства и юности.

Нижняя часть городка Сороки, или «На стадионе»

Я ещё хорошо помню Нижнюю, или Южную, часть моего родного городка середины XX века, когда она больше походила на другие городские окраины: Бужеровку - на севере и Нагорную часть - на западе, напоминавшие пригородные сёла. Нижняя часть городка начиналась примерно там, где бывшие улицы Котовского и Ленина пересекались с перпендикулярными улицами 25-го октября и Щорса, что вели к Днестру. Частные строения с садами и огородами в первые послевоенные годы были дополнены скотобойней и остатком плодово-ягодного и овощного питомника, заложенного в Нагорной части в конце XIX - начале XX веков при содействии Еврейского колониационного общества (ЕКО), широко известного в те годы всей просвещённой Европе. После 1-й мировой войны почти весь питомник вырубили, а ту его часть, которая оказалась на склоне горы и уже примыкала к Нижней части города, оставили, и до середины 1960-х годов этот участок считался экспериментальным участком городского общества любителей природы. На границе Центральной и Нижней частей города в середине XIX века построили спортивный зал, вход в который был украшен колоннами, - и этот зал много лет являлся единственным общественным зданием южной окраины города.

Интенсивное развитие Нижней части началось с появлением в том же месте, где размещался спортзал, техникума советской торговли (позднее - торгово-кооперативного училища), под который приспособили национализированные частные дома, расположенные на углу улиц Котовского и Щорса. Затем рядом с ними построили кафе - столовую, где студенты училища проходили практику, а чуть далее и чуть позднее - на углу Ленина и Щорса был возведён продуктовый магазин, имевший ту же цель - дать практические навыки студентам техникума. В конце 1950-х годов на месте нынешнего стадиона возник новый городской рынок (базар), который был перемещён сюда с Торговой площади, где началось строительство крупного здания двухзального кинотеатра «Молдавия» (ныне - «Дачия»). А ещё примерно через 5-7 лет рынок был перемещён на свободную площадку ближе к Днестру, а на его месте возник современный по тем временам городской стадион с зелёным футбольным полем, трибунами для зрителей, раздевалкой для игроков. Поле опоясывала гаревая дорожка, были построены также баскетбольная и волейбольная площадки, места для прыжков в высоту и длину. В пору моей молодости на сорокском стадионе проводились республиканские и межрайонные спортивные соревнования по лёгкой атлетике, баскетболу и волейболу, встречались футбольные команды Сорок и других городов Молдавии, а в 1974 году с сорокскими футболистами встретились даже ветераны сборной СССР по футболу, с которыми тогда приехал знаменитый поэт Евгений Евтушенко, а среди игроков был не менее знаменитый в 1960-е годы футболист Эдуард Стрельцов. Помню также, что на городском стадионе неоднократно проводились концерты и смотры художественной самодеятельности. Потом за новым рынком построили городскую автостанцию, возвели памятник героям-комсомольцам, разбили сквер вокруг памятника.

Когда-то на сорокском стадионе проходила наша молодость: проводились крупные соревнования, товарищеские матчи... Общественные здания, общегородские объекты культуры, спорта, транспорта сделали Нижнюю часть Сорок благоустроенной и нарядной. И вообще Нижнюю часть у нас в городе принято было с конца 1950-х годов называть «На стадионе» - так же, как называли когда Центр города - «На Асфальте», но об этом я расскажу в другой статье.

В последние годы Нижняя часть развивалась довольно успешно. При въезде в город со стороны Кишинёва на месте простого вагончика, где сидели служащие автозаправочной станции, было воздвигнуто оригинальное строение, напоминающее своей формой крепость. Городской рынок был обнесён высоким деревянным забором с красивыми воротами, напоминающие традиционную в Молдавии усадьбу богатого боярина. Гости и жители города имеют сейчас возможность посетить в Нижней части несколько кафе, магазинов, устроиться на ночлег в прибазарной

гостинице. Нижний город стал составной частью всего городского пейзажа, и новые жители Сорок сегодня даже не догадываются, что ещё каких-то полвека назад этот городской район больше напоминал пригородное село, нежели город.

В Нижней части тоже наряду с молдаванами, русскими, украинцами ещё каких-то 20-25 лет назад проживали евреи. Помню, что в этом районе я посещал семьи Аккерман, Гольдшлак, Дубровских, Липовецких и многих других.

Нагорная часть Сорок, или «Звёная гора»

Развитие Нагорной части городка Сороки началось в начале XX века. До этого примерно сто лет Нагорная часть напоминала деревеньку, которая прилепилась к городку между селом Цепилово и Нижней частью. Нагорная часть развивалась по двум основным радиальным линиям: более поздним центральным улицам Татарбунарская - на юг - и Коминтерна - на запад. Толчок к развитию Нагорной части дал плодово-ягодно-овощной питомник, разбитый в конце улицы Татарбунарской, и будущий Сорокский совхоз-техникум механизации и электрификации сельского хозяйства, строительство которого началось в начале XX века. До начала 2-й мировой войны Нагорная часть была всё-таки сельскохозяйственным придатком городка. После войны Нагорная часть начала интенсивно развиваться. Во-первых, это место облюбовали себе цыгане, решившие начать осёдлую жизнь. Государство пошло им навстречу и начало строить завод металлических изделий, однако в силу разного рода причин цыгане довольно скоро в массе своей покинули это предприятие. Некоторое время директором оставался цыган Щербан, а затем и он ушёл с завода. Все руководящие посты были заняты евреями. Помню, что директором был Голгер, одно время - Наум Мальцер. В 1974 году в конце улицы Коминтерна мастерские по ремонту тракторов министерства местной промышленности были преобразованы в Сорокский завод средств механизации и электрификации сельского хозяйства всесоюзного министерства машиностроения для животноводства и кормопроизводства (Минживмаш). Через десять лет он получил название «Гидропривод». Недалеко от завода поднялись корпуса Сорокского торгово-кооперативного училища. Ближе к центру Нагорной части ещё в 1950-х годах был возведён винный завод, а чуть выше него - тюрьма строгого режима. В Нагорной части расположены христианское и еврейское кладбища. На территории христианского кладбища стоит церковь святого великомученика Теодора Стратилата. Она была завершена и освящена в 1914 году как римско-католический храм. В 1980-х годах построены новое здание 6-й школы и новый центральный корпус городской больницы.

В Нагорной части проживают граждане разных национальностей. Разумеется, больше всего там молдаван, но есть и русские, украинцы,

цыгане. Каких-то 20-25 лет назад там проживало немало евреев: семьи Щербак, Мовшович, Павис...

Сегодня центр Нагорной части Сорок напоминает индийский пейзаж. Многие цыганские семьи в последние годы построили себе настоящие дворцы с куполами, широкими верандами, просторными комнатами - салонами, спальнями, кухнями. Гости города поднимаются в Нагорную часть, чтобы увидеть дома, которых больше не встретишь не только в Молдове, но и на территории всего бывшего СССР. В нагорную часть ведёт широкая автомобильная серпантинная дорога (бывшая улица Пушкина) и короткая дорога пешеходная по ступеням вверх и вниз (бывшая улица Одесская).

В книге А. Королицкого (Саула Ицковича) «Сороки - город туристов», вышедшая в далёком уже 1984 году, Нагорная часть названа «Звнящей горой». Не могу отказать себе в удовольствии процитировать эту главу из книги моего старшего друга Саула Ицковича.

«Летним утром, когда лучи восходящего солнца малиновым цветом заливают стены старой крепости, окрашивают крыши домов и приветливо заглядывают в окна турбазы, им навстречу с Цыганской горы несётся высокий мелодичный перезвон кузнечных молотов. Кажется, что эта цветомузыка жива, не придумана, рождена в согласии человека и природы.

Вначале взору предстают одиночные всполохи, слышатся одиночные мелодичные удары. Но вот первый молот разбудил всех окрест - и на его призыв откликнулись десятки других кузнечных молотов. Малиновое зарево наполняется мелодичным перезвоном, заполняя собой пространство. Сорочане знают, а туристы об этом узнают со временем - проснулась Цыганская гора. Это звучит прелюдия к трудовому утру города.

Цыганская гора - нагорный район Сорок, где с недавних пор поселились наследники пушкинской Земфиры и горьковского Лойко Зобара. В прошлом - лихие наездники и умелые кузнецы, искусные певцы и танцоры, чьё долгое кочевье только в годы советской власти закончилось оседлой жизнью, - цыгане теперь зажиточно и счастливо живут в Сороках.

Много веков цыгане были крепостными у господарей и бояр, несли тяжкую трудовую повинность. Самые смелые и отчаянные из них уходили в отряды молдавских гайдуков. После великого октября, в годы гражданской войны, лучшие из лучших цыган храбро сражались с врагами советской республики. Но большая часть цыган вела традиционный образ жизни - кочевала. Сорочане помнят, как на площади у старой крепости, где теперь Комсомольский парк, каждую послевоенную осень собирались цыганские ярмарки. Съезжались цыгане из многих областей Российской Федерации, с Украины, из других районов Молдавии. Лучшие певцы и танцоры, наездники и кузнецы демонстрировали своё искусство. Здесь выбирали вожаков табора, играли свадьбы, намечали пути кочёвок. Последняя такая ярмарка проходила осенью 1952 года».

Прерву здесь цитату из книги Саула Ицковича «Сороки - город туристов» для того, чтобы отметить следующий факт. 5 октября 1956 года вышел указ президиума верховного совета СССР «О приобщении к труду цыган, занимающихся бродяжничеством». Этот указ приравнивал кочевых цыган к тунеядцам, запрещал кочевой образ жизни. Реакция на указ была двоякой - как со стороны местных властей, так и со стороны цыган. Местные власти исполняли этот указ, либо выдавая цыганам жильё и побуждая или принуждая их вместо кустарного ремесла и гадания официально трудоустроиваться, либо просто прогоняя цыган со стоянок и подвергая кочевых цыган дискриминации на бытовом уровне. Цыгане же либо радовались новому жилью и достаточно легко переходили в новые условия жизни (часто это были цыгане, имеющие по новому месту жительства друзей-цыган или оседлых родственников, которые помогали им советом при налаживании новой жизни), либо же считали указ началом попытки ассимилировать, растворить цыган как этнос и всячески уклонялись от его исполнения. Те цыгане, что сначала приняли указ нейтрально, но не имели информационной и моральной поддержки, вскоре восприняли переход на оседлость как несчастье. В результате указа осело более 90 % цыган СССР.

Но послушаем далее Саула Ицковича: «Советская власть звала цыган к новой жизни, и они стали оседать, селиться в Нагорной части города. Ещё встречались на дорогах Молдавии одиночные цыганские кибитки. Но большинство из них строило дома, работало в цыганской артели «Днестр» - мужчины - в кузнечном цехе, женщины - в одеяльном. И сегодня кузнецы не оставляют своих поющих молотов, ведут звонкий разговор с огнём и металлом на глазах у очарованных туристов.

Цыганская гора - это сотни прекрасных домов. Словно соскучившись за долгие годы скитаний по крыше над головой, цыгане украшают свои жилища затейливыми рисунками, скульптурами, барельефами. Красиво и внутреннее убранство их домов. Туристы любят этнографическую экскурсию на Цыганскую гору, любят слушать цыганские песни, смотреть пляски цыган.

Сегодня вам с гордостью расскажут о цыганах-врачах учителях, артистах. Двадцать лет назад преподаватель Республиканского культпросветучилища имени Елены Сырбу Николай Колечко создал самодеятельный ансамбль. Этот коллектив и стал хранителем фольклора молдавских цыган. Лучшие его участники давно выступают на профессиональных сценах московского театра «Ромэн» и Молдавской государственной филармонии.

Насыщенные о цыганах-лошадниках, туристы интересуются современными любителями верховой езды. Есть ещё на Цыганской горе старики-лошадники, но многие цыгане пересели на «Волги» и «Жигули».

Сорокские цыгане гордятся своим знакомством с Емелианом Буковым, Евгением Евтушенко, побывавшими у них в гостях, с Юрием Сенкевичем - известным путешественником, ведущим телевизионного клуба путешественников. Это он, побывав в Сороках, рассказал телезрителям о «Звенящей горе».

Четверть века назад был создан этот очерк Саула Ицковича. За это время выросло новое поколение людей. Цыгане одними из первых в Сороках начали создавать кооперативные предприятия, они установили контакты со многими европейскими фирмами. Помню, что когда уезжал, то сорокские цыгане сотрудничали с бельгийскими и австрийскими промышленниками.

В Сороках проживает цыганский барон Молдавии Артур Черарь. Он унаследовал это звание от своего отца, Мирчи Чераря, которого многие евреи города знали и уважали. Цыганский барон - это заступник, судья, помощник. Со всей Молдавии приезжают к нему цыгане за советом и помощью. В отдельном цикле статей «О цыганах» я рассказываю об этой негласной должности, которая сегодня обозначает то же, что сто с лишним лет назад обозначало у евреев звание «хахам». Видимо, один из моих прадедов по отцу тоже был в своём населённом пункте «бароном», заступником и судьёй.

Но вернёмся к сорокским цыганам и Нагорной части города. Незузнаваемо изменился в последние два десятилетия и облик «Звенящей горы». Сегодня она явно напоминает какой-то сказочный индийский пейзаж - с разноцветными дворцами, экзотическими крышами и куполами. Цыгане, проживающие на Сорокской (Цыганской) горе, украсили эту часть нашего города. И хотя там, в Нагорной части, расположены сегодня городская телевышка, новая многоэтажная школа № 6, завод металлоизделий и «Гидропривод», хотя работают там сельхозтехникум (агротехнический колледж при государственном аграрном университете - бывшем сельхозинституте), торгово-кооперативное училище, хотя там расположены магазины и кафе, - колорит Нагорной части придают всё же цыганские дворцы и сами цыгане.

(Хахам, Давид. История улиц, зданий
(Из книги «Сороки - мой город родной!»)
в трёх частях с послесловием. Доступно:
<http://www.soroki.com>)

Хозяева известного дома

В центре молдавского городка Сороки, на улице, называемой ныне Индепендентей (Освобождения), а до этого в разные годы и эпохи величавшаяся именами Ленина и румынского королевича Фердинанда, а также в течение более ста лет (с 1812-го по 1918-й годы) - Дворянской, находится весьма примечательное здание. Как и знаменитая Сорокская

крепость - памятник архитектуры XVI века, - это здание можно увидеть во всех книгах и буклетах, на открытках, посвящённых одному из красивейших городов республики Молдова. Сегодня в этом здании расположен городской историко-краеведческий музей. А 60 с лишним лет назад этот дом принадлежал своему первому и единственному хозяину - адвокату Иосифу Бецалевичу Гендлеру. Многие

коренные сорочане и сегодня, спустя полвека, продолжают называть это здание «домом Гендлера». Недавно мне посчастливилось связаться с сыном покойного адвоката, Бецалелем (Борисом) Гендлером, который проживает ныне в посёлке Кирьят Экрон близ Реховота. Вот что он мне рассказал: «До 1940-го года в этом доме проживала вся наша семья. Он построен по эскизам моего отца. Строительство было завершено в 1931-м году. Впоследствии родители рассказывали, что переезд в новый дом несколько раз откладывался из-за сильного наводнения весной 1931-го. Сорочанам известно: когда начинался весенний паводок, Днестр сильно разливался, выходил из берегов и затапливал нижнюю часть города. Несколько раз вода проникала в подвальные помещения нашего нового дома.

Сороки 1930-х годов прошлого столетия представлял собой небольшой городок, застроенный, в основном, небольшими одноэтажными зданиями. Наш новый дом тоже был одноэтажным, но его отличал от других домов, расположенных по соседству, внешний вид, своеобразный фасад. Фасад дома длиной более шести метров растянулся вдоль улицы. В самом его центре - главный вход, или, как тогда говорили, парадная дверь арочного типа, большую часть двери украшает узорчатое матовое стекло. Перед дверью - парадное крыльцо. Четыре гранёные колонны располагаются по две слева и справа от двери. Центральный вход венчает красивый купол, опирающийся на эти колонны и заканчивающийся в самом верху шпилем. Архитектурный замысел отца предусматривал симметрию по фасаду: справа и слева от главного входа располагаются по три высоких окна. Рядом с куполом с обеих сторон выше карниза окон и сегодня можно различить ажурные металлические украшения с двумя монограммами IG и SG. Это инициалы моих родителей: Иосифа и Симы Гендлер.

Наш новый дом отличался высоким качеством строительства. Он выдержал не только сильные наводнения 1931-го года и последующих лет, но и землетрясение 1940-го-года, потрясения военных лет. В 1941-м, когда Красная армия отступала, было взорвано («Чтоб не досталось врагу!») здание фабрики, расположенное напротив нашего дома, через дорогу, однако и в этом случае родительский дом не пострадал. Историю родительского дома хочу ещё дополнить некоторыми фактами. В 1940-м

году, когда Бессарабия была присоединена к Советскому Союзу, наш дом национализировали. Много лет спустя отец рассказывал мне, что по непонятной причине для Сорок были установлены другие, более жёсткие нормы, разрешавшие частное домовладение. В Кишинёве дома с такой кубатурой не были национализированы. Напротив нашего дома, через дорогу, в небольшом одноэтажном домике с верандой размещалось кафе-мороженое Бронфмана, где посетителю предлагали прохладительные напитки и разноцветные мороженые шарики. Шарик зелёного цвета - фисташковое мороженое, белого - лимонное, красного - клубничное, розового - малиновое. Имелись и другие цвета. Справа от нашего дома располагалась центральная городская аптека Балтера - тоже примечательное здание с островеком шпилем. Слева, через несколько домов, размещался городской и районный суд. А если от здания суда повернуть налево и перейти через дорогу, то можно было увидеть ряд магазинов: мануфактурный, обувной, бакалейный. Последний назывался «Шапте гыскэ», над его входом висела большая вывеска с изображением семи гусей, шагавших друг за другом. Если же от угла идти прямо, в продолжение нашей улицы Регеле (королевич по-румынски) Фердинанд, то можно было увидеть стоянку городского транспорта. Вдоль тротуара располагалось несколько фазтонов. В ожидании редких клиентов извозчик подвязывал к сбруе своей лошади небольшой мешок с соломой - чтобы ветер не разметал корм. Естественно, что соломинки попадали лошадям в ноздри, и, продувая их, каждая из лошадей громко и характерно фыркала: «Фр-р-р!». Иногда это фыркание было слышно даже внутри нашего дома.

Я хорошо помню родительский дом, в котором царила атмосфера демократизма и взаимоуважения. Нас учили быть честными и добрыми людьми, воспитывали в нас чувство уважения к окружающим. Без специальных нравоучений, на собственном примере нам с сестрой прививали общечеловеческие моральные ценности, чувства долга и ответственности, интерес к чтению и знаниям.

Отец не был религиозным человеком, но всегда принимал близко к сердцу события, связанные с еврейством, знал идиш, своим детям дал еврейские имена Рахиль и Бецалель (Цалик), предполагал привить им основы еврейского воспитания, однако этому помешала война. Отец вносил пожертвования в пользу еврейской общины.

В доме мы всегда говорили на русском языке, несмотря на то, что Бессарабия в течение 22-х лет входила в состав королевской Румынии. Возможно, в определённой степени это было связано с тем, что родители обучались в русской гимназии. На русском языке говорили и наши друзья: ребята, с которыми я дружил, соседская девочка Ася Резник, впоследствии - учительница английского языка и её семья - отец-врач и мать-учительница, врач-терапевт Геня Марковна Лойбман, которая нас лечила, учительница музыки Раиса Менасьева Шатан и многие другие. Отдельно

хочу упомянуть семью Некрасовых - настоящих русских интеллигентов и книголюбов. Они мне дарили много раз книги на русском языке.

В нашем доме было пять комнат. Одна из передних комнат служила отцу офисом, где он принимал посетителей, другая была его кабинетом. Три задние комнаты являлись жилыми: салон и две спальни. Салон одновременно служил нам детской комнатой. В салоне стояло пианино, на котором наша мама иногда играла. Мы с сестрой обучались игре на фортепиано, а я также обучался ещё игре на скрипке. Был у нас патефон. Помню эмблему «Columbia» с большой собакой в центре рисунка: она неизменно крутилась на всех наших пластинках. Мы слушали Шаляпина, Вертинского, Лещенко... Мне часто вспоминаются мелодии тех лет и песни: «Чубчик-чубчик кучерявый», «Люблю я корочку...» и другие.

Помню эпизод, связанный с нашим пианино. В годы войны всё наше имущество пропало. Но вот однажды, после того, как мы возвратились из эвакуации, отец в связи с поломкой нашего радио, обратился в городской радиоузел, находившийся через дорогу, напротив аптеки Балпера. Когда он вошёл в приёмную радиоузла, то сразу же увидел пианино и признал в нём наш инструмент. «Да, фирма «Gera Sikora. Kishinef»! А вот и потёртость с краю: чёрный лак при перевозке повреждён давно! Только медные ручки и медные подсвечники сорваны...» Несмотря на явные признаки, не вызывавшие сомнения в том, что это - наш инструмент, лишь после суда и выступления на нём свидетелей фортепиано нам вернули.

Музыку я очень любил и впоследствии. Несмотря на то, что музыкантом не стал, свободно подбирал по слуху разные мелодии, в студенческие годы играл на скрипке в студенческом оркестре. Все годы посещал филармонию, театр оперы и балета.

После того, как наш дом в 1940-м году национализировали, в нём около года проживал высокий советский чиновник со своей семьёй. После войны примерно четверть века в доме располагался районный парткабинет, а после того, как на улице 28-го июня, прямо через квартал от нас, воздвигли солидное двухэтажное здание райкома партии, в наш дом перебрался из соседнего «белого» дома историко-краеведческий музей, который вот уже полвека размещается в нашем доме...».

(Хахам, Давид. О нашем городе
История и факты (из цикла «Вспоминаю
город мой!») Доступно:
<http://www.soroki.com>)

Легенда о чудесной воде

Рассаживайтесь, ребятки мои, удобнее! А я вам расскажу одну удивительную историю – в ней больше правды (как в воде) и меньше выдумки (чем в шепотке соды), поэтому, наверное, правильной, назвать её

даже не историей, а легендой. На краю Европы есть удивительная страна – Молдавия. Она не похожа на Израиль, но тоже замечательно красива. Всё в ней есть: леса и горы, реки и поля, жёлтая осень переходит здесь в белую зиму, а зелёная весна – в чудесное солнечное лето. Много в этой стране воды – и воды разной: сладкой и кислой, прозрачной и мутной, чистой и грязной. Вода протекает через Молдавию в виде больших рек и мелких речушек, она приходит к человеку из-под земли, когда он роет колодцы, и с неба, когда он подставляет посуду, чтобы собрать воду во время обильных дождей. Есть на севере этой страны удивительный городок – Сороки. В этом городке я родился и вырос. Вот и в Израиле есть «Нахаль Сорэк» (Река Сорэк), а в Молдавии на реке Днестр раскинулась прекрасная моя «Ир Сорока» (на иврите – «Город Сорока»). Лет сто с лишним назад жили-были в Сороках два молодых человека. Одного звали Призонт, а другого – Сельцер. Нет, Шмулик, это не имена (шмот-прати) – это фамилии (шмот-мишпах)! Зачем тебе, Юля, точно знать их имена? Допустим, Призонта звали Хаим, а Сельцера – Давид. Нет, подождите, детки: Сельцер был не один; Сельцеров было двое, двое братьев – Давид и Мойшэ, да и фамилия их варьировалась в произношении и даже написании: то их называли и записывали Сельцер, то – Зельцер. Но это всё неважно, а важно то, что один из них (кажется, Давид!) был химик-самоучка и выдумщик-экспериментатор.

Вы знаете, когда у человека бывает изжога или болит живот, чем он лечится? В давние времена и даже в годы моего детства знали только одно средство: делали «шипучку». Вы не знаете, что такое «шипучка»? Нет? Так я вам сейчас объясню! Брала в стакан немного воды и добавляла туда щепотку соды. Сода – это такая кристаллическая соль или порошок белого цвета. По-русски этот вид соды называется по-разному: питьевая, пищевая (на иврите – Сода ле-Штия, на английском – Baking Soda), а вот по-научному – гидрокарбонат натрия (её химическая формула – NaHCO_3), или бикарбонат натрия, или натрий двууглекислый. Эти всё названия одного и того же вещества. Щепотка – это чуть-чуть, на краешке чайной ложечки. От соприкосновения с водой из порошка начинает выделяться углекислый газ, вода начинает шипеть – и тогда этот шипучий напиток следует быстро выпить. Все боли и все изжоги мгновенно проходят.

Так вот, химик-самоучка Давид Сельцер (или Зельцер) придумал, что в воду можно добавлять углекислый газ (диоксид углерода, или двуокись углерода, или оксид углерода, или угольный ангидрид, или угольную кислоту, или CO_2 – всё это одно и то же: бесцветный газ со слегка кисловатым запахом и вкусом. И тогда вода становится газированной. Сельцер обратился со своим «предложением» к одному из уважаемых людей города Сороки – Хаиму Призенту. Призонт занимался торговлей зерном и мукой, имел права на открытие новых подрядов (или, как мы бы сегодня сказали, – «бизнесов»). Призонт сразу понял, что «газированная вода» –

дело прибыльное. Он купил участок под Сорокской горой, где уже были вырыты колодцы, а вода в них была удивительно вкусной. Там вырыли новый колодец, установили водокачку и построили примитивный цех, в котором к воде стали добавлять углекислый газ в определённой пропорции. Эту воду называли «сельцерской» в честь сорокского изобретателя Сельцера. Слава о вкусной газированной воде сразу же распространилась по всей Европе. В Сороках построили быстренько целых три заводика по производству «искусственной минеральной воды». Один принадлежал Призанту, другой – Давиду Сельцеру, а третий – брату Давида, Мойшэ. Вскоре приехали посмотреть на чудо-воду и попробовать её ловкие и бойкие немецкие евреи, и Призант продал им свою часть совместного «бизнеса». Немецкие евреи открыли в Германии тоже подобное производство, оставили за чудо-водой наименование «сельцерской», но потом распространили слух, что такая чудо-вода изобретена ими самими в самой Германии. И до сих пор этот слух поддерживается, хотя газированную воду изобрёл мой земляк, химик-самоучка и выдумщик-экспериментатор из молдавского города Сороки – Давид Сельцер!

Когда к Давиду присоединился его младший брат Мойшэ, они начали продавать бутылки со своей водой и стали богатыми людьми. Они даже построили один общий большой дом в начале улицы Пушкина (тогда она называлась Торговой, а сейчас называется – Дечебал!) – дом большой, но не высокий, а длинный, с большим-большим балконом. В доме том было много комнат, где могло проживать сразу несколько семей. Много лет этот дом называли в Сороках «домом Сельцеров».

Потом уже в других местах, городах и странах начали придумывать добавки к газированной воде, например: различные фруктовые сиропы (яблочный, вишнёвый, апельсиновый, лимонный, грушевый, или крушон). Вода стала не только пузыристой, но и сладкой. А потом придумали даже «крем-соду»! У нас в городе (я помню это до сих пор!) стояло 5-6 передвижных тележек. Эти тележки автомашины привозили как прицепы к определённому месту. В тележках находилась газированная вода: то есть вода, заправленная углекислым газом на заводе. Этот завод переименовали потом в пивоваренный, или сокращённо – пивзавод. Тележки сначала стояли закрытые. Потом у тележек появлялись тётеньки, они открывали ключиками замочки на этих тележках, вытаскивали из кошелёчки банки или бутылки с сиропом – и за три копейки мы все имели большое удовольствие и огромное счастье из одного и того же гранёного стакана пить эту чудо-воду! Потом придумали сифоны, в которые загонялась на определённой станции такая же газированная вода, и мы бегали с этими самыми станциями через весь город, чтобы к обеду у нас дома на столе имелось это необыкновенно вкусное газированное питьё!

А вот лет 20-25 назад люди научились загонять эту самую газированную воду в пластиковые бутылки – и вы сегодня тоже пьёте «Соду», или

«Швабс», или «Колу», или «Спрайт», или «Пепси», или «Фанту». А ведь всё начиналось более ста лет назад, в том самом маленьком приднестровском городке Сороки, где химик-самоучка Давид Сельцер придумал эту самую «газировку». Не верите мне – проверьте у других, а я думаю, что всё было именно так – или примерно так! Кстати, в десяти километрах севернее от этого самого пивзаводика протекает речушка со «святой» водой, а в восьми километрах южнее всё того же заводика нашли под землёй удивительную «минеральную» воду. Но о них, мои дорогие ребята, я расскажу вам в другой раз!

Шлафман Борис

(История улиц, зданий Сорокские семьи. Доступно: <http://www.soroki.com>)

Улица родная, сердцу дорогая...

...Первый дом отец купил у Пэрэца Ройтберга, вернее - часть дома. Слева жили Пэрэц и Пэся с детьми Эдиком и Ривой, а справа - техник-дантист Исаак Литинский с женой Фаней и детьми Аликом и Бэллой, с которыми я очень подружился. И, конечно, дом был расположен на улице Ленинградской, 52, а двор, наоборот, выходил на улицу Пролетарскую. Какое замечательное это место! В ста метрах от дома стояла знаменитая крепость, за ней - Днестр.

Недалеко работала маслобойка, из трубы текла горячая вода. Мама и почти все соседки ходили туда стирать бельё, а полоскали его в Днестре, на знаменитом «большом камне» - валуне, лежавшем напротив крепости. Я любил этот камень и рыбачил возле него. По нему можно было определить уровень воды в Днестре, а после зимы и схода льда я всегда бегал на Днестр посмотреть, не унёс ли его лёд на другое место.

И Ленинградская, и Пролетарская улицы, и прилегавшие к ним переулочки были почти сплошь еврейскими. Прикрыв глаза, я вспоминаю сегодня дома и людей, проживавших слева и справа от нас: Исаака и Феню Литинских, Пэрэца и Пэсю Ройтберг, Риву и Гришу Шеер... Я вспоминаю портного Мишу Поляка, фотографа Аврума Шмуклера, парикмахера Цудика Шмуклера... Я вспоминаю целые семейства, проживавшие на Ленинградской и Пролетарской улицах: Хайлисов, Мильштейнов, Шафиров, Любарских, Снитковских, Димитштейнов, Пинскеров, Бурдов, Куперманов, Кушников, Шимилехисов, Нудельманов, Гуртиных, Ханисов, Бендерских, Хахамов, Фрехтманов, Стариковых и многих-многих других...

Да простят меня ныне здравствующие главы тех семейств или же их потомки, которых я не упомянул в этом списке. Каждая семья - это целая эпоха, это история, это жизнь, о которой хочется рассказывать детям, внукам и правнукам. Я вас, сорочан, всех бесконечно люблю, уважаю, ценю и помню! Для вас, дорогие мои сорочане, я пишу свои песни.

Улицы моего детства

1.

Друзья, присядем на мгновенье...
Куда несёт нас жизни колесо?
Отдать хочу дань уваженья,
тому, что, кажется, давно прошло ...

2.

Давайте вспомним город милый!
Вы помните его, как помню я?
Мы сорочане, знаю, тем едины,
что все мы вместе - дружная семья!

Припев:

Улица родная, сердцу дорогая,
в детстве жили мы, тобой гордясь!
Вот школа «возле бани» и крепость - рядом с нами!
А ты ведь Ленинградскою звалась!

3.

Дантист Исаак Литинский зуб пилил машинкой,
Мойша-шойхэт «что-то» обрезал,
Куперман - набойки, Ройтберг - мясо с бойни,
Мошка свежий хлеб нам продавал...

4.

В глаза друг другу посмотрите!
Жизнь - прекрасна, но и не проста!
Нельзя забыть - как не крутите -
любимые и чудные места.

5.

Пусть мы годов перешагнули сроки,
и в жизни всё считается о-кей,
тебя мы помним, милые Сороки!
За дружбу, за родных вина налей!

Припев:

Улица родная, сердцу дорогая!
Летом - пыль, а дождик смочит - грязь!
Кузница и школа, площадка для футбола...

Не зря ты Пролетарскою звалась!

6.

Мотл Шерлер - бизнес,

ОБэХэСЭсу - «фигес»!

Эстэрка - хозяйка бардака,

Нудельман и Шлафман на свадьбах - музыканты...

Рядом - баня, а за ней - река!

7.

Родные! Знаю это точно

с высоты прожитых нами лет:

должны мы связь друг с другом прочно

держать - наш город нас связал навек!

8.

А внуки нам растут теперь на радость,

их от компьютеров непросто оторвать.

Пока нас не «достала» старость,

им город детства надо показать!

Припев:

Улица родная, сердцу дорогая!

Ты от парка к северу неслась.

Школа «возле бани», крепость - рядом с нами...

Ты ведь Ленинградскою звалась!

9.

Тётя Хая Фрехтман - «базарный наш инспектор»,

Иойна и Аврум - «диван-кровать»...

Но важную «работу» делали все ночью,

и получились мы - родителям подстать!

10.

«Шэйнэ мэйдалах ун зисэ ингалах,

ейдэр ыз а-форменный брильэнт!

Шварцэ уралах ун блувэ эйгалах..

Зугн дафн мир а-донк цым ынзэр Гот!

11.

Клигэ кэпалах ун голдэ энталах!

Узгэваксн эзнэн мир афн дэр гос

мыт клейнэ штибалах ун олтэ гоныклах..

Дорт обн мир дыс арц эбэргэлост!5»

12.

Под звук восторженных аплодисментов

(что говорит об их больших делах!)

я вспоминаю часть интеллигентов,

их добрые сердца, тепло в глазах!

13.

Диагноз точный - это доктор Гойхман,
Аркадий Мазур - врач интимных мест...
А Маламуд - давление... А сколько?
И Вассерман, и дети - всех уж нет...

Припев:

Ах, улица родная, сердцу дорогая!
Чем же знаменита ты была?
А были мы все дети, счастливей всех на свете,
и ты в большую жизнь нас привела!

14.

Артёма, Ленинградская, Крупской и Одесская,
Воровского, Котовского, Пушкина, Толстого,
переулок Кишинёвский, «Капитанский мостик»,
«Асфальт» и Дом культуры, школы, парки, Днестр...

15.

Юности пора - часть сердца там осталась навсегда...
Часть сердца - там осталась навсегда!

1На молдавском языке: «Долгих лет и здоровья!»

2На идиш: «Здоровья и заработка!»

3На идиш: «Ты можешь сесть хоть на минутку? Ты бегаешь туда, сюда
вокруг, как будто кто-то всадил тебе в задницу иголку!»

4Семейство (идиш)

5«Красивые девочки и сладкие мальчики, каждый был как фирменный
бриллиант! Чёрные волосики и синие глазки... Мы должны быть
благодарны нашему Б-гу! Умные головки и золотые ручки! Выросли мы
все на улице, где были маленькие домики со старыми крылечками... Там
оставили мы своё сердце!» (перевод с идиш)

Якир Светлана

(Якир, Светлана. Белая коза с
серебряным колокольчиком. / Светлана
Якир; предис. Ефрема Бауха. – Кишинёв:
Картя молдовеняскэ, 1971.)

Белая коза с серебряным колокольчиком

I

Бабушкины песни надо помнить всю
жизнь. Без них потом очень трудно. Я не
помню своей бабушки. Не помню её лица, её
рук, её голоса, её запаха. Я даже песен её не

помню - и только одна чудом уцелела в памяти: про белого козлёнка с серебряным колокольчиком. Ничего печального в этой песне не было: просто бабушка пела о том, что под моей кроваткой стоит маленький беленький козлёнок, и нежно позванивает на его шее серебряный колокольчик. Вот и всё. Ничего страшного с козлёнком не происходило, но к концу песни я всегда начинала плакать, словно чувствовала, какие беды ещё предстоят козлёнку.

Бабушка меня щадила, и дальше моей кроватки козлёнок не уходил, но я уже в четыре года знала: раз на свете есть маленький беспомощный козлёнок, что должен его кто-то обидеть. И я сначала тихо давилась слезами, потом уже рыдала в голос, а бабушка растерянно металась от песни к песне, пока, наконец, не находила что-нибудь весёлое. Я же ещё долго всхлипывала, не доверяя весёлой мелодии, - я всегда больше верила печальному.

II

О Сороках я могла бы рассказывать долго, хотя видела их толком всего один раз - этой осенью, в сентябре. Чудесный город на правом берегу Днестра, его даже называют «молдавской Швейцарией». Впрочем, не люблю навязанных сравнений, а сама я в Швейцарии как-то не бывала. Да и в Сороки-то еле-еле выбралась, хотя я почти сорочанка: родилась в деревне, в восемнадцати километрах от города, и до войны мы с мамой ездили гостить к бабушке с дедушкой всегда через Сороки. Правда, лет мне тогда было мало, и города этого я совсем не помнила.

Честно говоря, Сороки - городок. И хотя у нас, в Молдавии, его пышно именуют городом - он всё равно городок. Древний, со старой крепостью, построенной ещё в пятнадцатом-шестнадцатом веках. Крепость эта постоянно облеплена историками, археологами, просто экскурсантами, и стоит она, как почётный пенсионер, только к старости ощутив всю значительность своей жизни.

Для меня Днестр и Сороки неразделимы, хотя в детскую память больше врезалась река, а город был уже при ней.

...Паника, как эпидемия, распространяется очень быстро. Кто-то сказал, что немцы рядом. Кто-то услышал грохот канонады. Кто-то кого-то встретил, а встреченный «всё знал». Короче, все сразу двинулись с мест, и до сих пор «хорошо организованная эвакуация мирных жителей в тыл» шестого июля 1941-го года превратилась уже во что-то стихийное. Все ринулись в Сороки, к Днестру, к переправе, словно на противоположном левом берегу не было войны. Оттуда, с левого берега, где начиналась Украина, можно было добраться до ближайшей железнодорожной станции. Всё это я, конечно, узнала годы спустя из рассказов родителей. А запомнила я только берег реки, саму реку, широкую-широкую (или, может быть, я была такая маленькая?) и очень много людей вокруг.

...Нам легче, чем другим: и отец пока ещё рядом, и багажа у нас немного

- мы ничего не успели захватить, и детей в семье - одна я. И всё равно мама сидит оцепеневшая, и кажется: ей одной на всём берегу безразлично, переправится она через Днестр или нет, - всего в восемнадцати километрах отсюда осталась её деревня, её дом, все её близкие, никуда и никогда из своей деревни не выезжавшие, так и не рискнувшие и на этот раз отправиться бог весть куда.

Отец то появляется, то исчезает - он ищет лодку.

- Вернёмся назад! Я никуда не поеду, - говорит ему каждый раз мама, но отец не обращает на её слова никакого внимания и снова исчезает.

Потом мы с мамой - на пароме. Впереди нас - люди, и по сторонам - люди, и позади - люди, и все они тянут за собой детей, чемоданы, узлы. Мама пытается со мной на руках сойти с парома, но отец кричит ей что-то, и мама покорно остаётся на месте. И вдруг за маминой спиной я вижу оскалённую лошадиную морду. В ужасе задыхаясь криком, и мама чудом выбирается обратно на берег.

- Я не могу больше... Я никуда не поеду...

И снова отец мечется по берегу в поисках лодки.

(Лошадиные морды мне не почудились: оказывается, в тот день вывозили на подводах архивы.)

Я ничего не понимаю во всей этой суматохе, мне просто очень страшно, но страшное кончится на том берегу - это ясно даже мне.

- Лодка! Лодка!

Моторная лодка остановилась в двух-трёх метрах от берега, и отец - мой нерасторопный, неповоротливый, неуклюжий, вечно всё опрокидывающий и проливающий отец - совершает свой единственный в жизни точный бросок: он подхватывает меня и швыряет прямо в лодку. Чьи-то руки ловят меня на лету. Мама по воде шлёпает к лодке.

Отчалили. Лодка битком набита, борта её ровень с водой.

- Идите вместе со всеми на станцию! - кричит с берега отец. - Вместе со всеми на станцию!

Это я потом, уже подросши, узнала отцовскую привычку в минуты сильного волнения повторять одно и то же несколько раз. А тогда я только слышала его голос, перекрывающий все несшиеся нам вдогонку крики:

-....со всеми на станцию...

Лодка была уже на середине реки, когда показался немецкий самолёт. Все притихли, съёжились - только стук мотора и шипение воды. Самолёт спустился совсем низко. Взрослые втянули головы в плечи, некоторые беззвучно шевелили губами. Шевелящиеся губы, не издающие ни звука, были так же страшны, как оскалённые, хрипящие лошадиные морды. Самолёт сделал над нами круг, второй, третий и...улетел. (До сих пор не пойму, почему улетел: бомбы ли у него кончились, или у лётчика вдруг живот заболел - мало ли что бывает даже с фашистскими лётчиками!).

Левый берег оказался таким спокойным, словно война, действительно,

осталась по ту сторону реки. Здесь никто не задерживался - прямоком отправлялись дальше, к железной дороге. Но пассажиры нашей лодки ещё только выходили из оцепенения и теперь все разом делились пережитым, как это всегда бывает с людьми после миновавшей опасности.

И вдруг я увидела её - белую козу с серебряным колокольчиком. Бабушкин козлёнок вырос и превратился в козу - это я сразу поняла. А так как все взрослые были заняты войной и ухаживать за козой стало некому, то она из белой превратилась в грязно-серую, да и колокольчик не очень-то походил на серебряный. И всё же коза была из бабушкиной песни. Она растерянно носилась по берегу, гремела колокольчиком и всё искала, всё звала кого-то.

- Мама, смотри, коза!

Но маме было некогда, потому что женщины, подхватив узлы и детей, уже двинулись по тропинке, которая вела от берега к дороге.

- Мама, а что будет с козой?

Коза некоторое время бежала за нами, как собачонка, потом остановилась, задумалась и повернула обратно к берегу.

А мама и женщины шли по тропинке и всё оглядывались назад, туда, где остался тревожный правый берег, спокойный левый и река - единственная в мире родная река, такая невозмутимая и равнодушная к их бедам.

- Мама, ну мама, а что будет с козой?

Двадцать восемь лет прошло, и все эти годы я собиралась съездить в Сороки.

Даже стыдно вслух произносить это скучное слово «собиралась». «Собиралась» - это наша лень, наше равнодушие, наша несобранность и, чаще всего, - наши нереальные планы на долгую-долгую жизнь.

Всю Молдавию изъездила, а вот выбраться в деревню, что в восемнадцати километрах от Сорок, где давным-давно и следа не осталось ни от близких мне людей, ни от дома, в котором я впервые увидела мир божий, - времени не хватало. И вот, наконец, - командировка в Сороки.

Наверное, нет во мне размаха человека двадцатого века: я не люблю больших вокзалов, шумных аэропортов, громадных лайнеров и сверхскорых экспрессов. Конечно, в Москву на волах я не поеду, но уютней всего чувствую себя в пригородных поездах, где от одной станции до другой - пятнадцать минут езды, а понятия «купе» и «вагон-ресторан» кажутся ещё не придуманными.

Из Кишинёва в Сороки летел «пригородный» ИЛ-14, и через сорок минут он уже подпрыгивал на травке Сорокского взлётного поля, потом развернулся и совсем по-домашнему подрулил чуть ли не к самому входу в аэропорт. Мы даже не успели насладиться прохладной пустотой маленького и уютного здания аэропорта, потому что у выхода нетерпеливо урчал раскалённый от солнца автобус, а кондуктор громко подгоняла:

- Быстрее, быстрее, товарищи! Мы вас давно ждём!

Автобус долго ехал по пыльной дороге, а я нетерпеливо поглядывала в окна и всё ждала: вот-вот появится что-то знакомое, когда-то осевшее в памяти четырёхлетней девочки, которое непременно прояснится даже через двадцать восемь лет.

- Вы впервые у нас? - спросила кондуктор.

- Нет...То есть, да.

- Э-э-э, - протянула она разочарованно. - Что же вы в этом году выбрались? У нас теперь не прибрано после трёх наводнений. Вы бы к нам в нормальный год приехали.

Это только со стороны кажется, что город с рекой живут в полном ладу - на самом деле они, как муж и жена, не ссорятся «на людях»: то есть когда наезжают туристы со всех концов Союза, кругом тишь и благодать.

- Ах, спокойная река Днестр!

- Ах, какое живописное место!

- Ах, ах, ах, - рай на земле!

Но как взбеленится, как разбухнет Днестр после весеннего паводка или после ливневых дождей, как набросится зверем на город - куда только девались тишь и благодать?!

Но и город себе на уме: он недаром убежал от реки на самую гору и дразнит её оттуда, и подмигивает, и показывает ей язык. А река, взбешённая, вымещает свою ярость на подкове горы, на нижней, прибрежной части города. Им бы, Сорокам, смириться перед рекой, отдать бы Днестру свою нижнюю часть - может, он бы тогда и успокоился. Но не тут-то было: оба с характером. Так и живут уже много лет, то ссорясь, то мирясь, а, в общем, прекрасно дополняя друг друга.

Автобус едет уже по центру: книжный магазин, универмаг, швейное ателье, кинотеатр, гостиница - всё, как положено городу. Меня охватывает странное чувство: с одной стороны, приятно, что мои Сороки выросли и превратились в город, с другой стороны - город этот не мой. Вряд ли я в тот июльский день сорок первого года вообще что-нибудь запомнила, кроме берега реки, но теперь мне кажется, что будь этот город поменьше, попровинциальней - я бы его обязательно узнала.

Оставив вещи в гостинице, я отправляюсь по своим командировочным делам. Всё время приходится напоминать себе, что я в Сороках, тех самых...

Последняя моя надежда - Днестр. Не может быть, чтобы я и его не узнала. Но к Днестру я наскоро не побегу: закончу все дела, отдохну и под вечер пойду к реке.

Однако вечером я попадаю в парк Победы, где на эстрадной площадке - встреча сорочан с работниками телевидения. Мне по долгу службы обязательно надо там побывать, и я, мысленно извинившись перед рекой, отправляюсь в парк.

Народу полно. На сцене - работники телевидения. Небольшое вступительное слово, и сорочане ринулись в наступление.

- Почему так мало фильмов о молодёжи? - голосом человека, привыкшего выступать, возмущённо спрашивает студентка педучилища.

- Показывайте побольше кинокомедий! - требует мужчина с мрачным лицом.

- Футбола мало! - кричат со скамеек.

- У меня вопрос!

На сцену, кряхтя, взбирается старик в широченных брюках и вышитой рубашке.

- Вот почему у меня вторая программа прыгает и прыгает? Я триста пятьдесят рублей отдал за телевизор, а она прыгает...

- Дедушка, а вы мастера вызывали?

- Э-э, сколько раз вызывал. А он, жулик такой, придёт, наладит, квитанцию выпишет, а на другой день она опять прыгает...

Публика веселится от души. Она совсем не настроена разговаривать «по существу» - она нарядилась, причесалась и пришла в парк посмотреть концерт, обещанный в афишах.

И концерт начинается. Ансамбль народных инструментов, подогретый аплодисментами нетерпеливой публики, играет как никогда хорошо. Солистов и особенно - солисток без конца вызывают на «бис», а каждый объявленный номер встречают с такой радостью, словно ждали его тысячу лет.

Концерт действительно хорош, но я больше смотрю в «зал», чем на сцену. Скамейки так туго набиты людьми, что трудно выудить руки для аплодисментов. А за скамейками - густая, плотная толпа стоящих, словно живая изгородь, подбегает к самой сцене. Обнявшись, тихонько подпевают солистам девочки; притоптывают в такт песням парни; вздыхают старики (старики ведь всегда вздыхают), и совсем как на деревенской свадьбе разбушевались дети. Они давно поудирали от старших и облепили ступеньки сцены, самые маленькие совсем уж взобрались наверх, а некоторые даже гоняются друг за другом перед носом у музыкантов. Взрослые, дождавшись грохота аплодисментов, вылавливают их со сцены, уводят с собой, но ненадолго. А когда один из солистов подхватывает двухлетнего нарушителя на руки и пританцовывает вместе с ним в такт мелодии, зал взрывается от восторга.

И только деревья, освещённые фонарями, стоят молчаливой стеной и похожи на сказочную декорацию, - «в жизни» такой красоты не бывает. А вокруг фонарей пляшут тысячи мошек, и кажется, будто и они приноравливаются к ритму музыки.

Пусть простят мне мои родные Сороки с их заводами, фабриками, техникумами и десятилетками, с их новостройками и грандиозными планами на будущее, но в этот вечер они снова становятся городком. Потому что ни один город не может быть таким восторженным, гостеприимным и уютным.

Только к вечеру следующего дня я отправляюсь к реке.

- Как пройти на Днестр?

И впереди меня скачут трое мальчишек - показать, где река; рядом идут ещё две женщины с полными сумками - им как раз со мной по пути; а позади плетётся подвыпивший старик и громко удивляется:

- Э-э, не знает, где Днестр, - и тоже ведёт меня к реке. Потому что трудно отыскать в Сороках человека, который бы не знал, где Днестр; и если уж нашёлся такой, да ещё почти сорочанин, то как его не проводить до реки?

Днестр разом вынырнул из-под обрывистого берега - я даже споткнулась от неожиданности. Мой эскорт останавливается и ждёт, что я стану делать дальше: интересно посмотреть, как поведёт себя человек, нос к носу столкнувшись с такой красотой. От восторга я теряю дар речи, и тогда женщины удовлетворённо говорят «ну вот» и поворачивают обратно; старик показывает мне спуск к реке, а мальчишки провожают меня до самой воды.

Я иду по берегу, всё больше и больше погружаясь в тишину, стоящую над рекой: только слабый всплеск воды и тонкое гудение комара над самым ухом. Я чувствую, что не могу вобрать в себя всё сразу: и блеск реки, и нежаркую теплоту вечернего сентябрьского солнца, и строгую красоту тёмно-зелёных холмов, виднеющихся вдаль, и доверчивую, притягивающую прелесть противоположного берега. А над всем этим - неземная тишина, которая, если и бывает на свете, то лишь в седьмом часу вечера, в сентябре месяце, на берегу Днестра, у города Сороки... И от этой тишины успокаиваются и сворачиваются клубочками, как котята у печки, мои вечно взбудораженные, растрёпанные, не знающие отдыха нервные клетки.

Место переправы я узнаю неожиданно. Я не искала его - я просто забыла, что должна его найти. И вдруг - узнаю. Узнаю выступ над берегом, под которым мы с мамой прятались от солнца двадцать восемь лет назад. Узнаю место, к которому подошла тогда моторная лодка. Как будто кто-то протёр мутное стекло памяти, и всё, что было за стеклом, разом прояснилось.

Только сейчас замечаю что-то вроде небольшого причала - шаткого мостика из двух досок длиною в несколько метров, и к этому мостику подходит пустой паром, похожий на большую лодку-плоскодонку со скамейками по бокам. Никто не приехал с того берега, и паромщик даже обрадовался, увидев меня и бегом спускающихся к реке двух женщин. Втроём мы усаживаемся на скамейках, где свободно может разместиться человек двадцать, а паромщик нас «обилечивает», как и положено на настоящем транспорте. Три копейки за переправу с правого берега на левый, три копейки - и несколько минут времени, чтобы попасть из Сорок в Цекиновку, из Молдавии на Украину. Сижу, комкаю билет в руках и никак не могу переместиться ни в сорок первый год, ни в шестьдесят девятый - я всё время между ними. Мои так хорошо успокоившиеся нервные клетки - снова в волнении: ну как собрать воедино беспокойную ширину Днестра в июле сорок первого и его смиренный вид сейчас? Недоступный двадцать

восемь лет назад левый берег - и тот же берег сегодня, в нескольких минутах езды? А может, и не было никогда битком набитой женщинами и детьми моторной лодки? Может, всё это - детская фантазия? И почему так хороши теперь берега? Или их так красит тишина и безлюдность? Да и сам Днестр - какой-то отдохнувший, словно человек, которому некуда спешить - просто надел свой выходной костюм и вышел на свет божий прогуляться!

И почему именно голубь стал символом мира? Будь я художником, то мир на земле изобразила бы в виде реки, текущей среди таких вот спокойно-красивых, не слишком экзотичных берегов.

Паром подходит к берегу вплотную. Паромщик галантно помогает нам выйти, усаживает несколько левобережных пассажиров и, пообещав вскоре за мной вернуться, отплывает.

Левый берег - пологий, песчаный, и речная вода здесь чище, и комаров меньше, и домики Цекиновки, совсем уже сельские, подбираются к самому берегу. И ни души, только пасётся чья-то коза, привязанная к забору, - белая, чистая, ухоженная коза с когда-то серебряным, а теперь потускневшим колокольчиком. Я так долго разглядываю козу, что она поднимает голову и смотрит на меня вопросительно: «Тебе-то, мол, что здесь нужно?» Ну что я ей могу ответить, козе?

Медленно иду по тропинке. Тропинка тянется к дороге, а дорога ведёт на железнодорожную станцию - ту самую. Только мне эта станция сейчас ни к чему, и, постояв немного, я поворачиваю обратно.

Господи, какое это, оказывается, счастье - свернуть с дороги назад на тропинку, по тропинке спуститься к берегу, где вечно пасётся белая коза с серебряным колокольчиком!

Indice de personalități

A

Adam Constantin (n. 1951) – publicist, regizor tehnic botoșănean.

Arbore Zamfir (n. 1848 - d. 1933) – scriitor, gazetar român.

B

Bajan Vasile (n. 1982) – poet, autor de melodii, dramaturg.

Berghia Ion (n. 1948) - poet, fabulist, epigramist, publicist, eseist.

Bezviconi Gheorghe G. (n. 1910 – d. 1966) - istoric, genealogist și heraldist român, membru corespondent al Academiei Române și al unor institute de istorie din Franța și Belgia, membru onorific al „Societății publiciștilor și scriitorilor străini” din Bulgaria, membru fondator al Societății Scriitorilor din Basarabia, membru al Comitetului de Conducere și reprezentantul ei la București.

Bivol-Ilieș Elena – poet, regizor.

Bucataru Grigore (n. 1960) – pedagog, viorist, dirijor al orchestrei de muzică populară, „Om Emerit” al RM (2000), șef Secția Cultură și Turism Soroca.

Bulat Nicolae (n. 1952) – istoric, intelectual european, autor de cărți de istorie și cavaler al ordinului „Steaua României”.

C

Cantemir Dimitrie (n. 1673 - d. 1723) - domn al Moldovei (martie - aprilie 1693 și 1710 - 1711) și un mare cărturar umanist al spațiului cultural românesc. Printre ocupațiile sale diverse s-au numărat cele de enciclopedist, etnograf, geograf, filozof, istoric, lingvist, muzicolog și compozitor. A fost membru al Academiei de Științe din Berlin.

Cărbune Anatolie (n. 1952) – poet.

Ciobanu, Ștefan (n. 1883 – d. 1950) - istoric literar, publicist, profesor universitar, om de stat.

Codrescu Theodor (n. 1819 - d. 1894) - membru corespondent al Academiei Române, editor, redactor, tipograf, traducător și prozator român.

Codru Anatol (n. 1936 — d. 2010) - poet, eseist, traducător și regizor de film din Republica Moldova, membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei.

Costenco Nicolai (n. 1913– d. 1993) - scriitor și poet român basarabean. A fost exilat și deportat în Siberia în 1941.

D

Dabija Nicolae (n. 1948) - scriitor, istoric literar și om politic, Membru de Onoare al Academiei Române (din 2003), membru-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei (2012).

Dimitriu-Chicu Silvia (n. 1969) – profesor de istorie, autor.

Donos Arcadie (n. 1923 – d. 2000) - poet și dramaturg.

Dragnea Radu (n. 1893 – d. 1955) - critic literar și eseist.

Druță Ion (n. 1928) - scriitor, poet, dramaturg și istoric literar din Republica Moldova, membru de onoare al Academiei Române.

E

Eskenasy Victor (sau Victor Moroșan; n. 1950) - arheolog și istoric medievist, ziarist, redactor la Radio Europa Liberă din 1988.

F

Furdui Galina (n. 1946) - poetă, jurnalistă. Membră a Uniunii Scriitorului din Moldova și a Uniunii Scriitorilor din România. Membră a Uniunii Jurnaliștilor din Moldova.

Furnică Dumitru Z. (n. 1860 – d. 1942) - comerciant, Membru Camerei de Comerț și Industriei din București, Membru în Camera Arbitrală și de Consiliațiune pe lângă Bursa din București, Consilier comercial onorific.

G

Caraz Oleg (n. 1964) – eseist, prozator, muzicolog.

Gheorghiu Aurel I. (n. 1894 – d. 1976) – scriitor, publicist botoșienean.

Ghibănescu Gheorghe (n. 1864 - d. 1936) - istoric, genealogist și filolog român, membru corespondent (1905) al Academiei Române.

Ghimpu Vlad (n. 1958) - doctor în istorie, autor al mai multor articole în presă și al peste 40 de studii de specialitate, publicate în Moldova și în România.

Gombos Gabi – publicist.

Grama Steliana (n. 1974 – d. 2006) – poetă.

H

Haneș Petre V. (n. 1879 – d. 1966) - istoric literar.

Hăjdău Alexandru (n. 1811 - d. 1872) - scriitor român din Basarabia.

Hasdeu Bogdan Petriceicu născut Tadeu Hîjdeu, (n. 1838 - d. 1907) - scriitor și filolog român, pionier în diferite ramuri ale filologiei și istoriei românești, academician, enciclopedist, jurist, lingvist, folclorist, publicist, istoric și om politic, una dintre cele mai mari personalități ale culturii române din toate timpurile.

I

Iorga Nicolae (n. 1871 - d. 1940) - istoric, critic literar, documentarist, dramaturg, poet, enciclopedist, memorialist, ministru, parlamentar, prim-ministru, profesor universitar și academician român. Este cunoscut în lume ca medievist, bizantinist, romanist, slavist, istoric al artelor și filozof al istoriei. După cum a afirmat George Călinescu, Iorga a jucat în cultura românească, în primele decenii ale secolului XX, „rolul lui Voltaire”.

Iov Dumitru (n. 1888 - d. 1959) - poet și prozator român, director al Teatrului Național din Iași între 1942 și 1944. Inspector general al Artelor pentru Basarabia, deputat și prefect de Soroca.

Ițcoviți Saul Naumovici (pseudonim literar — Alexandr Naumovici Koroľițkii; n. 1934 — d. 1988) — scriitor, poet, jurnalist, etnograf.

J

Jalea Ion – vezi Rebreanu Liviu

M

Matcovschi Dumitru (n. 1939 — d. 2013) - poet, prozator, academician, pub-

licist și dramaturg[1] din Republica Moldova, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei.

Mircu Marius (n. 1909 - d. 2008) (pseudonimul lui Israel Marcus) - reporter, redactor, scriitor și istoric evreu-român.

N

Nagacevschi Viorica (n. 1968) – notar, textier, poet.

Negru Nina - șefă a Serviciului Studii și Cercetări Biblioteca Națională a RM.

P

Panaitecu Scarlat (n. 1867 - d. 1938) - general român, membru corespondent al Academiei Române.

Partole Claudia (n. 1955) - poet, prozator, dramaturg, eseist.

Popa Petre (n. 1958) – poet.

R

Railean Eugenia (n. 1955) – director CRDI (Biblioteca Publică) „M. Sadoveanu” Soroca.

Răuțu Meletie (n. 1858 – d. ?) - Iconom Stavrofor Protopop Satu-Mare.

Rebreanu Liviu (n. 1885 – d. 1944) - romancier (autorul celebrei romane „Ion” și „Răscoala”), dramaturg și academician care după Unirea Basarabiei cu România, elaborează cu pseudonimul Ion Jalea o lucrare documentară, tipărită apoi cu titlul Basarabia, pe baza unui studiu a lui Zaharia Arbore).

Remenco Gheorghe (n. 1918 – d. 1977) – scriitor, jurnalist.

Roitman Alexandr – Universitatea de Stat RM, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative.

Roșca Valentin (n. 1925 – d. 1987) - poet și prozator.

Rusu Dinu - jurnalist, reporter la revista Natura, portalul moldova.org, membru al Asociației Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic din R. Moldova, membru al Asociației Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism din România (vicepreședinte al filialei din R. Moldova), pasionat de călătoriile la locurile sfinte și istorice, laureat al concursului “Proiect România”.

S

Sadoveanu Mihail (n. 1880 - d. 1961) - scriitor, povestitor, nuvelist, romancier, academician și om politic român.

Sălcuțan Mihai (n. 1946) - avocat, scriitor, publicist, animator cultural, membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2006), vicepreședinte al Uniunii Epigramaștilor din România (2007), membru de onoare al Uniunii Epigramaștilor din România (2006), președinte al Cenaclului umoriștilor al Casei de cultură „Ion Caraion” a municipiului Buzău.

Slutu Soroceanu Nina (n. 1952) – scriitoare, Membră a Uniunii Scriitorilor din Moldova. În anul 1999 a obținut Premiul concursului de creație literar-creștin „Sergiu Grossu”.

Stoica Cezar (n. 1891– d. 1942) - poet, editor și publicist, de profesie avocat, fost primar de Chișinău.

T

Trofăilă Vasile (n. 1942) - istoric, jurnalist-documentarist, scriitor, autor de monografii consacrate localităților din Republica Moldova.

Tudor (Melnic) Ștefan (n. 1941) – poet, prozator, publicist.

U

Uricariu Doina (n. 1950) - poet, editor și eseist din România.

V

Vataman Paul (n. 1899 – d. iarna 1941-1942) - scriitor, folclorist, profesionist impecabil, om de-o vastă cultură, personalitate renașcentistă pentru Soroca interbelică.

Verejanu Renata (n. 1947) - poet, economist, editor, scenarist, regizor, producător de evenimente culturale internaționale, promotor al Societății Civile.

Z

Zadnipru Petru (n. 1927 - d. 1976) - poet din Republica Moldova

Zagaevschi Victor (n. 1953) – pictor, poet, publicist.

Zencenco Anton (n. 1913 – d. 2005) – profesor, filolog, poet, dramaturg, traducător.

Указатель имён

Б

Бунин Ива́н Алексе́евич (р.1870 — у. 1953) — русский писатель, поэт, почётный академик Петербургской академии наук (1909), первый русский лауреат Нобелевской премии по литературе (1933).

Бусуйок Аурелиу (10/26/1928, Кобылка ныне Кодрянка, района Орхей) - поэт, прозаик, драматург, эссеист.

В

Виноградова-Паниш Нина (р. 1951) – поэт Санкт Петербург.

Д

Деляну Ливиу (также Делеану; настоящие имя и фамилия Липэ (Ліпа Самуїлович) Клігман; р. 1911 — у.1967) — молдавский и румынский поэт. Классик послевоенной молдавской литературы.

З

Заяц Анатолий Семёнович (р. 1935 – у.1999) – поэт.

И

Ицко́вич Сау́л Нау́мович (литературный псевдоним — Александр Наумович Королицкий; р. 1934 — у. 1988) — русский молдавский писатель, поэт, журналист, краевед.

Л

Любарская Клара (р. 1924 – у. 2006) – автор.

У

Урусов Сергей Дмитриевич. Князь (р. 1862 — у. 1937) — общественный и политический деятель Российской империи конца XIX — начала XX века.

Х

Хахам Давид (р. 1948) – педагог, издатель, общественный деятель, лауреат премии им. Фихмана, автор 6-и книг.

Ш

Шлафман Борис (р. 1947) – автор музыки, поэт и исполнитель песен.

Я

Яки́р Светла́на Яковле́вна (Блюмэ Якир; р. 1936 — у. 1971) — русская писательница.

Bibliografie:

- Adam, Constantin.** La margine de țară.../ Constantin Adam; edit. Olivian Ivanciuc//Luceafărul. – anul VI. – 18 mai. – 2014.
- Arbore, Zamfir.** Basarabia în secolul XIX: Operă premiată și tipărită de Academia Română/Zamfir Rabore. – București: Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl”, Furnizor al Curții Regale, 1898
- Bajan, Vasile.** Promisiuni revizuite/ Vasile Bajan. – Ch.: Pontos, 2005. – 147 p.
- Basarabia:** Monografie. Ediția expoziției / sub îngr. lui Ștefan Ciobanu. – Imperia Statului din Chișinău, 1926. – 482 p. - Expoziția Generală și Târgul de Mos-tre din Chișinău
- Berghia, Ion.** Soroca... dragostea mea / Ion Berghia. – Iași: Panfilius, 2008.
- Bezviconi, Gheorghe G.** Călători ruși în Moldova și Muntenia/Gheorghe G. Bezviconi; Institutul de Istorie Națională din București. – București, 1947. – 462 p.
- Bivol-Ilieș, Elena.** Clipa dintre mine și mâine: {versuri} /Elena Bivol-Ilieș. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2011 (Tipografia „Elena-V.I.” SRL). – 124 p.
- Bucataru, Grigore.** Soroca în spațiul cultural al Moldovei. Disponibil: <http://bibsado-veanuseroca.wordpress.com/2014/09/24/soroca-in-spatiul-cultural-al-moldovei/>
- Bulat, Nicolae.** Județul Soroca: file din istorie/Nicolae Bulat. – Ch.: Arc, 2000. – 350 p.
- Cantemir, Dimitrie.** Descrierea Moldovei/Dimitrie Cantemir. – Ch.: Litera, 1988. – 250 p. – (Biblioteca școlarului)
- Călători străini despre Țările Române.** Volumul 10, partea a 2-a. - Bucu-rești: Edi tura Științifică, 1968. - 10 vol.; 24 cm.
- Cărbune, Anatolie.** Farmecul Sorociei. Disponibil: <http://www.poezii.md/po-ezie/6070/farmecul-sorociei/>
- Cetatea Soroca.** Disponibil: <http://www.literaturasiarta.md/patri-monyview.php ?l=ro &idc=7 &idcl=13 &id=56>
- Cetatea/selecț.** Ianoș Țurcanu; prez. Graf. Iulian Filip; lector Vasile Roman-ciuc. – Ch.: Museum, 1995. – 39 p.
- Cetatea de cuvinte:** Scriitori Soroceni. Antologie/Asoc. Obștească „Măiestria Strămoșească”; alcăt. Petre Popa, Valeriu Nazar. – Ch.: „Grafema Libris” SRL, 2011. – p. 647.
- Cetății de pe Nistru./** Alexandru Husar, Gheorghe Gonța, Silvia Dimitriu-Chicu. – Ch.: Grai și Suflet, 1998. - 212 p.
- Ciocanu, Anatol.** Tumul de pază: Poezii/Anatol Ciocanu. – Ch., 1958. – 99 p.
- Cioci, Gheorghe.** Scrieri alese/Gheorghe Cioci. – Ch.: Lumina, 2003 (Com-binatul Polig.). – 264 p.
- Codru, Anatol.** Mitul personal: Poeme/Anatol Codru. – Ch., 1986. – p. 197 – 198.

Constantinescu, Nicolae M. Soroca: Descrierea istorică, geografică, economică, socială și culturală: Întocmită după date statistice recente și studii monografice cu diferite clișee și grafice în text/Nicolae M. Constantinescu. – Soroca: Tiparul D. Moldovanul, 1943.

Costenco, Nicolai. Cetatea Sorociei. Disponibil: <http://www.poeziile.com/autor/Nicolai-Costenco/cetatea-sorociei38.php>

Dragnea, Radu. Unitatea Națională: Neastâmpărul craiunii. Simțiri din Basarabia (dela Florești la Soroca)/Radu Dregnea//Societatea de Măine: Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. – anul 1. - nr. 33. - 30 noiembrie. - 1924.

Druță, Ion. Opere în 8 volume, vol. III/Ion Druță; prez. Graf.: Iaroslav Oliinîc. – Ch.: Cartea Moldovei, 2009 (Tipografia Editurii Universul). – 544 p.

Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 2. Roman. Nuvele./Ion Druță; prez. graf. S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 496 p.

Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 3: Biserica Albă: Roman; Clopotnița: Povestire/Ion Druță; prez. graf. de S. Maiorov. – Ch.: Hiperion, 1990. – 552 p.

Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. I./Ion Druță; ed. îngr. cu acord, aut, de V. Guțu și E. Lungu; pfref. De Ion C. Ciobanu; prez. graf. de S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 534 p.

Dvoicenco, Eufrosina. Alexandru Hasdeu și literatura română populară / E. Dvoicenco // Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe / ed. Iorga, Nicolae; red. Contributor Sacerdoțeanu, Virginia. – Vălenii de Munte (Prahova): Tipografia „Datina Românească”, 1936. - 100 p.; 24 cm. - anul XXII. - nr. 1-3. - ianuar – mart. - 1936.

Eskenasy, Victor. Despre „pustiu” și Holocaust sau Soroca anului 1942: Fragment din comunicarea prezentată la Simpozionul Internațional Minorități, Moștenire Culturală, Civilizația Contemporană Românească, București, 22 octombrie 2003/Victor Eskenasy. – Revista 22. – 21 februarie. – 2013. – (editată de Grupul pentru Dialog Social România) Disponibil: <http://www.revista22.ro/despre-pustiu-si-holocaust-sau-soroca-anului-1942-673.html>

Furdui, Galina. Crucifix (poezii)/Galina Furdui. – Ch.: Hiperion, 1993. – 126 p.

Furnică, Dumitru Z. Documente privitoare la comerțul românesc: 1473-1868/ Dumitru Furnică Z.; Contributor Iorga, Nicolae. – Editură București: Tipografia „România Nouă”, Theodor I. Voinea, 1931. - 560 p., [75] pl. : il. ; 23 cm.

Garaz, Oleg. Scrisoare către un prieten îndepărtat/Oleg Garaz// Realitatea, 24—27 august. - 2010.

Garaz, Oleg. Soroca (Scrisoare către Oleg). Disponibil: <http://digodana.info/2010/07/24/soroca-scrisoare-de-la-oleg/>

Gheorghiu, Aurel I. Pe drumuri Basarabene: (A doua unire). Monografie/Aurel I. Gheorghiu. – București, 1923. – Tipografia Dmitrie M. Ionescu.

Ghibănescu, Gheorghe. Impresii și Note din Basarabia/Gheorghe Ghibănescu; pref., note și coment. Valeriu Nazar. – Ch.: Civitas, 2001. – 392 p, - 20 cm.

Ghimpu, Vlad. O biserică rupestră cu valoare de unicat din sec. VIII – IX la Nistru - Peștera lui Bechir din Soroca (Probleme de datare, restaurare și conservare) /Dr. Vlad Ghimpu, director adjunct științific al Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău//Tyragetia. – Nr. VI – VII. – Ch., 1998.

Gombos, Gabi. Fericiri pe margini de prăpastie: în memoriam Dimitrie Iov/Gabi Gombos. – Botoșani: Editura AXA, 2010. – 250 p.

Grama, Steliana. La Țepilova Sorocii, la bunici/Steliana Grama; ed. îngrijită de dr. Claudia Slutu-Grama. – Ch.: Notograf Prim, 2012. – 114 p.

Guțu – Bîrcă, Vera. Cetatea Soroca. - Sursa nu e indicată.

Haneș, Petre V. Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi / P.V. Haneș // Preocupări literare: Revista Societății „Prietenii Istoriei Literare”. - anul 5. - nr. 12. - decembrie - ianuarie. - 1940 - 1941. - Editură București: Cartea Românească, 1940. - [52] p.; 24 cm.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu. Ion-Vodă cel cumpnit: Aventurile, domnia, războaiele, moartea lui, rolul său în istoria universală și în viața poporului roman: (1572 - 1574)/ Bogdan Petriceicu Hasdeu. – Editură București: Imprimeria Ministeriului de Resbel, 1865. - 282 p.: 1 f.portr., il. ; 24 cm.

Hâjdău, Alexandru. Clipe de inspirație/Alexandru Hâjdeu; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. Gr. Col. și cop. Vladimir Zmeev. – București – Ch.: Litera Internațional, 2004 (Comb. Poligr.). – 248 p. – (Biblioteca școlară)

Iorga, Nicolae. Neamul românesc în Basarabia/Nicolae Iorga. – București: Editura Librăriei Socescu & Co, Calea Victoriei 21, 1905. – 231 p.

Iov, Dumitru. Au înflorit castanii la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informații și îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27

Iov, Dumitru. Cerdacul meu de la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informații și îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27

Iov, Dumitru. Un oraș de graniță: Soroca / Dumitru Iov//Viața Basarabiei: rev. lunară editată de Asociația culturală „Cuvânt moldovenesc”. - Anul I. –iunie. - 1932. – Nr. 6. – p. 29 – 34.

Îțcovici, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Îțcovici. – Ch.: Timpul, 1981. – 72 p.

Jalea, Ion. Basarabia: Descrierea, istoria, unirea/Ion Jalea. - Craiova: Editura Steinberg, 1918. - 35 p.: 1 h.

Legende populare românești. – București – Ch.: Litera Internațional, 2002. – 353 p. – (Biblioteca școlară)

Nagacevski, Viorica. Imnul Raionului Soroca. Disponibil: www.soroca.org.md/de_cizii/2004/ProcesNr9.doc.

Matcovschi, Dumitru. Astă vară la Soroca. Disponibil: <http://www.poeziei.com/autori/Dumitru-Matcovschi/asta-vara-la-soroca93.php>

Mircu, Marius. Pogromurile din Basarabia și alte câteva întâmplări: contribuții la istoria încercării de exterminare a evreilor/Marius Mircu. – Editură București: Editura Glob, 1947. - 84 p.; 21 cm.

Muzeul „Vasile Pîrvan” Bîrlad. Analiza potențialului turistic existent în zona transfrontalieră Vaslui-Soroca/coord. Mircea Mamalauca, director Muzeul „Vasile Pîrvan”, Bîrlad. – Bîrlad: Muzeul „Vasile Pîrvan”, 2009. – 90 p.

Negru, Nina. Bibliotecile Basarabiei și conștiința de comunitate (1918-1940); Bibliotecile căminelor culturale între 1923-1939 / Nina Negru // Biblioteca, 1999, 10, nr. 7, p.214-216 ; nr. 8, p. 247-248; nr. 9, p. 277-280; 2000, 11, nr. 1, p. 21-22; nr. 2, p. 55.

Panaiteescu, Scarlat. Orașul și Cetatea Soroca/ Scarlat Panaiteescu//Natura: Revistă științifică de popularizare, 13, nr. 04, aprilie 1924/Contr. Țițeica, Gheorghe (1873-1939); Longinescu, George G. (1869-1939); Onicescu, Octav (1892-1983). - București: Editura Cultura Națională, 1924. - 56 p.; 23 cm.

Partole, Claudia. Cred în memoria din oglinda timpului. – Sursa nu e indicată.

Railean, Eugenia. Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu”. Disponibil: http://bibsadoveanusoroca.wordpress.com/2010/12/21/moment-solemn-la-biblioteca-publica-„mihail-sadoveanu”/?preview=true&preview_id=74&preview_nonce=be8e92a4f6&post_format=standard.

Răuțu, Meletie Ionom Stavrofor Protopop Satu-Mare. „Cetatea” cu „Monografia orașului” Soroca: Patru biserici cu diverse inscripțiuni și 49 documente vechi – răzășești basarabene. – Oradea: Tipografia Diecezană, 1932.

Remenco, Gheorghe. Comoara noastră – monumentele/Gheorghe Remenco. – Ch.: Literatura Artistică, 1979. – 91 p.

Revista Generală Ilustrată: Politică, literară, artistică, științifică, agricolă, comercială, industrială, financiară, mondenă, sportivă/Contributor Oroveanu, Gh.; Contributor Oroveanu, Ștefan. – anul IV. - nr. 07-08. - iulie-august 1930. – Editură București: Tipografia "Naționala" Jean Ionescu & Co, 1930. - 16 p. : il.; 31 cm.

Roitman, Alexandr. Unele aspecte ale dez-voltării comunității israelite din orașul Soro-ca după documente indeite (1918-1940) / Alexandr Roitman; Col. red.: Red.-șef Dr. Sergiu Musteață, ANTIM Mem.: Dr. hab. Eugen Sava, Muzeul Național de Arheolo-gie și Istorie a Moldovei, Dr. Octavian Mun-tean, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Dr. Emil Dragnev, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Valentin To-muleț, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Igor Șarov, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Anatol Petrencu, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Octavian Țicu, Universitatea Liberă Internațională din Moldova // Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova: Revistă de istorie. - 10. – București-Chișinău, 2012.

Roșca, Andrei. Cetatea Sorocii. – Sursa nu e indicată.

Roșca, Valentin. Elementul meu: Versuri noi/Valentin Roșca. – Ch.: Lumina, 2005 (Tipografia „Reclama”). – 200 p.

Rusu, Dinu. Perla spirituală din inima Sorociei/februarie 2013. Disponibil: <http://turism.moldova.org/news/perla-spirituala-din-inima-sorociei-foto-235255-rom.html>

Sadoveanu, Mihail. Drumuri Basarabene/Mihail Sadoveanu. – București: Știința, 1992. – 82 p.

Sălcuțan, Mihai. Zodia balanței. Publicistică./Mihai Sălcuțan; Pref. Nicolae - Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. – 202 p.

Soroceanu, Nina. Am venit la voi, copii...: (Poezii pentru copii de toate vârstele)/Nina Soroceanu. – Ch.: S.n., 2014 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”). – 84 p.

Stoika, Cesar. Soroca în trecut și prezent. Cultura poporului/ Cesar Stoica. - 31 ianuarie. – 1926. - Tiparul Tipografiei „Viața”, Cluj, Strada Regina Maria 36.

Trofăilă, Vasile. La Cosăuți, împrăstie lumină. – Sursa nu e indicată

Trofăilă, Vasile. Porțița memoriei./Vasile Trofăilă//Realitatea. – nr. 6. – 3 februarie. – 2012. – p. 6

Trofăilă, Vasile. Soroca. – Sursa nu e indicată

Tudor (Melnic), Ștefan. Soroca: Versuri/Ștefan Tudor (Melnic)//Cugetul. – 1999. – Nr. 3. – p. 3.

Uricariu, Doina. Scara leilor/Doina Uricariu. – Iași: Polirom, 2011.

Uricaru: Cuprindetor de Hristoave, Firmane și alte acte ale Moldovei. Din suta XIV-a până la a XIX-a. Partea a treia. Edițiunea a doua de pe cea de la 1853/sub red. lui Theodor Codrescu. – Iași: Tipografia Buciumului Român (Strada Codrescu), 1892. – p. 287.

Vataman, Paul. Figuri sorocene/Paul Vataman; intr. Pan Halipa. – Ch.: Știința, 1993. – 182 p. – (Pagini despre Basarabia)

Zadnipru, Petru. Versuri. – Ch.: Lumina, 1969. – 74 p.

Zagaevski, Victor. Ruguri. – Sursa nu e indicată

Zencenco, Anton. Rondelul castanilor. – Sursa nu e indicată

Бунин, Иван Алексеевич. Полное собрание сочинений в 13 томах. Том 2. Стихотворения (1912 – 1952). Повести, рассказы (1902 – 1910)/ Иван Алексеевич Бунин. – Москва: Издатель Воскресенье, 2006. Доступно: <http://bunin.niv.ru/bunin/rasskaz/pesnya-o-goce.htm>

Бусуйок, Аурелиу. Сороки. Доступно: <http://www.soroki.com>

Виноградова-Паниш, Нина. Городок мой маленький! Доступно: <http://www.soroki.com>

Виноградова-Паниш, Нина. Я родилась в Молдове, на Днестре. Доступно: <http://www.soroki.com>

Герб г. Сорока. Доступно: <http://www.hrono.info/heraldicum/rus-sia/lost/towns/soroka.htm>

Делеану, Ливиу. Была весна когда мы встретились с тобой. Доступно: <http://www.soroki.com/node/cultura/music/shikoaranovinsoroki.html>

Заяц, Анатолий. Сороки. Доступно: <http://www.soroki.com>

Королицкий, А. Н. Сороки – город туристов/ А. Н. Королицкий. – К.: Тимпул, 1984. – 192 стр.

Любарская, Клара. Памятник из Бершади: Воспоминания о предвоенных, военных и послевоенных годах/Клара Любарская; изд. и ред. Давид Хахам. – Израиль, 2003. – Доступно: <http://ramzes1980.io.ua/al-bum50040>

Трайста, Иван. Если ты живёшь в Сороках... Доступно: <http://www.soroki.com>

Урусов, С. Д. Записки губернатора: Кишинёв. 1903—1904 г. / Князь С. Д. Урусов. — М.: Изд-во В. М. Саблина, 1907. Доступно: http://www.belousenko.com/books/urusov/urusov_zapiski_gub.htm#11

Хахам Давид. Сороки в зеркале литературы. Доступно: <http://sorokinavsegda.ucoz.ru/publ/>

Хахам, Давид. Дорогие вы, мои учителя! (Слово об учителях-евреях молдавского городка Сороки и Сорокского уезда)/Давид Хахамю – Израиль, 2005. – 95 стр.

Хахам, Давид. История улиц, зданий (Из книги «Сороки - мой город родной!») в трёх частях с послесловием. Доступно: <http://www.soroki.com>

Хахам, Давид. О нашем городе История и факты (из цикла «Вспоминаю город мой!») Доступно: <http://www.soroki.com>

Якир, Светлана. Белая коза с серебряным колокольчиком. / Светлана Якир; предис. Ефрема Бауха. – Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1971.

Soroca în imagini

Intrarea în oraș. Disponibil: www.radioplai.md

Primăria orașului Soroca. (foto: Victor Chiselică)

Cetatea Soroca. Disponibil:

<http://www.adrnord.md/libview.php?l=ro&id=1792&idc=195>

Fotograf: Vadim Șterbate

Foto: Victor Chiseliță

Foto Victor Chiseliță

Lumânarea Recunoștinței. (foto: Victor Chiseliță)

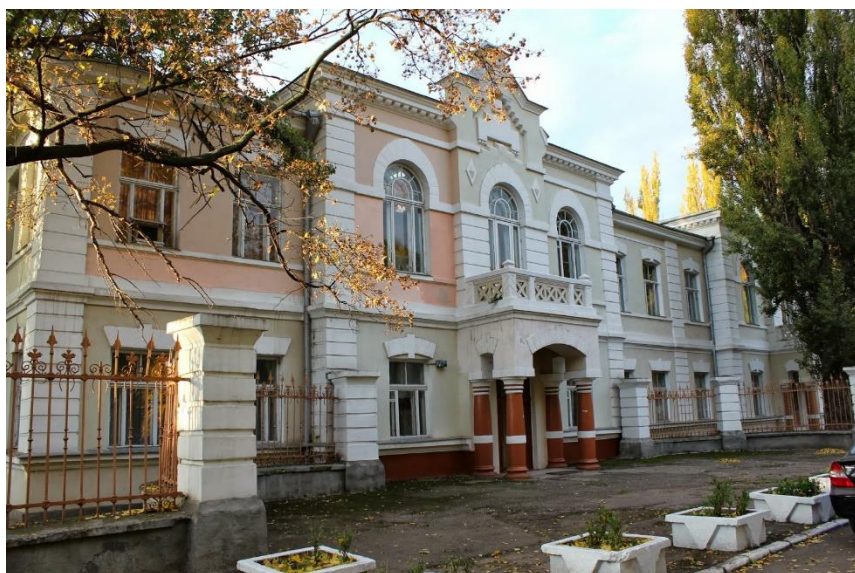
Disponibil: <http://www.allfun.md/article/28421>

Mănăstirea Rudi

Biserica „Sfinții Martiri Brâncoveneni”. (foto: Victor Chiseliță)

Colegiul Pedagogic „Mihai Eminescu”. Disponibil: <http://andrei-on.blogspot.com/2013/09/toamna-la-soroca.html>

Aleea Clasicilor, parcul „Mihai Eminescu”. Disponibil: <http://andrei-on.blogspot.com/2013/09/toamna-la-soroca.html>

Casa de cultură Cosăuți. Disponibil: <http://www.moldovenii.md/section/377>

Cinematograful „Dacia”. (foto Victor Chiselită)

Foto Elena Postolache

Muzeul de Istorie și Etnoğrafie. (foto Elena Postolache)